

PROGRAMMABEGROTING

2025 - 2028

Programmabegroting 2025

Gemeente De Wolden

Bezoekadres: Raadhuisstraat 2
7921 GD Zuidwolde

Postadres: Postbus 20
7920 AA Zuidwolde

Telefoon: 14 0528
E-mail: gemeente@dewolden.nl
Internet: www.dewolden.nl

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
Onttrekking reserve sociaal domein	6
De inwoner op één	7
Leeswijzer	9
DEEL A. BELEIDSBEGROTING	11
Programmaplan.....	11
01 De Wolden een veilig thuis	12
02 Krachtig De Wolden	17
03 Wonen en Duurzaam	23
04 Samen vooruit.....	32
05 Solide basis voor De Wolden	39
06 Sportief met elkaar	43
07 Sociaal	49
08 Samen Verder	65
09 Cultuur	72
10 Algemene dekkingsmiddelen	82
11 Onvoorzene uitgaven.....	87
12 Overhead.....	88
13 Vennootschapsbelasting.....	89
14 Reserves.....	90
Paragrafen	93
Lokale heffingen.....	94
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	104
Onderhoud kapitaalgoederen	112
Financiering.....	117
Bedrijfsvoering.....	124
Verbonden partijen.....	127
Grondbeleid	135
Wet open Overheid (Woo)	139
Recapitulatie per programma	140
DEEL B. FINANCIËLE BEGROTING.....	141
Overzicht van baten en lasten financiële resultaat	142
Uiteenzetting van de financiële positie	144
Recapitulatie per programma	156
Overzicht naar taakvelden	158
Vaststellingsformulier	161
Bijlage A: Kerngegevens	163
Bijlage B: Lijst met taakvelden.....	164

Inleiding

Voor u ligt de begroting 2025-2028. Deze begroting is de uitwerking van de door u op 27 juni 2024 vastgestelde kadernota. In de kadernota heeft de gemeenteraad de kaders en uitgangspunten voor 2025 en verder bepaald. Op basis hiervan presenteren wij u een sluitende begroting.

Ontwikkelingen

In De Wolden doen we het samen. We zijn trots op de vele lokale initiatieven. En onze voorzieningen dragen bij aan ontmoetingen tussen de verschillende groepen in onze samenleving. Samen met onze inwoners zijn we een krachtige en energieke gemeente, die er relatief goed voor staat. Daar hebben wij als samenleving in De Wolden rechtstreeks invloed op, maar daarbij zijn we ook afhankelijk van landelijke ontwikkelingen.

Nieuw kabinet

De ontwikkelingen in Den Haag houden ons bezig. Het nieuwe kabinet heeft op onderdelen een andere koers ingeslagen. Als gemeente is het lastig om daar rekening mee te houden. Naast inhoudelijke koerswijzigingen, zoals het schrappen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), verandert ook het financieel perspectief: het is ingewikkeld bouwen als er naderhand ineens minder stenen zijn dan beloofd. De preventie sociaal domein is ook een voorbeeld van die bezuinigingen. Wij zetten daar als gemeente juist op in. Ook is de onduidelijkheid over het landelijke beleid rondom het stikstofprobleem lastig om plannen op te baseren.

Ravijnjaren

Landelijke bezuinigingen zorgen voor de zogenoemde ravijnjaren: jaren waarin het gemeentefonds fors lager uitvalt. Wijzelf zullen dus ook moeten bezuinigen. Maar hoe diep we moeten gaan is nog onduidelijk. Het tekort is continu in beweging, het lijkt wel een dagkoers. Dat is best ingewikkeld, omdat we in De Wolden, meer dan veel andere gemeenten, afhankelijk zijn van de rijksinkomsten. Eind 2024 levert het college een plan op met bezuinigingsideeën. In 2025 besluit de raad hierover.

Sociaal domein

Een aantal jaren geleden hebben we nieuw beleid opgesteld met betrekking tot het sociaal domein. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen, ook financieel. In de hervormingsagenda jeugd heeft het Rijk nu een structurele korting doorgevoerd op het jeugdbudget met daarbij bezuinigingsopties. Bijvoorbeeld op het inzetten van een praktijkondersteuner jeugd. Deze hebben wij al. Hierin liepen we voorop en, terwijl het budget daalt, zien we geen mogelijkheden nog meer te bezuinigen hierop. We blijven op zoek naar nieuwe ideeën in het kader van algemeen welbevinden: gericht op preventie en betere zorg tegen lagere kosten. Maar dit blijft een zoektocht. Voorbeelden van deze ideeën zijn ook in deze begroting te vinden: een plan van aanpak complexe scheidingen, we willen een Odensehuis oprichten, we gaan door met de inzet op de domeinoverstijgende samenwerking (DOS) en we willen de buurtteams een nog prominentere rol geven in onze gemeente.

Opvang vluchtelingen

Ontwikkelingen buiten onze landgrenzen hebben een weerslag op ons leven in De Wolden. De opvang van vluchtelingen vraagt om onze solidariteit. We doen wat er nodig is om passende opvang te verzorgen, maar dit vraagt veel van onze samenleving. Daarom moeten we des te meer met alle inwoners van De Wolden in verbinding blijven.

Wonen

Naast het feit dat we werken aan passende opvang voor vluchtelingen zijn we druk bezig met de uitvoering van ons woonbeleid. We hebben de ambitie om tot 2030 in totaal 1.000 wooneenheden te bouwen. Voor inwoners is het echter lang niet altijd zichtbaar waar we als gemeente mee bezig zijn. Daarom communiceren wij op gezette tijden hierover. Wij als gemeente en ook onze inwoners zouden graag zien dat we in alle kernen in De Wolden zo snel mogelijk de spreekwoordelijke schop in de grond krijgen, maar in de praktijk zien we dat dit een zaak van de lange adem is. We hebben meer dan voldoende plannen in beeld. Tegelijkertijd duren deze ontwikkelingen gevoelsmatig lang, mede vanwege het feit dat we op plaatsen tegen belemmeringen, w.o. ontwikkelingen in de arbeidsmarkt, aanlopen.

Onze gemeente is een prachtige, relatief weidse en landelijke gemeente waar meer dan voldoende ruimte is. Deze ruimte moeten we delen met elkaar maar gezien alle ontwikkelingen in het ruimtelijk gebied geeft dat spanning. Denk daarbij aan de transitie voor landbouwbedrijven, het invullen van onze duurzaamheidsdoelstellingen en de ambitie om een oplossing te bieden voor het woningtekort.

De Woldense uitdaging

Zoals hierboven duidelijk gemaakt is het geen vanzelfsprekendheid dat we ons huidige voorzieningenniveau vast kunnen blijven houden en initiatieven uit de Woldense samenleving kunnen blijven ondersteunen. Toch blijven we investeren in de belangrijke voorzieningen in onze dorpen. We onderzoeken hoe we de zwembaden klaar voor de toekomst kunnen maken, we investeren in onze schoolgebouwen en we stellen een visie op met alle dorpshuizen over hoe we hun grote sociale maatschappelijke rol kunnen vastleggen voor de toekomst.

Uitvoering collegeprogramma 'De Wolden geeft energie'

De tussenevaluatie van ons collegeprogramma heeft laten zien dat we op koers liggen bij de uitvoering en invulling van opgaven zoals woningbouw, duurzaamheid, landbouw, sociaal domein en dienstverlening. Veel zaken zijn bereikt en komend jaar werken we verder aan het behalen van de gestelde doelen uit het collegeprogramma. Deze zaken komen terug in de nu voorliggende begroting.

Van Kadernota naar begroting

BEGROTING na de KADERNOTA 2025				
	2025	2026	2027	2028
STAND KADERNOTA 2025	196.810	-3.742.887	-3.778.223	-4.009.244
1. De Wolden een veilig thuis	111.699	112.122	112.122	112.122
2. Krachtig De Wolden	62.469	62.469	62.469	62.469
3. Wonen en Duurzaam	74.834	24.834	24.834	-50.181
4. Samen vooruit	12.198	45.028	31.868	48.182
5. Solide basis voor De Wolden	-113.253	-438.462	-459.623	-422.288
6. Sportief met elkaar	163.311	364.960	363.902	354.359
7. Sociaal	34.697	321.697	330.607	203.247
8. Samen verder	697.503	865.361	937.286	979.759
9. Cultuur	162.211	301.080	282.880	356.864
10. Overige fin aanpassingen	-1.294.715	-1.987.042	-1.503.746	-654.994
Totaal mutaties begrotingssaldo	-89.046	-327.953	182.599	989.539
Tussenstand exploitatieresultaten (+ = overschot / - = tekort)	107.764	-4.070.840	-3.595.624	-3.019.705

Programma's

Voor wat betreft de programma's 1 t/m 10 geldt het volgende:

- In de begroting zijn nog een aantal pm-posten opgenomen. Dit betreffen de volgende zaken: ontsluitingsweg Blijdenstein, sportpark de Baete, 10 jaar Initiatiefrijk, de visie dorpshuizen en het ketenbeleid. Voor deze speerpunten cq. investeringen geldt dat we verwachten dat we hier de komende periode met afzonderlijke voorstellen komen om concrete invulling te geven.
- In de kadernota hebben we enkele budgetten geïndexeerd. De voorlopige index die we gebruikt hebben was 3,1%. In de meicirculaire 2024 is deze index vastgesteld op 2,9%. Dit leidt bij de betreffende budgetten tot een (klein) financieel voordeel.
- Daar waar we nieuwe speerpunten toegevoegd hebben ten opzichte van de kadernota wordt dit specifiek benoemd.
- Bij de bespreking van de kadernota zijn twee moties aangenomen: de motie Initiatiefrijk en de motie verkeersveiligheid ('snelheidsmeterspaarpot'). Voor de motie Initiatiefrijk geldt dat we in 2024 met een apart voorstel naar de raad komen voor een concrete invulling van 10 jaar Initiatiefrijk De Wolden. Dit leidt te zijner tijd tot een aanpassing van de begroting 2025. De motie verkeersveiligheid is nog niet verwerkt in onderliggende begroting. In 2024 komen we hierop terug.

Onttrekking reserve sociaal domein

In deze begroting wordt de raad voorgesteld om drie onttrekkingen te doen uit de reserve sociaal domein: voor het opzetten van een Odensehuis, in het kader van de aanpak complexe scheidingen en sociale activering. In programma Sociaal wordt dit nader toegelicht. In totaal gaat het om een onttrekking van € 235.200 in 2025. Dit past binnen de kaders van deze reserve waarbij gesteld is dat we maximaal 25% van de reserve in mogen zetten voor transformatie. De overige 75% kan worden ingezet om budgettaire schommelingen op te vangen. Bij een positief jaarrekeningresultaat in 2025 wordt de reserve weer aangevuld tot het maximale niveau van € 1,25 miljoen.

Woonlasten

De begroting 2025 laat een gemiddelde stijging zien van 3,2% van de gemeentelijke woonlasten ten opzichte van 2024:

- De onroerendzaakbelasting (OZB) stijgt trendmatig met 1,5%
- De rioolheffing stijgt met de jaarlijkse 0,65%
- De afvalstoffenheffing stijgt met 6,5%

Begrotingssaldo

We verwachten in 2025 een overschot van afgerond € 108.000. Daarna loopt het tekort in 2026 fors op. Zoals bekend levert het college eind 2024 een lijst op met mogelijke bezuinigingsvoorstellen. Hierover gaat uw raad begin 2025 in gesprek. Het doel is om dit te vertalen in een financieel sluitende kadernota en begroting 2026.

Septembercirculaire

De septembercirculaire is verschenen op 17 september 2024. De financiële gevolgen van de circulaire zijn nog niet opgenomen in deze begroting. We proberen om vóór de begrotingsbehandeling op 7 november de raad te informeren over de consequenties voor de meerjarige begrotingssaldi.

Tot slot

Met deze begroting geven we verder invulling aan onze ambities en doelen uit het collegeprogramma. Het is ons gelukt om de begroting voor 2025 sluitend te krijgen, maar voor de jaren erna staan we voor een forse financiële uitdaging. Deze gaan wij niet uit de weg want wij zijn ervan overtuigd dat we deze uitdaging het hoofd kunnen bieden samen met onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties:

*Hier in De Wolden, is het leven sociaal
En naar elkaar omzien, niet meer dan normaal
De mensen zijn eerlijk, nuchter en puur
Geen woord teveel, dat is onze natuur
Moet het gebeuren, rap an het werk
En opgeven, sorry, maar dat lijkt ons sterk
De schouders eronder, en een stapje erbij
Dat is De Wolden: De Wolden zijn wij¹*

Het college van burgemeester en wethouders:

Inge C.J. Nieuwenhuizen, Rudi Hooch Antink, Gerrie Hempen-Prent, Mark Turksma en Albert Haar

¹ Bron: Wiede Wold lied

De inwoner op één

Portefeuillehouder: Albert Haar

Inleiding

We werken aan passende dienstverlening vanuit de kernwaarden verbinden, vertrouwen en eigenaarschap. We optimaliseren onze dienstverlening aan de hand van vier sporen:

- Optimaal digitaal: we verleiden inwoners het digitale kanaal te gebruiken voor het aanvragen en afhandelen van standaardproducten.
- Verbinden en ontmoeten: we zorgen dat iedereen gemakkelijk gebruik kan maken van onze diensten en dat persoonlijke interactie tussen klant en gemeente vanzelfsprekend en soepel verloopt.
- Dienstverlening in ons DNA: we investeren in de ontwikkeling van klantgerichte vaardigheden en houding.
- Een betrouwbaar fundament: we zorgen voor een correcte, tijdige en transparante uitvoering van onze diensten.

Het zorgen voor passende dienstverlening geldt voor alle onderdelen; van het sociaal domein tot de fysieke leefomgeving tot publiekszaken. Want dienstverlening is van ons allemaal.

Trends en ontwikkelingen

Verwachtingen van de samenleving

Diverse technologische en maatschappelijke ontwikkelingen veranderen de dienstverlening en de omgang van inwoners en ondernemers met de gemeente. Inwoners verwachten van de gemeente hetzelfde serviceniveau als van commerciële bedrijven. Mensen willen meedenken over en invloed hebben op oplossingen voor hun eigen vraagstukken. Hierin verwachten ze een betrouwbare partner die samen met hen optrekt, hen begeleidt en zekerheid geeft. Daarnaast willen en kunnen ze meer vanuit eigen (online) regie zakendoen met de gemeente. Dit vraagt wat van de digitale oplossingen. Gevolg is dat er minder bezoek aan de balie komt en medewerkers hoeven minder op bezoek bij klanten. Tot slot kan de gemeente steeds beter data benutten bij het oplossen van vraagstukken van inwoners en ondernemers.

Sociaal domein

Het sociaal domein is volop in beweging. Met de hervormingsagenda jeugd proberen we gezinnen eerder te helpen. Met het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) zetten we in op zorg goed, toegankelijk en betaalbaar houden en een gezonde levensstijl te bevorderen. Ook in de inzet op bestaanszekerheid zien we een verschuiving naar vereenvoudiging, minder bureaucratie en inzet op het voorkomen van armoede. Over deze thema's leest u meer in programma 5 Solide basis en programma 7 Sociaal. De dienstverlening in het sociaal domein vraagt om een uitstekende samenwerking met netwerkpartners.

Fysieke omgeving

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden en dat heeft invloed op onze dienstverlening. Werkende weg proberen we de organisatie daarvoor optimaal in te richten, zodat we volgens de nieuwe wet en regelgeving opereren. Daar bestaat geen blauwdruk voor en dat kan betekenen dat de dienstverlening af en toe iets minder zal zijn maar het streven is de nieuwe werkwijzen zo snel mogelijk onder de knie te hebben en daar duidelijk over te communiceren.

Effect arbeidskrapte op de dienstverlening

Op dit moment is er in ons land krapte op de arbeidsmarkt. Er is minder capaciteit beschikbaar voor het werk dat er is. Iedere werkgever lijkt hier mee te kampen. Dat geldt ook voor de SWO en het heeft gevolgen in de uitvoering van diensten. Want het niet kunnen beschikken over voldoende en/of gekwalificeerde medewerkers heeft effect op het niveau van onze dienstverlening. Bijvoorbeeld op de snelheid van reageren en afhandelen van vragen, op de kwaliteit van diensten en op de bereikbaarheid van medewerkers.

Wat gaan we doen in 2025?

Dienstverlening

De SWO werkt vooral vanuit de pijlers Informatie en Processen en Persoonlijk Leiderschap aan passende dienstverlening. Dit doen we aan de hand van een uitvoeringsagenda.

Concernbreed agenderen we hierop de volgende thema's:

In het spoor optimaal digitaal:

- Doorontwikkeling van de digitale dienstverlening:
 - Investeren in Informatisering en processen. Vanuit deze optimalisatie hebben we aandacht voor de verbetering van de dienstverlening voor de inwoner en ondernemer.
 - Inzetten op webcare. Met behulp van een monitoringtool verzamelen we berichten over de dienstverlening op social media en anticiperen hierop. Webcare loopt vooruit op een Newsroom-concept dat we in een later stadium willen opstarten en waarin ook berichten met betrekking tot bestuur en besluiten worden geanalyseerd.

In het spoor Verbinden en ontmoeten:

- Inclusieve dienstverlening, zodat iedereen gemakkelijke toegang heeft tot en gebruik kan maken van onze diensten:
 - Oppakken van de aanbevelingen van ervaringsdeskundigen voor een betere fysieke toegang van de publieke ruimtes in onze gebouwen.
 - Diensten inrichten voor een samenleving waar iedereen kan meedoen, met of zonder beperking.

In het spoor Dienstverlening in ons DNA:

- Kernwaarden van de SWO laden vanuit het klantperspectief.
- Vergroten en op peil houden van de klantgerichte communicatieve vaardigheden van medewerkers SWO. Door bijvoorbeeld de pilots die we eerder op het gebied van klantgericht schrijven gestart zijn verder uit te breiden.

In het spoor Betrouwbaar fundament:

- Optimalisatie van veelvoorkomende klantprocessen met als doel dat het proces duidelijk en transparant is voor de klant;
- Doorontwikkeling klantonderzoek door het continu ophalen van klantervaringen over onze dienstverlening. Dit doen we vanuit transparantie en een positieve leer- en verbetergedachte.

Klant(tevredenheids)onderzoeken en inwonerspeilingen

In 2025 gaan we verder met het doorontwikkelen van (nieuwe vormen) van klantonderzoek. We willen beter inzicht in de verbeterpunten voor onze dienstverlening vanuit een positieve leercultuur. In navolging van de meer algemene 'waar staat je gemeente'-bewonerspeiling, welke medio 2024 is uitgevoerd, zullen we een plan van aanpak opstellen met betrekking tot een inwonerspeiling gericht op (groepen van) inwoners in de gemeente De Wolden. In 2025 worden de acties, benoemd in dit plan van aanpak, uitgevoerd.

Website www.dewolden.nl

Onze hoofdwebsite www.dewolden.nl heeft momenteel toegankelijkheid status B. Dat betekent dat de website gedeeltelijk voldoet aan de toegankelijkheid. Wij willen dat de website status A krijgt. Om dit te bereiken zullen we met name op de onderdelen PDF's en aanvraagformulieren verbeteringen moeten doorvoeren. Ook moeten we onze video's op de website toegankelijker maken.

Beleidsdocumenten

- Visie Dienstverlening De Wolden 2021-2025.

Leeswijzer

Dit boekwerk met de verschillende begrotingsstukken van de raad kent twee delen. In Deel A is de 'Beleidsbegroting' opgenomen. In deel B is de 'Financiële begroting' uitgewerkt.

BELEIDSBEGROTING

Programmaplan

Onze missie en visie en de uitgewerkte programma's vormen samen het 'Programmaplan'. Per programma geven we aan welke beleidsfuncties daaronder vallen en wat de beoogde maatschappelijke effecten en doelen zijn. Vervolgens geven we aan wat de gemeente daarvoor gaat doen en welke speerpunten aan de orde zijn. Ook tonen we per programma de baten en lasten alsmede in voorkomende gevallen het nieuwe beleid met eventueel bijbehorende investeringen.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen

De wetgever schrijft voor dat het programmaplan ook een overzicht bevat van de algemene dekkingsmiddelen. Hieronder rangschikken we onder meer de diverse gemeentelijke belastingen, de uitkering uit het gemeentefonds, beleggingen, de rente van reserves, en dergelijke.

Overzicht overhead

Het BBV schrijft voor dat de gemeente onderscheid moet maken in de kosten die we maken bij de uitvoering van het primaire proces en de kosten wegens ondersteuning van dit proces. De kosten voor het primaire proces nemen we op in de verschillende programma's en alle lasten voor de ondersteuning van dit proces in het 'overzicht overhead'.

Heffing vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 bestaat voor gemeenten de plicht om over de 'winst' die wij maken op ondernemersactiviteiten winstbelasting (vennootschapsbelasting) te betalen.

Onvoorziene uitgaven

Een ander verplicht onderdeel is het bedrag dat we ramen voor onvoorzien. In de primitieve begroting hebben we daarvoor verschillende bedragen opgenomen. Naast een algemene post voor onvoorzien hebben we een stelpost geraamd wegens vrijval kapitaallasten van bedrijfsmatige investeringen. Ook is hieronder een cumulerende stelpost wegens kapitaallasten/nieuw beleid geraamd.

Mutaties reserves

Het sluitstuk van de financiën in de beleidsbegroting vormen de toevoegingen en onttrekkingen aan en van de reserves.

Paragrafen

In de paragrafen behandelen we onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. Het is als het ware een dwarsdoorsnede van de begroting. Via deze paragrafen kan de raad de beleidsuitgangspunten vaststellen.

FINANCIËLE BEGROTING

Overzicht van baten en lasten en financieel resultaat

In dit overzicht zijn de baten en lasten en het saldo gerangschikt per programma. Ook is het voorgeschreven dat we het resultaat tonen, voor- en nadat stortingen of onttrekkingen uit (een) reserve(s) heeft (hebben) plaatsgevonden. Daarbij brengen we ook de geraamde incidentele baten en lasten in beeld.

Financiële positie

We geven een algemene beschrijving van de financiële positie. Daarnaast gaan we in op onze uitgangspunten voor de opstelling van de begrotingsstukken en de daaruit voortvloeiende dekkingsvoorstellen. Ook stippen we in het kort het verloop van de investeringen, financiering alsmede het verloop van de reserves en voorzieningen aan.

Meerjarenraming en de toelichting

Onderdeel van de financiële begroting vormt de uitkomst van de meerjarenramingen met toelichting.

Nieuw beleid

Naast een inhoudelijke afweging die we van de raad verwachten, kan het zo zijn dat de raad een financiële afweging moet maken. Uit de toegekende categorie per speerpunt kan de raad afleiden wat naar het oordeel van het college de financiële afweging is, ook gelet op de beschikbare financiële ruimte in de komende jaren.

Bij het maken van de afweging hebben we de onderstaande criteria gehanteerd:

1. Onvermijdelijk: uitvloeisel van wet- en/of regelgeving, of de gemeente loopt, wanneer we de activiteit niet uitvoeren, een aanzienlijk juridisch, financieel en/of bedrijfsrisico.
2. Aanpassing op basis van realisatiecijfers.
3. Nieuw beleid (lokale ambitie).
4. Niet realiseerbare taakstelling c.q. bezuiniging.

BIJLAGEN

We hebben onder andere als bijlage een lijst toegevoegd met producten per programma, het vaststellingsformulier van de begroting en de kerngegevens.

Deel A. Beleidsbegroting

Programmaplan

Hieronder staat een samenvatting van het Raadsbreedprogramma en het collegeprogramma, waaraan het college in de huidige raadsperiode wil werken.

Raadsbreedprogramma De Wolden 2022-2026 'We doen het samen!'

De belangrijkste onderwerpen zijn vastgelegd in het Raadsbreedprogramma De Wolden 2022-2026 'We doen het samen!'. Dit zijn de vijf onderwerpen:

- Woningbouw
- Duurzaamheid
- Landbouw
- Het sociale gezicht van De Wolden
- Dienstverlening en kwaliteit van bestuur

Het raadsbreed programma is het vertrekpunt geweest voor de formatie en het opstellen van het collegeprogramma.

Collegeprogramma De Wolden geeft energie!

De leidende, centrale ambitie in het collegeprogramma is dat De Woldense samenleving zich op allerlei gebieden verder ontwikkelt naar een toekomstbestendige en duurzame gemeenschap. Daar moeten we hard aan werken en wel samen met onze partners: inwoners, ondernemers, verenigingen en maatschappelijke (belangen)organisaties.

Het collegeprogramma is een programma op hoofdlijnen, omdat we graag ruimte geven aan onze partners om mee te denken en vooral mee te doen.

In ons denken en doen willen we graag onderscheidend zijn: kleurrijk, innovatief en maatwerk. Dat inkleuren mag ook best buiten de lijntjes. Innovatie: we staan open voor allerlei nieuwe ideeën. En maatwerk betekent dat we goed kijken wat in een bepaalde situatie de best passende oplossing is.

Programma's

De programmabegroting is opgebouwd uit de volgende 9 programma's:

1. De Wolden een veilig thuis
2. Krachtig De Wolden
3. Wonen en duurzaam
4. Samen vooruit
5. Solide basis voor De Wolden
6. Sportief met elkaar
7. Sociaal
8. Samen verder
9. Cultuur

Daarnaast is er een afzonderlijke paragraaf gewijd aan 'De Inwoner op één'. Deze paragraaf werkt overkoepelend voor de programma's in onze begroting. Hiermee onderstrepen we het belang dat wij hechten aan de dienstverlening aan onze inwoners en ondernemer'.

01 De Wolden een veilig thuis

Je sociaal en fysiek veilig voelen, dat is een basisbehoefte van ieder mens. We willen dat onze inwoners, ondernemers en bezoekers zich in De Wolden veilig voelen in hun eigen huis, buurt en dorp. Het programma 'De Wolden een veilig thuis', richt zich op een veilige leefomgeving.

Programmahouder: Inge Nieuwenhuizen

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Ondermijning

Bij ondermijning gaat het over de schadelijke effecten van de georganiseerde criminaliteit op de samenleving. Er is hierbij verwevenheid tussen de (illegale) onder- en de (legale) bovenwereld. In onze gemeente hebben wij last van ondermijning. In de afgelopen jaren zijn verschillende drugs-laboratoria opgerold en hebben wij te maken met milieuvuiling door drugsafvaldumpingen in ons buitengebied. Onze jongeren worden benaderd om ingezet te worden voor (drugs)klussen. Er zijn in onze gemeente signalen van zorgfraude, waarvan de meest kwetsbare personen uit onze samenleving de dupe zijn, omdat zij niet de zorg krijgen die ze nodig hebben en de fraudeurs het geld gebruiken voor financieel gewin. Ook ontstaat er door ondermijning oneerlijke concurrentie voor ondernemers, doordat geld wordt witgewassen of doordat arbeidskrachten te werk worden gesteld tegen een zeer lage betaling en zij hun werk moeten verrichten onder slechte omstandigheden. Feitelijk gaat het hierbij om mensenhandel.

Alcohol- en drugspreventie

In het Preventie- en Handhavingsplan alcohol en drugs De Wolden ligt het zwaartepunt op preventie. Daar valt de meeste winst te behalen m.b.t. bewustwording, gebruik en gevaren van alcohol en drugs. Een speerpunt in de komende periode hierbij is de inzet van het IJslandse preventiemodel wat we vertalen naar een Woldense aanpak; het werken aan een omgeving die bijdraagt aan een gezond,

kansrijk en veilig opgroeiende jeugd en helpt te voorkomen dat jongeren gaan drinken, roken of drugs gaan gebruiken.

Evenementen

De Wolden is een bruisende gemeente met veel evenementen (kleine en grote evenementen rond de 200 gemiddeld per jaar). Bij de totstandkoming van de evenementenverordening en beleidsregels in 2021 hebben we een evenwicht gezocht tussen levendigheid en leefbaarheid. Tot op heden is dat evenwicht in balans. Binnen kaders van de evenementenverordening blijven we inzetten op veilige en gezonde evenementen die een bijdrage leveren aan de levendigheid in de gemeente.

Inclusie en diversiteit

Het opstellen en uitvoeren van een lokale inclusie agenda is een wettelijke taak. De inclusieagenda van De Wolden loopt in 2025 af. We zullen in 2025 de huidige agenda evalueren en in samenwerking met de werkgroep De Wolden Gewoon Toegankelijk een nieuwe agenda opstellen. We gaan ook de subsidieregeling De Wolden Toegankelijk evalueren. De nieuwe inclusieagenda zal een inclusie en diversiteitsagenda worden, met oog voor lhbtq+-personen en etnische minderheden. We zien een toename van het aantal melding bij het anti-discriminatie meldpunt. We gaan verkennen op welke manier we deze voorziening laagdrempelig en toegankelijk kunnen houden maar wel tegen lagere kosten.

Beleidsdoelen

Veiligheid

- Inwoners, ondernemers en recreanten ervaren De Wolden als een veilige woon- en leefomgeving.
- Wij zijn een gemeente waar inwoners zich fysiek en sociaal veilig voelen in hun eigen huis en in hun buurt en dorp.
- De Wolden behoort tot de veiligste gemeenten in Nederland en we willen dat blijven.
- We pakken veiligheidsvraagstukken breed en integraal op, zijn preventiegericht en zoeken samenwerking.

Lokale Inclusie

- De gemeente is digitaal toegankelijk, ook voor mensen met een auditieve of visuele beperking. Teksten zijn in begrijpelijke taal.
- De medewerkers van de gemeente werken oplossingsgericht en kunnen hun communicatie op een respectvolle wijze aanpassen aan de inwoner.
- Bij nieuwe (bouw)projecten of beleid is er aandacht voor toegankelijkheid en inclusie.
- Ondernemers en inwoners van De Wolden hebben kennis over toegankelijkheid en inclusie.
- Voorzieningen zijn bereikbaar en toegankelijk. Zowel fysiek toegankelijk door middel van goed toegankelijke wegen, paden en stoepen en sociaal toegankelijk: iedereen is welkom.
- We accepteren geen enkele vorm van discriminatie.

Informatie verbonden partijen

Bij het realiseren van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Veiligheidsregio Drenthe te Assen - taakveld 01.10.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

01 De Wolden een veilig thuis					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Misdrijven - Diefstallen uit woning	per 1.000 inwoners	2023	1,4	1,3	CBS - Geregistreeerde diefstallen
Misdrijven - Geweldd misdrijven	per 1.000 inwoners	2023	1,6	4,3	CBS - Geregistreeerde criminaliteit
Vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag	per 1.000 inwoners	2023	2,4	5,8	CBS - Geregistreeerde criminaliteit
Winkeldiefstallen	per 1.000 inwoners	2023	0,4	2,5	CBS - Geregistreeerde diefstallen

Speerpunten

1.1 - Veiligheidsregio Drenthe

Activiteit	Bijstelling budget Veiligheidsregio Drenthe (VRD).				
Gevolgen voor de inwoners	Een veiliger woon- en leefomgeving.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
					Incidenteel
	€ 102.000	€ 127.000	€ 127.000	€ 127.000	Structureel

Toelichting:

Categorie: 1

De meerjarenbegroting van de Veiligheidsregio Drenthe (VRD) geeft voor de jaren 2025-2028 een aanzienlijke stijging van de lasten ten opzichte van onze meerjarenbegroting. Dit is hoofdzakelijk een gevolg van de aanpassing van de loon- en prijscompensatie. Deze is voor de VRD uitgekomen op 6,5%. In oktober 2024 komt de VRD met scenario's voor kostenreductie.

De totale gemeentelijke bijdrage voor geheel Drenthe bedraagt € 33.583.000, bestaande uit € 4.654.600 inwonersbijdrage en € 28.928.400 bijdrage brandweerzorg.

Dit speerpunt nieuw ten opzichte van de kadernota.

1.2 - Openbare orde en veiligheid

Activiteit	Plan van aanpak 'ondermijning'.				
Gevolgen voor de inwoners	Wij werken aan een veilige gemeente.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 14.000				Incidenteel
	€ 86.000	€ 86.000	€ 86.000	€ 86.000	Structureel

Toelichting:

Categorie: 3

Het college heeft voor de zomer 2024 het plan van aanpak ondermijning opgeleverd. Het plan van aanpak is gebaseerd op vijf pijlers (verhogen bewustwording, versterken informatiepositie, verscherpen beleid en regelgeving, ondersteunen integriteit en weerbaar bestuur en organisatie, bevorderen communicatie). Voor dit plan wordt in belangrijke mate gesteund op bestaande gemeentelijke taken en middelen. Voor een deel van het plan van aanpak zijn echter aparte middelen nodig. Vooruitlopend op het plan van aanpak ondermijning wordt daarom een voorlopig bedrag gereserveerd van € 100.000 (€ 86.000 structureel (salaris), € 14.000 incidenteel). Dit wordt voornamelijk gebruikt voor de uitvoering van extra Bibob-onderzoeken en voor de inzet van controles. Er wordt in de tussentijd onderzocht of deze kosten (gedeeltelijk) vergoed kunnen worden vanuit de Drentse Aanpak Ondermijning.

6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie

Activiteit	Uitvoering Algemene Lokale Inclusieagenda inclusief subsidieregeling.				
Gevolgen voor de inwoners	Iedereen in de gemeente De Wolden kan meedoen, ongeacht beperking, achtergrond, (geloofs)overtuiging, gender of seksuele voorkeur.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
					Incidenteel
		€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Structureel

Toelichting:

Categorie: 1

De Algemene Lokale Inclusieagenda De Wolden gewoon toegankelijk loopt af in 2025. Tot en met 2025 hebben we middelen voor de uitvoering. We evalueren het effect van de werkgroep De Wolden Gewoon Toegankelijk en de subsidieregeling De Wolden Toegankelijk. We gaan samen met de werkgroepleden een nieuwe Inclusie en diversiteitsagenda opstellen, met daarbij aandacht voor minderheidsgroepen zoals lhbtq-personen of etnische minderheden. Afhankelijk van de resultaten continueren we de subsidieregeling De Wolden toegankelijk. Het verwachte uitvoeringsbudget, inclusief de subsidieregeling, is gebaseerd op de ervaring van afgelopen jaren.

1.2 - Openbare orde en veiligheid

Activiteit	Ophoging budget anti-discriminatievoorziening.				
Gevolgen voor de inwoners	Tegengaan van discriminatie in de gemeente.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 10.000				Incidenteel
		PM	PM	PM	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Jaarlijks betalen wij een bijdrage van € 7.000 aan CMO Stamm voor het Meldpunt Discriminatie. Het aantal discriminatiemeldingen bij het meldpunt neemt toe en in het huidige contract staat dat het meldpunt maximaal 200 meldingen per jaar kan behandelen. Dit is halverwege 2024 al overschreden met 50 meldingen.

We gaan onderzoeken of en hoe we deze voorziening in de toekomst op een andere manier kunnen inrichten, waarbij we invulling geven aan de wettelijke verplichting tegen lagere kosten.

Beleidsdocumenten

- Kadernota Veiligheid, Toezicht & Handhaving 2022-2026
https://www.dewolden.nl/fileadmin/de_wolden/PDF/Collegebesluiten/2022/2022-11-08/Kadernota_veiligheid_toezicht_en_handhaving_De_Wolden.pdf
- Regionaal Beleidsplan Noord-Nederland 2020-2023
https://www.dewolden.nl/fileadmin/de_wolden/PDF/Collegebesluiten/2019/2019-10-08/1_Regionaal_Beleidsplan_Veiligheid_2020-2023.pdf
- Beleidsregels Hard- en Softdrugs 2022
<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR675965/1>
- Beleidsregels hinderlijke en gevaarlijke honden 2022
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/gmb-2021-350176.html>
- Evenementenverordening 2021
<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR654383>
- Beleidsregels evenementen 2020
<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR654386>
- Beleidsnota keten en caravans 2017 (*actualisatie is in de maak*)
https://www.dewolden.nl/fileadmin/de_wolden/PDF/Beleid/Ketenbeleid_2017.pdf
- Beleidsregels BIBOB 2017 (Wet Bevordering integriteitsbepalingen door het openbaar bestuur)
<https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR455347>
- Preventie- en handhavingsplan alcohol en drugs 2024.

Exploitatie

Product (Bedragen x € 1.000)	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
110 Crisisbeheersing en brandweer	1.700	1.696	1.804	1.795	1.788	1.788
120 Openbare orde en veiligheid	793	830	686	659	660	660
610 Samenkracht en burgerparticip.			39	39	39	
Totaal lasten	2.493	2.525	2.529	2.493	2.487	2.448
Baten						
110 Crisisbeheersing en brandweer	4	1				
120 Openbare orde en veiligheid	14	8	8	8	8	8
610 Samenkracht en burgerparticip.						
Totaal Baten	19	9	8	8	8	8
Saldi						
110 Crisisbeheersing en brandweer	1.695	1.694	1.804	1.795	1.788	1.788
120 Openbare orde en veiligheid	779	821	678	651	652	652
610 Samenkracht en burgerparticip.			39	39	39	
Totaal saldi	2.474	2.516	2.521	2.485	2.479	2.440

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

110 Crisisbeheersing en brandweer

De begroting over 2025 valt € 108.000 hoger uit dan in 2024.

Bij de brandweerkazerne in Ruinen wordt de bestaande CV-ketel vervangen. Dit wordt (duurzaam) uitgevoerd met een warmtepomp. Hiervoor wordt in 2025 een bedrag van € 12.000 begroot. Deze vervanging zit niet in het reguliere onderhoudsplan voor de brandweerkazernes. Op basis van een vervangingsduur van 15 jaar en 1% rente zijn de kapitaallasten in de bovenstaande tabel verwerkt. Deze kapitaallasten worden gedekt uit het jaarlijks beschikbare budget voor nieuwe investeringen van € 4 miljoen.

120 Openbare orde en veiligheid

De begroting over 2025 valt € 144.000 lager uit dan in 2024. Dit wordt veroorzaakt doordat de kostenverdeling vanuit de SWO in 2025 ca. € 170.000 lager uitvalt dan in 2024. Ook is het budget voor de opvang van zwerfdieren voor 2025 met € 6.000 naar beneden bijgesteld.

Toelichting baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

N.v.t.

Investerings

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen nieuwe investeringen programmabegroting 2025-2028

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Brandweerkazerne - warmtepomp	2025	12.000	gebruiksdur 15 jaar en 1%

02 Krachtig De Wolden

Met dit programma stimuleren we de kracht van De Woldense samenleving en faciliteren we de realisatie van initiatieven in de dorpen en buurten. Dat doen we door met veel **energie** te werken aan de ontwikkeling van een vitale, lokale democratie, transparantie van ons bestuur en de samenwerking in onze netwerken. Dit doen we niet alleen, maar samen met inwoners, ondernemers en partnerorganisaties. Daarbij nodigen we iedereen uit om mee te doen, ook jongeren en nieuwe inwoners.

Programmahouder Inge Nieuwenhuizen

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Initiatiefrijk De Wolden

Met de subsidieregeling Initiatiefrijk De Wolden 2023-2026 kunnen inwonersinitiatieven financieel ondersteund worden. Tot en met 2026 is er jaarlijks € 200.000 beschikbaar gesteld om deze participatieve initiatieven te ondersteunen.

Het is wenselijk om in 2025 te bekijken hoe deze regeling vanaf 2027 wordt voortgezet. In 2025 wordt het 10-jarig bestaan van Initiatiefrijk De Wolden gevierd. Het in beeld brengen van 10 jaar initiatiefrijk wordt dit jaar voorbereid en zal in 2025 zichtbaar worden. Uitgangspunt ook daarbij is het inwonersinitiatief.

Eigenwijs De Wolden

Elk dorp in De Wolden is uniek. Dat blijkt onder andere uit de dorpsvisie die (bijna) elk dorp heeft geschreven. Om de uitvoering van de dorpsvisies tot bloei te laten komen, is het maken van een uitvoeringsagenda bij de dorpsvisie een meerwaarde. Een uitvoeringsagenda bij de dorpsvisie maakt voor allen zichtbaar welke concrete plannen er voor de toekomst zijn en wat ervoor nodig is. Ook

ontstaat er zo duidelijkheid over rollen, taken en bevoegdheden. Er is behoefte aan een werkproces dat beschrijft hoe een dorpsvisie tot stand komt en hoe er daarna aansluiting komt op gemeentelijke beleid en uitvoeringsplannen.

Vanuit de provincie Drenthe is geld beschikbaar gesteld om hiermee aan de slag te gaan.

We gaan samen werken en leren: de dorpsbelangenorganisaties, de gemeente, vereniging Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe (BOKD) en het Kenniscentrum voor sociaal-maatschappelijke vraagstukken in Groningen en Drenthe (CMO Stamm). Voor vijf dorpen is de mogelijkheid om met dit proces aan de slag te gaan. Daarnaast worden de overige dorpen actief betrokken en geïnformeerd. De vijf dorpen zijn Drogteropslagen, Ruinen, Linde, Fort en Koekange. Het doel is om deze visies om te zetten in realistische en uitvoerbare uitvoeringsagenda's, waarbij samenwerking en uitwisseling van kennis centraal staan. Dit project is in 2024 gestart en zal tot midden 2025 lopen.

Inwoners betrekken bij onze democratie

Het blijft belangrijk om inwoners, jong en oud, te betrekken in onze gemeente. Nieuwe inwoners worden hiervoor actief benaderd. Samen met nieuwe inwoners zijn we plannen aan het ontwikkelen en uitvoeren gericht op meer verbinding, kennis over en betrokkenheid bij de lokale democratie en meedoen.

Regionale samenwerking

Regionaal en landelijk zoeken we onze collega-gemeenten op. Door samen te werken en daarbij uit te gaan van de eigen kracht en identiteit, kan iedere gemeente zich beter ontwikkelen. Ook de Regio Zwolle is sterk in ontwikkeling en van groot belang voor ons. In de meerjarige agenda van de regio Zwolle kiezen we ervoor om mee te doen aan alle vier de thema's, 'Economie', 'Arbeidsmarkt', 'Duurzame groei en Leefkwaliteit' en 'Bereikbaarheid Daily Urban System', omdat die ondersteunend zijn aan onze lokale ambities op het gebied van economie, vitaal platteland en arbeidsmarkt. Bestuurlijk maken we werk van een stevige vertegenwoordiging in de verschillende gremia van de regio. Daarbij werken we nauw samen met onze collega gemeenten in Zuidwest-Drenthe. In 2025 evalueren we de samenwerking in de regio Zwolle op basis van een nog vast te stellen afwegingskader. In deze evaluatie nemen we mee dat we op dit moment participeren in de Arbeidsmarktregio Drenthe.

Op landelijk niveau behartigen we gezamenlijk als P-10 onze typische belangen (eigenheid) bij andere overheden en wisselen we kennis en ervaring uit over thema's betreffende het platteland.

Representatie

Het college wil meer aandacht schenken aan doelgroepen binnen de gemeente, zoals vrijwilligers en initiatiefnemers, veteranen en gedecoreerden om hen te waarderen en te bedanken voor hun inzet voor De Woldense samenleving. Dit doet het door bijvoorbeeld een lokale veteranendag en de viering van 80 jaar vrijheid. Ook zetten we de gedecoreerden in het zonnetje en het jaarlijks uitreiken van prijzen, zoals het Raspaard en het Rasveulen. Voor de viering van 80 jaar vrijheid hebben we extra geld opgenomen in het programma cultuur.

Verkiezingen

In 2025 stonden de verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer gepland. Door de val van het kabinet Rutte IV hebben deze verkiezingen in 2023 plaatsgevonden. Gelet hierop is het budget voor de Tweede Kamerverkiezingen in de meerjarenbegroting doorgezet naar 2027. In 2025 starten we met de voorbereidingen van de verkiezingen van de gemeenteraad die op 18 maart 2026 staan gepland.

Beleidsdoelen

Vitale democratie

- Ruimte geven aan initiatieven vanuit de samenleving, zowel wanneer het gaat om betrokkenheid bij nieuwe initiatieven als betrokkenheid bij onderhoud en beheer van de openbare ruimte.
- Jongeren, nieuwe inwoners en mensen die normaal weinig of niet betrokken zijn meer betrekken bij onze lokale democratie.
- Inwoners, organisaties en ondernemers actief de ruimte geven bij het gemeentelijke beleid- en besluitvormingsproces.

Transparant bestuur

- Integer bestuur.
- Voldoen aan actuele wetgeving.
- Toegankelijke klachten-en bezwaarprocedures.

Samenwerking over de gemeentegrenzen

- Behartigen van de belangen van de inwoners van De Wolden. Daarbij gaan we altijd uit van een win-win situatie in de samenwerking met onze partners.

Informatie verbonden partijen

N.v.t.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

02 Krachtig De Wolden					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Er zijn voor dit programma geen verplichte beleidsindicatoren					

Speerpunten

0.1 - Bestuur

Activiteit	Nieuwe vergadersystematiek gemeenteraad.				
Gevolgen voor de inwoners	Meer flexibiliteit in besluitvorming en meer contact tussen raad en inwoners.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Per september 2024 wordt een nieuwe vergadersystematiek van de gemeenteraad ingevoerd. Hierdoor wordt het aantal vergaderingen en uitzending verhoogd. De kosten voor Notubizz (€ 10.000) en de loonkosten i.v.m. urenuitbreiding bij de griffie (€ 15.000) zorgen voor hogere lasten.

Dit speerpunt is nieuw ten opzichte van de kadernota.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Activiteit	Nieuwe inwoners.				
Gevolgen voor de inwoners	Meer dialoog tussen nieuwe inwoners en de lokale gemeenschap.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 5.000				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

De Wolden is een aantrekkelijke en veilige gemeente om te wonen. Mensen uit andere regio's komen hier naartoe. Hierdoor verandert de samenstelling van onze bevolking. Daarbij vinden we het belangrijk om een gastvrije gemeente te zijn en onze nieuwe inwoners een warm welkom te heten. Tevens willen we de dialoog stimuleren tussen nieuwe inwoners en de lokale gemeenschap.

De ontwikkeling hiervan zal een budget vragen van € 5.000 voor 2025. Dit bedrag is bedoeld voor het organiseren van bijeenkomsten met nieuwe inwoners (representatiekosten) en activiteiten om de interactie met dorpsbewoners te versterken.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Activiteit	Viering 10 jaar Initiatiefrijk De Wolden.				
Gevolgen voor de inwoners	Waardering voor vele mooie initiatieven.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	PM				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

De gemeenteraad heeft bij de bespreking van de kadernota een motie aangenomen om in 2025 stil te staan bij het 10-jarig bestaan van Initiatiefrijk De Wolden. Het college heeft daarmee de opdracht gekregen met een voorstel te komen hoe we hier invulling aan willen geven. Dit raadsvoorstel volgt in 2024.

Beleidsdocumenten

- Toekomstvisie

Inclusie

- Lokale Inclusieagenda: De Wolden Gewoon Toegankelijk

Exploitatie

Product	Realisatie		Begroting		Meerjarenbegroting		
	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>		2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
010 Bestuur	2.186	2.248	2.407	2.428	2.443	2.211	
020 Burgerzaken	973	1.023	916	1.016	1.073	1.004	
530 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	53						
610 Samenkracht en burgerparticip.	212	287	231	226	26	26	
Totaal lasten	3.423	3.558	3.554	3.671	3.541	3.241	
Baten							
010 Bestuur	328						
020 Burgerzaken	283	499	412	487	452	452	
530 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie							
610 Samenkracht en burgerparticip.							
Totaal Baten	611	499	412	487	452	452	

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Saldi							
010 Bestuur	1.858	2.248	2.407	2.428	2.443	2.211	
020 Burgerzaken	690	523	504	530	621	552	
530 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	53						
610 Samenkracht en burgerparticip.	212	287	231	226	26	26	
Totaal saldi	2.812	3.059	3.142	3.184	3.089	2.789	

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

010 Bestuur

Raadsinformatiesysteem

In het verleden werden de facturen voor het raadsinformatiesysteem deels betaald door de SWO. Dit bleek niet rechtmatig te zijn en is rechtgetrokken in de jaarrekening 2023. Nu moet dit ook juist worden opgenomen in programmabegroting voor de komende jaren.

Audit fee

De afgelopen jaren is de audit fee t.b.v. de accountantscontrole hoger uitgevallen dan geraamd. De optie voor controlejaar 2023 is inmiddels afgeroepen. Op basis van de werkelijke uitgaven is de audit fee bijgesteld, en is tevens een bijstelling van het budget in de actuele begroting noodzakelijk. Met de accountant zijn afspraken gemaakt over vooroverleg en de onderbouwing van eventueel meerwerk.

020 Burgerzaken

Lagere afdracht rijksleges rijbewijzen (= lagere rijksleges rijbewijzen)

De begrote af te dragen leges waren te hoog geraamd. De opbrengst is afhankelijk van het aantal (verwachte) aanvragen op basis van informatie van de RDW.

Kosten verkiezingen

In verband met de vroegtijdige verkiezingen in 2023 van de leden van de Tweede Kamer vervallen de geplande verkiezingen in 2025. De volgende verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer vinden 4 jaar later weer plaats (2027).

610 Samenkracht en burgerparticipatie

Het restant van 2023 toegevoegd aan 2024. Hierdoor zijn de lasten van 2024 hoger dan 2023 en 2025.

Toelichting baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

020 Burgerzaken

Lagere rijksleges rijbewijzen (= lagere afdracht rijksleges rijbewijzen)

De begrote leges waren te hoog geraamd. De opbrengst is afhankelijk van het aantal (verwachte) aanvragen op basis van informatie van de RDW.

Leges rijbewijzen

De begrote opbrengst leges waren te hoog geraamd. De opbrengst is afhankelijk van het aantal (verwachte) aanvragen op basis van informatie van de RDW.

Inkomensoverdrachten van het Rijk (leges rijbewijzen)

De bijdragen van de RDW voor digitale aanvragen waren niet begroot, maar worden wel jaarlijks ontvangen.

Leges huwelijksvoltrekkingen

De in de kadernota voorgestelde verlaging van de huwelijksleges (€ 17.654) kan achterwege blijven. De oorspronkelijk begrote meerjarige opbrengst kan gehandhaafd blijven.

In 2024 wordt onderzoek gedaan naar de kostendekkendheid op basis van het juridisch en financieel kader voor leges. We willen goed inzicht krijgen in de huidige kostendekkendheid van alle gemeentelijke leges en rechten, dus ook de leges huwelijksvoltrekkingen.

Op basis daarvan kunnen keuzes gemaakt worden ten aanzien van de gewenste kostendekkendheid in de jaarlijks vast te stellen tarieven. Verwachting is dat bij de opmaak van de begroting 2026 inzage in de kostendekkendheid en een afwegingskader beschikbaar zal zijn.

Investeringsen

In deze begroting zijn voor dit programma geen investeringen opgenomen.

03 Wonen en Duurzaam

Dit programma gaat over de fysieke leefomgeving. Het omvat de thema's ruimtelijke ontwikkeling, wonen en duurzaamheid.

Programmahouder: Gerrie Hempen-Prent

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Wonen

In 2023 hebben wij de nieuwe woon(zorg)visie vastgesteld. Hierin staan onze ambities op het gebied van wonen in De Wolden. In 2025 gaan we verder met het uitvoeren van deze visie. We zetten vooral in op starters en senioren en onze belangrijkste aandachtspunten bij de uitvoering van de woon(zorg)visie zijn nieuwbouw, betaalbaarheid, verduurzaming en de huisvesting van de verschillende aandachtsgroepen.

Nieuwbouw en woningbouwimpuls

In de woon(zorg)visie staat de ambitie om 750 tot 1.000 woningen toe te voegen tot 2030. Dit is het dubbele van de jaren daarvoor. Om dat doel te halen stelden wij in 2023 het Programmaplan Woningbouwimpuls op. We hebben een woningbouwmonitor opgezet en we hebben de plancapaciteit uitgebreid van 800 woningen naar ruim 1.400 woningen. Hiermee hebben we voldoende locaties in beeld om het doel uit de woon(zorg)visie te halen. In 2025 ligt de focus op de snelle realisatie van deze plannen. We zetten daarbij in op:

- Verhelpen en voorkomen van knelpunten.
Dat doen wij door afspraken te maken met ontwikkelaars, projecten te prioriteren, subsidies optimaal te benutten en (waar nodig) externe expertise in te huren.

- Optimalisatie en versnelling van het woningbouwproces. Dat doen wij door het optimaliseren van het proces van de ruimtelijke initiatieven, het inzetten op tijdelijke woonruimten (flexwonen) en transformaties van bestaande gebouwen en het optimaliseren en het wegnemen van belemmerende regelgeving.

Huisvesting van aandachtsgroepen

Voor de huisvesting van aandachtsgroepen – statushouders, mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang, arbeidsmigranten en spoedzoekers – is in de komende jaren bijzondere aandacht nodig. Er is een tekort aan woningen en dat uit zich onder andere in het feit dat we in 2023 niet konden voldoen aan de taakstelling voor de huisvesting van statushouders. Sinds het eerste halfjaar van 2024 hebben we extra aandacht voor het realiseren van voldoende huisvesting voor statushouders. Woningcorporatie Actium stelt, zoals ook is vastgelegd in de meerjarige prestatie-afspraken 2024-2028, woningen beschikbaar, maar we zoeken daarnaast naar andere, creatieve oplossingen. Bij deze oplossingen richten we ons niet uitsluitend op de groep statushouders, maar houden we rekening met alle aandachtsgroepen en de overige doelgroepen die een sociale huurwoning zoeken.

Starterslening en uitbreiding verzilverlening

Het is voor starters moeilijk om een geschikte woning te vinden in De Wolden. Daarom is in de woon(zorg)visie opgenomen dat De Wolden een starterspakket ontwikkelt om het voor starters op de woningmarkt makkelijker te maken een woning te kopen. Het starterspakket heeft enerzijds ten doel de beschikbaarheid van de woningen voor starters te verbeteren en anderzijds bij te dragen aan de betaalbaarheid. Een belangrijk onderdeel van het starterspakket is het mogelijk maken van een starterslening via de Stichting Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn). Met de starterslening kunnen starters het verschil tussen de koopsom en de hypothecaire lening overbruggen. Een andere optie, die is toegevoegd aan het starterspakket, is dat de ouders van de starter een verzilverlening afsluiten en het geleende bedrag aan hun kinderen schenken voor de aankoop van hun eerste woning in de gemeente De Wolden.

Milieu en duurzaamheid

Regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid

Vanuit het Rijk worden de komende jaren gelden beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het klimaatbeleid, via de regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE). Dit geld wordt ingezet om extra personeel aan te trekken, kennis te vergroten en expertise in huis te halen om invulling en uitvoering te geven aan de duurzaamheidsambities van onze gemeente. Hier hebben we dan ook een speerpunt voor opgenomen.

Nationaal Isolatie Programma

Vanuit het Nationaal Isolatie Programma (NIP) krijgt de gemeente de komende jaren middelen waarmee we onze inwoners financieel kunnen ondersteunen met het verduurzamen van hun woning. Met deze middelen stellen we onder andere een doe-het-zelf isolatievoucherregeling voor onze inwoners beschikbaar.

Invulling opgave Regionale Energie Strategieën (RES)

Binnen de RES hebben we als gemeente afgesproken om uiterlijk in 2030 0,1 TWh aan hernieuwbare elektriciteit op te wekken. Om hier verdere invulling aan te geven, komen we met een Energiestrategie De Wolden, waarbij we voorwaarden stellen aan hernieuwbare-energieprojecten. Een belangrijk speerpunt daarin is het lokaal eigendom van wind- of zonneparken: minimaal 70%, maar idealiter 100%. Onderdeel van de Energiestrategie De Wolden wordt de vraag hoe we onze ambities omtrent lokaal eigendom samen met onze inwoners gaan realiseren. Dit vraagt mogelijk een andere rol dan we op dit moment gewend zijn van ons als gemeente. Van het meer ondersteunen van energiecoöperaties naar het mogelijk risicodragend investeren in hernieuwbare-energieprojecten om samen met energiecoöperaties een project te realiseren. Afhankelijk van de keuzes die hierin worden gemaakt, zal dit in de toekomst mogelijk investeringen/opbrengsten met zich meebrengen.

Warmtetransitie

We streven naar 100% groen gas in het gasnetwerk in 2030. We zien op lokaal niveau veel initiatieven voor het produceren van groen gas. Dit vormt ook een belangrijk onderdeel van onze huidige Transitievisie Warmte. Vanuit het Rijk is aangegeven dat de huidige Transitievisie Warmte uiterlijk in 2026 moet zijn herijkt. Hiermee maken we al in 2024 een start.

Drents Energieloket

Het aantal vragen dat door inwoners aan het Drents Energieloket wordt gesteld, is mede door de hoge energieprijzen de afgelopen jaren flink toegenomen. Om onze inwoners op de juiste manier te kunnen blijven ondersteunen op het gebied van energiebesparing, wordt er gezamenlijk gewerkt aan een doorontwikkeling van het Drents Energieloket. Het streven is om in de tweede helft van 2024 met de implementatie van de doorontwikkeling te starten.

Circulariteit

Het is onze ambitie om in 2050 volledig circulair te zijn. In 2030 willen we op 50% zitten. Circulariteit is een breed begrip dat vraagt om een gemeentelijke visie en routekaart. Het omvat zowel externe als interne componenten en vraagt samenwerking met (veel) andere domeinen binnen de organisatie en met externe partners, bedrijven en inwoners. In 2024 zijn we gestart met een verkenning aan de hand van een plan van aanpak. Dit vormt de basis voor een Routekaart circulaire economie en samenleving in 2025. De verwachting is dat er op een later moment middelen nodig zijn om circulariteit verder vorm te geven.

Ruimtelijke ontwikkeling

Implementatie Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. We zetten de rijksmiddelen die we hiervoor ontvangen in voor het doel waarvoor het beschikbaar is gesteld. De geschatte kosten voor ons als gemeente worden verrekend met de geschatte bijdrage van het Rijk. De geschatte kosten bestaan uit kosten inhuur en kosten voor het externe bureau dat bij het maken van het Omgevingsplan betrokken is. Vanwege de omvangrijke transitie die gaande is zal de implementatie van alle processen de komende jaren de nodige tijd en middelen vragen.

Omgevingsplan

Het maken van het omgevingsplan is een langdurige en complexe aangelegenheid. De wetgever heeft uitgesproken dat het omgevingsplan in 2032 gereed moet zijn. Vanzelfsprekend zetten we alles op alles om het plan eerder afgerond te hebben. In 2024 is er een strategie ontworpen om te komen tot het omgevingsplan. Ook hiervoor zijn de komende jaren middelen nodig. De ambitie van het college is om het omgevingsplan in 2030 klaar te hebben.

Wet Kwaliteitsborging Bouwen

Tegelijkertijd met de invoering van de Omgevingswet is ook de Wet Kwaliteitsborging voor het Bouwen (WKB) ingevoerd voor een deel van de bouwwerken. De wet wordt de komende jaren stapsgewijs ingevoerd. De WKB zorgt voor een verschuiving van werk en verantwoordelijkheid van de gemeente naar de markt. Dit heeft zowel intern als extern grote gevolgen. Diverse processen worden ten gevolge daarvan aangepast en geoptimaliseerd. De beschikbare rijksmiddelen worden daarvoor ingezet.

Programma Vitale Vakantieparken (VVP)

De Wolden heeft zich vanaf 2018 gecommitteerd aan het programma Vitale Vakantieparken dat Drenthe-breed wordt ondersteund door een Taskforce Vitale Vakantieparken. De raad heeft op 30 maart 2023 het programmaplan Vitale Vakantieparken De Wolden aangenomen. Een onderdeel van dit plan was het vormen van een bestemmingsreserve Vitale Vakantieparken.

Vóór de begrotingsbehandeling van november stelt het college de uitvoeringsagenda VVP 2025 vast en biedt deze ter kennisname aan de raad aan. In de begroting wordt dan de bijdrage voor 2025 definitief vastgesteld.

Beleidsdoelen

Wonen

- Uitvoering van de zes ambities in de woon(zorg)visie 2023-2027 (in de visie zijn deze ambities verder uitgewerkt in verschillende concrete maatregelen):
 1. Met nieuwbouw bijdragen aan de veranderende woonbehoefte.
 2. Een duurzame en toekomstbestendige woningvoorraad realiseren.
 3. Voldoende betaalbare woningen realiseren voor de aandachtsgroepen die behoefte hebben aan een combinatie van wonen en zorg.

4. Voldoende betaalbare woningen toevoegen om te voorzien in de behoefte van met name starters op de woningmarkt.
5. De kwaliteit en leefbaarheid van de wijken en dorpen behouden en verbeteren.
6. Voldoende en passende woonruimte realiseren voor de huisvesting van aandachtsgroepen zoals arbeidsmigranten, statushouders en spoedzoekers.

Milieu en duurzaamheid

- Streven om de gebouwde omgeving in 2040 energieneutraal te hebben.
- In 2030 willen we evenveel duurzaam gas invoeden als we gebruiken (100% groen gas).
- Inventariseren van het huidige energieverbruik in de regio en wat het potentieel (ruimtelijk) is voor hernieuwbare energie (opwekking, opslag en infrastructuur).
- Het opstellen van een aanbod voor de duurzame warmtebronnen en aanbod voor de hernieuwbare opwek.
- Het geven van het goede voorbeeld als gemeente.
- Meewerken aan het tot stand brengen van energiezuinige woningen met lage energielasten.
- De CO₂-uitstoot verder verlagen voor een gezonde leefomgeving.
- Inwoners en bedrijven stimuleren om gezamenlijk aan de slag te gaan met duurzame energie en lokale energie-initiatieven.
- In 2030 0,1 TWh aan grootschalige opwek van duurzame elektriciteit: 0,06 TWh grootschalig zon op dak (minimaal 50 zonnepanelen), 0,04 TWh techniekneutraal.
- In 2040 0,14 TWh aan grootschalige opwek van duurzame elektriciteit.

Ruimtelijke ontwikkeling

- In 2025 blijvende focus houden om te werken met de nieuwe Omgevingswet conform de kaders van het Ambitiedocument Omgevingswet De Wolden.
- Faciliteren dat de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit behouden blijft.
- Een veilige, aantrekkelijke en gezonde leefomgeving behouden.
- Ruimte scheppen voor dynamiek en innovatie, met behoud van de omgevingskwaliteit.

Informatie verbonden partijen

N.v.t.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

03 Wonen en Duurzaam					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Nieuw gebouwde woningen	per 1.000 woningen	2022	4,8	9,3	Basisregistraties adressen en gebouwen - bewerking ABF Research
Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit	%	2022	33,9	41,3	Berekening

Naast de verplichte beleidsindicatoren zijn de volgende indicatoren extra opgenomen.

'Wonen en Duurzaam'			
Beleidsindicator	Jaar	De Wolden	Nederland
Hernieuwbare energie in terajoule	2022	254	238.025
Hernieuwbare elektriciteit Zonnestroom in terajoule	2022	106	148.840
Woningen met zonnepanelen in %	2023	51	32

Hernieuwbare elektriciteit

Aandeel elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa van het totale elektriciteitsverbruik.

Hernieuwbare energie

Aandeel energie in terajoule uit natuurlijke bronnen die constant worden aangevuld (zoals zon, wind buitenluchtwarmte en biomassa) ten opzichte van het totaal van Nederland.

Hernieuwbare elektriciteit zonnestroom

Hoeveelheid opgewekte hernieuwbare elektriciteit die is opgewekt uit zon ten opzichte van het totaal van Nederland.

Speerpunten

7.4 - Milieu en Duurzaamheid

Activiteit	Gebiedsontwikkeling de Wijk 20.				
Gevolgen voor de inwoners	Naar aanleiding van de voorverkenning het ruimtelijk mogelijk maken van een energiehub en de uitbreiding van de zandwinning, samen met de omgeving.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 50.000	€ 50.000			Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In 2023 is gestart met een gebiedsproces in de Wijk 20 en omgeving waarbij de zandwinning mogelijk gaat uitbreiden en er samen met de omgeving gekeken wordt naar de mogelijkheden voor een energiehub. De mogelijke realisatie van een energiehub kan een belangrijke bijdrage leveren aan onze groengasambitie en onze RES-opgave. Op dit moment bevindt het gebiedsproces zich in een voorverkenning. Afhankelijk van de resultaten uit deze fase zal er extra budget nodig zijn voor het ruimtelijk mogelijk maken van de energiehub en de zandwinning. Voor onderzoeken verwachten we dat hiervoor in 2025 en in 2026 extra middelen nodig zijn.

De kosten voor de mogelijke ontwikkeling van de nieuwe zandwinning zijn voor rekening van de initiatiefnemer. De kosten voor de energie hub ontwikkeling zijn afhankelijk van de rol die we daar als gemeente in gaan spelen.

7.4 - Milieu en Duurzaamheid

Activiteit	Realisatie Groen gas projecten.				
Gevolgen voor de inwoners	Bewustwording realisatie Transitievisie Warmte.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 70.000				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In de Transitievisie Warmte van De Wolden wordt groen gas vooral in het landelijk gebied als oplossing benoemd om op termijn van het aardgas af te gaan. Hierbij loopt gemeente De Wolden voorop in de regio wat betreft de ontwikkeling van nieuwe projecten op kleine en grootschalige opweklocaties. Als gemeente hebben we een grote groengasambitie. Om deze ambitie te realiseren, is het belangrijk dat de gemeente de ontwikkeling en implementatie van innovatieve oplossingen voor groengasproductie en -distributie, zoals biogasnetwerken, vergistings- en opwerkingstechnologieën, ondersteunt. Om lopende en nieuwe projecten in de volgende fase te krijgen, is het noodzakelijk dat de gemeente een regisserende rol gaat vervullen op welke wijze en welke vorm, samen met de betrokken stakeholders, de productie van groen gas gerealiseerd gaat worden. Op dit moment is financiering van de projecten en de aanleg van de vereiste infrastructuur het grote knelpunt.

7.4 - Milieu en Duurzaamheid

Activiteit	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid.				
Gevolgen voor de inwoners	Ondersteuning bieden bij de uitwerking van verschillende duurzaamheidsplannen.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 484.000				Incidenteel
	- € 484.000				Rijksbijdrage
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Vanuit het Rijk komt er in 2025 geld voor de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid. Dit geld kan bijvoorbeeld ingezet worden om extra personeel aan te trekken, kennis te vergroten en externe kennis in huis te halen. We zetten deels in op structurele extra capaciteit, waarvoor € 258.000 naar de SWO gaat. Het resterende bedrag van € 226.000 blijft beschikbaar voor onder andere de herziening van de Transitievisie Warmte, de actualisatie van het Actieplan Klimaat & Energie en het laten opstellen van een soortenmanagementplan.

8.1 - Ruimtelijke ordening

Activiteit	Implementatie Omgevingswet en maken omgevingsplan.				
Gevolgen voor de inwoners	In de transitiefase naar het nieuwe recht bedienen we onze inwoners en bedrijven via o.a. het vernieuwde werkproces.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 286.500	PM	PM	PM	Incidenteel
	-€ 236.500	PM	PM	PM	Rijksbijdrage
					Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Het bedrag voor 2025 van € 286.500 bestaat uit twee delen:

- een bedrag van € 236.500 voor de implementatie van de Omgevingswet en het omgevingsplan (externe inhuur) dat wordt overgeheveld naar de SWO, en
- een bedrag van € 50.000 voor de inhuur van het externe bureau dat betrokken is bij het maken van het omgevingsplan; dit bedrag blijft beschikbaar binnen de begroting van de gemeente.

De rijksmiddelen voor 2025, die we ontvangen bij de septembercirculaire 2024, begroten we nu op € 236.500. Deze middelen dienen deels ter dekking van onze te verwachten kosten.

Ten opzichte van de kadernota verwachten we dat de kosten voor de Omgevingswet in 2025 € 50.000 hoger liggen.

8.1 - Ruimtelijke ordening

Activiteit	Programma Vitale Vakantieparken.				
Gevolgen voor de inwoners	Vitale recreatieparken en voorzieningen plus transformatie naar wonen op niet-vitale vakantieparken.				
Middelen Dekking uit bestemmingsreserve Vitale Vakantieparken	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 206.000	€ 140.000	€ 80.000		Incidenteel
	- € 206.000	- € 140.000	- € 80.000		Bestemmingsreserve Vitale Vakantieparken
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Voor uitvoering van het programma Vitale Vakantieparken is incidenteel geld nodig in de periode tot en met 2027. Op 30 mei 2024 heeft de raad een voor het programma belangrijk besluit genomen door in te stemmen met kader kostenverhaal en verevening. De gemeenteraad heeft in november 2023 bepaald dat de incidentele bijdragen voor 2024 t/m 2027 integraal worden afgewogen in de begroting, na kennisneming van de uitvoeringsagenda van het daaropvolgend jaar.

8.1 - Ruimtelijke ordening

Activiteit	Kosten herinrichting van sportpark "de Baete".				
Gevolgen voor de inwoners	Een toekomstbestendig sportpark dat voldoet aan de behoeften van de inwoners en gebruikers.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	PM	PM	PM	PM	Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In 2024 wordt gestart met het opstellen van een stedenbouwkundig plan met kostenraming voor de herinrichting van sportpark De Baete in Ruinen. In de eerste fase wordt een stedenbouwkundig plan opgesteld waarin de gebiedsvisie op basis van onderzoek en ruimtelijke analyse wordt uitgewerkt. Daarnaast wordt een kostenraming opgesteld waarin de realisatiekosten inzichtelijk worden gemaakt. Verwacht wordt dat deze fase doorloopt tot in 2025. Gedurende het proces waarin het stedenbouwkundig plan en de kostenraming worden opgesteld, wordt de gemeenteraad hierbij betrokken; bij de besluitvorming over de conceptvarianten voor het stedenbouwkundig plan met kostenraming en bij de vaststelling van het definitieve stedenbouwkundig plan met kostenraming.

In de vervolgfase worden benodigde ruimtelijke processen en de voorbereidingen voor realisatie van de herinrichting voorbereid. Dit proces start naar verwachting in 2025. Hiervoor zal budget beschikbaar gesteld moeten worden. De hoogte van het benodigde budget is nog niet bekend. Gedurende het proces waarin het stedenbouwkundig plan en de kostenraming worden opgesteld, zullen de te verwachten kosten voor realisatie en vervolgproces verfijnd worden. Bij de besluitvorming over de vaststelling van het stedenbouwkundige plan en de kostenraming zal de gemeenteraad geadviseerd worden over het beschikbaar stellen van het benodigde budget voor het vervolg.

8.3 - Wonen en Bouwen

Activiteit	Korting op de leges bij ontvankelijke aanvraag.				
Gevolgen voor de inwoners	In één keer goed aangevraagde vergunning tegen voorspelbare lage leges.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	0	0			Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

We zijn relatief veel tijd kwijt met de behandeling van onvolledige en verkeerd ingediende bouw-aanvragen. Met het proces complexe initiatieven en het conceptverzoek fase bieden we dienstverlening op maat aan. In het traject tot een ontvankelijke en vergunbare aanvraag trekken we samen op met de initiatiefnemer. Hiervoor worden leges in rekening gebracht. Leidt dit traject vervolgens tot een ontvankelijke aanvraag, dan willen we dit belonen met korting op de leges van de vergunningaanvraag. We trekken hiervoor eerst twee jaar uit om te bezien of dit leidt tot positieve resultaten. Eind 2026 zullen we, op basis van een evaluatie, bepalen of we deze korting structureel willen gaan inzetten. Hierbij sluiten we aan op het onderzoek kostendekkendheid leges, waarbij de gevolgen van de Omgevingswet in relatie tot de leges in beeld worden gebracht.

We verwachten dat de kosten voor de gemeente nihil zijn. Enerzijds ontvangen we meer leges door de conceptverzoeken. En anderzijds hebben we minder zaken met een negatief besluit, zoals een

besluit niet ontvankelijk, welke minder opbrengen dan een positief besluit. De exacte uitwerking hiervan volgt in de legesverordening 2025.

8.3 - Wonen en Bouwen

Activiteit	Toepassen 'Ja, tenzij' principe op gebied van de leefomgeving.				
Gevolgen voor de inwoners	Maatwerk in de dienstverlening met betrekking tot de leefomgeving.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	- € 95.000				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

We zien steeds meer de behoefte aan maatwerk dienstverlening op het gebied van de fysieke leefomgeving. Dit komt tot uiting in het 'ja, tenzij' principe dat we hanteren conform het college-programma en de visie Dienstverlening. Met de implementatie van de Omgevingswet is hieraan invulling gegeven. We voeren in 2025 een impactanalyse uit die ons meer inzicht kan geven in de totaal benodigde personeelscapaciteit vanwege de invoering van de Omgevingswet en de Wkb. De resultaten daarvan nemen we mee in de Kadernota 2026-2029.

In de meerjarenbegroting stond nog een budget voor 2025. De benodigde personele capaciteit wordt vanuit de begroting van de Samenwerkingsorganisatie ingevuld. Met de invoering van de Omgevingswet verwachten we dat aanvullend budget voor De Wolden niet nodig is.

Beleidsdocumenten

Wonen

- Veelzijdig wonen in De Wolden!, vastgesteld op 30 maart 2023

Milieu & Duurzaamheid

- Actieplan Klimaat & energie 2021-2024 vastgesteld op 29 oktober 2020
- Beleidsnotitie Alternatieve Energiebronnen, vastgesteld 29 september 2016
- Nota Bodembeheer, vastgesteld op 27 mei 2021
- Geurgebiedsvisie, vastgesteld op 10 juni 2010
- Oplegger RES 1.0 regio Drenthe, vastgesteld op 24 juni 2021
- RES 1.0 regio Drenthe, vastgesteld op 24 juni 2021

Ruimtelijke Ontwikkeling

- Welstandsnota 2013, vastgesteld op 13 december 2012.
- (facet)Bestemmingsplannen en beheersverordeningen
- Landschappelijk Ontwikkelings Kader, vastgesteld op 29 november 2012 (aangevuld met deel 4 Wind- en zonne-energie in oktober 2017)

Exploitatie

Product (Bedragen x € 1.000)	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
740 Milieubeheer	667	815	1.153	517	448	448
810 Ruimtelijke ordening	1.495	1.597	1.780	1.484	1.484	1.484
820 Grondexpl. (niet-bedrijv.ter.)						
830 Wonen en bouwen	1.651	1.542	1.403	1.305	1.214	1.139
Totaal lasten	3.814	3.955	4.336	3.306	3.145	3.070

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Baten							
740 Milieubeheer	13	90	574	10	10	10	
810 Ruimtelijke ordening	213	91	328	91	91	91	
820 Grondexpl. (niet-bedrijv.ter.)							
830 Wonen en bouwen	952	869	657	639	639	639	
Totaal Baten	1.179	1.049	1.558	740	740	740	
Saldi							
740 Milieubeheer	654	725	579	507	438	438	
810 Ruimtelijke ordening	1.282	1.506	1.452	1.392	1.392	1.392	
820 Grondexpl. (niet-bedrijv.ter.)							
830 Wonen en bouwen	699	674	747	667	575	500	
Totaal saldi	2.635	2.905	2.778	2.567	2.406	2.331	

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

740 Milieubeheer

In 2025 zien we een stijging in de lasten van € 338.000 ten opzichte van 2024. Deze toename wordt veroorzaakt door de onderstaande factoren:

- In 2024 is een eenmalige decemberbijstelling verwerkt van € 264.000.
- In 2024 is een incidenteel budget voor het Drentse Flexteam van € € 79.671.
- De toegerekende uren aan de SWO, die in 2024 € 273.000 bedragen en in 2025 € 251.000.
- Het actieplan Klimaat en energie is in 2024 begroot op € 154.062 en in 2025 op 253.733.

Daarnaast zijn er nieuwe speerpunten, ten hoogte van € 604.000, opgenomen in de kadernota 2025 zoals CDOKE-gelden, De Wijk 20 en Groengasprojecten.

810 Ruimtelijke ordening

De toegerekende uren aan de SWO zijn verhoogd in 2025 ten opzichte van 2024 voor meer capaciteit voor het implementeren van de omgevingswet en het project vitale vakantieparken.

830 Wonen en bouwen

De toegerekende uren aan de SWO zijn in 2025 verlaagd ten opzichte van 2024. Dit komt deels doordat we minder capaciteit verwachten dan oorspronkelijk begroot voor de invoering van de Omgevingswet en de Wkb in de periode 2024-2027.

Toelichting baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

830 Wonen en bouwen

De definitief vast te stellen middelen in de septembercirculaire 2024 worden gereserveerd als dekking voor de benodigde middelen in 2025; het gaat daarbij nu om een verwachte rijksbijdrage implementatie Omgevingswet 2025 van € 236.657 en een indicatieve decentralisatie-uitkering Wet Kwaliteitsborging Bouwen van naar verwachting € 18.364 voor 2025.

Investeringsen

In deze begroting zijn voor dit programma geen investeringen opgenomen.

04 Samen vooruit

Het programma Samen vooruit bestaat uit de beleidsonderwerpen economische zaken, landbouw, recreatie en toerisme, cultuurhistorie, groen en spelen.

Programmahouder: Gerrie Hempen-Prent

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Economische zaken

Uitbreiding bedrijventerrein Zuidwolde en Koekange

Er zijn behoefteonderzoeken uitgevoerd voor de ontwikkeling van nieuw bedrijventerrein in Zuidwolde en Koekange. Op dit moment wordt de haalbaarheid tot het ontwikkelen van bedrijventerrein in deze dorpen verder verkend. Indien blijkt dat het ontwikkelen van bedrijventerrein haalbaar is zal voor Zuidwolde en/of Koekange een locatiestudie worden opgestart. Nieuwe bedrijventerreinen zullen worden ontwikkeld volgens de visie en ambities in de nog op te stellen bedrijventerreinvisie. Onderdeel van deze visie is onder andere participatie van betrokkenen waaronder onze inwoners.

Bedrijventerreinvisie

Eind 2024 zal gestart worden met de bedrijventerreinvisie. In de afgelopen periode hebben we met de behoefteonderzoeken en de pilot toekomstbestendige bedrijventerreinen voorbereidend onderzoek gedaan om straks te komen tot een goede visie. De kennis en leerervaringen zal een belangrijke input vormen voor de bedrijventerreinvisie.

Vervolg toekomstbestendige bedrijventerreinen

Het proces van toekomstbestendige bedrijventerreinen is een langjarig proces. In het Economisch Actieplan 2023-2027 staat dit ook als doorlopend proces als actiepunt benoemd over de gehele termijn van het plan. In 2023-2024 wordt de pilot toekomstbestendige bedrijventerrein Hoge Akkers uitgevoerd. Het opgeleverde resultaat is een uitvoeringsplan waar de ondernemers samen met ons als gemeente de komende jaren aan kunnen gaan werken. Belangrijke thema's zijn de organisatiegraad, energievraagstuk en veiligheid. Om deze doelen te bereiken, vereist het ook een inzet van de gemeente. We hebben bewust gewacht met het zetten van vervolgstappen voor andere bedrijventerreinen om de opgedane kennis van de pilot volledig te benutten. Nu deze kennis aanwezig is starten we ook op de andere bedrijventerreinen in 2025.

Ondersteunen Ondernemersplatform

Het ondernemersplatform is in 2022 officieel geformaliseerd. Het platform brengt alle ondernemersverenigingen uit De Wolden samen, waarbij ze gezamenlijk de belangen van ondernemers behartigen. In samenwerking met de gemeente is een ondernemersakkoord gesloten. In 2024 hebben we gezamenlijk de gemeentelijke bijdrage geëvalueerd. Het platform heeft haar ambitie vergroot en streeft ernaar het komende jaar het platform verder te versterken door het organiseren van extra bijeenkomsten voor alle ondernemers in De Wolden. In de begroting leggen we daarom de structurele bijdrage aan het Ondernemersplatform vast.

Regiodeal Regio Zwolle

Het Rijk trekt € 30 miljoen uit voor een nieuwe Regio Deal met Regio Zwolle. De regionale partners investeren minimaal hetzelfde bedrag. Hiermee kunnen de opgaven in de regio versneld en met meer impact worden opgepakt om de 800.000 inwoners en 80.000 ondernemers een sterker toekomstperspectief te bieden. De Regiodeal richt zich op de thema's 'toekomstbepalende bedrijven' als drijvende kracht, 'de vitaliteit van kernen en gezonde buurten verspreid over de regio' en 'een omslag naar een natuurinclusieve en klimaatadaptieve regio'. Investeren op deze thema's draagt bij aan de brede welvaart van inwoners en ondernemers. In 2024 worden de afspraken tussen Rijk en regio concreet gemaakt en leveren we onze input aan vanuit De Wolden.

Landbouw

Er komt veel af op het platteland en op de agrarische sector. De opgaven voor natuur (inclusief stikstof), water en klimaat hebben grote gevolgen voor het landelijk gebied. Het kabinet zet een koerswijziging in die mogelijk gevolgen heeft voor het Drents Programma Landelijk Gebied waar de provincie mee aan de slag was.

We zetten ons ervoor in dat er een toekomst is voor zoveel mogelijk agrarische bedrijven. We faciliteren doorontwikkeling, verduurzaming en verbreding. En ook, waar mogelijk, de toekomstplannen van eventuele stoppers. Dat doen we met de contactpersoon landbouw en het Transitiefonds Toekomstgerichte Landbouw. En door de samenwerking te zoeken binnen Drenthe, binnen Regio Zwolle, met de P10 gemeenten en met andere overheden en organisaties.

Het transitiefonds Toekomstgerichte Landbouw heeft voor 2024 en 2025 nog voldoende budget. In deze begroting komen we met een voorstel om, zoals opgenomen in het collegeprogramma 2022-2026, vanaf 2026 een structureel bedrag beschikbaar te maken voor het transitiefonds.

Toerisme en recreatie

Herijking recreatiebeleid

In 2024 vindt er een herijking van het bestaande recreatiebeleid met betrekking tot verblijfsaccommodaties plaats. Er zal onderzoek plaatsvinden naar het huidige aanbod en naar mogelijkheden om nieuwe onderscheidende initiatieven te kunnen ontwikkelen. Ook worden er kaders gesteld om de kwaliteit van het aanbod te borgen. Eind 2024 begin 2025 zal dit beleid uitgerold worden.

Openbare ruimte

Integraal beleid openbare ruimte

We zijn gestart met het opstellen van integraal beleid voor de openbare ruimte. Op het moment van schrijven zijn de (financiële) gevolgen daarvan nog niet concreet genoeg. Dit wordt daarom meege-
nomen in het vaststellingsproces van het Integraal Beleid Openbare Ruimte.

Actualisatie waardevolle bomenlijst

We zijn in 2024 gestart met de actualisatie van de waardevolle bomenlijst. Dit doen we in samen-
spraak met betrokken organisaties. In navolging daarop wordt ook de subsidieverordening
"Instandhouding waardevolle bomen De Wolden" geactualiseerd en ter vaststelling aangeboden
aan de raad.

Beleidsdoelen

Economische zaken

- Stimuleren van bedrijvigheid.
- Bijdragen aan het aantrekkelijk houden van het winkelgebied.
- Bijdragen aan het verbeteren van het ondernemers- en vestigingsklimaat.
- Onderhouden van een goede relatie met het bedrijfsleven.
- Streven naar een ondernemersgerichte dienstverlening.
- Bevorderen van de overgang naar een toekomstgerichte landbouwsector.

Toerisme en recreatie

- Stimuleren van toerisme en recreatie in De Wolden. Om het ambitieniveau te duiden, streven we samen met de sector, naar groei van de bestedingen boven het Drents gemiddelde.
- Bijdragen aan het leefklimaat voor onze inwoners door de aanleg van recreatievoorzieningen te stimuleren/realiseren. Dit draagt indirect bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven.
- Belevingswaarde van cultuurhistorie vergroten onder ander door het 'beleefbaarder' en toe-
gankelijker te maken van cultuurhistorie en erfgoed.

Cultuurhistorie

- Onze cultuurhistorische waarden behouden en benutten.
- Cultuurhistorie als stimulans gebruiken voor het toeristisch-recreatief beleid.
- Cultuurhistorie als onderlegger en drager voor ruimtelijke kwaliteit bij gebiedsontwikkeling en maken omgevingsplan.
- Het verhogen van de publieke kennis en verhogen van laagdrempelige verspreiding van kennis van en over cultureel erfgoed richting inwoners, bezoekers/toeristen en (potentiële) bedrijven.
- Het verhogen van de betrokkenheid en verbinding door actieve promotie, evenementen, voorlichting, educatie van passieve en actieve betrokkenheid van inwoners en bedrijven in cultureel erfgoed.

Groen

- De openbare ruimte onderhouden op het vastgestelde kwaliteitsniveau.
- Werken aan een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte.
- Een veilige, aantrekkelijke en gezonde leefomgeving behouden.
- Bermen ecologisch beheren daar waar het meest kansrijk is. Als gevolg hiervan op natuurlijke wijze beheersing van de eikenprocessierups.

Spelen

- De speeltuinverenigingen en scholen ondersteuning bieden bij het beheer en onderhoud van de speelvoorzieningen.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:
- Recreatieschap Drenthe te Dwingeloo - taakveld 05.70.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

04 Samen vooruit					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Banen	per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	2022	632	825,4	CBS Bevolkingsstatistiek/LISA - bewerking ABF Research
Funcziemenging	%	2022	47	53,8	CBS BAG/LISA - bewerking ABF Research
Netto arbeidsparticipatie	%	2023	73	73,1	CBS - Arbeidsdeelname (gemeente)
Vestigingen (van bedrijven)	per 1.000 inw.15 t/m 64jr	2022	218,4	174,1	LISA

Speerpunten

3.1 - Economische ontwikkeling

Activiteit	Versterken ondernemersplatform.				
Gevolgen voor de inwoners	Sterk en krachtig netwerk voor en tussen ondernemers.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 11.000	€ 11.000	€ 11.000	€ 11.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Begin 2024 heeft de evaluatie met het platform plaatsgevonden over de financiële bijdrage. In het verleden heeft de gemeente alle kosten betaald voor het platform. In de afgelopen jaren tijdens de opstartfase heeft het platform een jaarlijkse bijdrage van € 6.000 ontvangen om de ambities die we gezamenlijk in het ondernemersakkoord hebben te realiseren. Daarnaast hebben we jaarlijks € 5.000 bijgedragen in de kosten van de ondernemersapp. Deze app wordt gebruikt om de ondernemers te voorzien van alle relevante informatie die speelt in de gemeente. Daarnaast is het een plek waar ondernemers elkaar in de app kunnen vinden en ondernemersactiviteiten kunnen worden gedeeld. De ondernemersapp is naar aanleiding van de evaluatie ondergebracht bij het platform. Uit de evaluatie bleek dat gemeentelijk toegezegde bijdrage van de afgelopen jaren realistisch is. De bijdrage aan het ondernemersplatform willen we nu naar aanleiding van de evaluatie structureel maken.

3.1 - Economische ontwikkeling

Activiteit	Toekomstbestendige bedrijventerreinen.				
Gevolgen voor de inwoners	Aantrekkelijke vestigingsplaats voor ondernemers en behoud/uitbreiding van werkgelegenheid.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 5.000	€ 20.000			Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Het proces van het toekomstbestendig maken van onze bedrijventerreinen wordt voortgezet in 2025 en 2026. Om de bedrijventerreinen Hoge Akkers en Zuiderkerkes te blijven ondersteunen bij het proces van het verhogen van de organisatiegraad en de uitvoering van de uitvoeringsplannen zijn ondersteunende middelen nodig (€ 5.000).

Daarnaast willen we ook starten met het vergroten van het organiserend vermogen en het toekomstbestendig maken van het bedrijventerrein Voor de Blanken in Ruinen. Doordat de processen in Ruinerwold en Zuidwolde meer tijd vragen dan we vooraf hadden ingeschat is het goed om het proces in Ruinen pas te starten in 2026. De hiervoor aangevraagde middelen in de kadernota van € 20.000 worden om die reden verplaatst van 2025 naar 2026.

5.7 – Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Activiteit	Subsidie Landschapsbeheer.				
Gevolgen voor de inwoners	Het behouden en onderhouden van een vrijwilligersnetwerk voor het beheer van onder andere heideterreinen, bospercelen en overige landschapselementen.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 6.000				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Landschapsbeheer voert al vele jaren met bewoners- en vrijwilligersgroepen werkzaamheden uit aan diverse landschapselementen. In de gemeente De Wolden zijn ruim 50 groepen actief. Hieruit blijkt dat de inwoners van De Wolden het belangrijk vinden dat landschapselementen blijven behouden. Wij willen deze groepen samen met de bijdrage van de provincie blijven ondersteunen. In 2021 zijn vier nieuwe bewonersgroepen opgericht. Het reguliere budget is onvoldoende toereikend om de werkzaamheden uit de jaarplannen in de komende jaren verder uit te kunnen voeren. Vooruitlopend op de evaluatie (in 2024) van de werkzaamheden en het beschikbare budget van Landschapsbeheer nemen we alvast in deze begroting incidenteel een extra budget op van € 6.000. Naar aanleiding van de evaluatie nemen we in de kadernota 2026-2029 de definitieve structurele uitzetting op.

Beleidsdocumenten

Economische zaken

- [Economisch Actieplan De Wolden 2023-2027](#), vastgesteld 26 januari 2023
- [Evenementenbeleid](#), vastgesteld d.d. 12 januari 2021
- [Standplaatsenbeleid](#), vastgesteld d.d. 24 september 2019
- [Inkoop- en aanbestedingsbeleid](#), vastgesteld d.d. 14 januari 2020

Cultuurhistorie

- [Een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente De Wolden](#), vastgesteld 13 maart 2014
- [Archeologisch erfgoed in de gemeente De Wolden](#), vastgesteld 26 januari 2012
- [Welstandsnota 2013](#)
- [Karakteristieke panden in welstandsvrij gebied](#), vastgesteld juni 2021

Groen

- [Kwaliteitsvisie openbare ruimte 2012](#)
- [Waardevolle bomenlijst 2018](#)
- [Beleidsnota ecologisch bermbeheer](#)

Spelen

- [Evaluatie speelruimtebeleid 2020](#)

Exploitatie

Product (Bedragen x € 1.000)	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
310 Economische ontwikkeling	453	480	314	327	308	320
330 Bedrijvenloket en bedrijfsregel.	178	245	36	35	35	35
550 Cultureel erfgoed	61	65	64	64	64	61
570 Openb. groen en (openl.) recr.	2.507	3.034	3.112	3.091	3.101	3.107
830 Wonen en bouwen	58	70	70	70	70	70
Totaal lasten	3.257	3.894	3.595	3.588	3.578	3.595
Baten						
310 Economische ontwikkeling						
330 Bedrijvenloket en bedrijfsregel.						
550 Cultureel erfgoed	8	8	8	8	8	8
570 Openb. groen en (openl.) recr.	62	5	5	5	5	5
830 Wonen en bouwen						
Totaal Baten	70	13	13	13	13	13
Saldi						
310 Economische ontwikkeling	453	480	314	327	308	320
330 Bedrijvenloket en bedrijfsregel.	178	245	36	35	35	35
550 Cultureel erfgoed	53	57	56	56	56	53
570 Openb. groen en (openl.) recr.	2.445	3.029	3.107	3.086	3.096	3.102
830 Wonen en bouwen	58	70	70	70	70	70
Totaal saldi	3.187	3.881	3.582	3.575	3.565	3.582

Toelichting overige opgenomen lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

330 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen

Het budget in 2024 is incidenteel hoger in verband met de overheveling van het budget toekomst-gerichte landbouw van 2023 naar 2024.

570 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Op peil houden onderhoudsbudgetten 'openbaar groen en speeltuinen' door prijsstijgingen en indexeringen.

Om het onderhoud op het met de raad afgesproken kwaliteitsniveau te kunnen (blijven) uitvoeren, is het noodzakelijk dat de beschikbare budgetten op peil blijven. Aanpassing van de budgetten is daarom noodzakelijk en vindt plaats op basis van de aangekondigde prijsindex uit de meicirculaire 2024 over het Gemeentefonds. Er is rekening gehouden met een prijsindex van 2,9%. De onderhoudsbudgetten voor openbaar groen en speelvoorzieningen stijgen hierdoor met € 37.170.

Recreatieschap Drenthe.

Op basis van de Kadernota 2025 van het Recreatieschap Drenthe houden we rekening met een voorlopige stijging van de bijdrage aan het Recreatieschap met € 3.310 (betreft de bijdrage in de exploitatie en het Fonds Recreatie en Toerisme). Deze stijging is voornamelijk het gevolg van verwachte loon- en prijsontwikkeling 2025 volgens indexen van het Centraal Planbureau (CPB).

Energieverbruik markten en evenementen.

Op basis van de ontvangen voorschotfacturen in 2024 voor energieverbruik van onze marktkosten en evenementenkosten verhogen we, in afwachting van vaststellen van nieuw beleid over doorberekenen van kosten afname energie, het budget voor 2025 met € 15.000.

570 Openbaar groen en (openlucht)recreatie

Voor gemeente De Wolden is in 2024 een correctie van € 71.606 (suppletie) ingediend over de jaren 2019 t/m 2023 bij het btw-compensatiefonds over de btw betreffende onderhoud openbaar groen begraafplaatsen. De btw van deze facturen hebben wij altijd gecompenseerd bij de Belastingdienst. Nu geeft de Belastingdienst aan dat deze btw niet gecompenseerd had mogen worden. Dit valt namelijk niet onder openbaar groen maar onder begraafplaatsen. De btw op begraafplaatsen is kostenverhogend. We moeten de jaarlijkse raming verhogen met € 19.115.

Toelichting overige opgenomen baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

N.v.t.

Investerings

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen nieuwe investeringen programmabegroting 2025-2028

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Vervangen speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2025	€ 67.500	
Vervanging speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2026	€ 67.500	
Vervanging speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2027	€ 67.500	
Vervanging speelvoorzieningen (dateert uit begroting 2021)	2028	€ 67.500	

Toelichting:

Op 29 oktober 2020 is het plan van aanpak speelruimtebeleid De Wolden door de raad vastgesteld. Om hier uitvoering aan te geven hebben we in deze begroting de jaarschijf 2028 toegevoegd.

05 Solide basis voor De Wolden

Het programma Solide basis voor De Wolden bestaat uit de beleidsonderwerpen afval, financiële zelfredzaamheid en grondbeleid.

Programmahouder: Rudi Hooch Antink

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Afval

Grondstoffenplan

Het grondstoffenplan 'Van Afval naar Grondstof' van gemeente De Wolden kent een looptijd tot eind 2025 en dient in de loop van volgend jaar geëvalueerd te worden. Mede op basis van de uitkomsten van deze evaluatie kan vervolgens een start worden gemaakt met de vormgeving van nieuw afvalbeleid gericht op de landelijke doelstelling (50% circulair) in 2030.

Inzameldienst

De (initiële) overeenkomst met de inzameldienst voor huishoudelijk afval (PreZero) loopt eveneens tot eind 2025. Voornoemde overeenkomst kent een tweetal verlengingsopties (1 x 2 jaar en 1 x 1 jaar) onder voorwaarde van wederzijdse instemming. Op basis van gewijzigd concernbeleid heeft PreZero echter reeds laten weten de samenwerking met gemeente De Wolden voor wat betreft de lediging van minicontainers niet te willen voortzetten na 2025. Sinds de bekendmaking hiervan is onderzoek gestart naar alternatieven om in de loop van 2025 een keuze uit de beschikbare opties te kunnen maken. Daarmee zorgen we ervoor dat de continuïteit van de huisvuilinzameling niet in gevaar komt.

Verwerking restafval

Het financieel gunstige contract met Attero voor de verwerking van huishoudelijk restafval is in 2024 verlengd tot eind 2027. Daarna kent deze overeenkomst geen verlengingsmogelijkheden meer. Binnen de ambtelijke Drentse werkgroep Markerein is een verkenning gestart voor de te volgen aanbestedingsstrategie. De resultaten van deze verkenning zullen waarschijnlijk in 2025 leiden tot vervolgstappen in een gezamenlijke Drentse aanbesteding van deze afvalfractie met als doel het sluiten van een contract voor een doelmatige en duurzame be- en/of verwerking.

Bestaanszekerheid en Schuldhulpverlening

Preventie en vroegsignalering

Onze aanpak op het gebied van bestaanszekerheid en schuldhulpverlening legt een grote nadruk op het belang van preventie en vroegsignalering. Om problematische schulden bij inwoners te voorkomen, werkt de gemeente binnen het netwerk van armoedebestrijding samen aan preventie. Daarbij maken we actief gebruik van bijvoorbeeld Geldfit en de VoorzieningenWijzer.

Vroegsignalering van schulden is een vast onderdeel van onze dienstverlening op het gebied van schuldhulpverlening. We houden hierdoor zicht op signalen van betalingsachterstanden van onze inwoners, o.a. op het gebied van sociale huur, zorgverzekeraars en nutsvoorzieningen. Deze aanpak willen we in 2025 samen met onze maatschappelijk partners verstevigen.

Doorontwikkeling voorliggend veld

De effectieve aanpak van armoede en schulden vereist een gezamenlijke inspanning van gemeente en het maatschappelijk voorveld. Uiteindelijk willen we het voor de inwoner zo gemakkelijk mogelijk maken om op de juiste plek hulp te vragen. Dit kan alleen door gezamenlijk met onze partners te kijken naar onze aanpak, en de mogelijk ingangen die inwoners hebben tot onze dienstverlening. De gesprekken die hier in 2024 over gevoerd zijn met onze partners krijgen in 2025 een vervolg.

Beleidsnota

We zijn bezig met het opstellen van een nieuwe beleidsnota Armoedeschuldhulpverlening. We verwachten dat we in 2025 deze nota ter vaststelling kunnen aanbieden aan de raad. Het huidige beleid is gedateerd en met het oog op de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening toe aan actualisatie. De onderwerpen Armoede en Schuldhulpverlening worden binnen één beleidsnota gecombineerd vanwege de inhoudelijk overlap van deze beleidsterreinen.

Grondbeleid

De gemeente De Wolden heeft net als andere gemeentes een behoorlijke woningbouwopgave. Deze opgave staat weergegeven in de Woon(zorg)visie 2023-2027.

In 2024 is de Nota Grondbeleid herzien en opnieuw vastgesteld. De Nota Grondbeleid is een kaderstellende beleidsnota waarbij op hoofdlijnen is aangegeven op welke wijze de gemeente met het grondbeleid invloed wil uitoefenen op de ruimtelijke ontwikkeling. Daarbij is aangegeven welk instrumentarium ter beschikking staat en op welke manier verantwoording en beheersing plaatsvindt.

Beleidsdoelen

Afval

- De mogelijkheden van afval als grondstof zo goed mogelijk benutten.
- Bijdragen aan de totstandkoming van een circulaire economie.
- Maximaal 100 kilogram restafval per inwoner per jaar inzamelen.
- Tenminste 80% van het huishoudelijk afval gescheiden inzamelen.
- Toepassen van technieken waarbij afval zoveel mogelijk wordt hergebruikt dan wel een nuttige toepassing krijgt.

Grondbeleid

- We nemen bij initiatieven in de basis een faciliterende rol in. Waar nodig wordt een actieve rol ingenomen om het gewenste ruimtelijke beleid tot uitvoering te kunnen brengen.
- Per ontwikkeling wordt bepaald welke instrumenten we inzetten.

Informatie verbonden partijen

N.v.t.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

05 Solide basis voor De Wolden					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Omvang huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2022	100,9	147,74	CBS - Huishoudelijk afval

Speerpunten

In deze begroting hebben we voor dit programma geen speerpunten opgenomen.

Beleidsdocumenten

Afval

- Grondstoffenplan gemeente De Wolden 2020-2025

Financiële zelfredzaamheid

- Kadernota Sociaal Domein
- Afstemmingsverordening
- Individuele inkomens en studietoelage De Wolden
- Wijzigingsverordening Individuele Inkomens- en Studietoelage 2022
- Verordening verrekening bestuurlijke boete bij recidive De Wolden
- Beleidsregels terug- en invordering De Wolden 2018
- Beleidsregels bijzondere bijstand en minimabeleid 2022
- Beleidsregels Sociale Participatie 2022
- Beleidsregels algemene bijstand De Wolden 2019
- Beleidsregels Kindpakket 2019
- Beleidsregels woonsituatie 2019

Grondzaken

- Nota grondbeleid De Wolden
- Grondprijzennotitie 2024 De Wolden

Exploitatie

Product	Realisatie		Begroting		Meerjarenbegroting		
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten							
030 Beheer ov. gebouwen en gronden	168	193	152	151	152	189	
320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.586	781	738	969	210	-31	
630 Inkomensregelingen	6.335	5.917	4.919	4.914	4.916	4.916	
671 Maatwerkdienstverlening 18+							
730 Afval	2.237	2.302	2.386	2.020	2.021	2.020	
820 Grondexpl. (niet-bedrijventer.)	573	190	184	183	183	183	
Totaal lasten	11.900	9.383	8.379	8.237	7.482	7.278	
Baten							
030 Beheer ov. gebouwen en gronden	825	43	43	43	43	43	
320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.872	811	712	944	241		
630 Inkomensregelingen	4.175	3.336	3.366	3.366	3.366	3.366	
671 Maatwerkdienstverlening 18+							

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027
730 Afval	2.818	2.794	2.952	2.952	2.952	2.952
820 Grondexpl. (niet-bedrijventer.)	826					
Totaal Baten	11.516	6.985	7.074	7.305	6.602	6.362
Saldi						
030 Beheer ov. gebouwen en gronden	-656	149	109	108	108	146
320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-286	-30	26	26	-31	-31
630 Inkomensregelingen	2.160	2.581	1.553	1.548	1.550	1.550
671 Maatwerkdienstverlening 18+						
730 Afval	-581	-492	-566	-931	-931	-931
820 Grondexpl. (niet-bedrijventer.)	-253	190	184	183	183	183
Totaal saldi	383	2.398	1.305	932	879	917

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

030 Beheer overige gebouwen en gronden

In 2025 € 41.000 lager dan in 2024, in 2028 € 37.000 hoger dan in 2027 door mutaties in voorziening onderhoud gebouwen.

320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

De hoogte varieert per jaar door Grondexploitatie Hoge Akkers; het saldo van baten en lasten wijzigt niet.

630 Inkomensregelingen

In 2025 is het budget € 998.000 lager dan in 2024. Dit wordt veroorzaakt omdat er in 2024 budgetten zijn overgeheveld vanuit 2023.

730 Afval

De afval begroting is geactualiseerd. Dit leidt in 2025 tot € 84.000 hogere lasten. In 2026 en verder worden deze lasten € 366.000 lager door de verwerkingskosten GFT-afval.

Toelichting baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur

De hoogte varieert per jaar door Grondexploitatie Hoge Akkers; het saldo van baten en lasten wijzigt niet.

630 Inkomensregelingen

Gezien de trend van de afgelopen jaren is de verwachting dat er structureel meer aflossingen van bijstandslening binnenkomen. Daarom is het bedrag vanaf 2025 opgehoogd.

730 Afval

Vanaf 2025 € 158.000 hoger dan in 2024 in verband met tariefsverhoging.

Investeringsen

In deze begroting zijn voor dit programma geen investeringen opgenomen.

06 Sportief met elkaar

Het programma Sportief met elkaar bestaat uit de onderdelen sport en dorpshuizen.

Programmahouder: Rudi Hooch Antink

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Sport

Ontwikkeling zwembaden

Een aantal jaren geleden zijn de drie zwembaden in De Wolden geprivatiseerd. Het gaat om De Waterlelie in Zuidwolde, De Slenken in de Wijk en Zwembad Ruinen. Sindsdien ontvangen deze zwembaden jaarlijks een (exploitatie)subsidie en een subsidie voor het schoolzwemmen.

Per 1 januari 2024 is de nieuwe Zwemwaterwet van kracht geworden. Deze wet legt de zwembaden de verplichting op om aan eindoelen te voldoen om hygiënisch en betrouwbaar zwemwater aan te bieden. Er moet een uitgebreider beeld van de waterkwaliteit worden aangetoond wat tot hogere kosten leidt. Vorig jaar zijn de subsidies voor het eerst eenmalig geïndexeerd. Maar met o.a. de invoering van de Zwemwaterwet blijven de kosten stijgen. De huidige subsidie blijkt voor alle drie de zwembaden ontoereikend te zijn.

Gezien de uitdagingen waarmee de zwembaden de komende jaren worden geconfronteerd, is het van belang om een doorkijk te bieden voor de komende 10 jaar.

De gemeenteraad heeft ingestemd met het instellen van een extern onderzoek. De verwachting is dat in het eerste kwartaal van 2025 het onderzoek afgerond is. De gemeente zal een besluit moeten nemen over de uitkomst van dit onderzoek waarbij financiële consequenties verwerkt moeten worden in de meerjarenbegroting.

Verduurzaming kleedaccommodaties

We hebben onderzoek laten plaatsvinden naar het verduurzamen van onze gemeentelijke kleedaccommodaties. Daarbij zijn ook de financiële consequenties in kaart gebracht. Hiervoor is binnen dit programma een speerpunt opgenomen.

Vervanging kunstgrasveld ZZVV/VV Zuidwolde

Het in 2014 aangelegde kunstgrasveld van ZZVV en VV Zuidwolde is toe aan vervanging. De afgelopen jaren zijn er tijdens keuringen al verschillende gebreken verholpen. De levensduur van het veld nadert zijn einde.

Onderzoek naar behoefte gebruik robotmaaier

In een motie die werd aangenomen op 15 juni 2023, heeft de gemeenteraad het college verzocht te onderzoeken of er behoefte is onder de sportverenigingen om een robotmaaier in te zetten. De sportverenigingen ontvangen jaarlijks een beheersvergoeding voor het beheer en (klein)onderhoud van de sportvelden. Bij 8 van de 10 verenigingen worden we als gemeente ingehuurd om de sportvelden te maaien. Dit omvat niet alleen de velden zelf, maar ook de grasstroken langs bosranden, tegelpaden en sloten. In het voorjaar van 2025 gaan we bij een sportvereniging een robotmaaier testen. Daarnaast halen we de ervaringen op van de sportvereniging die zelf een robotmaaier heeft aangeschaft.

Dorpshuizen

Door de coronacrisis en de hoge energielasten vanaf 2022 zijn dorpshuizen in problemen gekomen. Om te voorkomen dat dorpshuizen hierdoor zouden omvallen heeft de gemeente een tijdelijk noodfonds energielasten maatschappelijke organisaties opgericht. Particuliere dorpshuizen kunnen gebruik maken van een ondersteuning van de provincie Drenthe. Deze ondersteuning is bedoeld om dorpshuizen te helpen in afwachting van de effecten van een structurele oplossing. Een structurele oplossing betekent uitvoering van energiebesparende maatregelen. Hiervoor dient een verduurzamingsplan aan ten grondslag te liggen. Een aantal dorpshuizen heeft hiervoor al gebruik gemaakt van de ondersteuning van de provincie Drenthe, het Programma Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed. We willen in afstemming met de provincie Drenthe komen tot een verduurzamingsplan voor alle dorpshuizen in de gemeente De Wolden. Daaraan gekoppeld gaan we in 2024 starten met het opstellen van een visie dorpshuizen. Voor eventuele financiële ondersteuning naar aanleiding van de visie en de verduurzaming zal een nadere afweging volgen. Dit zal een meerjarig financieel effect hebben.

Beleidsdoelen

Sport

- Van jongs af aan vaardig in sport en bewegen.
- Vitale sportverenigingen.
- Positieve sportcultuur.
- Inclusief Sporten en Bewegen.
- Beschikken over voldoende, kwalitatief goede en toekomstbestendige sportvoorzieningen.
- Duurzame sportinfrastructuur.

Dorpshuizen

- De dorpshuizen die een actieve bijdrage leveren aan ontmoeting, het verenigingsleven en de sociale vitaliteit en waarvoor dus draagvlak is vanuit het dorp, blijven open.

Informatie verbonden partijen

N.v.t.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

06 Sportief met elkaar					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Niet-sporters	%	2022	51,7	46,4	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD'en, CBS en RIVM

Speerpunten

5.1 Sportbeleid en activering

Activiteit	Indexatie exploitatie- en schoolzwemmen subsidie zwembaden.				
Gevolgen voor de inwoners	Behoud van zwembaden.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
					Incidenteel
	€ 10.359	€ 10.359	€ 10.359	€ 10.359	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

De raad heeft voor het jaar 2024 besloten om de subsidie aan de zwembaden eenmalig te indexeren. De zwembaden geven aan dat de kosten ten opzichte van de inkomsten blijven stijgen. Ook in 2025. Uit de jaarstukken en gesprekken met de zwembaden komt naar voren dat de eenmalige indexatie 2024 de bestaande en toekomstige tekorten niet zal oplossen. In afwachting van het mogelijke externe onderzoek, zoals beschreven bij Wat speelt er in De Wolden, willen we de exploitatie(subsidie) en subsidie voor het geven van schoolzwemmen nogmaals eenmalig indexeren. Afhankelijk van de uitkomsten van het externe onderzoek en de afwegingen die gemaakt gaan worden rondom het maatregelenpakket met betrekking tot ombuigingen, komen we voor 2026 met een structurele oplossing.

5.1 Sportbeleid en activering

Activiteit	Play-offs Eredivisie Suthwalda.				
Gevolgen voor de inwoners	Eenmalige toekenning van € 15.000 voor het organiseren van de play-offs voor tennis in 2025. De club is in 2024 kampioen geworden, waardoor het verplicht is de play-offs te organiseren.				
Middelen Dekking uit algemene reserve	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 15.000				Incidenteel
	- € 15.000				Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Sinds 2019 speelt Tennisclub Suthwalda in de eredivisie van de nationale tenniscompetitie. In 2024 werd de vereniging voor de derde keer in vier jaar kampioen. Hierdoor moet TC Suthwalda in 2025 de play-offs organiseren, een groot nationaal evenement met veel bezoekers en nationale televisie. Dit vereist de bouw van tijdelijke tribunes en andere faciliteiten op het tennispark. Omdat T.C. Suthwalda de kosten hiervoor niet alleen kan dragen, heeft de vereniging de gemeente om financiële steun gevraagd. Als gemeente ondersteunen we de organisatie van de play-offs met een bijdrage van € 15.000. Daarnaast vraagt de vereniging subsidie aan bij de provincie Drenthe en financiert zij het grootste deel van de kosten zelf.

Dit speerpunt is nieuw ten opzichte van de kadernota.

5.2 Sportaccommodaties

Activiteit	Vervanging kunstgrasveld ZZVV / VV Zuidwolde.				
Gevolgen voor de inwoners	Goed bespeelbaar veld om sport te kunnen beoefenen.				
Middelen Dekking uit het budget voor kapitaallasten investeringsruimte € 4 miljoen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-				Incidenteel
	-	€ 55.000 - € 55.000	€ 54.500 - € 54.500	€ 54.000 - € 54.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Het kunstgrasveld nadert het einde van zijn levensduur en is toe aan vervanging. Zodat deze weer voldoet aan de vereiste sporttechnische kwaliteit en de voetbalsport gecontinueerd kan worden. Naar verwachting wordt de top laag in 2025 vervangen. Op basis van de huidige inzichten zal dit een investering worden van € 500.000. De kapitaallasten zijn in de bovenstaande tabel opgenomen. Hierbij is uitgegaan van een vervangingsduur van 10 jaar en 1% rente.

5.2 Sportaccommodaties

Activiteit	Pilot robotmaaier.				
Gevolgen voor de inwoners	Duurzaam en kwalitatief goed onderhouden velden.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 5.000	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Op grond van de aangenomen motie zijn we bezig met het uitwerken van een pilot voor inzet van een robotmaaier. In het voorjaar van 2025 gaan we bij een sportvereniging een robotmaaier testen. Daarnaast halen we de ervaringen op van de sportvereniging die zelf een robotmaaier heeft aangeschaft.

5.2 Sportaccommodaties

Activiteit	Verduurzaming sporthallen.				
Gevolgen voor de inwoners	Toekomstbestendige sporthallen.				
Middelen Dekking uit het budget voor kapitaallasten investeringsruimte € 4 miljoen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	€ 51.244 - € 51.244	€ 50.778 - € 50.778	€ 50.312 - € 50.312	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Voor investeringen verduurzaming sporthal de Buddingehof en sporthal de Marse te Ruinen zal het budget omhoog moeten voor 2024/2025. Reden hiervoor zijn de gestegen prijzen van materialen, montagekosten en een gewijzigd inzicht van type installatie. Voor sporthal de Buddingehof een verhoging van € 200.000 excl. btw, voor sporthal de Marse € 150.000 excl. btw en voor sporthal de Slenken een verhoging van € 35.000 excl. btw. De kapitaallasten zijn in de tabel hierboven vermeld. Er is uitgegaan van een totale investering van € 465.850 en een vervangingsduur van 10 jaar en 1% rente.

5.2 Sportaccommodaties

Activiteit	Verduurzaming kleedaccommodaties fase 1,2 en 3.				
Gevolgen voor de inwoners	Toekomstbestendige kleedaccommodaties.				
Middelen Dekking uit het budget voor kapitaallasten investeringsruimte € 4 miljoen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	€ 9.672 - € 9.672	€ 19.344 - € 19.344	€ 19.344 - € 19.344	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Een extern bureau heeft voor ons in kaart gebracht wat de totale investeringslasten zijn als we al onze kleedaccommodaties gaan verduurzamen. Dit kwam uit op een totaalbedrag van afgerond € 2,9 miljoen. Dit investeringsbedrag is als zodanig verwerkt in de kadernota.

Onderdeel van deze € 2,9 miljoen is een investering van € 476.000 voor de kleedaccommodatie van DOS'63 (Linde). Gezien de geringe hoeveelheid leden van DOS'63 afgezet tegen het te investeren bedrag hebben we besloten om deze maatregelen niet door te voeren.

Voor de dekking van de resterende investeringslasten (afgerond € 2,4 miljoen) maken we gebruik van de € 1,5 miljoen die de raad in mei 2023 reeds beschikbaar stelde en door een onttrekking te doen uit de onderhoudsvoorziening gebouwen (€ 267.000).

Om vervolgens de verduurzamingsmaatregelen door te voeren resteert er een investeringsbedrag van € 716.428. In dit speerpunt nemen we voor dat bedrag de kapitaallasten op. Gezien de fasering in uitvoering wijken de kapitaallasten in 2026 af ten opzichte van 2027 en 2028.

Omdat we in de kadernota met een hogere investeringsbijdrage hebben gerekend, wijken de kapitaallasten in deze begroting voordelig af.

6.1 Samenkracht en burgerparticipatie

Activiteit	Ontwikkeling visie dorpshuizen.				
Gevolgen voor de inwoners	Zorgdragen voor toekomstbestendige dorpshuizen in de gemeente.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	PM	PM	PM	PM	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

We gaan in 2024 starten met het opstellen van een visie dorpshuizen. Voor eventuele financiële ondersteuning naar aanleiding van de visie en de verduurzaming zal een nadere afweging volgen en zal een meerjarig financieel effect hebben.

Beleidsdocumenten

Sport

- Sportnota 'Sport en Bewegen in De Wolden': 'Versterken, Verbinden en Verzilveren' 2019-2023.
- Beleidsregels Subsidie Sportstimulering De Wolden 2020.
- Lokaal Woldens Sportakkoord.

Dorpshuizen

- Subsidieregeling De Wolden 2016 Paragraaf 2 Sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening.

Exploitatie

Product <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
510 Sportbeleid en activering	331	410	397	375	376	376
520 Sportaccommodaties	1.914	2.141	2.294	2.509	2.503	2.493
610 Samenkracht en burgerparticip.	208	181	180	179	179	179
Totaal lasten	2.454	2.732	2.872	3.064	3.059	3.049
Baten						
510 Sportbeleid en activering		119	17	13	13	13
520 Sportaccommodaties	373	201	201	201	201	201
610 Samenkracht en burgerparticip.						
Totaal Baten	373	320	218	214	214	214
Saldi						
510 Sportbeleid en activering	331	292	380	363	363	363
520 Sportaccommodaties	1.541	1.940	2.093	2.308	2.302	2.292
610 Samenkracht en burgerparticip.	208	181	180	179	179	179
Totaal saldi	2.081	2.412	2.654	2.850	2.844	2.835

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

520 Sportaccommodaties

Voor de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed is een investeringskrediet van € 1,5 miljoen beschikbaar gesteld (raadsbesluit mei 2023). De bijbehorende kapitaallasten zijn vanaf 2025 opgenomen in de meerjarenbegroting.

Toelichting baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

510 Sportbeleid en activering

De specifieke uitkering combinatiefunctionaris is vanaf 2025 opgenomen onder programma 7 Sociaal. Deze verschuiving zorgt ervoor dat er € 110.000 minder baten worden ontvangen ten opzichte van de begroting 2024.

Investerings

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Verduurzaming sporthallen	2025	465.850	Dit betreft de investeringsbedragen van 3 sporthallen inclusief btw.
Verduurzaming gemeentelijke kleedaccommodaties fase 1 2024- 2026	2025	353.693	Zie speerpunt
Verduurzaming gemeentelijke kleedaccommodaties fase 2 2026-2028	2027	53.435	
Verduurzaming gemeentelijke kleedaccommodaties fase 3 2028- verder	2028 en verder	309.310	
Vervanging kunstgrasveld (toplaag) ZZVV VV Zuidwolde	2025	500.000	Zie speerpunt

07 Sociaal

Het programma Sociaal gaat over de beleidsterreinen werk, zorg (o.a. Wmo), jeugdzorg, onderwijs en volksgezondheid.

Programmahouder: Mark Turksma

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Jeugdhulp

Hervormingsagenda Jeugd

De Hervormingsagenda Jeugd van het Rijk bevat een groot pakket aan maatregelen om de kwaliteit en effectiviteit van de jeugdzorg structureel te verbeteren en financieel houdbaar te krijgen. Dit moet lokaal vormgegeven worden. Het versterken van de sociale basis is hierin een belangrijke pijler. De nota 'Kansrijk opgroeien in De Wolden' en de voortgangsrapportage van deze nota, biedt een mooie basis om de hervormingsagenda uit te werken.

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Binnen de ontwikkelingen van de Hervormingsagenda Jeugd nemen we ook de uitwerking van het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming mee. Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming van het Rijk biedt perspectief hoe de jeugdbeschermingsketen er in de toekomst slimmer en effectiever uit kan zien. In de komende vijf tot tien jaar zal dit worden geïmplementeerd. Voor gemeente De Wolden betekent dit bijvoorbeeld een transformatie van de samenwerking met Veilig Thuis Drenthe.

Transformatie Veilig Thuis Drenthe

Veilig Thuis Drenthe is onderdeel van GGD Drenthe en vervult in Drenthe een aantal wettelijke taken in de jeugd- en gezinsbeschermingsketen. Veilig Thuis Drenthe dient, samen met de gemeenten en jeugdhulporganisaties, een transformatie door te maken tot een expertisecentrum gericht op kind- en gezinsbescherming. Veilig Thuis Drenthe heeft een plan ingediend bij de twaalf Drentse gemeenten. In juni 2024 heeft de GGD Drenthe meer inzicht geboden over 2025 en verder.

Nu Niet Zwanger

Nu Niet Zwanger is een additionele taak ingekocht bij GGD Drenthe. We betaalden dit programma uit het werkbudget van Centrum voor Jeugd en Gezin De Wolden. Voor 2024 is afgesproken om deze taak regulier mee te nemen in de additionele begroting GGD Drenthe. Echter, de kosten van Nu Niet Zwanger stijgen ieder jaar. Er zijn momenteel gesprekken met GGD Drenthe hierover. De voortgang van Nu Niet Zwanger in 2025 is daarom nog onzeker.

Jeugdhulpregio Drenthe

De Hervormingsagenda en het wetstraject, 'Wet verbetering beschikbaarheid zorg voor jeugdigen', stelt dat de jeugdhulpregio's voldoende robuust dienen te zijn om de specialistische jeugdhulp regionaal goed te kunnen organiseren. Er zal een nieuwe projectleider starten om binnen de jeugdhulpregio Drenthe (JHRD) te komen tot de daadwerkelijke invulling van de inrichting en governance van de jeugdhulp richting een gemeenschappelijke regeling op Drents niveau (inclusief de inkoop). Onderzocht wordt hoe deze samenwerking tussen de Drentse gemeenten juridisch wordt vastgelegd. Op grond van de Wet gemeenschappelijke regeling kunnen samenwerkende gemeenten kiezen uit drie mogelijkheden: een openbaar lichaam, een bedrijfsvoeringsorganisatie op te richten of een centrumgemeente aan te wijzen die wordt belast met de regionale inkoop.

Terugdringen gevolgen van complexe echtscheidingsituaties

In onze gemeente is gebleken dat veel inzet vanuit zowel de preventieve als curatieve jeugdhulp gericht is op scheidingsproblematiek. Deze inzet brengt hoge kosten met zich mee. Het college heeft daarom een meerjarige integrale aanpak vastgesteld hoe we hiermee om gaan.

Een integrale aanpak en preventie zijn belangrijk om problemen en schade bij opgroeien en opvoeden van kinderen bij scheiding van ouders te voorkomen. We zien namelijk bij een complexe scheiding negatieve gevolgen voor kinderen en jongeren zoals stress, gehechtheidsproblemen, loyaliteitsconflicten, het niet meer willen zien van een van de ouders en parentificatie. Naar schatting hebben 80% van de kinderen en jongeren die gebruik maken van jeugdzorg gescheiden ouders. We willen de situatie voor kinderen en jongeren verbeteren en tegelijk een onnodig zwaar of lang beroep op jeugdhulp voorkomen.

We draaien hiervoor een pilot van 3 jaar. Aangezien we eerst kiezen voor een tijdelijke aanpak financieren we dit uit onze reserve sociaal domein.

Onderwijs

Voor- en vroegschoolse educatie

We willen dat kinderen al vanaf jonge leeftijd gelijke kansen krijgen om op te groeien vanuit een sterke en veilige basis voor hun verdere (school)loopbaan en maatschappelijke participatie. Afgelopen jaar is er samen met onze partners rondom kinderopvang, onderwijs en jeugd gewerkt aan een nieuw beleidsplan voor- en vroegschoolse educatie (vve). Het beleid is klaar en wordt in 2024 aangeboden aan de raad. De inhoud van het nieuwe beleidsplan vve wordt vertaald naar financiën.

Onderwijs- jeugd agenda De Wolden

Samen met onze partners rondom kinderopvang, onderwijs en jeugd werken we aan een startnotitie voor het ontwikkelen van een Onderwijs – Jeugd Agenda. Het doel is om opgaven te identificeren, gezamenlijke ambities te formuleren en een agenda op te stellen om in de komende jaren uitvoering te geven aan deze ambities. We vergroten en bundelen daarmee de inzet vanuit kinderopvang, onderwijs, welzijn, gemeente en onze andere maatschappelijke partners. Dit sluit aan bij de lokale ontwikkelingen bijvoorbeeld rondom de Nota Jeugdhulp, voor- en vroegschoolse educatie en ontwikkelingen vanuit IZA/GALA.

Hier wordt onder andere onderzocht op welke wijze een aanbod van naschoolse activiteiten/kinderwerk in het kader van een rijke schooldag bij kan dragen aan de brede maatschappelijke ontwikkeling en talent(h)erkenning van de (basis)school)jeugd.

Doorstroompunt

Gemeente De Wolden maakt deel uit van het Doorstroompunt Zuidwest-Drenthe (voorheen Regionaal Meld- en Coördinatiepunt - RMC), met de gemeenten Hoogeveen, Meppel en Westerveld. Het Doorstroompunt voert de wettelijke opdracht van gemeenten uit om jongeren die voortijdig de school verlaten in beeld te brengen en, indien nodig, te begeleiden. Doel is het behalen van een

startkwalificatie en het voorkomen van maatschappelijke uitval door een passende opleiding en/of baan te vinden voor iedere jongere.

Per 1 augustus 2025 wordt de 'Wet van school naar duurzaam werk' van kracht. Deze wet brengt de nodige veranderingen met zich mee voor het Doorstroompunt, het MBO en afdeling Werk en Re-integratie van de gemeenten. De doelgroep van het Doorstroompunt wordt verbreed tot 27 jaar in plaats van 23 jaar. De financiële stroom wordt vanwege de wetswijziging op een nieuwe manier berekend door het ministerie. Omdat de wetswijziging later in werking treedt dan vooraf werd verwacht is er eenmalig extra budget nodig in de periode van 1 januari 2025 tot en met 1 augustus 2025. De vier betrokken gemeenten hebben toegezegd hier een bijdrage in te doen om te zorgen dat personeel kan worden behouden en om gestegen personeelskosten op te kunnen vangen. Voor gemeente De Wolden gaat het om een eenmalig bedrag van € 13.700. Dit hebben we als speerpunt opgenomen in deze begroting.

Sluitend aanbod onderwijs-zorg-re-integratie

Samen met onze partners in de regio werken we aan een plan voor het realiseren van sluitend onderwijs, zorg en re-integratie aanbod binnen de regio Zuidwest Drenthe. De coördinatie hiervan wordt opgepakt vanuit het Doorstroompunt Zuidwest-Drenthe.

Werk

De economische verwachtingen voor Nederland zijn gematigd positief. De laatste voorspellingen laten economische groeicijfers zien van 0,5% in 2024 en 1,3% in 2025. De vraag naar arbeid is hoog, waarbij er sprake is van krapte op de arbeidsmarkt die naar verwachting ook in 2025 zal doorwerken. De gemiddelde inflatie over 2024 zal naar verwachting uitkomen op 2,9%. Voor 2025 wordt deze geraamd op 2,8%.

In gemeente De Wolden bedraagt het aantal inwoners met een bijstandsuitkering per 1.000 inwoners een totaal van 14 personen. Landelijk ligt dit cijfer op 34 personen per 1.000 inwoners. De huidige bijstandspopulatie heeft een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Een verlaging van het aantal bijstand cliënten in gemeente De Wolden is alleen te bereiken door gerichte inzet te plegen op een aantal selecte doelgroepen. Er wordt extra ingezet op de doelgroepen jongeren, statushouders en mensen met een arbeidsbeperking (de zogenaamde BAB'ers). De hulpvraag bij deze doelgroepen is doorgaans groter. Binnen het traject rondom de toekomstvisie van Stark onderzoeken we de mogelijkheden om deze doelgroepen extra ondersteuning te geven. Daarbij is er ook sprake van een toename van het aantal bijstandsgerechtigden wat onder deze doelgroepen valt.

Stark

Eind 2023 zijn de drie eigenaren van Stark (De Wolden, Hoogeveen en Midden-Drenthe) gestart met een visietraject om te komen tot een nieuwe toekomstvisie op de GR Stark. Deze visie moet duidelijkheid bieden over de te ondersteunen doelgroepen binnen de Participatiewet door Stark. Het traject dient uiterlijk in 2024 afgerond te zijn. De uitwerking van visie naar praktijk staat voor 2025 gepland.

Arbeidsmarktregio Drenthe

Per 1 januari 2026 moet iedere arbeidsmarktregio een Regionaal Werkcentrum (RWC) hebben ingericht. Dit houdt in dat er één herkenbaar loket moet komen waar alle werkzoekenden en werkgevers terecht kunnen voor ondersteuning en begeleiding. Het werkcentrum is een samenwerking tussen gemeenten en diverse andere partijen die actief zijn op de arbeidsmarkt binnen één loket. De Arbeidsmarktregio Drenthe spant zich op dit moment in om dit vorm te geven. In 2025 zal dit moeten leiden tot het tot stand komen van dit nieuwe loket.

In 2025 evalueren we de samenwerking in de regio Zwolle op basis van een nog vast te stellen afwegingskader. In deze evaluatie nemen we mee dat we op dit moment participeren in de Arbeidsmarktregio Drenthe.

Inburgering

Vanaf 2022 is de nieuwe Wet inburgering ingevoerd en dat geeft extra taken voor de gemeente. Om hier uitvoering aan te geven heeft het college in 2023 een uitvoeringsplan vastgesteld. In ons uitvoeringsplan inburgering hebben we aangegeven dat er na twee jaar een evaluatie plaatsvindt. Dat gaat in 2025 gebeuren. De evaluatie zou kunnen leiden tot aanpassingen aan het uitvoeringsplan.

Gezondheid

Integraal Zorgakkoord (IZA)

In 2022 hebben het ministerie van VWS, koepelorganisaties van zorgaanbieders, artsen, ziekenhuizen, zorgverzekeraars, patiënten en de VNG het Integraal Zorgakkoord (IZA): "Samen werken aan gezonde zorg" ondertekend. Het IZA heeft als doel de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. De landelijke ambities zijn in Drenthe omgezet in een Regioplan Integraal Zorgakkoord Drenthe 'Gezonde Marke'. In 2025 wordt er uitvoering gegeven aan de werkagenda. Aan gemeenten wordt, naast de inspanningen uit het Gezond en Actief Leven (GALA) programma, onder andere gevraagd om een extra inspanning te leveren op het gebied van zorgzaam samenleven (domeinoverstijgende samenwerking - DOS) en mentale gezondheid. Aandachtspunt in deze ontwikkeling is dat de beweging van zorg naar gezondheid zorgt voor extra structurele investeringsopgaven bij gemeenten die worden gefinancierd uit tijdelijke middelen (bijvoorbeeld DOS of welzijn op recept uit het GALA). Vanuit de samenwerking in het gezondheidslandschap in Drenthe (Gezonde Marke) wordt ingezet op enerzijds gesprekken met zorgverzekeraar/zorgkantoor en anderzijds op een lobby richting Rijk om structurele financiering te krijgen voor deze taken.

In 2024 wordt er voor de zomer een werkagenda vastgesteld waarin duidelijk wordt wat we op korte termijn concreet gaan doen en wat dit vraagt van gemeente De Wolden. Daarnaast is er aandacht voor de samenwerking en het financieel perspectief.

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)

Het GALA is een akkoord tussen het Rijk, de zorgverzekeraars, gemeenten en GGD GHOR Nederland. Dit akkoord is gericht op het terugdringen van gezondheidsachterstanden, het bevorderen van een gezonde leefstijl, het versterken van de mentale gezondheid, het realiseren van een gezonde fysieke leefomgeving en het versterken van de sociale basis en domeinoverstijgend samenwerken. Het GALA bevat niet vrijblijvende afspraken voor gemeenten.

In 2023 is het programmaplan Gezond en Actief Leven De Wolden vastgesteld en hebben we akkoord gekregen vanuit het Rijk op het plan. Vanuit 6 opgaven werken we aan de ambitie dat iedereen mee kan doen in goede gezondheid. De opgaven zijn:

1. meer kinderen hebben een kansrijke start;
2. inwoners ervaren een betere mentale gezondheid;
3. meer inwoners hebben een gezond gewicht;
4. meer inwoners gaan verantwoord om met alcohol;
5. meer vitale senioren die minder kwetsbaar zijn;
6. samenwerking met inwoners.

Wmo

Inkoop begeleiding Wmo

Het traject voor gezamenlijke inkoop van begeleiding Wmo is gestart. We kijken nog welke gemeenten exact mee gaan doen. Onder begeleiding vallen producten als dagbesteding en begeleiding. Mogelijk gaat de inkoop leiden tot hogere kosten voor deze Wmo voorzieningen, echter hoeveel hoger dit zal zijn is op voorhand niet te zeggen. Indien een eventuele aanpassing van de begroting 2025 noodzakelijk is dan zullen wij dit meenemen in de Berap.

Domeinoverstijgende samenwerking (DOS)

In 2023 heeft gemeente De Wolden ingestemd met de verkenning of de DOS-werkwijze in gemeente De Wolden kan worden geïmplementeerd. Bij de DOS-systematiek wordt de zorg over een andere boeg georganiseerd. Doen wat nodig is voor een inwoner en werken aan een goede samenwerking tussen inwoners, gemeente en zorgkantoor/zorgverzekeraar in de ondersteuning van dorps- of wijkgenoten. Het gaat over omzien naar elkaar en elkaar helpen. Waar nodig, wordt dit aangevuld met de inzet van en de samenwerking met de professionele zorg. Vanuit het Rijk zijn middelen beschikbaar gesteld om de werkwijze DOS uit te werken. In 2024 starten wij met het domein overstijgend samenwerken in Ruinerwold en Oosteinde.

De gelden die wij vanuit het Rijk ontvangen zijn verstrekt via een zogenaamde specifieke uitkering, wat betekent dat wij ze dienen terug te betalen indien wij de gelden niet benutten. De Wolden is namens Drenthe penvoerder.

Sociale kaart

In het rapport van de Rekenkamercommissie De Wolden staat de aanbeveling om te zorgen voor een inzichtelijk en actueel overzicht van het aanbod in het voorliggend veld dat openstaat voor inwoners, vrijwilligers en professionals. In 2025 wordt deze ontwikkeling in gang gezet door Welzijn de Wolden vanuit de ontwikkeling van het Gezond en Actief Leven Akkoord. Vanuit het GALA vindt de bekostiging van de sociale kaart plaats. De ontwikkeling van de sociale kaart wordt gekoppeld aan de introductie van de welzijnscoach bij de huisartsenpraktijken in gemeente De Wolden. Deze welzijnscoaches werken van het programma Welzijn op Recept bij de betreffende huisartsen. Zij zijn er voor inwoners die bij de huisarts komen met sociale vraagstukken. De welzijncoach kan, met behulp van de sociale kaart, een goede doorverwijzing maken.

Buurtteams

In 2024 zijn de Buurtteams geëvalueerd en de verwachting is dat we in 2025 de Buurtteams verder doorontwikkelen met name gericht op het thema "vroegsignalering".

We zien in de afgelopen jaren dat er veel casussen worden behandeld in de buurtteams. Per jaar circa 150 casussen en meldingen, onder andere (buren)overlastsituaties, straatproblematiek, jeugdoverlast, eenzaamheid, zorgen over de gezondheidssituatie van buurtbewoners. Door een goede samenwerking in de Buurtteams kan in veel gevallen voorkomen worden dat er opgeschaald moet worden naar duurdere zorg in de 1^e en 2^e lijn. De Buurtteams willen meer bekendheid en zichtbaar zijn in de dorpen.

We willen beter kunnen inspelen op de ontwikkelingen in de dorpen. Dit doen we door de persoonlijke gesprekken met inwoners te combineren met data gedreven werken. We verwachten dat het data gedreven werken ons werk in de wijken en dorpen gaat ondersteunen. Op deze manier kunnen we beter maatwerk bieden aan de verschillende dorpen, wijken en straten. We gaan nog meer werken aan communicatie, aanwezig zijn in de gebieden en hebben een monitor ingericht. Dit geeft inzicht in waar onder andere veel inzet plaatsvindt in Wmo, jeugd, bijstand en waar inwoners het financieel moeilijk hebben. Een onderdeel van de monitor is een dashboard waarin we kunnen zien waar meer dan gemiddeld sprake is van overgewicht, alcoholgebruik, eenzaamheid, inzet mantelzorg, inzet vrijwilligerswerk, contact justitie op diverse parameters, verschillende uitkeringen et cetera.

Odensehuis

In 2025 willen we een Odensehuis oprichten in samenwerking met Stichting Odensehuis Meppel-Westerveld. Hiervoor hebben we een speerpunt opgenomen. Een Odensehuis is een ontmoetingsplek voor mensen met beginnende dementie en hun naasten. Bij een Odensehuis is met nadruk de mantelzorger ook welkom, waardoor dit tegelijkertijd een vorm van mantelzorgondersteuning is. Voor de bezoekers met beginnende dementie draagt een bezoek aan het Odensehuis bij aan een zinvolle dagbesteding. In gemeente Meppel en gemeente Westerveld zijn er goede ervaringen met deze inloopvoorziening. We financieren het Odensehuis incidenteel voor 3 jaar vanuit de reserve sociaal domein.

Governance Zorg en Veiligheid

De Algemene Besturen van de Veiligheidsregio Drenthe (VRD) en GGD Drenthe hebben ingestemd met het rapport 'Ontwikkeling van een integrale governance Zorg en Veiligheid in Drenthe en de organisatorische inbedding van het Zorg- en Veiligheidshuis Drenthe'. Hierin wordt een efficiëntere en betere samenwerking en besluitvormingsstructuur op het gebied van zorg- en veiligheid beschreven, waaronder onder andere Veilig Thuis Drenthe valt. De huidige besluitvormingsstructuur is diffuus.

Het voorstel is om de bestaande Gemeenschappelijke Regeling GGD Drenthe om te vormen zodat deze gaat bestaan uit twee stevige onderdelen: zorg & veiligheid en publieke gezondheid (namen zijn werktitels) die beiden een bestuurlijke vertegenwoordiging krijgen in een Bestuursadviescommissie (BAC). Hier komen inhoud en middelen bij elkaar en wordt gesproken over koers en strategie. De Bestuursadviescommissies zijn formeel niet besluitvormend, maar geven zwaarwegend advies aan het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling.

Daarnaast komt er een Bestuurlijke Netwerktafel Zorg en Veiligheid (BNT). Hierin bespreken gemeenten en netwerkpartners strategische bestuurlijke onderwerpen op het snijvlak van zorg en veiligheid.

Hiermee is het helder op welke tafels de besluiten worden voorbereid en genomen.

Omgevingswet

Begin 2024 is de Omgevingswet in werking getreden. GGD Drenthe verwacht een toenemend aantal adviesvragen vanuit gemeenten. Vooralsnog betreft het een additionele taak. GGD Drenthe vraagt de Drentse gemeenten deze taak op te nemen als basistaak, zodat ze voldoende toegerust is op het beantwoorden van de vragen vanuit de gemeenten. We willen eerst het aantal adviesvragen monitoren alvorens deze stap te zetten.

Beleidsdoelen

Werk

- Iedereen doet mee in een betaalde of onbetaalde baan en draagt daardoor bij aan onze samenleving.
- Re-integratie is gericht op de kortste weg naar een passende functie op de reguliere arbeidsmarkt.
- Werkzoekenden met een arbeidsbeperking worden indien noodzakelijk voorzien van een passend maatwerk aanbod.
- De doelgroepen jongeren en statushouders kunnen rekenen op extra inzet om de werkloosheid onder deze groepen tegen te gaan.
- Trajecten voor de doelgroep statushouders dragen bij aan de integratie van deze inwoners.
- Bij de inzet van trajecten gaan we voor duurzame uitstroom waarmee een terugkeer in de uitkering wordt voorkomen.

Jeugd

- We zijn samen verantwoordelijk voor de veiligheid van onze meest kwetsbare inwoners (van -9 maanden tot 100 jaar).
- We versterken ons lokale team, in lijn met de hervormingsagenda.
- We versterken de samenwerking en samenhang onderwijs-jeugdhulp door middel van een gezamenlijke ontwikkelagenda met interne en externe partners.
- We versterken de samenwerking en samenhang met en tussen het gehele sociaal domein en betrokken ketenpartners door het aanbrengen van structuur, heldere regiefunctie en het formuleren van gezamenlijke ambities.
- We investeren in onze 12-plussers en richten ons op een blijvende verbinding voor deze doelgroep met onze gemeente.
- Bovenstaande doen we binnen de beschikbare middelen.

Zorg

- Het vergroten van de zichtbaarheid van de onafhankelijke cliëntondersteuning en het beter en eerder beschikbaar hebben van de cliëntondersteuning voor inwoners.
- Bevorderen van een samenleving waarin iedereen kan meedoen (inclusie).
- Inwoners kunnen volwaardig en gelijkwaardig deelnemen aan de (lokale) samenleving en zijn daar primair zelf verantwoordelijk voor.
- Inwoners kunnen zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving blijven.
- Voorzieningen zijn bereikbaar voor elke doelgroep, ook als iemand minder mobiel is.
- Stimuleren van het realiseren van een positieve en veilige leefomgeving voor kwetsbare inwoners.
- Ondersteuning van kwetsbare inwoners wordt zo dicht mogelijk bij hun leefomgeving georganiseerd.
- Bevorderen van samenwerking tussen organisaties voor een optimale dienstverlening aan kwetsbare inwoners.
- Zorg en ondersteuning organiseren die snel, adequaat en efficiënt is.
- De zorgvraag van de inwoner is uitgangspunt bij het verlenen van zorg en ondersteuning.

Volksgezondheid

- Met De Wolden Positief Gezond brengen we de beweging verder in gang.
- De basis voor een goede gezondheid wordt al op jonge leeftijd gelegd, daarom zetten we in op 'Gezonde Jeugd Gezonde Toekomst'.
- Zowel voor volwassenen als ouderen is het belangrijk om vitaal ouder te worden en blijven.
- Gezondheid in de fysieke en sociale omgeving verleiden de inwoners tot bewegen, spelen, gezonde keuzes maken, ontspannen en/of elkaar ontmoeten.
- We geven uitvoering aan het Gezond en Actief Leven Programma met hierin de preventieketens kansrijke start, welzijn op recept, overgewicht kinderen, Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) volwassen en valpreventie ouderen.

- De nota volksgezondheid, inclusief het preventieakkoord wat is opgegaan in de nota in 2024 en 2025, loopt eind 2025 af. In 2023 heeft een tussenevaluatie plaatsgevonden. In 2025 wordt bekeken hoe we ervoor staan qua inhoud en financieel en houden we de landelijke ontwikkelingen voor volksgezondheid inclusief het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) in de gaten. Op basis daarvan wordt bepaald hoe we het beleid continueren.

Onderwijs

- Samen met maatschappelijke partners én natuurlijk ouders of verzorgers optimale ontwikkelingskansen voor kinderen creëren op het gebied van onderwijs, zorg, sport en cultuur.
- Het verder versterken van de signaleringsfunctie van ontwikkelingsachterstanden bij peuters en een passend aanbod door middel van VVE-arrangementen. Ieder kind verdient maximale ontwikkelingskansen.
- Bevorderen doorgaande leerlijnen tussen peuteropvang en basisschool en tussen basisschool en voortgezet onderwijs.
- Gemeenten, maatschappelijke partners en ouders dragen een gezamenlijke verantwoordelijkheid als het gaat om de ontwikkeling van kinderen. We willen de positie van ouders en jongeren hierin versterken, zodat we goed aansluiten bij de vraag en de behoefte en samen met ouders en jongeren blijven ontwikkelen.
- We vormen een sluitend netwerk met gemeente, RMC, scholen en welzijn om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan en zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie te laten behalen.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partij betrokken:

- Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe te Assen.
- Gemeenschappelijke regeling Stark.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

07 Sociaal					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Absoluut verzuim	per 1.000 leerlingen	2023	7,4	6,3	DUO/Ingrado
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	%	2022	3	6	CBS - Jeugdmonitor
Werkloze jongeren	%	2022	1	1	CBS - Jeugdmonitor
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	per 10.000 inwoners	2023	590	700	CBS - Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein Wmo
Demografische druk	%	2024	85,8	70,4	CBS Bevolkingsstatistiek
Jongeren met een delict voor de rechter	%	2020	1	1	CBS - Jeugdmonitor
Jongeren met jeugdbescherming (aandeel jongeren tot 18 jaar)	%	2023	0,8	1,1	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura
Jongeren met jeugdhulp (aandeel jongeren tot 18 jaar)	% van alle jongeren tot 18 jaar	2023	11,6	13,5	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura
Jongeren met jeugdreclassering (aandeel jongeren van 12 tot 23 jaar)	Jongeren met jeugdreclassering (aandeel jongeren van 12 tot 23 jaar)	2023	0	0,3	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura
Lopende re-integratievoorzieningen	per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	2023	190,2	191,5	CBS - Re-integratie
Personen met een bijstandsuitkering	per 10.000 inwoners	2023	143,7	344,8	CBS - Re-integratie

Relatief verzuim	per 1.000 leerlingen	2023	17,76	27,20	DUO/Ingrado
Verwijzingen Halt	per 1.000 jongeren	2022	4,42	8,14	Stichting Halt
Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	%	2023	1,9	2,4	DUO/Ingrado

Speerpunten

4.3 - Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Activiteit	Opvangen financieel gat Doorstroompunt.				
Gevolgen voor de inwoners	Het Doorstroompunt zet vooruitlopend op de komende wetswijziging van 1 augustus 2025 in op het uitbreiden van de doelgroep van 23 naar 27 jaar.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 13.700				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Op 1 augustus 2025 wordt de nieuwe 'Wet van school naar duurzaam werk' van kracht. Voor die periode is al ingezet op het aantrekken van personeel. Omdat de wetswijziging later in werking treedt dan verwacht, ontstaat er eenmalig een financieel gat die gemeenten uit de regio gezamenlijk opvangen.

6.1 - Samenkracht en burgerparticipatie

Activiteit	Odensehuis.				
Gevolgen voor de inwoners	Samen met Stichting Odensehuis Meppel Westerveld willen we in 2024 in gemeente De Wolden minimaal 1 ontmoetingsplek ontwikkelen. Dit is een ontmoetingsplek voor mensen met beginnende dementie en hun naasten.				
Middelen Dekking uit reserve sociaal domein	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 38.750	€ 38.750	€ 38.750		Incidenteel
	- € 38.750	- € 38.750	- € 38.750		Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Samen met Stichting Odensehuis Meppel Westerveld willen we in 2024 in gemeente De Wolden minimaal één ontmoetingsplek ontwikkelen. Dit is een ontmoetingsplek voor mensen met beginnende dementie en hun naasten. De financiering zal incidenteel voor 3 jaar plaatsvinden vanuit de reserve sociaal domein. Ten behoeve van de opstartkosten vragen wij subsidie aan bij ZonMw. Als deze subsidie wordt gehonoreerd dan kan de bijdrage in 2025 van € 38.750 naar beneden worden bijgesteld.

6.2 - Wijkteams

Activiteit	Onafhankelijke cliëntondersteuning De Wolden.				
Gevolgen voor de inwoners	Door middel van goede, bereikbare en onafhankelijke cliëntondersteuning vindt de inwoner eerder de weg naar de juiste ondersteuning, begeleiding of zorg.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 25.000				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Stichting Onafhankelijke Cliëntondersteuning De Wolden vraagt € 25.000 meer subsidie. De stijging van de kosten van Stichting OCO wordt veroorzaakt doordat zij meer (korte) vragen krijgen en de complexiteit van casussen toeneemt. We nemen deze verhoging nu eerst incidenteel op.

6.2 - Wijkteams

Activiteit	Complexe scheidingen.				
Gevolgen voor de inwoners	Hulp en ondersteuning bij complexe scheidingen.				
Middelen Dekking uit reserve sociaal domein	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 120.450	€ 120.450	€ 120.450		Incidenteel
	-€ 120.450	-€ 120.450	-€ 120.450		Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In onze gemeente is gebleken dat veel inzet vanuit zowel de preventieve als curatieve jeugdhulp gericht is op scheidingsproblematiek en de gevolgen binnen het gezin. Deze inzet brengt hoge kosten met zich mee. Op basis hiervan heeft het college een meerjarige integrale aanpak vastgesteld, waarin interventies worden beschreven zoals begeleide omgang, een scheidingsteam en trainingen voor professionals die in het lokale veld werken.

Met deze nieuwe werkwijze willen we ervoor zorgen dat aan de voor- en achterkant van de ondersteuningsketen integrale ondersteuning beschikbaar is om zowel voor, tijdens als na een scheiding effectieve ondersteuning te bieden aan onze inwoners, zodat kinderen geen hinder ondervinden van onderlinge strijd tussen ouders. Een complexe scheiding is een scheiding waarbij ouders door aanhoudende, ernstige conflicten het belang en welzijn van hun kinderen én het wederzijdse belang uit het oog verliezen. Hoewel het ene kind meer last heeft van een scheiding dan het ander, is een scheiding voor ieder kind een ingrijpende gebeurtenis.

De financiële dekking voor deze driejarige pilot zal plaatsvinden vanuit de reserve sociaal domein.

Dit speerpunt is nieuw ten opzichte van de kadernota.

6.5 - Arbeidsparticipatie

Activiteit	Sociale activering.				
Gevolgen voor de inwoners	Bevorderen van maatschappelijk nuttige activiteiten zodat kwetsbare inwoners in staat gesteld worden om (weer) te kunnen participeren.				
Middelen Dekking uit reserve sociaal domein	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 76.000				Incidenteel
	- € 76.000				Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Stichting Welzijn De Wolden heeft voor 2024 de opdracht gekregen om voor 32 uur per week inzet te plegen op sociale activering. Binnen deze opdracht is er aandacht voor de volgende zaken:

1. Lopende casussen rondom activering voor individuele hulpvragen voor inwoners in de bijstand. Deze hulpvragen komen met name binnen via werkcoaches en maatschappelijk werk. Hierbij wordt onder begeleiding toegewerkt naar vrijwilligers- of betaald werk. Inzet bestaat uit nauwe begeleiding van de inwoner met uitvraag van hulpvraag, talenten en persoonlijke situatie, het werken aan eigenschappen en het zoeken van lokale werkplekken voor vrijwilligerswerk. Het vervolg is een duurzame plaatsing, zodat mensen weer zinvol meedoen en bijdragen aan de samenleving met vervolfbegeleiding.
2. Ondersteuning bij hulpvragen gericht op praktische en inhoudelijke ondersteuning van gezinnen met niet-Nederlandse achtergrond gericht op meedoen. Met name individueel en waar dat kan collectief. Dit wordt o.a. ingevuld door een lokale ervaringsdeskundige. Deze ervaringsdeskundigheid wordt ook regelmatig met grote meerwaarde ingezet bij casussen in het schoolmaatschappelijk werk in gezinnen van niet-Nederlandse afkomst.

3. Circa 200 mensen worden maandelijks geholpen, o.a. bij weggeefwinkel Noppes en met collectieve activiteiten. Noppes wordt onder professionele coördinatie gerund door vrijwilligers en is de basis waar mensen met een participatievraag een eerste werkplek vinden die kan leiden naar externe inzet. Daarnaast heeft Noppes een rol laagdrempelige inloop voor kwetsbare inwoners met hulpvragen rondom geldzaken, integratie en welzijn in het algemeen. Verder worden collectieve activiteiten opgezet en verbinding met lokale initiatieven gezocht voor mensen die niet gemakkelijk de weg naar hulpketten niet weten te vinden.

Voor 2025 en de jaren daarna was geen dekking voor bovengenoemde activiteiten en de daaraan gekoppelde bemensing (32 uur voor € 76.036). Daardoor zou per 1 januari 2025 de inzet vanuit Welzijn De Wolden komen te vervallen. Omdat wij waarde hechten aan deze activiteit dekken we deze kosten in 2025 vanuit de reserve sociaal domein. We gaan op zoek naar een structurele oplossing vanaf 2026.

Dit speerpunt is nieuw ten opzichte van de kadernota.

7.1 - Volksgezondheid

Activiteit	Ketenbeleid.				
Gevolgen voor de inwoners	Terugdringen van alcoholgebruik van jongeren.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	PM				Incidenteel
					Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Het ketenbeleid wordt momenteel geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan wordt een nieuw plan opgesteld ter versterking van ons ketenbeleid. Dit zal naar verwachting een uitzetting van de begroting betekenen.

Dit speerpunt is nieuw ten opzichte van de kadernota.

Beleidsdocumenten

Werk

- Kadernota Sociaal Domein
- Beleidsplan Re-integratie 2015
- Beleidsuitvoeringsplan Participatiewet
- Afstemmingsverordening 2020
- Re-integratieverordening 2020

Jeugdhulp

- Verordening jeugdhulp De Wolden 2022
- Nadere regelgeving jeugdhulp De Wolden 2022
- Nota 'Perspectief op jeugd: kansrijk opgroeien in De Wolden', 2022 - 2025

Zorg

- Kadernota Sociaal Domein
- Verordening Wmo 2017
- Beleidsplan Wmo 2015-2018
- Nadere regels Wmo 2019
- Besluit regeling meerkosten Wmo 2020

Volksgezondheid

- Nota volksgezondheid *De Wolden positief gezond, samen met en voor onze inwoners* (2021 - 2025)

Onderwijs

- Verordening Bekostiging Leerlingenvervoer 2022
- Beleidsregels bekostiging Leerlingenvervoer 2022
- Beleidsregels bekostiging gymnastiekruimte voor basisonderwijs 2015
- Verordening gemeentelijke kindregelingen 2017
- Beleid voor- en vroegschoolse educatie 2017

Exploitatie

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten							
410 Openbaar basisonderwijs	293	321	321	320	321	321	
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.300	1.377	1.446	1.430	1.427	1.420	
510 Sportbeleid en activering	17	58	30	13			
610 Samenkracht en burgerparticip.	6.684	3.168	4.096	3.050	2.958	2.958	
620 Wijkteams	1.710	2.709	2.837	2.862	2.881	2.776	
630 Inkomensregelingen	168	265	200	200	200	200	
640 Begeleide participatie	2.153	1.711	1.658	1.655	1.657	1.657	
650 Arbeidsparticipatie	637	836	860	781	782	782	
660 Maatwerkvoorziening (Wmo)	1.162	1.118	1.126	1.129	1.129	1.129	
671 Maatwerkdienstverlening 18+							
671a Huishoudelijke hulp (Wmo)	2.858	3.199	3.406	3.530	3.530	3.530	
672b Begeleiding (Wmo)	1.171	1.151	1.305	1.355	1.355	1.355	
671c Dagbesteding (Wmo)	500	582	635	660	660	660	
672 Maatwerkdienstverlening 18-							
672a Jeugdhulp begeleiding	784	1.027	1.848	1.402	1.402	1.402	
672b Jeugdhulp behandeling	1.076	1.587	1.500	1.500	1.500	1.500	
672c Jeugdhulp dagbesteding	156	133	125	125	125	125	
672d Jeugdhulp zonder verblijf overig	749	525	499	499	499	499	
673a Pleegzorg	179	204	193	193	193	193	
673c Jeugdhulp met verblijf overig	393	24	24	24	24	24	
674a Jeugd beh. GGZ zonder verbl.	1.259	809	766	766	766	766	
674b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verbl.	264	362	342	342	342	342	
674c Gesloten plaatsing	1	26	24	24	24	24	
681 Geëscaleerde zorg 18+							
681a Beschermd wonen (Wmo)		33	33	33	33	33	
682 Geëscaleerde zorg 18-							
682a Jeugdbescherming	231	204	216	216	216	216	
682b Jeugdreclassering	8	33	33	33	33	33	
710 Volksgezondheid	1.104	1.487	1.396	1.392	1.345	1.388	
Totaal lasten	24.858	22.948	24.918	23.534	23.401	23.332	

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Baten							
410 Openbaar basisonderwijs							
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	191	198	198	198	198	198	198
510 Sportbeleid en activering	147	47	149	128	102	102	102
610 Samenkracht en burgerparticip.	6.992	384	2.421	363	271	271	271
620 Wijkteams	13						
630 Inkomensregelingen							
640 Begeleide participatie							
650 Arbeidsparticipatie	3						
660 Maatwerkvoorziening (Wmo)	183	229	4	4	4	4	4
671 Maatwerkdienstverlening 18+							
671a Huishoudelijke hulp (Wmo)			225	385	385	385	385
672b Begeleiding (Wmo)	72						
671c Dagbesteding (Wmo)							
672 Maatwerkdienstverlening 18-							
672a Jeugdhulp begeleiding							
672b Jeugdhulp behandeling							
672c Jeugdhulp dagbesteding							
672d Jeugdhulp zonder verblijf overig							
673a Pleegzorg							
673c Jeugdhulp met verblijf overig							
674a Jeugd beh. GGZ zonder verbl.							
674b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verbl.							
674c Gesloten plaatsing							
681 Geëscaleerde zorg 18+							
681a Beschermd wonen (Wmo)	736	216	650				
682 Geëscaleerde zorg 18-							
682a Jeugdbescherming							
682b Jeugdreclassering							
710 Volksgezondheid	136	130	130	91			
Totaal Baten	8.473	1.204	3.777	1.168	959	959	
Saldi							
410 Openbaar basisonderwijs	293	321	321	320	321	321	321
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.109	1.179	1.248	1.232	1.229	1.222	1.222
510 Sportbeleid en activering	-130	11	-119	-115	-102	-102	-102
610 Samenkracht en burgerparticip.	-308	2.784	1.675	2.687	2.688	2.688	2.688
620 Wijkteams	1.697	2.709	2.837	2.862	2.881	2.776	2.776
630 Inkomensregelingen	168	265	200	200	200	200	200
640 Begeleide participatie	2.153	1.711	1.658	1.655	1.657	1.657	1.657
650 Arbeidsparticipatie	634	836	860	781	782	782	782
660 Maatwerkvoorziening (Wmo)	979	889	1.122	1.125	1.125	1.125	1.125

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
671 Maatwerkdienstverlening 18+							
671a Huishoudelijke hulp (Wmo)	2.858	3.199	3.181	3.145	3.145	3.145	
672b Begeleiding (Wmo)	1.099	1.151	1.305	1.355	1.355	1.355	
671c Dagbesteding (Wmo)	500	582	635	660	660	660	
672 Maatwerkdienstverlening 18-							
672a Jeugdhulp begeleiding	784	1.027	1.848	1.402	1.402	1.402	
672b Jeugdhulp behandeling	1.076	1.587	1.500	1.500	1.500	1.500	
672c Jeugdhulp dagbesteding	156	133	125	125	125	125	
672d Jeugdhulp zonder verblijf overig	749	525	499	499	499	499	
673a Pleegzorg	179	204	193	193	193	193	
673c Jeugdhulp met verblijf overig	393	24	24	24	24	24	
674a Jeugd beh. GGZ zonder verbl.	1.259	809	766	766	766	766	
674b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verbl.	264	362	342	342	342	342	
674c Gesloten plaatsing	1	26	24	24	24	24	
681 Geëscaleerde zorg 18+							
681a Beschermd wonen (Wmo)	-736	-183	-617	33	33	33	
682 Geëscaleerde zorg 18-							
682a Jeugdbescherming	231	204	216	216	216	216	
682b Jeugdreclassering	8	33	33	33	33	33	
710 Volksgezondheid	969	1.357	1.265	1.301	1.345	1.388	
Totaal saldi	16.385	21.744	21.141	22.366	22.443	22.373	

Toelichting lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Leerlingenvervoer

Op basis van de realisatie cijfers 2023, gecombineerd met een NEA-indexatie van 3,4% moet het budget voor leerlingenvervoer structureel met € 80.000 worden opgehoogd. Reden hiervoor is niet zozeer een volumestijging, maar een toename van kinderen met een aangepaste vervoersbehoefte door complexe ziektebeelden waardoor de kosten hoger zijn. Dit gaat bijvoorbeeld om kinderen die vanwege gezondheidsredenen individueel vervoerd moeten worden, kinderen met een medisch begeleider en ook om kinderen met canulezorg. Daarnaast zien we dat er momenteel geen beschikbare plekken meer zijn voor nieuwe kinderen op het speciaal onderwijs in de omgeving van onze gemeente. Als gevolg hiervan gaan kinderen bijvoorbeeld naar Zwolle, waardoor langere ritten met het leerlingenvervoer noodzakelijk zijn.

Logopedie

De kosten voor logopedie zijn in de loop der jaren gestegen. Het budget voor logopedie is daardoor niet meer toereikend. Dit vraagt om een bijstelling van € 5.000.

Vervoer schoolzwemmen

De kosten voor vervoer schoolzwemmen zijn in de loop der jaren gestegen door voornamelijk hogere brandstofprijzen. Het budget voor vervoer schoolzwemmen is daardoor niet meer toereikend. Dit vraagt om een bijstelling van € 5.000.

610 Samenkracht en burgerparticipatie, 620 Wijkteams en 650 Arbeidsparticipatie

Stichting Welzijn De Wolden

Op basis van de verwachte kostenstijgingen en cao-loonstijgingen voor 2025 en verdere jaren houden we rekening met een stijgingspercentage van 6% voor de bijdrage aan Stichting Welzijn De Wolden.

Op de verschillende taakvelden ziet dat er als volgt uit:

- Een verhoging van € 84.000 voor 2025 - 2028 op het taakveld 610 'Samenkracht en Burgerparticipatie'.
- Een verhoging van € 21.000 voor 2025 - 2028 op het taakveld 620 'Toegang en eerstelijnsvoorzieningen'.
- Een verhoging van € 11.000 voor 2025 - 2028 op het taakveld 650 'Arbeidsparticipatie'.

610 Samenkracht en burgerparticipatie

Adviesraad Sociaal Domein (ASD)

Op dit budget is het nodig om een technische aanpassing te doen. Van het budget van in totaal € 45.000 voor de ASD wordt € 5.000 geboekt op taakveld 6.1 en € 40.000 op taakveld 6.2.

Slachtofferhulp

Slachtofferhulp Nederland (SHN) heeft een aanvraag ingediend voor hun activiteiten welke in het verleden niet volledig werd gehonoreerd. Hierdoor verhogen we de begroting vanaf 2025 met € 4.585 naar € 10.000.

Opvang vluchtelingen

De verwachte kosten zijn opgenomen voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne ter hoogte van € 1 mln.

620 Wijkteams

Adviesraad Sociaal Domein (ASD)

Zie toelichting bij '610 Adviesraad Sociaal Domein (ASD)'.

Indexatie Veilig Thuis Drenthe (VTD)

Op basis van de begroting 2025 van de GGD kunnen we onze bijdrage voor 2025 met € 38.000 naar beneden bijstellen. Deze begroting laat een verhoging zien voor de jaren 2026 tot en met 2028.

660 Maatwerkvoorziening (Wmo)

Wmo vervoer

Binnen Publiek Vervoer is de afspraak gemaakt om een NEA-indexatie toe te passen van 3,4% (peiljaar 2024). Op basis hiervan moet het budget structureel worden verhoogd. Dit leidt in 2025 en verder tot een toename in kosten van € 10.000.

671a Huishoudelijke hulp (Wmo)

Indexatie Wmo hulp bij huishouden

De kosten voor Wmo hulp bij huishouden zijn afhankelijk van de indexatie en de ontwikkeling van de vraag. Binnen de Wmo hebben we te maken met de Algemene Maatregel van Bestuur Reële prijzen Wmo. We moeten als opdrachtgever reële prijzen betalen voor de producten die we inkopen. Voor de Wmo-producten hebben we afspraken gemaakt over het gebruik van het OVA-percentage. Bij het opstellen van de kadernota hebben we het voorlopige OVA-percentage 2024 van 4,94% toegepast. Het definitieve OVA-percentage is 6%. Dit leidt tot een verhoging van € 169.000 en is daarmee € 10.000 hoger ten opzichte van de kadernota.

671b Begeleiding (Wmo)

Indexatie Wmo begeleiding

Voor de mutatie bij Wmo begeleiding verwijzen wij u naar de tekst bij 671a Wmo hulp bij huishouden. We hebben deze op dezelfde wijze benaderd. Dit leidt in 2025 tot een bijstelling van het budget van € 56.000.

671c Dagbesteding (Wmo)

Indexatie Wmo dagbesteding

Voor de mutatie bij Wmo dagbesteding verwijzen wij u naar de tekst bij 671a Wmo hulp bij huishouden. We hebben deze op dezelfde wijze benaderd. Dit leidt in 2025 tot een bijstelling van het budget van € 29.000.

672 Maatwerkdienstverlening 18-

Indexatie jeugdhulp

Voor de indexatie van de jeugdhulpbudgetten wordt gebruik gemaakt van het OVA-percentage. Het voorlopige OVA-percentage voor 2025 was ten tijde van het opstellen van de kadernota nog niet bekend. Bij het opstellen van de kadernota hebben we het voorlopige OVA-percentage 2024 van 4,94% toegepast. Het definitieve OVA-percentage is 6%. Dit leidt tot een verhoging van € 242.000 in 2025 en € 221.000 in 2026 e.v. en is daarmee € 14.000 hoger dan in de kadernota.

Jeugdhulp - verhoging o.b.v. realisatie voorgaande jaren

Op basis van de realisatiecijfers 2023 zien we in de gemeente een structurele toename in de kosten jeugdhulp van € 500.000. Het aantal zorgvragers stijgt, de complexiteit van zorg groeit en de inzet van specialistische behandelingen in de ggz en gezinsbehandeling neemt toe. De toename van het aantal zorgvragers en de stijgende zorgzwaarte is in lijn met regionale en landelijke ontwikkelingen.

682 Geëscaleerde zorg 18-

Indexatie jeugdhulp (jeugdbescherming/-reclassering)

Voor de indexatie van de jeugdhulp-budgetten jeugdbescherming en jeugdreclassering wordt gebruik gemaakt van het OVA-percentage. Dit percentage afgezet tegen de jeugdhulpbudgetten zorgt voor een uitzetting van € 12.000 in 2025 e.v.

710 Volksgezondheid

Indexatie Jeugdgezondheidszorg GGD Drenthe

Voor 2025 e.v. is rekening gehouden met een indexatie van de tarieven van GGD Drenthe. Op basis van de ontwerpbegroting 2025 van GGD Drenthe is de meerjarenbegroting van de gemeente aangepast. Voor de jaren 2026-2028 worden deze op basis van de (ontwerp)meerjarenbegroting van GGD Drenthe ook geïndexeerd.

Toelichting baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

610 Samenkracht en Burgerparticipatie

Oekraïne

De huidige regeling voor opvang van Oekraïners is in juni 2024 verlengd en loopt nu tot en met 4 maart 2026. Op basis van de huidige regeling en ervaringscijfers van de afgelopen twee jaar verwachten we in 2025 € 2 miljoen te ontvangen, wat een voordeel van € 1 miljoen oplevert.

In de kadernota melden we een overschot van € 500.000. Dit hebben wij naar boven bijgesteld als gevolg van het voornemen om de komende periode 269 extra opvangplekken voor Oekraïners te realiseren. We gaan ervan uit dat we in 2025 al een gedeelte van deze extra opvangplekken ingevuld hebben.

Het Rijk is momenteel bezig met een kostprijsonderzoek voor de hoogte van de normvergoeding. We verwachten dat de normvergoeding per persoon per nacht (nu € 61) naar beneden wordt bijgesteld. Desondanks verwachten we alsnog een financieel voordeel.

660 Maatwerkvoorziening (Wmo)

Wmo vervoer en

671a Huishoudelijke hulp (Wmo)

Eigen bijdrage Wmo

Het bedrag voor Eigen Bijdrage PGB's Wmo van € 225.000 is in deze begroting verschoven van taakveld 660 naar 671a.

671a Huishoudelijke hulp (Wmo)

Eigen bijdrage Wmo

Vanaf 2024 is het abonnementstarief voor de eigen bijdrage Wmo verhoogd van € 19,00 naar € 20,60. Hierdoor zullen de verwachte inkomsten in 2025 e.v. stijgen met € 15.000.

Sinds de invoering van het abonnementstarief voor de Wmo vanaf 2019 kunnen huishoudens gebruik maken van Wmo-voorzieningen voor een vast tarief van € 19,- per maand, ongeacht inkomen, vermogen of gebruik. Door het abonnementstarief is het gebruik van Wmo-voorzieningen sterker gestegen dan verwacht. In de praktijk leidt het gestegen gebruik ertoe dat de toegankelijkheid van Wmo-voorzieningen onder druk komt te staan, juist voor kwetsbare groepen.

In het coalitieakkoord van het voorgaande kabinet was afgesproken om dit per 1 januari 2025 te realiseren, maar dan slechts voor een aantal Wmo voorzieningen. Door een gewijzigd besluit om de inkomensafhankelijke eigen bijdrage te verbreden naar alle Wmo-voorzieningen, waarvoor nu het abonnementstarief geldt, wordt de invoeringsdatum een jaar opgeschoven. Dit betekent dat het wetsvoorstel Passende eigen bijdrage huishoudelijke hulp ingetrokken wordt en er een nieuw wetsvoorstel Passende eigen bijdrage Wmo 2015 komt met ingangsdatum 1 januari 2026.

Het Rijk heeft gemeenten gecompenseerd voor de aanzuigende werking van het abonnementstarief. Met de aankondiging van de wetswijziging is deze compensatie gekort, maar vanwege de uitgestelde inwerkingtreding van de wet heeft het Rijk in de meicirculaire van 2023 deze korting teruggedraaid, wat voor onze gemeente betekent dat de uitkering uit het gemeentefonds is verhoogd met € 156.000. Deze compensatie dient ook weer in deze begroting zichtbaar te worden gemaakt door de geraamde inkomsten met € 156.000 te verlagen.

In de kadernota 2025 stond dat vanaf 2024 het abonnementstarief voor de eigen bijdrage Wmo is verhoogd van € 19,00 naar € 20,60. Hierdoor zullen de verwachte inkomsten in 2025 e.v. stijgen met € 15.000. Echter, de daadwerkelijke inkomsten zijn wel hoger, maar de begroting op zichzelf is te optimistisch. De afgelopen jaren heeft de realisatie van de inkomsten voor de eigen bijdrage tekorten laten zien.

Samenvattend zullen de geraamde inkomsten voor de begroting 2025 met een bedrag van € 171.000 (€ 156.000 plus € 15.000) omlaag moeten voor het jaar 2025. Voor de jaren 2026 e.v. zal de begroting met € 15.000 moeten worden bijgesteld.

681a Beschermd wonen (Wmo)

Geëscaleerde Zorg (beschermd wonen)

Eind maart 2024 is besloten dat de invoering van het woonplaatsbeginsel en het daarbij behorende nieuwe verdeelmodel beschermd wonen niet ingevoerd zal worden per 1 januari 2025 maar uitgesteld wordt naar 1 januari 2026. Dit betekent dat onze gemeente ook in 2025 een voordeel zal ontvangen voor beschermd wonen vanuit de centrumgemeente Assen. Enige risico dat hierbij benoemd moet worden is dat er een kans bestaat dat het Rijk de integratie uitkering landelijk verlaagt. We houden voor nu rekening met een voordeel van € 578.000.

Investeringsen

In deze begroting zijn voor dit programma geen investeringen opgenomen.

08 Samen Verder

Het programma Samen Verder bestaat uit de beleidsonderwerpen verkeer en vervoer, openbaar vervoer en water, riolering en klimaatadaptatie.

Programmahouder: Mark Turksma

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Openbare ruimte

Integraal beleid openbare ruimte

In 2024 gaan we integraal beleid opstellen voor de openbare ruimte (IBOR).

De aanleiding is dat we op dit moment de samenhang missen tussen de verschillende beleidsterreinen. We zien binnen de Omgevingswet de opgave om integraal te werken.

Het omvat onder andere de thema's wegen/verkeer, kunstwerken, openbare verlichting, water, groen en biodiversiteit, spelen, toegankelijkheid en inclusie. Het beleid zal de basis zijn voor de verdere uitwerking van de beheerplannen. Of er financiële gevolgen verbonden zijn de uitvoering van dit beleid, is nog niet bekend.

Fietsnota

Er sprake van een vertraging in de voorbereiding en uitvoering van de fietsnota 2021-2026. Grotendeels zit dat in de beschikbare capaciteit van de organisatie. Maar ook in de bepaling van de tracé en grondposities. We hebben een haalbaarheidstoets uitgevoerd. Daarbij is gekeken wat wel haalbaar is zonder veel tijd te verliezen in tracé bepaling en grondverwerving. Twee trajecten lijken kansrijk om in 2025 in uitvoering te brengen. Dat zijn de trajecten Ossesluis (ontbrekende schakel tussen Hoogeveen en Meppel) en Leijenweg-Koekangerweg (schakel tussen De Wijk en Koekange). Verder wordt de verbetering van de fietsontsluiting van het dorp Echten naar Nijstad uitgewerkt. De fietsverbinding is gemeentegrens overschrijdend en wordt in samenwerking met de gemeente Hoogeveen gerealiseerd. We zetten de bijdrage uit de Brede Doel Uitkering (BDU) in voor de bekostiging van de fietspaden.

Een eerste onderzoek in samenwerking met de Provincie naar de mogelijkheden van fietssnelwegen (doorfietsroutes) is afgerond. Deze quickscan vraagt om een nadere verkenning op haalbaarheid en kosten.

Beleidsdoelen

Verkeer en vervoer

- Bevorderen van fietsverkeer en gebruik van (toegankelijk) openbaar vervoer (ook voor mindervaliden).
- Verkeersveiligheid verbeteren samen met inwoners zodat er minder verkeersslachtoffers zijn.
- Toekomstbestendige, innovatieve en duurzame wegen.
- De Wolden moet een aantrekkelijke vestigingsgemeente zijn voor forensen en ondernemers. Een goede infrastructuur is een randvoorwaarde voor deze ontwikkeling.

Water en riolering

- Het invulling geven aan wettelijke taakstellingen die wij als gemeente hebben rondom afvalwater, hemelwater en grondwater. Deze drie taakstellingen kennen de volgende hoofddoelen en volgen uit ons Riolering en Waterprogramma 2023-2028 (RWP):
 - Het beschermen van de volksgezondheid, door contact met afvalwater te voorkomen.
 - Het bevorderen van de woonbaarheid van het stedelijk gebied, door wateroverlast en stank zo veel mogelijk te beperken.
 - Het beschermen en bevorderen van het milieu, doordat verontreiniging van de bodem en oppervlakte- danwel grondwater wordt tegengegaan.

Klimaatbestendig

- Samen met buurgemeenten, waterschap Drents Overijsselse Delta en provincie, binnen de werkregio Fluvius, kwetsbaarheden klimaatverandering verminderen door uitvoering te geven aan de regionale adaptatiestrategie (RAS) en het uitvoeringsprogramma (RUA).
- De lokale adaptatiestrategie (LAS) en uitvoeringsagenda (LUA) is vastgesteld. Daarmee werken we in de komende periode onder andere aan een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte en zetten we in op een klimaatbestendige nieuwbouw.
- We geven uitvoering aan de vorig jaar door uw raad vastgestelde lokale adaptatiestrategie (LAS) en uitvoeringsagenda (LUA). Op basis van de uitgevoerde knelpuntenanalyse, zijn nu de locaties in beeld waar in de planperiode maatregelen getroffen zullen worden om de impact en schade van hevige neerslag en hitte te beperken.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de bovenstaande beleidsdoelen is de volgende verbonden partij betrokken:
- Publiek Vervoer Groningen Drenthe te Assen - taakveld 02.50.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

08 Samen Verder					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Er zijn voor dit programma geen verplichte beleidsindicatoren					

Speerpunten

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Ontsluiting Ruinerwold-Blijdenstein (Hoge Akkers).				
Gevolgen voor de inwoners	Realiseren van een verkeersveilige ontsluitingsweg.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	PM	PM	PM	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Gezien de toekomstige ontwikkelingen in Ruinerwold (uitbreiding bedrijventerrein en uitbreiding woningen Kerkweg-Zuid) is een goede ontsluiting belangrijk. De raad heeft in 2022 besloten dat de verkeerssituatie Blijdenstein als speerpunt mee moet in de kaderbrief en de begroting van 2023. In 2023 is € 50.000 beschikbaar gesteld voor onderzoek en planstudie. In 2023 heeft de raad aangegeven welke richting we daarvoor uit kunnen gaan werken. In 2024 zal er nog het nodige moeten worden onderzocht. We komen in 2024 met een concreet voorstel met een bijbehorend investeringskrediet.

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Vorbereiding herinrichting Dorpsstraat in Koekange.				
Gevolgen voor de inwoners	Veilige en toegankelijke leefomgeving.				
Middelen (rente en afschrijving t.l.v. stelpost kapitaallasten)	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	€ 2.700 - € 2.700	€ 2.678 - € 2.678	€ 2.655 - € 2.655	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

De Dorpsstraat is de belangrijkste verkeersader door het dorp en is een belangrijke bewoningsas van het lintdorp. De verkeerssituatie in de Dorpsstraat wordt door veel inwoners als onveilig ervaren en daarbij is de kwaliteit van de openbare ruimte (groen, parkeren en trottoirs) matig en gedateerd. In de dorpsvisie Koekange 2021-2030 die is opgesteld door de Belangenvereniging Koekange e.o., is de aanpak van de Dorpsstraat één van de belangrijkste thema's. Met dit voorbereidingskrediet van € 45.000 zal via een participatief proces met de inwoners en belanghebbenden een plan worden gemaakt om de Dorpsstraat veilig en aantrekkelijk te maken. Deze investering wordt met ingang van 2026 in 20 jaar afgeschreven. Bij het bepalen van de kapitaallasten is uitgegaan van 1% rente. De dekking van deze kapitaallasten vindt plaats via de investeringsruimte van € 4 miljoen.

2.1 – Verkeer en vervoer

Activiteit	Vorbereiding reconstructie Wold Aaweg in Ruinerwold en Drogrteropslagen.				
Gevolgen voor de inwoners	Veilige en toegankelijke leefomgeving.				
Middelen (rente en afschrijving t.l.v. stelpost kapitaallasten)	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	-	€ 3.000 - € 3.000	€ 2.975 - € 2.975	€ 2.950 - € 2.950	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Vanwege het ontbreken van ondergrondse voorzieningen bij aanwezige bomen, langs de Wold Aaweg in Ruinerwold en Drogrteropslagen te Drogrteropslagen, blijft het opdrukken van het asfalt een continu proces. Het uitvoeren van een reconstructie waarbij de wegconstructie opnieuw wordt opgebouwd en er ondergrondse voorzieningen kunnen worden getroffen om boomwortelopdruk in de toekomst te voorkomen is dan ook gewenst. Daarnaast kent de Wold Aaweg verzakking over langere afstand door droogte. De weg ligt vrij direct naast waterlossing de Wold Aa. De huidige fundering is ontoereikend voor het dragen van het huidige en toekomstige verkeer in combinatie met de gevolgen van de klimaatverandering. Het opnieuw opbouwen van de weg geeft ook de mogelijkheid om een betere fundering aan te brengen die voorkomt dat deze weg verder verzakt.

In de eerste maanden van 2025 gaan we de reconstructies voorbereiden zodat we de juiste benodigde middelen bij de begroting 2026-2029 aan kunnen geven. De uitvoering zal in 2026 moeten gaan plaatsvinden. Om de reconstructies voor te bereiden nemen we € 50.000 op. Dit bedrag wordt in 20 jaar afgeschreven. Bij het bepalen van de kapitaallasten is uitgegaan van 1% rente. De dekking van deze kapitaallasten vindt plaats via de investeringsruimte van € 4 miljoen.

Beleidsdocumenten

Verkeer en vervoer

- [Gemeentelijk Verkeer- en Vervoer Plan 2020-2029](#)
- [Fietsnota 2021-2026](#)
- [Kwaliteitsvisie openbare ruimte 2012](#)
- [Wegenlegger 2021](#)
- [Beleidsplan Openbare verlichting 2013-2017](#)
- [Gladheidsbestrijdingsplan 2023-2024](#)
- [Beleidsnota ecologisch bermbeheer](#)

Riolering

- [Riolering en Waterprogramma De Wolden 2023-2028](#), vastgesteld door de raad op 22 december 2022

Klimaatbestendig

- [Lokale Adaptatie Strategie \(LAS\) en Lokale Uitvoeringsagenda \(LUA\) De Wolden 2023-2028](#), vastgesteld door de raad op 28 september 2023

Exploitatie

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten							
210 Verkeer en vervoer	3.501	3.732	3.794	3.937	3.987	4.028	
250 Openbaar vervoer	18	26	31	28	29	29	
720 Riolering	2.162	1.608	2.377	2.443	2.493	2.485	
740 Milieubeheer		54	63	71	79	87	
Totaal lasten	5.681	5.421	6.265	6.478	6.587	6.629	

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Baten							
210 Verkeer en vervoer	110	65	90	90	90	90	
250 Openbaar vervoer							
720 Riolering	2.735	2.718	2.745	2.762	2.779	2.779	
740 Milieubeheer							
Totaal Baten	2.845	2.783	2.835	2.852	2.869	2.869	
Saldi							
210 Verkeer en vervoer	3.391	3.667	3.704	3.847	3.897	3.938	
250 Openbaar vervoer	18	26	31	28	29	29	
720 Riolering	-573	-1.109	-367	-319	-287	-294	
740 Milieubeheer		54	63	71	79	87	
Totaal saldi	2.837	2.638	3.430	3.627	3.718	3.761	

Toelichting overige opgenomen lasten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

210 Verkeer en vervoer

Op peil houden onderhoudsbudgetten 'grijs' door prijsstijgingen en indexeringen.

Om het onderhoud op het met de raad afgesproken kwaliteitsniveau te kunnen (blijven) uitvoeren, is het noodzakelijk dat de beschikbare budgetten op peil blijven. Aanpassing van de budgetten is daarom noodzakelijk en vindt plaats op basis van de aangekondigde prijsindex uit de meicirculaire 2024 over het Gemeentefonds. Er is rekening gehouden met een prijsindex van 2,9%. De budgetten voor de beheersprogramma's wegen, openbare verlichting en bruggen stijgen hierdoor met € 64.589.

Energieverbruik openbare verlichting.

Op basis van de ontvangen voorschotfacturen in 2024 voor energieverbruik openbare verlichting verhogen we het budget met € 18.000.

Onkruidbestrijding op verhardingen

De aanbesteding voor het bestek onkruidbestrijding op verhardingen is financieel ongunstig uitgevallen. De jaarlijkse kosten voor het straatvegen/borstelen zijn € 20.000 hoger dan de raming die in de begroting is opgenomen. De gemeente De Wolden kent 50% van de kosten voor straatvegen toe aan de rioleringszorg.

720 Riolering

Het verschil van € 770.000 tussen 2024 en 2025 is grotendeels te verklaren door de mutatie in de voorziening riolering. Er is bij de jaarrekening 2023 door de accountant geconstateerd dat er een onjuiste berekening van de mutatie werd gemaakt. Dat wordt nu hersteld in deze begroting.

Toelichting baten (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

720 Riolering

Het in 2022 door de raad vastgestelde Riolerings- en Water Programma (RWP) bevat een jaarlijkse tariefstijging van circa € 1,50, de zogenoemde areaalindex. Dit is verwerkt in de meerjarenbegroting en leidt tot mutaties in de jaren.

Investerings

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen nieuwe investeringen programmabegroting 2025-2028

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Vervanging kunstwerken (bruggen)	2025	€ 160.000	
Vervanging voetpaden	2025	€ 165.000	
Realiseren fietspaden uit de fietsnota	2025	€ 431.000	
Klimaatadaptieve maatregelen (geen RWP)	2025	€ 165.000	Taakveld 7.4 - Klimaatadaptatie
Vorbereiding herinrichting Dorpstraat in Koekange	2025	€ 45.000	Zie speerpunt
Vorbereiding reconstructie Wold Aaweg en Drogeropslagen	2025	€ 50.000	Zie speerpunt
Vervanging voetpaden	2026	€ 165.000	
Klimaatadaptieve maatregelen (geen RWP)	2026	€ 165.000	Taakveld 7.4 - Klimaatadaptatie
Vervanging voetpaden	2027	€ 165.000	
Klimaatadaptieve maatregelen (geen RWP)	2027	€ 165.000	Taakveld 7.4 - Klimaatadaptatie
Vervanging voetpaden	2028	€ 165.000	
Klimaatadaptieve maatregelen (geen RWP)	2028	€ 165.000	Taakveld 7.4 - Klimaatadaptatie

Toelichting:

Klimaatadaptieve maatregelen (geen RWP)

Op 28 september 2023 is door de raad, voor de planperiode 2023-2028, de Lokale adaptatiestrategie (LAS) en uitvoeringsagenda (LUA) vastgesteld. Om hier uitvoering aan te geven hebben we in deze begroting jaarschijf 2028 toegevoegd.

Vervanging voetpaden

Om hier uitvoering aan te geven hebben we in deze begroting jaarschijf 2028 toegevoegd.

Realiseren fietspaden uit de fietsnota

In de fietsnota is een prioritering aangegeven welke fietspaden we graag gerealiseerd willen zien. Met de nog beschikbare provinciale subsidie "Veilig en bereikbaar Drenthe 2022-2025" gaan we twee trajecten voorbereiden. Dat zijn de fietspaden Ossesluis (verbinding Hoogeveen-Meppe) en Leijenweg-Koekangerweg (ontbrekende schakel tussen Koekange en De Wijk).

Voorgenomen nieuwe investeringen riolering programmabegroting 2025-2028.

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Vervanging/afkoppelen riolering	2025	€ 556.427	
Vervanging gemalen el.m/pompen/schakelkasten etc.	2025	€ 642.176	
Vervanging IBA's	2025	€ 105.000	
Maatregelen klimaatadaptatie (uit RWP)	2025	€ 100.000	
Vervanging/afkoppelen riolering	2026	€ 484.000	
Vervanging gemalen el.m/pompen/schakelkasten etc.	2026	€ 642.176	
Vervanging IBA's	2026	€ 105.000	
Maatregelen klimaatadaptatie (uit RWP)	2026	€ 100.000	
Vervanging/afkoppelen riolering	2027	€ 484.000	
Vervanging gemalen el.m/pompen/schakelkasten etc.	2027	€ 642.176	
Vervanging IBA's	2027	€ 75.000	
Maatregelen klimaatadaptatie (uit RWP)	2027	€ 100.000	
Vervanging/afkoppelen riolering	2028	€ 484.000	
Vervanging gemalen el.m/pompen/schakelkasten etc.	2028	€ 642.176	
Vervanging IBA's	2028	€75.000	
Maatregelen klimaatadaptatie (uit RWP)	2028	€ 100.000	

Toelichting:

Investeringen riolering

De raad heeft op 22 december 2022 het Riolering en Water Programma De Wolden 2023-2028 vastgesteld. Om deze ambities en doelstellingen te halen, gaan we de komende jaren met verschillende activiteiten en maatregelen aan de slag. In deze begroting is jaarschijf 2028 toegevoegd.

09 Cultuur

Dit programma bestaat de beleidsonderwerpen cultuur, laaggeletterdheid, onderwijshuisvesting en begraafplaatsen en crematoria. Daarnaast valt de GR RUD ook onder dit programma.

Programmahouder: Albert Haar

Het programma in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Cultuur

Bibliotheken

Vanaf 2024 heeft stichting Biblionet, verantwoordelijk voor de uitvoering van het bibliotheekwerk in De Wolden, een nieuwe subsidiesystematiek gepresenteerd: de activiteitscatalogus (die voor alle gemeenten gelijk is). Hierin wordt een onderscheid gemaakt tussen basisproducten en plusproducten. Met de afname van de basisproducten voldoet de gemeente De Wolden aan alle vijf onderdelen van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening. Naast de basisproducten, adviseert de bibliotheek om 'plusproducten' af te nemen die in voorgaande jaren ook al werden aangeboden. De activiteitscatalogus geldt ook voor 2025.

In de afgelopen jaren is de gemeentelijke subsidie voor het bibliotheekwerk achtergebleven bij de uitvoering van de basistaken, mede door het niet indexeren van de gemeentelijke subsidie en door gemeentelijke bezuinigingen op het bibliotheekwerk in 2021. Voor 2024 is de subsidie verhoogd tot het niveau waarop de wettelijk vereiste taken door Biblionet worden uitgevoerd. De 'pluspakketten' worden in 2024 niet uitgevoerd.

Naar verwachting volgt vanaf 2026 een wettelijke zorgplicht voor gemeenten. Dat betekent dat gemeenten en provincies vanaf 2026 moeten zorgen voor voldoende en volwaardige bibliotheken. Het Rijk investeert naar verwachting structureel € 3 per inwoner. Uit de activiteitscatalogus 2025 blijkt dat er een hogere financiële bijdrage nodig is vanuit de gemeente om de huidige dienstverlening in stand te houden. De huidige dienstverlening gaat over zowel het aanbieden van de basisproducten als een deel van de plusproducten.

Een andere ontwikkeling is dat de VNG en het Rijk in gesprek zijn over de bekostiging van de Bibliotheek op school (dBos). Mogelijkerwijs leidt dit er toe dat de gemeentelijke bijdrage voor dit product naar beneden kan, omdat er landelijke financiering voor komt.

Spreidingsgelden Bibliotheek

De provincie Drenthe stelt van 2021 tot en met 2024 jaarlijks € 100.000 subsidie beschikbaar aan elke Drentse gemeente t.b.v. de spreiding en toegankelijkheid van bibliotheken in Drenthe. Voor 2023 en 2024 werd deze bijdrage geïndexeerd. De gemeente maakt deze subsidie rechtstreeks over naar Biblionet. Vanuit de provincie Drenthe krijgen we binnenkort meer informatie over de subsidiegelden vanaf 2025. De provincie wil deze gelden in stand houden, maar het is nog onbekend of en met welk percentage er wordt geïndexeerd.

Indexatie culturele organisaties

Tot op heden krijgen culturele organisaties die structureel gesubsidieerd worden dezelfde subsidie van de gemeente voor haar activiteiten. De raad heeft in 2023 besloten om de subsidies in 2024 eenmalig te indexeren. Vanwege de inflatie lopen de kosten op voor deze organisaties, terwijl inkomsten niet op dezelfde manier kunnen stijgen. Omdat we belang hechten aan de toekomst van de culturele organisaties worden de jaarlijkse subsidies nogmaals eenmalig geïndexeerd. Momenteel ontvangen zij ongeveer gezamenlijk € 275.000 subsidie. Dit is exclusief de subsidie aan Biblionet.

Nieuwe cultuurnota

Gemeente De Wolden werkt vanaf 2019 met de Agenda '*Cultuur blijft belangrijk in De Wolden*'. Het doel van de agenda is de culturele infrastructuur voor onze inwoners te verstevigen en met cultuur een positieve bijdrage te leveren aan de aantrekkelijkheid van De Wolden. Wiede Wold en de Agenda '*Cultuur blijft belangrijk in De Wolden*' worden geëvalueerd. Daarna gaan we een nieuwe cultuurnota opstellen. Streektaal wordt meegenomen als belangrijke cultuuruiting. We verwachten het beleid in 2025 ter vaststelling aan te bieden aan de raad.

Middelen voor nieuwe culturele activiteiten

Jaarlijks worden er vele culturele activiteiten georganiseerd. Vanwege de culturele impuls van Wiede Wold verwachten we een uitbreiding van activiteiten. De huidige cultuurbudgetten laten weinig ruimte over voor het ondersteunen van deze nieuwe cultuurprojecten waardoor deze activiteiten dikwijls geen structureel vervolg kunnen krijgen. De druk op de beschikbare budgetten wordt nog groter als gevolg van het verdwijnen van de provinciale impulsmiddelen die de provincie voorheen beschikbaar stelde aan alle 12 Drentse gemeenten. Voor De Wolden ging dit om een bedrag van € 16.000. Daarnaast verdwijnen ook de zogenaamde provinciale snijvlakmiddelen. Hieruit werden in De Wolden activiteiten als het Smaakmakersfestival en Mina Koes gesubsidieerd. Voor De Wolden ging dit om € 25.000.

Bovenstaand is het gevolg van de vaststelling van de nieuwe cultuurnota van de provincie per 2025. In de provinciale cultuurnota is het Naoberschapsfonds geïntroduceerd als vervanger van de impulsmiddelen en de snijvlakmiddelen. Voor De Wolden zit hier € 33.000 in. Wij kunnen hier aanspraak op maken als wij met hetzelfde bedrag gaan cofinancieren. Daarom hebben we hiervoor een speerpunt opgenomen in deze begroting. Voor 2025 lossen we het incidenteel op door € 33.000 in deze begroting op te nemen. We gaan binnen de nog vast te stellen gemeentelijke cultuurnota op zoek naar een structurele oplossing.

Pilot Cultuurcarrousel

In het schooljaar 2023-2024 is gestart met de pilot Cultuurcarrousel. Naar aanleiding van de vraag van de scholen is gekozen voor een cultuur- en erfgoedmenu voor de scholen. De pilot start in schooljaar 2023-2024 en eindigt in het schooljaar 2024-2025. De pilot moet tenminste twee jaar duren voordat er enig effect gemeten kan worden. Voor het schooljaar 2025-2026 willen we echter weer een subsidie beschikbaar stellen, omdat er nog niet halverwege de pilot geëvalueerd kan worden. Ook scholen betalen mee aan de pilot. Aan het einde van het schooljaar 2024-2025 evalueren we de pilot en komen we tot de conclusie of we de Cultuurcarrousel structureel willen blijven financieren.

Laaggeletterdheid

Om ervoor te zorgen dat iedereen naar vermogen mee kan doen in onze gemeente is het van belang dat onze inwoners de Nederlandse taal goed kunnen spreken, lezen en schrijven. Dit zorgt ervoor dat onze inwoners beter in staat zijn regie te voeren op hun eigen leven en het vergroot de kansen op educatie voor volwassenen. Onze inzet op het terugdringen van laaggeletterdheid blijft groot. We doen dit door het verbeteren van de zichtbaarheid van de Taalpunten in De Wolden en het versterken van de taalsamenwerking.

De verwachte wijzigingen rondom een verschuiving voor taken en verantwoordelijkheden op gemeentelijk gebied voor laaggeletterdheid blijft uit. Wel loopt het Werkplan Aanpak op Laaggeletterdheid van de Arbeidsmarkt regio Drenthe (AMRD) eind 2024 af. Dit jaar wordt deze geëvalueerd en volgt er een nieuw regionaal beleidsplan. Voor De Wolden is een Jaarplan voor 2024 opgesteld met onze lokale doelen en aanpak. In navolging op het nieuwe Regioplan van de AMRD maken we een lokaal (meerjaren)plan van aanpak voor De Wolden.

Onderwijshuisvesting

Het Integraal Huisvestingsplan De Wolden "Onderwijs in verbinding" (IHP) dient als leidraad voor de vervangende nieuwbouw of vernieuwbouw van de scholen binnen de gemeente. In het IHP is een planning opgenomen in welke volgorde dit zal geschieden. De projecten zijn binnen de begroting gedekt doordat de raad heeft besloten een jaarlijkse uitzetting te hanteren van € 80.000 waaruit de investeringen kunnen worden gedekt. De volgorde is niet in beton gegoten. In overleg met de schoolbesturen kunnen er wijzigingen worden aangebracht. Een van deze wijzigingen is het uitstellen van de uitbreiding van De Rozebottel die in 2025 zou starten. Mede naar aanleiding van de dorpsvisie Koekange zal worden onderzocht of een samenvoeging van beide scholen in Koekange, in welke vorm dan ook, eventueel in combinatie met andere maatschappelijke voorzieningen mogelijk is. Het voorbereidingskrediet voor de Johan Frisoschool en het investeringskrediet voor de uitbreiding van De Rozebottel worden wel beschikbaar gesteld, zodat snel aan de slag kan worden gegaan mocht de samenvoeging van beide scholen niet haalbaar blijken. Indien wel haalbaar dan komen wij met een aangepast voorstel naar de gemeenteraad.

Volgens planning wordt er ook gestart met de projecten: Het Echtenest, De Wezeboom en De Klimtoren door het beschikbaar stellen van voorbereidings- en investeringskredieten. Tenslotte worden bedragen beschikbaar gesteld voor personele lasten van de uitvoering van deze projecten. Bij de vaststelling van het Integraal Huisvestingsplan door de gemeenteraad op 20 april 2023 is hier al melding van gemaakt in Bijlage 2 (overzicht verloop inkomsten en uitgaven onderwijshuisvesting). Deze kosten worden binnen de jaarlijkse uitzetting van € 80.000 opgevangen.

Onderzocht wordt of het mogelijk is om binnen de -financiële- kaders van het IHP duurzaamheidsmaatregelen (vooral investeringen in de buitenschil van schoolgebouwen) naar voren te halen zodat de gebouwen minder energie zullen verbruiken. Dit heeft dan wel als consequentie dat de scholen dan kiezen voor renovatie (vernieuwbouw) in plaats van vervangende nieuwbouw.

Begraafplaatsen

In 2024 is de verkennende fase naar de mogelijkheid voor een natuurbegraafplaats inclusief arboretum afgerond en is een vervolgonderzoek naar de haalbaarheid gestart. Mocht uit het haalbaarheidsonderzoek blijken dat een en ander gewenst is dan zal de financiële consequentie worden opgenomen in de kadernota 2026.

In 2025 zal naar verwachting het nieuwe begraafbeleid ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd. Dit is een jaar later dan we in eerste instantie inschatten en heeft met de beschikbare capaciteit te maken. Mogelijk leidt vaststelling van dit nieuwe beleid tot financiële consequenties.

Beleidsdoelen

Cultuur

- Een stevige en bereikbare culturele basis voor alle inwoners.
- Cultuur als middel inzetten om maatschappelijke doelen te bereiken.
- De culturele infrastructuur verstevigen en daarmee een positieve bijdrage leveren aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente.
- Toekomstbestendige lokale musea met voldoende bezoekers, vrijwilligers en een goed educatief aanbod.

Laaggeletterdheid

- Met het Taalpunt en de taalsamenwerking zorgen we ervoor dat laaggeletterde mensen bereikt kunnen worden en beter Nederlands leren schrijven en lezen. Hierdoor kunnen ze meedoen in de maatschappij.

Onderwijshuisvesting

- Er moet voldoende onderwijshuisvesting zijn om leerlingen en schoolorganisatie te kunnen huisvesten.
- De schoolgebouwen moeten functioneel aansluiten op de gewenste onderwijsconcepten, ondersteunend zijn voor de ontwikkeling van kinderen en een veilige en gevarieerde leer- en werkomgeving bieden.
- De schoolgebouwen moeten ook duurzaam gebouwd zijn, beschikken over een gezond binnenklimaat en goed te exploiteren zijn. Dit heeft een positief effect op het gedrag, het welbevinden en het leerproces van al haar gebruikers.
- Nieuwe schoolgebouwen moeten gedurende hun levensloop flexibel zijn en eenvoudig aangepast kunnen worden aan veranderend gebruik en veranderende eisen.

Begraafplaatsen

- Inwoners de mogelijkheid bieden om een passende laatste rustplaats te vinden.

Informatie verbonden partijen

Bij dit programma is de volgende verbonden partij betrokken:

- Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD) te Assen.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

09 Cultuur					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Er zijn voor dit programma geen verplichte beleidsindicatoren					

Speerpunten

4.2 Onderwijshuisvesting

Activiteit	Uitvoeren Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP).				
Gevolgen voor de inwoners	Goede huisvesting voor onderwijs.				
Middelen Dekking uit het budget IHP	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 91.582	€ 147.831	€ 238.396	€ -238.396	Structureel
	€ -91.582	€ -147.831			

Toelichting:

Categorie 3

De gemeenteraad heeft het Integraal Huisvestingsplan De Wolden "Onderwijs in verbinding" (IHP) inhoudelijk vastgesteld in april 2023. Er is in het IHP een planning opgenomen in welke volgorde de gebouwen of vervangende nieuwbouw krijgen of vernieuwbouw (volledige renovatie) krijgen. Om dit IHP te kunnen uitvoeren zijn in de begroting 2024 middelen beschikbaar gesteld om de kapitaallasten te dekken.

Beschikbaar gesteld is:

2024:	2025:	2026:	2027:	2028:
€ 80.000	€ 160.000	€ 240.000	€ 320.000	€ 400.000

We starten met de projecten voor Het Echtenest, De Wezeboom, De Klimtoren en het onderzoek naar een mogelijke samenvoeging van beide basisscholen in Koekange.

4.2 Onderwijshuisvesting

Activiteit	Uitvoeren Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP).				
Gevolgen voor de inwoners	Goede huisvesting voor onderwijs.				
Middelen Dekking uit budget IHP	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 9.263 - € 9.263	€ 9.263 - € 9.263	€ 9.263 - € 9.263	€ 9.263 - € 9.263	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In het vorige speerpunt (en ook in de kadernota 2025) zijn voorbereidingskredieten en investeringskredieten opgenomen voor Het Echtenest, De Wezeboom, De Klimtoren, De Johan Friso en de uitbreiding van De Rozebottel.

Bij de vaststelling van het Integraal Huisvestingsplan De Wolden (IHP) op 20 april 2023 is al vermeld dat de kosten voor personele lasten (intern en kosten van externe projectleiding, indien nodig) nog aan de kredieten moeten worden toegevoegd. Uitgangspunt is 5% van het benodigde totale krediet.

De hieruit voortvloeiende kapitaallasten kunnen gedekt worden uit het budget wat beschikbaar is gesteld voor het realiseren van de onderwijshuisvestingsprojecten.

Voor de kapitaallasten berekening is uitgegaan van een looptijd van 40 jaar en een rentepercentage van 0,2%.

5.3 Cultuurpresentatie/5.4 Musea/5.6 Media

Activiteit	Indexatie culturele instellingen die jaarlijks een subsidie ontvangen.				
Gevolgen voor de inwoners	Met het indexeren van culturele instellingen houden we het culturele aanbod in stand.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 7.988	€ 7.988	€ 7.988	€ 7.988	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Momenteel ontvangen de culturele instellingen, exclusief Biblionet, ongeveer gezamenlijk € 275.000 subsidie. Uitgaande van een indexatie in 2025 van 2,9% betekent dit een extra bijdrage van € 7.988. Dit heeft een structureel effect. Afhankelijk van de afwegingen die gemaakt gaan worden rondom het maatregelenpakket met betrekking tot ombuigingen, komen we voor 2026 met een structurele oplossing.

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Activiteit	Middelen voor nieuwe culturele activiteiten.				
Gevolgen voor de inwoners	Meer culturele activiteiten mogelijk maken door middel van cofinanciering van het provinciale Naoberfonds.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 33.000	-	-	-	Incidenteel
	-	PM	PM	PM	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In de nieuwe cultuurnota van de provincie Drenthe is het Naoberschapsfonds geïntroduceerd. Dit fonds komt in de plaats van de culturele impulsregeling en de snijvlakmiddelen. In totaal valt voor De Wolden € 41.000 weg en komt via het Naoberschapsfonds € 33.000 weer beschikbaar. Om hier gebruik van te maken moet er 50% gemeentelijke cofinanciering beschikbaar gesteld worden. Dit bedrag nemen we nu voor 2025 incidenteel op in afwachting van het vaststellen van een nieuwe gemeentelijke cultuurnota.

In de kadernota stond dit speerpunt op PM in afwachting van definitieve vaststelling van de provinciale cultuurnota waarin het Naoberschapsfonds is opgenomen.

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Activiteit	Pilot Cultuurcarrousel.				
Gevolgen voor de inwoners	Naar aanleiding van de vraag van de scholen is gekozen voor een cultuur- en erfgoedmenu voor de scholen in de vorm van een pilot Cultuurcarrousel. Hiermee dragen we bij aan een hoogwaardig cultuureducatie-aanbod.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 14.000	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Voor het schooljaar 2025-2026 wordt een subsidie beschikbaar gesteld voor de pilot. De coördinatiekosten hiervoor begroten we op € 14.000 uitgaande van de werkelijke ureninzet.

5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie

Activiteit	Viering 80 jaar vrijheid.				
Gevolgen voor de inwoners	Budget voor activiteiten van derden ter viering van 80 jaar vrijheid.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 10.000	-	-	-	Incidenteel
	-	-	-	-	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

In september 2024 is het 80 jaar geleden dat de eerste geallieerde soldaten voet op Nederlandse bodem zetten. In de 11 maanden die volgden werd de rest van het Koninkrijk bevrijd. Van september 2024 tot en met augustus 2025 staat Nederland stil bij dit 80-jarig lustrum. Samen met alle betrokken organisaties wil het kabinet er een gedenkwaardige viering van maken. Want vrijheid, democratie en de rechtsstaat zijn niet vanzelfsprekend. Deze moeten we koesteren, uitdragen en beschermen.

Inmiddels zien en horen we om ons heen, landelijk, regionaal en lokaal dat zich diverse ideeën en activiteiten ontwikkelen om stil te staan bij 80 jaar vrijheid. De provincie Drenthe stelt een Provinciaal projectplan op en stelt een subsidiebudget beschikbaar voor initiatieven derden. De Wolden koestert haar vrijheid en haar veteranen en vindt het belangrijk hier aandacht aan

te geven. De gemeente De Wolden stelt een budget van € 10.000 beschikbaar voor initiatieven van derden. Toekenning van deze gelden vindt plaats op basis van nader vast te stellen richtlijnen. Met specifiek aandacht voor de verbinding met de jongere generatie. Daarnaast zal de gemeente een coördinerende rol vervullen op dit thema waarmee er één aanspreekpunt is.

Dit speerpunt is nieuw ten opzichte van de kadernota.

5.6 Media

Activiteit	Bibliotheekwerk.				
Gevolgen voor de inwoners	Instandhouding van het bibliotheekwerk in de gemeente.				
Middelen Dekking uit reserve bibliotheekwerk	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 324.000 -€ 174.000	€ 324.000	€ 324.000	€ 324.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Biblionet werkt sinds 2024 met een activiteitscatalogus. Er is voor gekozen om de activiteiten die tot en met 2023 werden uitgevoerd in stand te houden. Hetgeen onder andere betekende het openhouden van de vier vestigingen. Dit leidt tot een hogere uitgave. In de activiteitscatalogus van 2025 is door Biblionet een indexatie verwerkt van 7,5% ten opzichte van de activiteitscatalogus 2024.

In 2025 zijn er spuk-middelen beschikbaar die gedeeltelijk ingezet kunnen worden voor bibliotheekwerk. Het deel dat niet kan worden ingezet, is bedoeld voor de inrichting van de bibliotheek in Ruinerwold.

Met de nu begrote middelen worden alleen de basisactiviteiten volgens de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorziening (WSOB) uitgevoerd.

7.4 - Milieubeheer

Activiteit	Bijdrage aan de Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD).				
Gevolgen voor de inwoners	Samenwerken om de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving van milieu gerelateerde uitvoeringstaken op een kwalitatief goede en efficiënte wijze uit te voeren met als doel een schone en veilige woon- en leefomgeving				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 145.000	€ 145.000	€ 145.000	€ 145.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

In de begrotingswijziging 2024 zijn de afspraken op basis van de inzichten en effecten, zoals beschreven in de recentelijk opgestelde Impactanalyse Omgevingswet, verwerkt. Voorzien werden meerjarige kostenoprijvende factoren tot wel 18%. De impact van invoering van de Omgevingswet leidde ertoe dat ten tijde van de ontwerpbegroting 2024 is besloten om niet langer budgetneutraal maar zekerheidshalve 7% extra budget op te nemen. De zienswijzen in de zomer van 2023 gaven aanleiding om "een reservering in de begroting van de individuele deelnemers op te nemen". Het voorstel was toen om de daadwerkelijke keuzes en besluiten op een later moment te verwerken tot een begrotingswijziging 2024.

Dat keuzemoment is nu aangebroken. Als bestuurlijk uitgangspunt is nu gekozen voor een structurele uitzetting van 9% vanaf de begroting 2025. In de begrotingswijziging 2024 hanteren we 5% uitzetting omdat nog niet alle vacatures kunnen worden ingevuld.

Ook de uitgangspunten zoals deze recent zijn opgenomen in het Jaarprogramma 2024 zijn financieel doorgerekend en leiden tot aanpassing van enkele posten in de initiële Begroting 2024. De opgave bleek daarbij groter dan de RUD kon realiseren. Daarom is in het Jaarprogramma afgeschaald op de

basisbijdrage. Verder is het toegepaste inflatiepercentage (4,5%) aangevuld met bijstellingen per begrotingsonderdeel.

De groei van de organisatie van de RUD vraagt om ondersteunende functies. De overhead wordt daarom versneld opgeschaald. De salariskosten voor overhead bedragen in de nieuwe raming 26,4% (primitief begroot 24,3%) van de totale salariskosten. Dit percentage ligt onder het gemiddelde van de andere noordelijke omgevingsdiensten. Recent zijn cao-loonstijgingen overeengekomen. Ook dit is verwerkt (4,74% per 1 januari 2024 en 1,25% per 1 oktober 2024).

Beleidsdocumenten

Cultuur

- Agenda 'Cultuur blijft belangrijk in De Wolden'.
- Routekaart Cultuuronderwijs Zuidwest-Drenthe.
- Beleidsregels subsidiëring muziek- en zangverenigingen.

Onderwijshuisvesting

- Integraal Huisvestingsplan 2023.

Begraafplaatsen en crematoria

- Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen gemeente De Wolden 2011.
- Uitvoeringsvoorschriften gemeentelijke begraafplaatsen.
- Beleidsregel 'Begraven op particuliere gronden in de gemeente De Wolden niet toe te staan'.

Laaggeletterdheid

- Werkplan Aanpak op laaggeletterdheid Arbeidsmarkt regio Drenthe en inzet 2020-2024.

Exploitatie

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten							
420 Onderwijshuisvesting	1.072	794	1.101	1.168	1.247	1.327	
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	16	15	15	15	15	15	
530 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	536	426	425	367	367	367	
540 Musea	126	90	91	91	91	91	
560 Media	731	533	862	862	844	844	
740 Milieubeheer	1.269	1.657	1.435	1.435	1.435	1.435	
750 Begraafplaatsen en crematoria	254	571	466	465	465	460	
Totaal lasten	4.004	4.086	4.396	4.403	4.465	4.539	
Baten							
420 Onderwijshuisvesting	303	46	296	296	296	296	
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken							
530 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	15	5	5	5	5	5	
540 Musea	6						
560 Media	126	102	284	106	106	106	
740 Milieubeheer	83	4	4	4	4	4	
750 Begraafplaatsen en crematoria	234	224	300	300	300	300	
Totaal Baten	767	382	889	711	711	711	

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Saldi							
420 Onderwijshuisvesting	769	748	805	872	951	1.031	
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	16	15	15	15	15	15	
530 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	521	421	420	362	362	362	
540 Musea	121	90	91	91	91	91	
560 Media	606	431	578	756	738	738	
740 Milieubeheer	1.186	1.653	1.430	1.430	1.430	1.430	
750 Begraafplaatsen en crematoria	20	347	167	165	166	160	
Totaal saldi	3.237	3.704	3.507	3.693	3.754	3.828	

Toelichting overige opgenomen lasten: (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

420 Onderwijshuisvesting

De exploitatielasten van de MFC's in De Wijk en Ruinerwold worden bij de gemeente in rekening gebracht, waarna de rekeningen worden doorbelast aan de gebruikers.

740 Milieubeheer

In 2024 is er incidenteel € 368.000 toegewezen om PFAS in verontreinigde grond op te ruimen.

750 Begraafplaatsen

Indexering onderhoudsbudgetten begraven.

Om het onderhoud op het met de raad afgesproken kwaliteitsniveau te kunnen (blijven) uitvoeren, is het noodzakelijk dat de beschikbare budgetten op peil blijven. Aanpassing van de budgetten is daarom noodzakelijk en vindt plaats op basis van de aangekondigde prijsindex uit de meicirculaire 2024 over het Gemeentefonds. Er is rekening gehouden met een prijsindex van 2,9%. De onderhoudsbudgetten voor uitbestede werkzaamheden stijgen hierdoor met € 2.153.

750 Begraafplaatsen

Afvoeren restafval.

De jaarlijkse kosten voor het ledigen van de containers op de begraafplaatsen zijn hoger dan de raming die in de begroting is opgenomen. We verhogen het budget daarom structureel met € 4.000.

750 Begraafplaatsen

Gasverbruik gebouwen begraafplaatsen

Op basis van de realisatiecijfers van voorgaande jaren en ontvangen voorschotfacturen in 2024 gaan we het budget voor gasverbruik van gebouwen op de begraafplaatsen aanpassen. We verlagen het budget daarom met € 22.000.

Toelichting overige opgenomen baten: (voor zover niet bij de afzonderlijk genoemde speerpunten benoemd):

420 Onderwijshuisvesting

De exploitatielasten van de MFC's in de Wijk en Ruinerwold worden bij de gemeente in rekening gebracht, waarna de rekeningen worden doorbelast aan de gebruikers.

750 Begraafplaatsen

De tarieven zijn op basis van het CPI-indexcijfer voor huishoudens verhoogd. Op basis van de meicirculaire 2024 bedraagt dit percentage 2,9%.

Investerings

De investeringsplanning is geactualiseerd, in die zin dat het tempo en de omvang van de geplande investeringen is aangepast aan de laatste inzichten (o.a. opschuiving i.v.m. capaciteitsproblemen, wettelijke belemmeringen, subsidietoezeggingen, etc.).

Voorgenomen nieuwe investeringen programmabegroting 2025-2028.

Omschrijving	Jaar	Investeringsbedrag	
Vorbereidingskrediet Het Echtenest	2025	180.645	
Vorbereidingskrediet De Wezeboom	2025	221.762	
Vorbereidingskrediet De Klimtoren	2025	218.362	
Investeringskrediet Het Echtenest	2026	1.625.809	
Investeringskrediet De Wezeboom	2026	1.995.861	
Investeringskrediet De Klimtoren	2027	1.965.255	
Investeringskrediet De Rozebottel	2027	426.527	
Vorbereidingskrediet Johan Friso	2027	226.090	

De kapitaallasten van deze investeringen zijn vermeld in het hoofdstuk speerpunten in dit programma.

10 Algemene dekkingsmiddelen

Dit hoofdstuk richt zich op de ontwikkelingen binnen de gemeentelijke financiën en is een verplicht onderdeel van de programma's op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording.

Portefeuillehouder: Rudi Hooch Antink

Algemene dekkingsmiddelen in beeld

Wat speelt er in De Wolden

Ontwikkelingen gemeentelijk belastinggebied

Het demissionaire kabinet heeft uitgesproken dat ze een nieuwe financieringssysteem voor medeoverheden voor de periode na 2025 willen uitwerken. Een en ander om een stabielere financiering voor de medeoverheden te realiseren en hun autonomie te vergroten. Daarbij wordt ook de mogelijkheid voor een groter gemeentelijk belastinggebied betrokken, inclusief alternatieven voor OZB. In het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe Kabinet staat dat men in samenspraak met gemeenten een maximering van de OZB wil en een planbaten- en grondbelasting in wil voeren. Hoe men dit voor zich ziet is nog niet duidelijk. Het wachten is op een nadere uitwerking van de plannen.

Beleidsdoelen

N.v.t.

Informatie verbonden partijen

Bij de realisatie van de beleidsdoelen zijn de volgende verbonden partijen betrokken:

- Enexis Holding N.V. te Rosmalen.
- CSV Amsterdam BV te 's-Hertogenbosch.
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV.
- NV Rendo te Meppel.
- NV Waterleidingmaatschappij Drenthe te Assen.
- NV Bank Nederlandsche Gemeenten te Den Haag.

Beleidsindicatoren

We zijn als gemeente verplicht om een set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting. Hieronder vindt u de meest recente cijfers die op dit programma van toepassing zijn. De gegevens zijn gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl/.

10 Algemene dekkingsmiddelen					
Beleidsindicator	Eenheid	Jaar	De Wolden	Nederland	Bron
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	€	2024	774	860 (2023, 2024 nog niet bekend)	COELO - Atlas lokale lasten
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€	2024	868	942 (2023, 2024 nog niet bekend)	COELO - Atlas lokale lasten
Gemiddelde WOZ-waarde					

Speerpunten

0.61/0.62 – OZB (niet) woningen

Activiteit	(Extra) verhoging van de onroerendezaakbelastingen.				
Gevolgen voor de inwoners	Instandhouding voorzieningen met daar tegenover hogere woonlasten.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	PM	PM	PM	€ -133.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

Bij voorgaande begrotingen is besloten met een regulier stijgende opbrengst van de OZB te rekenen. Deze jaarlijkse stijging bedraagt 2,5%. Deze is gebaseerd op 1,5% trend en 1% areaaluitbreiding. Aangezien de oude meerjarenbegroting eindigde in 2027, is voor 2028 deze gedragslijn doorgetrokken. Daarvoor is het noodzakelijk om de opbrengst voor 2028 met € 133.000 te verhogen.

040 Overhead

Activiteit	Communicatie.				
Gevolgen voor de inwoners	Goede informatieverstrekking aan inwoners.				
Middelen Dekking uit algemene reserve	2025	2026	2027	2028	I/S
	€ 10.000				Incidenteel
	- € 10.000				Structureel

Toelichting:

Categorie 2

In de afgelopen jaren zijn de kosten voor communicatie, gemeentelijke pagina en advertenties opgelopen door prijsstijgingen waardoor de kosten ongeveer € 10.000 hoger uitvielen dan begroot. Ook voor 2024 wordt een overschrijding verwacht. Met ingang van 2025 willen we het budget

incidenteel ophogen met € 10.000 en te onderzoeken of we de kosten vanaf 2026 naar beneden bij kunnen stellen door andere keuzes te maken.

0.7 – Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

Activiteit	Actualiseren uitkering Gemeentefonds.				
Gevolgen voor de inwoners	N.v.t.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	- € 737.418	- € 545.239	- € 984.826	- € 1.626.826	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

De belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente vormt de uitkering uit het gemeentefonds. De cijfers in de huidige meerjarenbegroting 2024-2027 waren gebaseerd op de meicirculaire 2023. In deze begroting 2025-2028 zijn de cijfers van de meicirculaire 2024 verwerkt.

In de tabel hieronder zijn de effecten vermeld van de meicirculaire 2024. We hebben in de kadernota 2025 al rekening gehouden met een extra uitkering uit het gemeentefonds. De meicirculaire 2024 is hoger dan waar in de kadernota 2025 mee rekening is gehouden.

	2025	2026	2027	2028
Uitkomsten meicirculaire 2024	-48.212.234	-45.809.568	-46.292.833	-46.915.607
Totaal opgenomen in de Kadernota 2025 (vertrekpunt)	-47.474.816	-45.264.329	-45.308.007	-45.288.790
Wijziging begrotingsruimte 2025-2028	-737.418	-545.239	-984.826	-1.626.817

Beleidsdocumenten

- Financiële verordening De Wolden 2017. In 2023 aangepast.
- Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido).
- Nota reserves en voorzieningen 2023-2027.
- Treasurystatuut.
- Nota risicomangement en weerstandsvermogen 2015.
- Gemeentelijke verordening onroerende-zaakbelastingen 2024.
- Gemeentelijke verordening forensenbelasting 2024.
- Gemeentelijke verordening toeristenbelasting 2024.

Exploitatie

Product	Realisatie		Begroting		Meerjarenbegroting		
	<i>(Bedragen x € 1.000)</i>		2023	2024	2025	2026	2027
Lasten							
050 Treasury	412	233		318	284	260	241
061 OZB woningen	167	156		152	152	152	152
062 OZB niet	72	69		67	67	67	67
064 Belastingen overig	132	119		122	122	122	122
070 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds		230		114	109	101	101
340 Economische promotie	184	103		101	100	100	100
Totaal lasten	967	910		875	834	802	783

Product	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting			
	(Bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Baten							
050 Treasury	1.369	932	930	925	921	916	
061 OZB woningen	3.463	3.524	3.612	3.702	3.835	3.835	
062 OZB niet	1.548	1.522	1.560	1.598	1.598	1.733	
064 Belastingen overig							
070 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	44.142	46.140	48.212	45.810	46.293	46.916	
340 Economische promotie	547	515	580	584	588	592	
Totaal Baten	51.070	52.632	54.894	52.619	53.236	53.992	
Saldi							
050 Treasury	-958	-699	-612	-641	-661	-675	
061 OZB woningen	-3.296	-3.368	-3.460	-3.551	-3.683	-3.683	
062 OZB niet	-1.475	-1.453	-1.493	-1.532	-1.532	-1.667	
064 Belastingen overig	132	119	122	122	122	122	
070 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-44.142	-45.910	-48.098	-45.700	-46.192	-46.815	
340 Economische promotie	-364	-411	-479	-484	-487	-491	
Totaal saldi	-50.103	-51.722	-54.019	-51.785	-52.433	-53.210	

Toelichting lasten:

050 Treasury

Hogere lasten in 2025 zijn te verklaren door hogere doorbelasting vanuit de SWO, hogere rentelasten en lagere toegerekende rente. In de verdere jaren nemen vooral de rentelasten langlopende leningen af.

070 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds

De lagere lasten betreffen de lagere stelpost vanuit het gemeentefonds; dit zijn gelden die nog gereserveerd zijn om te besteden aan gemeentelijke taken.

Toelichting baten:

061 OZB woningen en 062 OZB niet-woningen

Dit betreft de jaarlijkse verhoging van de OZB met het CPI-index cijfer van 2,9%.

070 Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds

In de meerjarenraming 2025-2028 was nog geen rekening gehouden met inflatie c.q. loon- en prijsstijging aan de lastenkant. In deze begroting wordt de lasten- en batenkant van het jaar 2025 voor de eerste keer op basis van deze inflatie en loon- en prijsstijging verwerkt. De uitkering uit het gemeentefonds wordt daarom met € 2,1 mln. verhoogd tot het niveau van € 48,2 mln. met de uitkomsten van de meicirculaire 2024. In 2026 daalt bedrag met € 2,4 mln. naar € 45,8 mln. In 2027 zien we weer een stijging van het gemeentefonds van € 0,5 mln. naar een uitkering van € 46,3 mln. In 2028 tenslotte stijgt het gemeentefonds met € 0,6 mln. naar een totaal gemeentefondsuitkering van € 46,9 mln.

340 Economische promotie

Toeristenbelasting

De gemeenteraad heeft bij de begrotingsvergadering van 2 november 2023 een motie aangenomen dat het college met een voorstel moet komen voor de verhoging van de toeristenbelasting en de forensenbelasting. Het voorstel voor de toeristenbelasting is om deze te verhogen van € 1,21 naar € 1,30 in 2025. Tevens zien we een stijgend aantal overnachtingen. Dit tezamen leidt tot een structurele meeropbrengst van € 40.250.

We kiezen ervoor om in eerste instantie een verhoging te doen met € 0,09. Daarmee sluiten we aan op de trendmatige indexering van de leges met inhaalslag op het niet aangepaste tarief van de afgelopen jaren. We stellen het bedrag voor één jaar vast. Tijdens de ombuigingsbesprekingen over het ravijnjaar over het meerjarige tarief willen we een integraal besluit nemen. Een basistarief op dat moment voor een langere periode vastleggen, geeft voor zowel gemeente als de recreatie-ondernemers duidelijkheid voor de lange termijn.

340 Economische promotie - Forensenbelasting

Naar aanleiding van bovengenoemde motie stelt het college voor om de forensenbelasting te indexeren met de CPI-index (voor 2025 2,9%). Dit leidt tot een meeropbrengst van € 7.900 in 2025 oplopend tot € 20.000 in 2028.

Investeringsen

In deze begroting zijn voor dit programma geen investeringen opgenomen.

11 Onvoorziene uitgaven

Product (Bedragen x € 1.000)	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
080 Overige baten en lasten	9	726	30	248	465	673
Totaal lasten	9	726	30	248	465	673
Baten						
080 Overige baten en lasten						
Totaal baten						
Saldi						
080 Overige baten en lasten	9	726	30	248	465	673
Totaal saldi	9	726	30	248	465	673

Toelichting lasten:

De onvoorziene uitgaven bestaan uit een budget voor onvoorziene uitgaven voor startsubsidies en een post voor onvoorziene uitgaven voor het college. Verder zijn in de onvoorziene uitgaven ook de stelposten voor bedrijfsmatige investeringen verwerkt en de budgetten voor de kapitaallasten voor nieuw beleid.

	2025	2026	2027	2028
Onvoorziene lasten startsubsidies	10.000	10.000	10.000	10.000
Onvoorziene uitgaven college	20.000	20.000	20.000	20.000
Totaal onvoorziene lasten	30.000	30.000	30.000	30.000
Stelpost kapitaallasten nieuwe investeringen	0	217.672	435.344	643.344
Begrotingsruimte	107.764	-4.070.840	-3.595.624	-3.019.705
Totaal	137.764	-3.823.168	-3.130.280	-2.346.361

Onvoorziene uitgaven

De totale post voor onvoorziene uitgaven in de primitieve begroting omvat een budget van afgerond € 30.000. Een deel van deze post ter grootte van € 10.000 is afgezonderd voor incidentele startsubsidies. Voor een beroep op dit budget gaat het in principe om het doen van incidentele uitgaven van maximaal € 5.000 per situatie en leggen we er altijd achteraf verantwoording af. Het restant van de post is bedoeld ter invulling door het college.

Ondanks dat de post onvoorziene uitgaven structureel in de begroting is opgenomen, heeft deze raming een incidenteel karakter.

Kapitaallasten nieuw beleid

In de meerjarige cijfers 2026 t/m 2028 per is per jaar een stelpost van € 208.000 voor kapitaallasten nieuwe investeringen geraamd. Hiermee wordt het mogelijk gemaakt om per jaar € 4 miljoen nieuw te kunnen investeren. Daarnaast zit er nog een klein saldo in van voorgaande jaren.

Begrotingsruimte

Het voordelige saldo van de begroting 2025 is in deze tabel weergegeven. De jaren 2026 t/m 2028 laat een nadelig saldo zien. Hiervoor levert het college eind 2025 een plan op met bezuinigingsideeën. Begin 2025 besluit de raad hierover.

12 Overhead

Product	Realisatie (Bedragen x € 1.000)	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Meerjarenbegroting		
					2026	2027	2028
Lasten							
040 Overhead	9.413	9.301		11.318	11.594	11.741	12.044
Totaal lasten	9.413	9.301		11.318	11.594	11.741	12.044
Baten							
040 Overhead	109	20		20	20	20	20
Totaal baten	109	20		20	20	20	20
Saldi							
040 Overhead	9.305	9.282		11.299	11.574	11.721	12.025
Totaal saldi	9.305	9.282		11.299	11.574	11.721	12.025

0.3 Beheer overige gebouwen en gronden

Activiteit	Actueel beeld kosten instandhouding gemeentelijke gebouwen.				
Gevolgen voor de inwoners	Geen.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 119.000	€ 119.000	€ 119.000	€ 119.000	Structureel

Toelichting:

Categorie 3

Het gemeentelijk beleid ten aanzien van onderhoud aan gebouwen geeft aan dat er 4-jaarlijks een nieuwe onderhoudsinspectie wordt uitgevoerd. In 2022 is de vorige onderhoudsinspectie uitgevoerd. Uit de inspectie blijkt dat het 10-jarig gemiddelde voor het onderhoud hoger is dan wat in de begroting beschikbaar is. Dit wordt vooral veroorzaakt door het toevoegen van de nieuwe jaarschijf 2033. In dit jaar is veel onderhoud gepland. Dit zorgt daarom voor structureel hogere lasten van € 119.000.

0.4 - Overhead

Activiteit	Hogere bijdrage aan de SWO op basis van vastgestelde begroting SWO.				
Gevolgen voor de inwoners	Geen.				
Middelen	2025	2026	2027	2028	I/S
	-	-	-	-	Incidenteel
	€ 1.876.344	€ 2.303.582	€ 2.202.930	€ 2.252.371	Structureel

Toelichting:

Categorie 1

De bijdrage aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen, wordt verhoogd met afgerond € 1.900.000. De oorzaak is:

		2025	2026	2027	2028
Cao 2024	€	398.302	394.627	391.454	391.454
Cao 2025	€	909.113	1.219.761	1.216.748	1.216.748
Periodieken + HR21	€	234.764	233.043	232.467	232.467
Indexatie, overige + afronding	€	157.821	152.569	159.331	159.331
Aanpassing op basis van vastgestelde begroting SWO		176.344	303.582	202.930	252.371
Totaal	€	1.876.344	2.303.582	2.202.930	2.252.371

13 Vennootschapsbelasting

Product <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
090 Vennootschapsbelasting (VpB)	23	15	15	15	15	15
Totaal lasten	23	15	15	15	15	15
Baten						
090 Vennootschapsbelasting (VpB)						
Totaal baten						
Saldi						
090 Vennootschapsbelasting (VpB)	23	15	15	15	15	15
Totaal saldi	23	15	15	15	15	15

Sinds enkele jaren is de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen van kracht. Dit betekent dat activiteiten van de gemeente die in fiscale zin een onderneming vormen belastbaar zijn voor de vennootschapsbelasting (hierna: Vpb).

De nieuwe Vpb-wetgeving is complex en is nog niet volledig uitgekristalliseerd. Ook binnen de belastingdienst zijn zaken nog in ontwikkeling en bestaat nog geen eenduidig beeld over hoe om te gaan met bijvoorbeeld grondexploitaties en Vpb.

De fiscaliteit kent haar eigen spelregels en zal niet één op één overeenkomen met de uitgangspunten en het BBV. Standpunten en interpretaties kunnen wijzigen naarmate de Belastingdienst duidelijke standpunten inneemt. De komende tijd zal kortom sprake zijn van een speelveld dat in beweging zal blijven.

14 Reserves

Wat speelt er in De Wolden?

In onderstaande tabellen geven wij een overzicht van de mutaties in de reserves en lichten we de verschillende onderdelen in het kort toe.

Tot de reguliere mutaties worden onder andere gerekend de verrekeningen met de verschillende dekkingsreserves voor de kapitaallasten van in het verleden gedane investeringen. Voorbeelden zijn de bouw van een aantal brede scholen, infrastructurele werken, kunstgrasvelden, etc.

Andere mutaties betreffen verschillende onttrekkingen aan bijvoorbeeld de algemene reserve voor diverse incidentele zaken.

Voor nadere bijzonderheden en achtergronden verwijzen wij hier ook naar de 'Nota reserves & voorzieningen 2025-2028'.

Product (Bedragen x € 1.000)	Realisatie	Begroting	Begroting	Meerjarenbegroting		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Lasten						
011 Mutaties reserves	7.889	3.617	850			
Totaal lasten	7.889	3.617	850			0
Baten						
011 Mutaties reserves	3.154	6.791	2.343	1.257	1.351	1.339
Totaal baten	3.154	6.791	2.343	1.257	1.351	1.339
Saldi						
011 Mutaties reserves	4.736	-3.174	-1.493	-1.257	-1.351	-1.339
Totaal saldi	4.736	-3.174	-1.493	-1.257	-1.351	-1.339

Toelichting lasten en baten:

Een gespecificeerde opzet per reserve/voorziening is onderstaand opgenomen.

Omschrijving Reserve / Voorziening	Mutaties 2024	Mutaties 2025	Mutaties 2026	Mutaties 2027	Mutaties 2028
ALGEMENE RESERVES					
Algemene Reserve	-€ 3.975.030	-€ 925.000	-€ 20.000	€ 0	€ 0
Rekeningsaldo *	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Algemene Reserve Bouwgrondexploitatie	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal algemene reserves	-€ 3.975.030	-€ 925.000	-€ 20.000	€ 0	€ 0
BESTEMMINGSRESERVES					
Reserve overheveling exploitatiebudgetten	-€ 1.823.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Reserve co-financiering leader	-€ 20.000	-€ 20.000	-€ 20.000	-€ 20.000	€ 0
Reserve co-financiering speelplaatsen	-€ 5.477	-€ 5.477	-€ 5.477	-€ 5.477	-€ 5.477
Reserve Sociaal Domein	€ 0	-€ 235.200	-€ 159.200	-€ 159.200	€ 0
Reserve egalisatie actualisatie bestem.plannen	-€ 25.000	-€ 25.000	€ 0	€ 0	€ 0

Omschrijving Reserve / Voorziening	Mutaties 2024	Mutaties 2025	Mutaties 2026	Mutaties 2027	Mutaties 2028
Reserve huisvesting onderwijs	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Reserve bibliotheekwerk De Wolden	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Reserve Transitiefonds landbouw	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Reserve Ontheemden	€ 1.280.000	-€ 11.000	-€ 11.000	-€ 7.000	€ 0
Reserve Vitale Vakantieparken	-€ 253.856	-€ 205.896	-€ 138.804	-€ 80.468	€ 0
Dekkingsreserve herbouw was/kleedgel. VVR	-€ 10.684	-€ 10.684	-€ 10.684	-€ 10.684	-€ 10.684
Dekkingsreserve bouw brede school Ruinerwold	-€ 25.504	-€ 25.504	-€ 25.504	-€ 25.504	-€ 25.504
Dekkingsreserve bouw brede school Schoolbrink Zuidwolde	-€ 34.585	-€ 34.585	-€ 34.585	-€ 34.585	-€ 34.585
Dekkingsreserve infrastructuur	-€ 171.351	-€ 171.351	-€ 171.351	-€ 171.351	-€ 171.351
Dekkingsreserve bouw bibliotheek MFA de Wijk	-€ 3.629	-€ 3.629	-€ 3.629	-€ 3.629	-€ 3.629
Dekkingsreserve kunstgrasvelden	-€ 89.622	-€ 89.622	-€ 89.622	-€ 89.622	-€ 89.622
Dekkingsreserve Wolderhuus te Zuidwolde	-€ 172.668	-€ 205.752	-€ 205.752	-€ 205.752	-€ 205.752
Dekkingsreserve Starterlening	€ 90.000	€ 450.000	€ 0	€ 0	€ 0
Dekkingsreserve Verzilverlening	€ 0	€ 400.000	€ 0	€ 0	€ 0
Dekkingsreserve toekomstvast informatievoorziening	€ 2.066.363	-€ 374.100	-€ 361.650	-€ 538.163	-€ 792.450
Totaal bestemmingsreserves	€ 800.987	-€ 567.800	-€ 1.237.258	-€ 1.351.435	-€ 1.339.054
TOTAAL RESERVES	-€ 3.174.043	-€ 1.492.800	-€ 1.257.258	-€ 1.351.435	-€ 1.339.054
VOORZIENINGEN					
Voor verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening pensioenverpl. vm.wethouders	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
Voorziening wachtgeld wethouders	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 50.000</i>	<i>€ 50.000</i>	<i>€ 50.000</i>	<i>€ 50.000</i>	<i>€ 50.000</i>
Voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen waarvoor een heffing wordt geheven					
Voorziening onderhoud gebouwen	€ 389.441	€ 241.192	€ 508.441	€ 508.441	€ 546.041
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 389.441</i>	<i>€ 241.192</i>	<i>€ 508.441</i>	<i>€ 508.441</i>	<i>€ 546.041</i>
Voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is					
Voorziening afvalbeleid	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Voorziening riolering	-€ 88.947	€ 644.024	€ 673.547	€ 685.711	€ 647.079
Voorziening verlofsparen	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
<i>Subtotaal</i>	<i>-€ 88.947</i>	<i>€ 644.024</i>	<i>€ 673.547</i>	<i>€ 685.711</i>	<i>€ 647.079</i>
TOTAAL VOORZIENINGEN	€ 350.494	€ 935.216	€ 1.231.988	€ 1.244.152	€ 1.243.120
TOTAAL RESERVES EN VOORZIENINGEN	-€ 2.823.549	-€ 557.584	-€ 25.270	-€ 107.283	-€ 95.934

0.11 - Mutatie reserves

Het betreft hier de geraamde mutaties in de verschillende reserves gedurende de jaren 2025 t/m2028. Afhankelijk van de besluitvorming door de raad tijdens de begrotingsvergadering in november 2024, zullen de mutaties zoals hiervoor genoemd, nog kunnen wijzigen.

Paragrafen

Inleiding

Op grond van het 'Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten' (BBV) moeten gemeenten en provincies een aantal verplichte paragrafen opnemen in hun begroting en bij het jaarverslag.

In deze paragrafen zijn een aantal onderwerpen gebundeld. Het doel van de paragrafen is het bestuur meer inzicht te verschaffen in de beleidsmatige aspecten van deelgebieden.

We moeten deze paragrafen opnemen, tenzij het niet aan de orde is (artikel 9 BBV):

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheer
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid
- Wet open Overheid

Lokale heffingen

Inleiding

De gemeentelijke belastingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente.

De onroerende-zaakbelastingen (OZB), toeristen- en forensenbelasting zijn lokale heffingen welke we als algemeen dekkingsmiddel aanmerken. Daarnaast zijn er nog heffingen die niet tot de algemene dekkingsmiddelen horen, maar wel in deze paragraaf betrokken zijn. Hierbij valt te denken aan de afvalstoffenheffing en de rioolheffing maar ook de gemeentelijke leges waar tegenover een direct aanwijsbare tegenprestatie staat. Privaatrechtelijke bedragen zoals prijzen van zwembaden en sportaccommodaties e.d. komen niet in deze paragraaf aan de orde.

In het begrotingsjaar 2025 bestaat afgerond 17,3% van de inkomsten van de gemeente De Wolden uit lokale heffingen (belastingen en rechten). In 2024 was dit 18,0%. Deze lokale heffingen brengen burgers, bedrijven en recreanten op.

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk, wat van belang is voor de integrale afweging tussen enerzijds beleid en anderzijds inkomsten. Ook lichten we toe welk beleid de gemeente in het begrotingsjaar voert ten aanzien van de lokale heffingen en welke landelijke ontwikkelingen (rijksbeleid) daarbij van invloed zijn.

Ten aanzien van de ontwikkeling van de heffingen en tarieven van de gemeentelijke rechten en belastingen hanteren we de volgende uitgangspunten:

Wij beperken de belastingdruk op onze inwoners zoveel mogelijk:

- Trendmatige verhogingen van de heffingspercentages onroerendezaakbelastingen (OZB) zijn geen automatisme. Dat doen we bijvoorbeeld niet als we al een ruim sluitende begroting hebben. Eventuele verhogingen kunnen we ook zien in relatie tot de ambities van onze gemeente en de bijbehorende maatschappelijke investeringen.
- De leges en de graf- en begraafrechten passen we jaarlijks aan met de inflatiecorrectie.

Wij werken transparant:

- Wij motiveren tarieven en verhogingen daarvan.
- De gevolgen van tariefverhogingen voor de woonlasten van inwoners brengen wij jaarlijks in beeld.

Wij werken kostendekkend.

- Wij streven er naar rechten zoveel mogelijk kostendekkend te houden.

Ontwikkelingen

Hertaxatie Wet waardering onroerende zaken

In 2025 taxeert de samenwerkingsorganisatie alle objecten in de gemeente naar het prijspeil op 1 januari 2025. De vastgestelde waarden zijn dan met ingang van 2026 van kracht voor de belastingheffing van de Belastingdienst, het waterschap en de gemeente.

Macronorm OZB vervangen door benchmark

De macronorm OZB is met ingang van 2020 vervangen door de 'Benchmark gemeentelijke belastingen'. Deze benchmark geeft gemeenten meer informatie over de ontwikkeling van de lokale lasten in zowel eigen als andere gemeenten. Daarmee kunnen gemeenten nog bewuster keuzes maken over de lastenontwikkeling.

De woonlasten zijn de som van de gemiddeld betaalde ozb, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing minus een eventuele heffingskorting. Aan de hand van de gegevens uit de benchmark kan jaarlijks, tijdens het bestuurlijk overleg financiële verhoudingen, het gesprek gevoerd worden over de ontwikkeling van de lokale lasten. In deze paragraaf is informatie uit de landelijke benchmark (Coelo) en regionale informatie betrokken.

OZB als percentage van de waarde

De onroerende-zaakbelastingen berekenen we naar een percentage van de waarde van de onroerende zaak.

Overzicht van de lokale heffingen

Onderstaande tabel geeft weer welke opbrengsten uit lokale heffingen zijn geraamd als dekkingsmiddelen in de primitieve begroting.

Overzicht belastingen en heffingen

Belastingen en heffingen (Bedragen x € 1.000)	Geldende verordening*	2024	2025	Mutatie v.d. opbrengst 2025	In % v.d. opbrengst 2025
Onroerende-zaakbelastingen	29-12-2023	5.037	5.163	2,5%	42,0%
Afvalstoffenheffing	29-12-2023	2.446	2.574	5,2%	20,9%
Rioolheffing	29-12-2023	2.712	2.729	0,6%	22,2%
Bouwleges	29-12-2023	657	632	-3,8%	5,1%
Leges landschapsonderhoud	29-12-2023	4	4	0,0%	0,0%
Leges milieubeheer	29-12-2023	4	4	0,0%	0,0%
Toeristenbelasting	29-12-2023	388	405	4,6%	3,3%
Secretarieleges (excl. rijksleges)	29-12-2023	324	246	-24,0%	2,0%
Graf en begraafrechten	29-12-2023	224	299	33,7%	2,4%
Leges Dienstenrichtlijn/ Vergunningen	29-12-2023	8	8	0,0%	0,1%
Forensenbelasting	29-12-2023	126	173	37,5%	1,4%
Leges bestemmingsplannen	29-12-2023	34	34	0,0%	0,3%
Leges brandweer	29-12-2023	1	0	-100,0%	0,0%
Leges kabels en leidingen	29-12-2023	37	37	0,0%	0,3%
		12.002	12.308	2,6%	100%

*De van toepassing zijnde verordeningen op het moment van opmaak van deze paragraaf zijn opgenomen. In december 2024 worden de nieuw vast te stellen verordeningen 2025 aangeboden. De percentages OZB zijn inclusief autonome stijging van de heffing, dus niet alleen de aanpassing van de tarieven. Het merendeel van de lokale inkomsten in 2024 bestaat uit de onroerende-zaakbelasting, rioolheffing en afvalstoffenheffing. De beleidsuitgangspunten (besluitvorming), op basis waarvan wordt voorgesteld de tarieven voor 2025 aan te passen, lichten we hierna per heffing afzonderlijk toe.

Ontwikkeling van de lokale lasten

ONROERENDE-ZAAKBELASTINGEN

De onroerende-zaakbelasting (OZB) genereert de hoogste lokale belastingopbrengst. De OZB bestaat uit een eigenarenbelasting (woningen en niet-woningen) en een gebruikersbelasting (niet-woningen). De gebruikersbelasting heffen we niet van woningen en de woondelen van bedrijfsobjecten. De gemeente bepaalt het bedrag dat de belastingplichtigen moeten betalen op basis van de waarde van de onroerende zaak. De uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ) is een taak van de gemeente welke de samenwerkingsorganisatie uitvoert.

De nieuwe waardepeildatum is 1 januari 2024 en is van kracht gedurende 2025.

De waarden gebruiken overheden als grondslag voor de volgende belastingen:

Gemeente: Onroerende-zaakbelastingen.

Waterschap: Omslag gebouwd.

Belastingdienst: Eigen woningforfait voor de inkomstenbelasting en de erf- en schenkbelasting.

De huurprijzen zijn deels gebaseerd op de WOZ-waarde van de woning. In de gemeente De Wolden is ervoor gekozen om de gevolgen van de hertaxatie budgettair neutraal te laten verlopen.

Heffingspercentage onroerende-zaakbelasting (OZB)

Grondslag	De Wolden 2024	De Wolden 2025	Stijging t.o.v. 2024*	Gemiddelde in Drenthe 2024
Zakelijk gerechtigden				
- Woningen	0,0859%	0,0872%	1,5%	0,11575%
- Niet woningen	0,2034%	0,2065%	1,5%	0,26107%
Gebruikers				
- Niet woningen	0,1666%	0,1691%	1,5%	0,20186%
Totaal niet woningen	0,3700%	0,3756%	1,5%	0,46294%

* In verband met de nog in uitvoering zijnde hertaxatie op het moment van schrijven van deze paragraaf zijn de in de tabel opgenomen percentages 2025 niet definitief. Daarom zijn de percentages 2024 alleen verhoogd met een trendmatige aanpassing (1,5%). We berekenen de juiste percentages 2025 aan de hand van de vastgestelde waardeontwikkeling in de hertaxatie. Uitgangspunt is dat de waardeontwikkeling voor de OZB budgettair neutraal verloopt. Bij de vaststelling van de verordening OZB op 19 december 2024 leggen we de definitieve heffingspercentages ter vaststelling voor.

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De Financiële Verhoudingswet regelt onder meer de verdeling hiervan over de gemeenten. Het Rijk verdeelt de Algemene Uitkering met behulp van verdeelmaatstaven die verschillen in kosten weerspiegelen, maar ook verschillen in belastingcapaciteit. De belastingcapaciteit is een afgeleide van de waarde van de onroerende zaken. Gemeenten met veel hoog gewaardeerd onroerend goed ontvangen een lagere uitkering dan soortgelijke gemeenten met minder waardevol onroerend goed. Van de waarde van woningen wordt 80% meegerekend en van de waarde van niet-woningen 70%. Hierop past men het zogenaamde rekentarieef/percentage toe.

Dit is globaal afgeleid van het gemiddelde tarief/percentage in Nederland. Het resulterende bedrag kort men op de algemene uitkering van de betreffende gemeente. Het OZB-tarief/percentage dat de gemeente zelf hanteert, heeft geen enkel effect op deze aftrekpost. Bij hogere uitkomsten van de WOZ-waarden vindt een hogere korting op de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds plaats. Het Ministerie van BZK heeft de rekentarieven/percentages gebaseerd op het landelijk gemiddelde. De gemeente De Wolden behoort landelijk tot de gemeenten met hoge WOZ-waarden. Dit kan inhouden dat de gemeente De Wolden hierdoor een nadeelgemeente is. Bij vaststelling van de OZB-tarieven/percentages is het daarom van belang stil te staan bij een eventueel nadelig effect ten gevolge van een (neerwaartse) bijstelling Algemene Uitkering gemeentefonds.

AFVALSTOFFENHEFFING

Uitgangspunt is dat de kosten voor de inzameling en verwerking van afvalstoffen voor 100% worden gedekt uit de opbrengst van de afvalstoffenheffing. Op basis van de begrote lasten en baten 2025 is berekend dat de heffingen moeten stijgen om kostendekkend te zijn.

De belangrijkste oorzaken daarvoor zijn met name de hogere inzamelkosten a.g.v. kostenstijgingen (lonen, brandstof etc.), hogere kosten voor inzamelmiddelen, een verwachte stijging van de afvalstoffenbelasting en een hogere bijdrage aan de activiteiten van vrijwilligersorganisaties. Daartegenover wordt echter minder afkeur van PMD-materiaal en een enigszins hogere opbrengst van ingezamelde grondstoffen verwacht en is bovendien geen sprake van kosten voor een eenmalige campagne zoals in 2024.

Op basis van de begrote lasten en baten 2025 is berekend dat de heffingen met 6,5% verhoogd moeten worden om kostendekkend te zijn.

Tarieven afvalstoffenheffing per huishouden

Grondslag*	De Wolden 2024	De Wolden 2025	Gemiddelde in Drenthe 2024
Eenpersoonshuishouden	€ 203,08	€ 199,20	€ 197,15
- basistarif	€ 132,36	€ 141,36	
aanbieding restafval: container (5,21x)	€ 70,72	€ 57,84	
aanbieding restafval: afvalzak (42x)	€ 68,28	€ 58,80	
Meerpersoonshuishouden	€ 252,44	€ 272,32	€ 265,47
- basistarif	€ 164,04	€ 175,08	
aanbieding restafval: container (8,76x)	€ 88,40	€ 97,24	
aanbieding restafval: afvalzak (70x)	€ 90,60	€ 98,04	
Tarief per lediging:			
Tarief per aanbieding restafvalcontainer	€ 10,40	€ 11,10	
Tarief per aanbieding restafval in zak	€ 1,31	€ 1,40	

* De jaartarieven per aanbieding zijn gebaseerd op gemiddelden

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing		2025
Taakveld 7.3 afval *		€ 2.105.939
Taakveld 6.3 inkomensregelingen		€ 40.000
Totale directe kosten	€ 2.145.939	
Overhead		€ 419.212
BTW 21%		€ 380.989
Totale lasten		€ 2.946.140
Vergoeding (o.a. grondstoffen en verpakkingsmaterialen)		-/- € 332.600
Vergoeding en stortrecht grof vuil		-/- € 39.000
Saldo lasten na baten grof vuil		€ 2.574.540
Begrote baten		-/- € 2.574.000
Kostendekkendheid		100%

* dit bedrag is exclusief afbouwregeling OPK en kosten vrijwilligers

Toelichting:

Taakveld 7.3 bevat alle kosten voor het inzamelen en verwerken van GFT-afval, restafval, oud papier, glas, kunststof en overige grof vuil. Vanuit taakveld 6.3 worden kosten toegerekend aan reinigingsheffing die te maken hebben met de regeling voor kwijschelding.

RIOOLHEFFING

Het in 2022 door de raad vastgestelde Riolerings- en Waterprogramma (RWP) 2023-2028 bevat een achterliggend kostendekkingsplan. Uit dit plan volgt een jaarlijkse tariefstijging van circa € 1,50, de zogenoemde areaalindex. Deze areaalindex vangt de verwachte toenemende kosten voor extra onderhoud en vervanging op. Ook in 2025 passen wij deze areaalindex dus toe op onze rioolheffing.

Door een gebrek aan, en sterke wisselingen in, ambtelijke capaciteit, is er in de achterliggende periode slechts beperkt geïnvesteerd in vervanging en afkoppelen van hemelwater. Inmiddels lijkt de ambtelijke capaciteit weer op sterkte te komen, en kunnen we weer de opgaven uit het RWP gaan invullen en deels achterstanden gaan inhalen. De impact daarvan op de kostendekkendheid van de rioolheffing, en de impact op de voorziening, dient nog nader in kaart te worden gebracht. Of de jaarlijkse tariefstijging van € 1,50 ook na 2025 toereikend is om kostendekkend te zijn, kunnen wij daarom nu nog niet met zekerheid vaststellen.

In onze financiële jaarcyclus (o.a. begroting, bestuursrapportage, vaststellen rioolheffingsverordening) zijn er een aantal momenten waarop we met de dan beschikbare inzichten met de raad zullen communiceren over de kostendekking van het RWP en eventuele implicaties voor de rioolheffing.

Tarieven rioolheffing (in €) op basis van de primitieve begrotingscijfers

Grondslag	De Wolden 2024	De Wolden 2025	t.o.v. 2024	Gemiddelde in Drenthe 2024
Eenpersoonshuishouden	€ 211,92	€ 213,36	0,6%	€ 184,74
Meerpersoonshuishouden	€ 236,04	€ 237,48	0,6%	€ 207,46

Kostendekkendheid rioolheffing		2025
Taakveld 7.2 riolering		€ 1.573.698
Taakveld 2.1 verkeer en vervoer		€ 101.963
Taakveld 5.7 openbaar groen c.a.		€ 8.225
Taakveld 6.3 inkomensregelingen		€ 51.000
Totale directe kosten	€ 1.734.886	
Overhead		€ 256.356
BTW 21%		€ 234.094
Totale lasten		€ 2.225.336
Begrote baten		-/- € 2.728.783
Kostendekkendheid		123%

Toelichting:

De gemaakte kosten op taakveld 7.2 worden in zijn geheel toegerekend aan de rioolheffing. Het vegen van de straten (taakveld 2.1) draagt bij aan het schoonhouden van de kolken dit voorkomt extra onderhoud aan de riolering. Om deze reden wordt de helft van de kosten voor straatvegen toegerekend aan de rioolheffing. In het kader van waterbeheer en afvoer hemelwater worden er baggerwerkzaamheden uitgevoerd. De kosten hiervoor worden gemaakt op taakveld openbaar groen (5.7) en in zijn geheel toegerekend aan de rioolheffing. Tot slot worden er kosten toegerekend uit het taakveld inkomensregeling (6.3). Het gaat hier om kosten die worden gemaakt bij de toepassing van de kwijtscheldingsregeling.

BOUWLEGES

Kostendekkendheid bouwleges		2025
Taakveld 8.3 bouwen en wonen		€ 1.403.064
Totale directe kosten	€ 1.403.064	
Overhead		€ 573.231
Totale lasten		€ 1.976.295
Begrote baten		-/- € 631.655
Kostendekkendheid		32%

Toelichting:

In het taakveld 8.3 zijn de kosten opgenomen voor het in behandeling nemen, beoordelen en controleren op de naleving van omgevingsvergunningen bouwen. De lasten 2025 zijn gedaald ten opzichte van 2024 door vooral een lagere toerekening vanuit de kostenverdeling. De baten laten een daling zien door het instellen van groene leges. Als gevolg hiervan daalt het kostendekkingspercentage naar 32%.

FORENSENBELASTING

De gemeenteraad heeft bij de begrotingsvergadering van 2 november 2023 een motie aangenomen dat het college met een voorstel moet komen voor de verhoging van de toeristenbelasting en de forensenbelasting. Voorstel is om de tarieven te indexeren met 2,9%. De (WOZ) waarde is de grondslag voor de heffing.

De tarieven van de forensenbelasting bedragen voor een woning met een waarde van	2024	2025
Minder dan € 69.000 *	€ 200,00	€ 206,00
€ 69.000 - < € 132.000 *	€ 577,00	€ 594,00
€ 132.000 - < € 198.000 *	€ 682,00	€ 702,00
€ 198.000 - < € 264.000 *	€ 735,00	€ 756,00
€ 264.000 of meer *	€ 787,00	€ 810,00

* De waardeschijven passen we nog aan op basis van de waardeontwikkeling WOZ. De bijstelling verwerken we in de vast te stellen verordening.

TOERISTENBELASTING

De gemeenteraad heeft bij de begrotingsvergadering van 2 november 2023 een motie aangenomen dat het college met een voorstel moet komen voor de verhoging van de toeristenbelasting en de forensenbelasting. Het voorstel voor de toeristenbelasting is om deze te verhogen van € 1,21 naar € 1,30 in 2025.

De tarieven van de toeristenbelasting bedragen	2024	2025
- per overnachting	€ 1,21	€ 1,30

Secretarieleges

De niet wettelijke tarieven zijn geïndexeerd met 2,9% conform de meerjarenbegroting. Verder is de volgende verwachting gemaakt ten aanzien van aantallen producten.

Product	Werkelijk aantal 2023	Begroot aantal 2024	Begroot aantal 2025
Burgerlijke Stand			
Huwelijksvoltrekkingen	84	80	85
Geregistreerd Partnerschap	29	35	35
Geboorteaangiften	53	50	60
Geboorteaangiften levenloze kinderen	0	0	0
Overlijdensaangiften	181	180	180
Burgerlijke stand, uittreksel	225	170	300
Naturalisatieverzoeken	24	25	25
Optieverzoeken	0	1	0
Reisdocumenten			
Paspoort <18 jaar	368	740	540
Paspoort >18 jaar	561	1.047	1.250
Nat. Identiteitskaart < 18 jaar	692	1.233	1.050
Nat. Identiteitskaart > 18 jaar	261	782	1.310
Spoedlevering paspoort/NIK	95	120	100
Persoonsregistratie			
Uittreksel BRP	284	350	350
Archiefonderzoek	74	100	50
Rijbewijzen/eigen verklaringen			
Rijbewijs	1.823	2.220	2.390
Spoedlevering rijbewijs	200	145	200
Eigen verklaring	258	235	120
Huisnummering			
Afgegeven beschikkingen	35	20	30

Product	Werkelijk aantal 2023	Begroot aantal 2024	Begroot aantal 2025
Gehandicapten parkeerkaart			
Gehandicaptenparkeerkaart (GPK, Invalidenparkeerkaart)	139	100	150
Verklaring omtrent het gedrag			
Verklaring omtrent het gedrag	79	80	80

De volgende <u>opbrengsten</u> worden verwacht: Leges	2024	2025
Eigen verklaringen	€ 15.152	€ 15.152
Persoonsregistratie		€ 4.000
Reisdocumenten (paspoorten/ID-kaarten)	€ 122.021	€ 133.021
Rijbewijzen	€ 109.784	€ 27.639
Akten en uittreksels	€ 9.294	€ 9.294
Adresaanduiding	€ 4.199	€ 4.199
Burgerlijke stand/Naturalisatie	€ 1.972	€ 1.972
Huwelijken/partnerschappen	€ 45.654	€ 45.654
Verklaring omtrent gedrag	€ 11.049	€ 629
Basisregistratie personen	€ 4.682	€ 4.682
Totaal Leges	€ 323.807	€ 246.238

Kostendekkendheid secretarieleges	
Taakveld 0.2 burgerzaken	€ 916.241
Totaal directe kosten	€ 916.241
Overhead	€ 237.792
Totale lasten	€ 1.154.033
Begrote Baten	€ -246.238
Kostendekkendheid	21%

Toelichting:

De lasten op het taakveld 0.2 bevatten de kosten voor het verstrekken van rijbewijzen, reisdocumenten, akten en uittreksels adresaanduidingen, aanvragen met betrekking tot burgerlijke stand, aanvragen invalide parkeerkaart, huwelijksvoltrekkingen, verklaring over gedrag en persoonsregistratie/bevolkingsregister. Bij deze kosten moet gedacht worden aan kosten voor het vervaardigen van de uittreksels, personeelskosten van medewerkers burgerzaken.

GRAF- EN BEGRAAFRECHTEN

Bij de behandeling van de nota 'Begraafplaatsen De Wolden, capaciteit garantie voor de toekomst' (25 april 2013) is besloten het uitgangspunt van 100% kostendekking los te laten. De tarieven zullen op basis daarvan alleen nog verhoogd worden met het CPI-indexcijfer voor huishoudens. Op basis van de meicirculaire 2024 bedraagt dit percentage 2,9%. Dit betekent het volgende voor de tarieven 2025.

Tarieven graf- en begraafrecht	2024	2025
- grafrecht enkel graf- 20 jaar	€ 2.450	€ 2.521
- grafrecht enkel graf- 30 jaar	€ 2.764	€ 2.844
- grafrecht dubbeldiep graf- 20 jaar	€ 3.545	€ 3.648

Tarieven graf- en begraafrecht	2024	2025
- grafrecht dubbeldiep graf- 30 jaar	€ 3.853	€ 3.965
- urnennis - 20 jaar	€ 1.476	€ 1.519
- urnennis - 30 jaar	€ 1.828	€ 1.881
- urnengraf - 20 jaar	€ 1.606	€ 1.653
- urnengraf - 30 jaar	€ 1.927	€ 1.983
- begraafrecht	€ 937	€ 964

Kostendekkendheid grafrechten	
Taakveld 7.5 begraafplaatsen en crematoria	€ 466.196
Totale directe kosten	€ 466.196
Overhead	€ 139.613
Totale lasten	€ 605.809
Begrote baten	€ -299.083
Kostendekkendheid	49%

Toelichting

Op taakveld 7.5 worden alle kosten geraamd voor de begraafplaatsen en crematoria. Te denken valt aan kosten voor het onderhouden van de begraafplaats en de gebouwen, energie kosten en kapitaal-lasten. In de raadsvergadering van 25 april 2013 is besloten:

- het uitgangspunt van volledige kostendekkendheid los te laten;
- 88% van de kosten van groenonderhoud onder te brengen in de post 'openbaar groen';
- de tarieven jaarlijks alleen te indexeren met het CPI-indexcijfer voor huishoudens;
- een tekort op het product begraven ten laste te brengen van het resultaat.

LEGES DIENSTENRICHTLIJN

Kostendekkendheid leges dienstenrichtlijn	
Taakveld 1.2 openbare orde en veiligheid	€ 41.174
Taakveld 3.1 economische promotie	€ 18.817
Totale directe kosten	€ 59.991
Overhead	€ 14.649
Totale lasten	€ 74.158
Begrote baten	€ - 8.170
Kostendekkendheid	11%

Toelichting

Onder de leges dienstenrichtlijn vallen de leges voor de werkzaamheden in het kader van vergunningen Drank- en Horecawet, Evenementen, prostitutiebedrijven, gebruiksvergunning brandveiligheid en standplaatsen.

De kosten hebben betrekking op het verstrekken en controleren/handhaving van verstrekte vergunningen. Hierbij is een aanname gedaan van 6% van de kosten zoals geraamd op de vermelde taakvelden, zulks op basis van de vermoedelijke werkzaamheden.

ONTWIKKELING VAN DE WOONLASTEN

De gemiddelde gemeentelijke woonlasten per huishouden stijgen in het begrotingsjaar 2025 ten opzichte van 2024 met 3,2%. Deze woonlasten bestaan uit de onroerendezaakbelasting (voor eigenaren), afvalstoffenheffing en rioolheffing. De volgende tabel geeft de omvang van de lokale woonlasten voor een gemiddeld meerpersoonshuishouden van De Wolden weer, op basis van de cijfers uit de primitieve programmabegroting 2025.

Woonlasten per huishouden

Belasting	De Wolden 2024	De Wolden 2025	t.o.v. 2024	Landelijk 2024	Drenthe 2024
Gemiddelde OZB aanslag	€ 336,73	€ 341,78	1,5%	€ 335,00	€ 353,57
Afvalstoffenheffing	€ 252,44	€ 272,32	6,5%	€ 346,00	€ 265,47
Rioolheffing	€ 236,04	€ 237,48	0,6%	€ 225,00	€ 207,46
Totaal woonlasten	€ 825,21	€ 851,58	3,2%	€ 906,00	€ 826,50

Het landelijk gemiddelde in deze tabel is bepaald op basis van gegevens 2024 van het Centrum voor Economisch Onderzoek Lagere Overheden (COELO) van de Rijksuniversiteit Groningen en het CBS, waarbij uitgegaan is van een meerpersoonshuishouden en een landelijk gemiddelde WOZ-waarde per 1-1-2023 (CBS) van € 369.000 (De Wolden € 392.000, Drenthe € 314.000).

Ontwikkeling lasten voor bedrijven

Belasting	De Wolden 2024	De Wolden 2025	t.o.v. 2024
<u>Agrarisch bedrijf:</u>			
Gemiddelde OZB aanslag*	€ 1.404,12	€ 1.425,18	1,5%
Rioolheffing	€ 472,08	€ 474,96	0,6%
Totaal lasten	€ 1.876,20	€ 1.900,14	1,27%
<u>Overig bedrijf:</u>			
Gemiddelde OZB aanslag*	€ 985,65	€ 1.000,43	1,5%
Rioolheffing	€ 472,08	€ 474,96	0,6%
Totaal lasten	€ 1.457,73	€ 1.475,39	1,21%

Bij de berekening van de OZB is rekening gehouden met het niet heffen van gebruiksbelasting van het woningdeel.

Rekening gehouden met:

- indexering OZB-opbrengst met 1,5%;
- aanpassing van de tarieven rioolheffing met 0,6%.

Uitgangspunt is dat de waardeontwikkeling WOZ voor de OZB budgettair neutraal verloopt.

KWIJTSCHELDING GEMEENTELIJKE BELASTINGEN

Gemeenten kunnen, met inachtneming van de Invorderingswet 1990, kwijtschelding verlenen van gemeentelijke heffingen. Gemeenten beslissen zelf of, en zo ja voor welke heffingen belastingplichtigen kwijtschelding kunnen krijgen. Gemeenten zijn gebonden aan de landelijke Uitvoeringsregeling. Alleen ten aanzien van het bestaansminimum hebben gemeenten de mogelijkheid om af te wijken van de regeling. De rijksregeling gaat uit van 90% van de bijstandsnorm. In onze gemeente is gekozen om 100% van de bijstandsnorm als bestaansminimum te hanteren. Bij de tariefstelling is rekening gehouden met de te verlenen kwijtschelding. Kwijtschelding is mogelijk van de afvalstoffenheffing(deels) en het rioolrecht. Bij de invordering van de onroerendezaakbelastingen "eigenaren" wordt geen kwijtschelding verleend.

VASTSTELLING TARIEVEN

De tarieven worden definitief in de vergadering van 19 december 2024 door vaststelling van de diverse belastingverordeningen.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Deze paragraaf geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om niet begrote kosten te dekken. Dat wil zeggen: welke capaciteit is nodig om de risico's op te vangen, en wel zodanig dat een tegenvaller in de uitvoering niet direct tot een bezuiniging hoeft te leiden.

Inleiding

Het weerstandsvermogen dient om niet begrote kosten en risico's op te vangen. Het geeft een indicatie van de robuustheid van de begroting. Risicobeheersing heeft daarom een belangrijke relatie met het weerstandsvermogen. Reguliere risico's worden afgedekt met verzekeringen of voorzieningen/bestemmingsreserves. Voor risico's die niet tegen acceptabele kosten kunnen worden verzekerd en waarvan de omvang niet redelijkerwijs is in te schatten dient het weerstandsvermogen als dekkingsmiddel.

Binnen de uitvoering van het beleid doen we al veel aan het beperken van risico's. Bij elk besluit tot uitvoering nemen we waarborgen op in de college- en raadsvoorstellen om risico's zoveel mogelijk te vermijden of te beperken. Daarnaast zijn op allerlei terreinen (wegen, riolering, gebouwen, openbare verlichting, etc.) beheersplannen opgesteld waarbij we zo nodig voorzieningen treffen. Bij grotere projecten bouwen we diverse momenten in waarop de gemeente nog kan kiezen om al dan niet door te gaan (go of no-go momenten). Alle voorstellen beoordelen we op eventuele risico's met financiële, personele en/of juridische consequenties. Kortom: risicomanagement maakt primair onderdeel uit van de dagelijkse processen.

In de 'Nota weerstandsvermogen en Risicomanagement' zijn de doelstellingen en begrippen betreffende het weerstandsvermogen en aanpak verder uiteengezet.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

Om risico's te kunnen opvangen is het van belang dat hiervoor een buffer beschikbaar is. In dit kader is de weerstandscapaciteit van een gemeente van belang. We maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat we kunnen inzetten om eenmalige tegenvallers op te vangen. De incidentele weerstandscapaciteit wordt uitgedrukt in beschikbare incidentele middelen (vermogen), namelijk de omvang van de vrij besteedbare reserves. Vrij besteedbare reserves zijn reserves waaraan de gemeenteraad geen specifieke bestedingsdoelen heeft gekoppeld. De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd.

Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)	Begroting 2025
Algemene reserves		23.330
Totaal incidentele weerstandscapaciteit		23.330

Algemene reserve

De Algemene reserve vormt het belangrijkste onderdeel van het weerstandsvermogen en bedraagt naar verwachting per 31 december 2025 € 23,3 miljoen.

Stille reserves

Dit betreffen de activa die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde en die op korte termijn verkoopbaar zijn. Deze worden op nihil gewaardeerd.

Structurele weerstandscapaciteit

Met de structurele weerstandscapaciteit bedoelen we de middelen die we permanent kunnen inzetten om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Hierbij zijn ook de risico's van belang die aan de uitvoering van al die taken kleven. De structurele weerstandscapaciteit kunnen we in noodgevallen inzetten om aan meerjarige verplichtingen te kunnen voldoen. Hiermee kunnen we voldoen aan bijvoorbeeld de rente- en aflossingsverplichtingen van de aangetrokken leningen.

Omschrijving	(Bedragen x € 1.000)	2025	2026	2027	2028
Onvoorziene uitgaven (exclusief taakmutaties)		30	30	30	30
Onbenutte belastingcapaciteit		2.067	2.067	2.067	2.067
Begrotingsoverschot/tekort (= begrotingssaldo)		pm	pm	pm	pm
Totaal structurele weerstandscapaciteit		2.097	2.097	2.097	2.097

Onvoorziene uitgaven

De post onvoorziene uitgaven kunnen we inzetten voor bepaalde incidentele uitgaven die geen structureel karakter dragen. De criteria die we hierbij hanteren zijn onvoorspelbaar, onvermijdbaar en onuitstelbaar.

De post onvoorziene bedraagt in de begroting 2025 € 30.000. Overeenkomstig eerdere besluitvorming is de post onvoorziene gesplitst in onvoorziene lasten college van B&W (€ 20.000) en onvoorziene lasten incidentele- en startsubsidies (€ 10.000).

Onbenutte belastingcapaciteit

Voor de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit onroerendezaakbelastingen (OZB) werd tot voor kort vaak de artikel 12-norm gehanteerd. Het gewogen gemiddelde percentage van de WOZ-waarde voor toelating tot artikel 12 van de Financiële verhoudingswet bedraagt voor 2025: 0,1595 (redelijk peil volgens Meicirculaire 2024).

Het percentage in De Wolden bedraagt voor 2023 op basis van de oorspronkelijke begroting: 0,1139.

De onbenutte OZB-belastingcapaciteit is gelijk aan de belastingheffing die nog kan plaatsvinden tot het niveau dat een gemeente moet heffen om voor toelating van een zogenoemde artikel-12 FVW-aanvraag te kunnen komen.

De raad heeft in het verleden aangegeven voor de OZB jaarlijks te bepalen of een trendmatige aanpassing noodzakelijk is (naast autonome uitzetting) met een percentage dat gelijk is aan de inflatiecorrectie. Vooralsnog wordt uitgegaan van 1% autonome uitzetting en 1,5% inflatiecorrectie. Hiermee blijven we onder de macronorm van het Rijk zoals hiervoor bedoeld.

Als we de capaciteit afzetten tegen de norm toelating artikel 12-gemeente, dan is er nog een ruimte van circa € 2.067.013 (€ 5.163.00 x 0,1595/0,1139 gewogen gemiddelde- geraamde ozb opbrengst).

Berekeningswijze onbenutte belastingcapaciteit		Uitkomst
Geraamde OZB-opbrengst gemeentebegroting 2025	A	€ 5.163.000
Landelijk gemiddeld gewogen norm artikel-12 toelating	B	0,1595
Gemeentelijk gemiddeld gewogen percentage	C	0,1139
Formule berekening onbenutte belastingcapaciteit		(A*B/C) - A
Uitkomst berekening is € 7.230.013 -/- € 5.163.000		€ 2.067.013

Het rioolrecht en de afvalstoffenheffing mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. Omdat deze beide (nagenoeg) al geheel kostendekkend zijn bij De Wolden, zit hierin geen ruimte om extra middelen te genereren.

Begrotingsoverschot

Een eventueel begrotingsoverschot op de exploitatie kunnen we in principe ook meenemen in de berekening van de structurele weerstandscapaciteit. De provincie Drenthe is echter van mening dat het niet zeker is dat de gemeente deze overschotten ook daadwerkelijk zal realiseren en deze zijn daarom in de berekening op pm gezet. Ingeval van een begrotingstekort, zal het gemeentebestuur maatregelen moeten treffen zodat de begroting in meerjarig perspectief weer reëel sluitend wordt.

Inventarisatie van de risico's

De omvang van het noodzakelijke weerstandsvermogen wordt telkens herzien op basis van ontwikkelingen. De risico's worden bij het opstellen van de begroting en jaarrekening geactualiseerd.

Aan de hand van een lijst met mogelijke onderwerpen zijn de grootste risico's voor de gemeente in beeld gebracht. De risico's zijn nu beoordeeld aan de hand van de matrices en de tabellen die zijn opgenomen in de nota Weerstandsvermogen en risicomanagement.

Kans score	Omschrijving	Toelichting
1	Minder dan of 1 keer per 10 jaar	Zeer onwaarschijnlijk
2	1 keer per 5-10 jaar	Onwaarschijnlijk
3	1 keer per 2-5 jaar	Waarschijnlijk
4	1 keer per 1-2 jaar	Mogelijk
5	1 keer of meer per jaar	Vrijwel zeker

Tabel 1: Kans scorekaart

Impactklasse	Financiële impact	Imagobeeld	Referentiebeeld
1	< € 100.000	Zeer klein (individu)	Geen bedreiging
2	€ 100.000 < X > € 250.000	Klein (lokaal)	Minimale bedreiging
3	€ 250.000 < X > € 1.000.000	Midden (regionaal)	Bedreiging
4	€ 1.000.000 < X > € 1.500.000	Groot (landelijk)	Ernstige bedreiging
5	€ 1.500.000 of meer	Zeer groot (internationaal)	Zeer ernstige bedreiging

Tabel 2: Impactklasse

Met behulp van de risicoscore (kans score x impactklasse) kunnen risico's worden geprioriteerd en wordt en wordt inzichtelijk welke risico's de grootste invloed hebben op het realiseren van de doelstellingen en het meest belangrijk zijn om te worden beheerst. De risicoscore wordt bepaald door de klassen van kans en gevolg te vermenigvuldigen.

	Impactklasse					
	1	2	3	4	5	
Kansscore	5	5	10	15	20	25
	4	4	8	12	16	20
	3	3	6	9	12	15
	2	2	4	6	8	10
	1	1	2	3	4	5

Tabel 3: Risicomatrix

Hierbij geldt hoe hoger de score, hoe hoger de potentiële impact van het risico en hoe hoger de prioriteit om het risico aan te pakken. De risicomatrix wordt vervolgens gebruikt om de risico's te kunnen uitdrukken in geld.

De volgende percentages worden gehanteerd om een netto risico te kunnen berekenen als onderdeel van de benodigde financiële weerstandscapaciteit in euro's. Dit is de inschatting van het bedrag waarvoor de gemeente risico loopt.

Risicokans	Score	Risicokans in %
Laag	1 of 2	10%
Laag	3 of 4	15%
Laag	5 of 6	20%
Gemiddeld	4, 8 of 9	40%
Gemiddeld	10 of 12	50%
Hoog	5 of 10	50%
Hoog	15 of 16	60%
Hoog	20	75%
Hoog	25	90%

Tabel 4: Risicokans in % op basis van de risicoscore

In zowel de begroting als in de jaarrekening, in deze paragraaf, wordt een update weergegeven van de risico's. Daarbij worden de volgende stappen gemaakt.:

- Risico's actualiseren;
- Risico's analyseren;
- Benodigde weerstandscapaciteit koppelen aan de aanwezige weerstandscapaciteit.

In de tussentijdse rapportages worden alleen die risico's gemeld die ten opzichte van de begroting nieuw zijn of significant afwijken.

De omvang x de kans, dat het risico zich voordoet, geeft aan wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Zoals in onderstaande tabel is weergegeven, bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit voor de begroting 2025 afgerond € 12.277.000.

Risico (Bedragen x € 1.000)	Maximale omvang risico	Risicokans	Benodigde weerstands- capaciteit
Algemene uitkering	1.446	Gemiddeld	579
Bedrijfsvoering (incl. aandeel SWO)	4.441	Laag/Hoog	3.101
Schadeclaims	138	Laag/gemiddeld//hoog	20
Externe factoren	49	Laag	15
Financieel	15.695	Laag/Hoog	4.615
Grondexploitatie	*	Gemiddeld	0
Kapitaalgoederen	0	Laag	0
Open-einde regelingen	1.166	Laag/gemiddeld	541
Oekraïne	1.000	Hoog	600
Projecten	423	Laag/gemiddeld	70
Verbonden partijen	8.310	Laag/gemiddeld/hoog	1.854
Overige categorieën	2.067	Laag	883
Totalen	34.735		12.277

* Afzonderlijke risicoanalyse grondexploitatie (zie paragraaf grondbeleid) geeft geen nadelige saldi te zien.

Toelichting op de verschillende categorieën:

Algemene uitkering

Naast de Algemene uitkering ontvangen wij ook de Integratie-uitkeringen sociaal domein. Bij de bepaling van het maximale risico hebben we het bedrag van deze Integratie-uitkeringen sociaal domein bij de Algemene uitkering opgeteld. De risicokans blijft een lastige inschatting omdat we nog geen zicht hebben op de financiële consequenties.

Voorzichtigheidshalve is ten opzichte van voorgaande jaren het maximale risico verhoogd naar 3% van de totale uitkering.

Bedrijfsvoering

Dit onderdeel heeft hoofdzakelijk betrekking op het personeel en de bedrijfsvoering middelen zoals de ICT en tractie.

Tractie - wagenpark

De SWO heeft voertuigen en overig materieel in gebruik voor de taken van de buitendienst in de openbare ruimte. In 2021 heeft de SWO een nieuw tractieplan opgesteld. In dit plan is de omvang, leeftijd en kwaliteit van het materieel en de capaciteit van het materieel bepaald. Om de werkzaamheden efficiënt te kunnen blijven uitvoeren, is de eerstkomende twee jaar een inhaalslag van € 2,5 miljoen nodig. De inhaalslag is na besluit van het SWO-bestuur opgenomen in de exploitatie 2022 en verder welke naar rato wordt doorbelast naar de gemeente. Deze inhaalslag wordt opgenomen in het weerstandsvermogen.

Cyberrisico's

Het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) en de Informatiebeveiligingsdienst (IBD, VNG) geven jaarlijks inzicht in de belangrijkste dreigingen in de digitale wereld (zoals hackpogingen, ransomware aanvallen en misbruik persoonsgegevens). Risico's die hierdoor ontstaan, zijn onder andere schending van privacy, verstoring van dienstverlening en bedrijfscontinuïteit, financieel verlies, imago-schade, claims of boetes). Op dit moment zijn de basisbeveiligingsmaatregelen in de organisatie onvoldoende op orde (zie ook het recent rapport van de Rekenkamer). De SWO heeft een meerjarig informatieveiligheidsplan opgesteld, zodat passende maatregelen genomen worden om deze risico's terug te brengen tot een acceptabel niveau. Het risico wordt als p.m. opgenomen in het weerstandsvermogen.

Inflatierisico's

Inflatierisico's is het beheersen van risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid dat op een bepaald moment de inkoopwaarde van goederen en diensten, afwijkt van wat verwacht werd op het beslissingsmoment. Op dit moment kunnen met name de kosten van brandstof en software onderhevig kunnen zijn aan inflatierisico's.

(Schade)claims

Schadeclaims die niet worden gedekt door de verzekering.

Externe factoren

Hieronder vallen de risico's vanwege nieuwe wetgeving en het risico ten aanzien van verhuur en verpachten van gemeentelijk vastgoed waarbij we rekening houden met vroegtijdige beëindiging.

Financieringsbeleid en treasurybeleid

Om te voorzien in de financieringsbehoefte staan de gemeente interne en externe financieringsmiddelen ter beschikking. De interne financieringsmiddelen bestaan uit de reserves, oftewel eigen vermogen en de voorzieningen. De externe financieringsmiddelen bestaan uit de opgenomen langlopende geldleningen en kortlopende middelen (o.a. rekening-courant geld en kasgeldleningen), oftewel het vreemd vermogen. Op het moment dat de uitgaven worden gedekt door inzet van reserves vindt een substitutie plaats van eigen vermogen naar vreemd vermogen.

De belangrijkste financiële risico's bij de uitvoering van het treasurybeleid zijn de renterisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's en koersrisico's. Aangezien de gemeente geen leveranciers en afnemers kent van buiten de eurolanden zijn koersrisico's niet aanwezig.

Financieel

Onder de noemer financieel vallen de risico's die gerelateerd zijn uit de veranderingen in de wet- en regelgeving op fiscaal gebied (Btw-compensatiefonds, Vennootschapsbelasting) met kans op foutieve aangiften en naheffingen, gewaarborgde en verstrekte geldleningen (niet nakomen van de verplichtingen cq inroepen garantstellingen door Onderwijsinstellingen) en stijgende rentelasten van de geldleningen.

Huus veur Sport en Cultuur (HSC)

Het risico bestaat dat de stichting de aflossingsverplichtingen niet nakomt. Echterals de stichting zijn verplichtingen niet na komt, gaat het Wolderhuus weer over van de stichting naar gemeente De Wolden. Het werkelijke risico komt overeen met de jaarlijkse bijdrage plus opslag voor afhandelingskosten.

Grondexploitatie

De risico's zijn conform de risico-inventarisatie zoals opgenomen in de paragraaf Grondbeleid en bepaald op nihil.

Kapitaalgoederen

Met betrekking tot de kapitaalgoederen zijn vooralsnog geen risico's bepaald. De onderhoudsbudgetten zijn in lijn met de vastgestelde onderhoudsplannen.

Open-einde regelingen

Binnen het sociaal domein is sprake van open einde regelingen. In de programma's is toegelicht waarop de budgetten zijn gebaseerd. Voor de budgetten met een open regeling is dit een risico. Dit betreft de budgetten:

- Leerlingenvervoer, meer aanvragen dan begroot.
- Minimabeleid, meer aanvragen dan begroot.
- Jeugdzorg, meer aanvragen, duurdere, meer en langere zorg dan begroot.
- Schuldhulpverlening, meer aanvragen dan begroot.
- Beschermd wonen, meer bijdragen dan begroot.
- WMO, meer aanvragen dan begroot.
- Uitkeringen, meer aanvragen dan begroot.

Hervormingsagenda jeugd

In het voorjaar van 2023 is de Hervormingsagenda jeugd vastgesteld door het Rijk. De Hervormingsagenda moet zorgen voor een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel. De bezuiniging op het budget voor de jeugd in het regeerakkoord zet de bedoeling en de uitvoering van de Hervormingsagenda onder druk. In de begroting 2022 hebben we de lagere kosten jeugdhulp als gevolg van de hervormingsagenda verwerkt. Tot 2025 zijn we hiervoor gecompenseerd door het Rijk door de vertraging die de hervormingsagenda heeft opgelopen. In 2026 zullen de (financiële) effecten van de hervormingsagenda zichtbaar moeten worden. Dit zien we als een risico.

Oekraïne

Als gevolg van de oorlog in Oekraïne hebben de veiligheidsregio's in 2022 de opdracht gekregen vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid om opvangplekken per regio beschikbaar te stellen voor ontheemden uit Oekraïne. Binnen gemeente De Wolden zijn 9 opvanglocaties ingericht met een capaciteit voor in totaal 113 Oekraïense ontheemden. Vanuit het Rijk is toegezegd dat gemeenten financieel gecompenseerd worden voor de kosten die zij hiervoor maken. De normvergoeding 2024 (€ 61 per bed per nacht) is ruim voldoende om de daadwerkelijk gemaakte kosten in 2024 te dekken. Uitgangspunt van het Rijk is nog steeds dat gemeenten volledig gecompenseerd worden voor de kosten die zij maken voor de opvang van Oekraïense ontheemden. Voor 2025 is er onduidelijkheid over de duur van de opvang en de mogelijke effecten hiervan op de sociale structuur van gemeente De Wolden.

Crisis noodopvang (CNO)

De instroom bij het aanmeldcentrum Ter Apel blijft onveranderd hoog. De uitstroom stagneert door o.a. knelpunten bij de afwikkeling van procedures en een tekort aan passende huisvesting. Dat betekent dat de crisisnoodopvang van asielzoekers waarschijnlijk nodig blijft in 2025. Binnen gemeente De Wolden zijn 3 kleinschalige locaties ingericht met een totale capaciteit van 50 asielzoekers. De drie opvanglocaties zijn nagenoeg gevuld. Het gaat hier om locaties voor tijdelijke opvang. Hierbij geldt dat het Rijk de kosten geheel vergoedt.

Instroom statushouders

Het rijk heeft aan de gemeenten de vraag gesteld om meer doorstroom te realiseren voor statushouders vanuit het AZC naar reguliere woningen. Deze verhoogde taakstelling legt niet alleen druk op de woningmarkt, maar ook op de (financiële) capaciteit voor inburgering, bijstand en werk & re-integratie.

RUD

We hebben in onze eigen begroting alleen de begrotingswijziging 2024 RUD, die tot een structurele verhoging leidt, meegenomen. De RUD vraagt echter in haar begroting 2025 een hogere gemeentelijke bijdrage. Gemeenten zijn hier op voorhand niet mee akkoord gegaan. Er is afgesproken dat op basis van de jaarrekening 2025 RUD of een begrotingswijziging 2025 een eventuele goed beargumenteerde verhoging alsnog mag worden doorgevoerd.

Projecten

Voor de projecten rekenen we niet met de totale budgetten. Het risico betreft alleen het gedeelte 'bijdrage derden' oftewel de subsidies. Ook is hieronder het risico benoemd inzake de doorbelasting van kosten overhead van de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen betreffende projecten en bouwgrondexploitatie.

Overige categorieën

Dit zijn de risico's met betrekking tot de openstaande vorderingen en de voorziening dubieuze debiteuren (incl. sociaal domein).

Weerstandsvermogen

Het kengetal weerstandsvermogen is de verhouding tussen het totaalbedrag aan risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit. Met behulp van dit kengetal bepalen we of het weerstandsvermogen voldoet aan de gestelde norm (= voldoende).

Het kengetal voor De Wolden is als volgt berekend en conform door de raad vastgesteld:

$$\text{Weerstandsvermogen (risicoprofiel)} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit € 23.330 miljoen}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit € 12.277 miljoen}} = 1,9$$

Aan de hand van onderstaande tabel bepalen we de betekenis van deze ratio. Conform de tabel uit de nota risicomangement kunnen we concluderen dat het weerstandsvermogen van de gemeente De Wolden 'ruim voldoende' is en derhalve ruimschoots aan de norm voldoet.

Waardering	Ratio Weerstandsvermogen	Betekenis
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 > < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 > < 1,4	Voldoende
D	0,8 > < 1,0	Matig
E	0,6 > < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

De beschikbare weerstandscapaciteit € 23.330.000. Daarmee is het weerstandsvermogen bepaald op 1,9. De daarbij behorende kwalificatie is "Ruim voldoende".

KENGETALLEN FINANCIËLE POSITIE

Onderstaand nemen we hier de vanuit het BBV verplicht gestelde, financiële kengetallen op.

1A. Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie (totale baten exclusief mutaties reserves).

1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, geven we de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weer (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier brengen we duidelijk in beeld wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

2. De solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hierbij wordt het eigen vermogen uitgedrukt in een percentage van het balans-totaal. In de berekening is ervan uitgegaan, dat de voorzieningen een onderdeel zijn van het eigen vermogen (VNG-definitie). Als we de voorzieningen beschouwen als vreemd vermogen (conform het BBV), dan daalt de solvabiliteit naar 40%.

3. Kengetal grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat we deze waarde moeten terugverdienen bij de verkoop. De accountant moet ieder jaar beoordelen of de gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Het kengetal geeft in een percentage aan hoe groot het geïnvesteerde bedrag is ten opzichte van de totale baten.

4. Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting maken we onderscheid tussen structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Hierbij vinden correcties plaats als gevolg van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Dit getal geeft het aandeel aan van de incidentele lasten aan ten opzichte van de totale lasten.

5. Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen relateert men vaak aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert deze lasten ieder jaar in de Atlas van de lokale lasten. Tot de woonlasten rekenen we de OZB en de rioolheffing en de reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. Overigens laat dit kengetal eigenlijk meer een verhouding zien t.o.v. de landelijk gemiddelde woonlasten dan dat het de echt vrij toelaatbare (wettelijke) belastingruimte toont.

Uitkomst berekening financiële kengetallen De Wolden

Omschrijving	2023 Rek.	2024 Begr.	2025 Begr.	2026 Begr.	2027 Begr.	2028 Begr.
1A - Netto schuldquote	25%	39%	42%	42%	41%	41%
1B - Idem gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	10%	29%	50%	54%	56%	52%
2 - Solvabiliteitsratio	53%	52%	42%	42%	41%	41%
3 - Grondexploitatie	1,6%	-0,2%	1,12%	0,52%	-0,73%	-0,73%
4 - Structurele exploitatieruimte	3,2%	3,7%	-1,79%	-1,06%	-1,95%	-2,02%
5 - Onbenutte belastingcapaciteit	89%	93%	91%	90%	90%	90%

Conclusie

Voorgeschreven is dat naast de kengetallen zelf, een beoordeling plaatsvindt van de onderlinge verhouding hiervan in relatie tot de financiële positie.

De kengetallen zijn communicerende vaten, waarbij enkele een stoplichtfunctie hebben en andere een signaalfunctie. Het is overigens van belang de kengetallen in samenhang te zien omdat een afzonderlijk kengetal niet zoveel zegt over de financiële positie. Daarnaast zijn wij ons ervan bewust dat uitkomsten weliswaar momentopnames zijn maar daarnaast ook een voorspellend karakter hebben. Samenvattend ontstaat het volgende beeld.

Netto schuldquote	Deze valt nog steeds ruim binnen de landelijk gehanteerde richtlijn van maximaal 130%. Door toenemende investeringen neemt vanzelfsprekend de omvang van de schuld ook toe.
Solvabiliteitsratio	De solvabiliteit blijft op een stabiel niveau van ongeveer 40%.
Grondexploitatie	De gemeente heeft beperkt geïnvesteerd en loopt hierdoor geen grote bijzondere risico's – er geldt overigens geen richtlijn.
Structurele exploitatieruimte	Door een verdere uitzetting van de (kapitaal)lasten neemt de druk op het begrotingssaldo toe.
Onbenutte Belastingcapaciteit	Hoewel de gemeente onder het landelijk gemiddelde zit v.w.b. de woonlasten, is er t.o.v. de norm toelating artikel-12 gemeente, nog een ruimte van afgerond € 2,1 miljoen om de OZB (extra) te verhogen. 1% verhoging leidt tot een voordeel van € 51.000. Dit is echter een politieke afweging. Kengetal toont de verhouding t.o.v. de landelijk gemiddelde woonlasten.

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Een aanzienlijk deel van de in de gemeente De Wolden aanwezige kapitaalgoederen zoals infrastructuur, gebouwen en plantsoenen is in beheer en onderhoud van de gemeente. Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen kennen we een aantal beheersprogramma's.

We reserveren geld in de exploitatiebegroting om jaarlijks in het noodzakelijke onderhoud te kunnen voorzien. Dat doen we op basis van de beheersprogramma's. Ook het gewenste onderhoudsniveau leggen we daarin vast. Dat niveau is afhankelijk van de hiervoor benodigde beschikbare middelen. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen geeft een dwarsdoorsnede van de begroting. Lasten van onderhoud kunnen op diverse programma's voorkomen.

We zijn momenteel bezig met het opstellen van een nota kapitaalgoederen. Naar verwachting wordt deze eind 2024 opgeleverd. Deze nota geeft mogelijk structurele financiële effecten maar zitten niet in deze begroting verwerkt.

Basisgegevens te onderhouden kapitaalgoederen

Vanuit de verschillende beheerpakketten is de onderstaande tabel met ons te beheren areaal opgesteld. Door continue verbetering van de gegevens in beheersystemen kunnen er verschillen ontstaan ten opzichte van vorige jaren. Daarnaast kan een areaal door uit- of inbreidingen groeien of krimpen.

Onderwerp	Karakteristiek	Onderhoud
Openbare ruimte	Oppervlakte totaal	22.635 ha.
	Oppervlakte verharde wegen	2.576.022 m ²
	Verharde fietspaden	279.802 m ²
	Halfverharde voet- en fietspaden	267.320 m ²
	Verharde wandelpaden	164.898m ²
	Zand- en puinwegen	246.261 m ²
	Oppervlakte groen (plantsoen en gazons)	1.620.000 m ²
	Oppervlakte bos en natuur (berm, etc.)	3.780.000 m ²
	Bomen	60.000 st.
	Sportterreinen	236.947 m ²
Openbare verlichting (armaturen)	Openbare verlichting (armaturen)	5.300 st.
	Speeltoestellen	676 st.
	Begraafplaatsen	5 st.
Gebouwen	Sportaccommodaties	29 st.
Riolering	Lengte	461 km.
	Kolken	11.500 st.
	Minigemalen	1.056 st.
	Individuele Behandeling van Afvalwater (IBA)	237 st.
	Hoofdgemalen	45 st.
	Bergbezinkvoorzieningen	10 st.
Kunstwerken	Tunnels	3 st.
	Bruggen, tunnels en duikers	79 st.
Verkeersmeubilair	Verkeersborden	7.600 st.
	Objectverwijzingsborden (straatnaam- ANWB borden)	3.000 st.

Beleidskader

We hebben een verouderde kwaliteitsvisie. We zijn in 2024 begonnen met het opstellen van een Beleidsplan Openbare Ruimte (hierna BOR). De aanleiding is dat we op dit moment de samenhang missen tussen de verschillende beleidsterreinen. We zien binnen de Omgevingswet de opgave om integraal te werken. Het BOR omvat onder andere de thema's wegen/verkeer, kunstwerken, openbare verlichting, water, groen en biodiversiteit, spelen, toegankelijkheid en inclusie. Het BOR zal de basis zijn voor de verdere uitwerking en actualiseren van de diverse beheerplannen. Of er financiële gevolgen verbonden zijn de uitvoering/uitwerking van de beheerplannen, is nu nog niet bekend. Het BOR zal aan de raad worden voorgelegd.

Toelichting per beheersprogramma

Het speelruimtebeleidsplan

In de gemeente zijn 81 speelplekken die verschillen in grootte en inrichting. Deze speelplekken worden beheerd door verschillende speelverenigingen waar we als gemeente een contract mee hebben. Als gemeente zijn we namelijk wel verantwoordelijk voor de veiligheid van deze speeltoestellen, die getoetst wordt aan het Warenwetbesluit Attractie- en speeltoestellen. Hiervoor voeren we jaarlijks inspecties uit, die we eens in de paar jaar extern wegzetten om bedrijfsblindheid te voorkomen. Hierbij worden de speelplaats, speeltoestellen en de speelzone geïnspecteerd.

De speeltuinverenigingen ontvangen jaarlijks een bijdrage voor het beheren van de speeltoestellen. De speeltuinverenigingen voeren daarvoor kleine onderhoudswerkzaamheden uit en moeten ten minste eenmaal per jaar een functionele inspectie uitvoeren. Daarbij controleren ze de functionaliteit en stabiliteit van een toestel, in het bijzonder op slijtage. Zo is aangetoond dat het noodzakelijke onderhoud daadwerkelijk is uitgevoerd door de speeltuinvereniging.

Op basis van de veiligheidsinspectie kan blijken dat het repareren van een speeltoestel niet rendabel is. Het is dan vaak verstandiger het speeltoestel te vervangen door een nieuw speeltoestel. In de begroting is hiervoor een structurele vervangingsinvestering opgenomen. De vervanging van speeltoestellen wordt voor 60% door de gemeente gefinancierd, de overige 40% dienen de verenigingen zelf te betalen, eventueel door middel van extern verkregen subsidies.

Omschrijving	Budgetten 2024	Budgetten 2025
Onderhoud speelvoorzieningen	23.000	23.000

Het wegenbeheersprogramma

De gemeente heeft een rationeel beheerprogramma voor verharde wegen. In dit programma heeft de raad het onderhoudsniveau vastgelegd waaraan het wegenonderhoud moet voldoen. Aan verhardingen in de gebruikscategorie 'Bedrijventerreinen' is een kwaliteitsniveau C vastgesteld. De andere gebruikscategorieën hebben kwaliteitsniveau B. Uitgangspunt is dat dit voldoet aan de kwaliteitsnormen van het CROW (Centrum voor onderzoek en regelgeving in de grond-, weg- en waterbouw en verkeerstechniek).

Om de twee jaar wordt in de zomerperiode een wegeninspectie uitgevoerd. Na elke inspectie beoordelen we op basis van het beschikbare budget en de wensen van Dorpsbelangenverenigingen welke wegen de twee daaropvolgende planjaren een onderhoudsbeurt krijgen. De resultaten van deze wegeninspectie vormen de basis voor het nieuwe onderhoudsprogramma en de meerjarenplanning. Halfverharde paden worden eens in de 5 jaar geïnspecteerd. Het onderhoud aan zand- en puinwegen wordt in eigen beheer uitgevoerd.

Omschrijving	Budgetten 2024	Budgetten 2025
Onderhoud wegen, voetpaden en fietspaden	1.509.000	1.553.000
Verkeersvoorzieningen (bewegwijzering, borden, verkeersveiligheid)	117.000	124.000
Straatvegen en onkruid borstelen	179.000	204.000
Bermonderhoud	154.000	159.000
Totaal	1.959.000	2.040.000

Beheersprogramma openbare verlichting

In 2013 is het beleidsplan Openbare verlichting 2013-2017 door de raad vastgesteld. Het onderhoudsniveau is vastgesteld op kwaliteitsniveau B met uitzondering van het functiegebied bedrijven-terrein. Daarnaast geldt de richtlijn Openbare Verlichting 2011 (ROVL-2011).

Dit beleidsplan wordt momenteel nog steeds gebruikt voor het beheer en vervangen van lampen door duurzame ledverlichting. Ongeveer 45% van alle openbare verlichting bestaat uit ledverlichting. De masten met paaltoppen en masten langs doorgaande wegen worden in de komende jaren vervangen door ledverlichting. Met ingang van 2025 ligt er een nieuw beheer- en onderhoudscontract voor de openbare verlichting. In dit contract is opgenomen dat we versneld gaan verleden maar ook dat storingen binnen 10 werkdagen worden opgelost, nu is dat vier tot zes weken. Verder zal in 2025 een lichtkwaliteitsplan (nieuw beleidsplan) worden opgesteld.

Omschrijving	Budgetten 2024	Budgetten 2025
Onderhoud openbare verlichting	122.000	125.000

Beheersprogramma kunstwerken en bruggen

Het onderhoud van civiele kunstwerken is gebaseerd op het huidige Bruggenbeheersplan. Alle civiele kunstwerken zijn in 2022 beoordeeld en het onderhoud en/of vervanging is in kaart gebracht. Jaarlijks zetten we het benodigde exploitatiebudget in voor planmatig onderhoud aan de bruggen en duikers. In de begroting 2025 is er een investeringskrediet opgenomen voor het vervangen van civiele kunstwerken(bruggen).

Omschrijving	Budgetten 2024	Budgetten 2025
Onderhoud bruggen	93.000	96.000

Het beheersprogramma groen

In 2013 is het CROW kwaliteitsniveau B door de raad vastgesteld voor alle functiegebieden behalve het functiegebied bedrijventerrein. Voor bedrijventerreinen is kwaliteitsniveau C vastgesteld. De ambities voor de kwaliteit van onderhoud worden getoetst door een beleidsmeting. Elk jaar worden 5 beleidsmetingen op ad-random meetpunten gedaan.

Omschrijving	Budgetten 2024	Budgetten 2025
Onderhoud openbaar groen	1.175.000	1.204.000
Onderhoud openbaar groen begraafplaatsen	94.000	99.000
Totaal	1.269.000	1.303.000

Riolering- en waterprogramma

In 2022 is een nieuw Riolerings- en Waterprogramma 2023-2028 (hierna RWP) opgesteld, en op 22 december 2023 is deze vastgesteld door de raad. In het RWP maakt de gemeente duidelijk hoe zij haar zorgplicht en taken rondom afvalwater, hemelwater en grondwater invult. Bij het opstellen van het RWP is intensief samengewerkt met waterschap Drents Overijsselse Delta en de vijf andere gemeenten uit de Fluvius werkregio.

In het RWP staat wanneer welke activiteiten worden uitgevoerd. Naast dagelijks beheer en onderhoud zijn dit (regionale-) onderzoeksactiviteiten en vernieuwing van objecten.

In het financiële hoofdstuk van het RWP staan de kosten voor het doelmatig beheer en behoud van de riolering en aanverwante objecten uitgewerkt. Dit geld wordt via de rioolheffing opgehaald bij burgers en bedrijven.

Grondwater

Vanuit onze zorgplicht beheren en onderhouden we drainagesystemen in het openbaar gebied. Ons grondwatermeetnet biedt continue inzicht in de grondwatersituatie.

Actualisatie systeemoverzichten stedelijk water (SSW's)

Periodiek rekenen we rioolstelsels (hydraulisch-) door om te beoordelen of deze nog voldoen aan de door ons geformuleerde ambities en uitgangspunten uit het RWP. Op basis hiervan kunnen knelpunten in het systeem functioneren worden geformuleerd, en geprogrammeerd en opgelost. Een ander belangrijk doel is het vastleggen en actualiseren van systeemkennis.

Onderzoek foutieve aansluitingen

Jaarlijks verrichten we onderzoek naar foutieve rioolaansluitingen. Daarbij gaat het om aansluitingen van hemelwater op een druk- of vuilwaterriolering of van vuilwater op hemelwaterriolering (met name bij verbeterd gescheiden stelsels (VGS))

Inspecties/onderhoud

In het kader van planmatig onderhoud wordt riolering geïnspecteerd om inzicht te krijgen in de technische staat van de riolering.

De camera-inspecties worden uitgevoerd in riolering die minimaal 35 jaar oud is. Vervolgens is de inspectiefrequentie elke tien jaar. De schades die worden geconstateerd, worden in de opvolgende jaren op basis van urgentie en noodzaak gerepareerd of indien nodig wordt het riool vervangen.

Individuele Behandeling van Afvalwatersystemen (IBA's) zijn in eigendom van de gemeente. Het waterschap is verantwoordelijk voor het dagelijks onderhoud, en reinigt slibvangers, repareert schades en controleert steekproefsgewijs de kwaliteit van het uitstromende water. De gemeente is verantwoordelijk voor groot onderhoud en vervanging. De onderhoudstaat van alle IBA's is in beeld gebracht, en planmatige vervanging en groot onderhoud zal in de komende jaren worden uitbesteed. Het onderhoud van rioolgemalen is ook onderwerp van aandacht.

Reiniging

Voor een goede afstroming in de vrijvervalriolering wordt jaarlijks een deel gereinigd. De riolering (droogweerafvoer, gemengd en hemelwater) wordt circa een keer per 10 jaar gereinigd.

Kolken worden afhankelijk van de locatie een of twee keer per jaar gereinigd. Gemalen en mini-gemalen worden tenminste een keer per jaar gecontroleerd en gereinigd.

Onderhoudskosten

De jaarlijkse middelen om bovengenoemde water- en rioleringstaken te kunnen uitvoeren, worden opgevangen vanuit de rioolheffing en de voorziening riolering.

Omschrijving	Budgetten 2024	Budgetten 2025
Onderhoud e.d. vrijverval riolering	208.000	170.000
Onderhoud e.d. vacuüm drukriolering, gemalen en bezink-bassins	36.000	36.000
Onderhoud IBA's	30.000	30.000
Totaal	274.000	236.000

Het gebouwenbeheersplan

Eens in de vier jaar wordt het gebouwenbeheersplan van de gemeentelijke gebouwen herzien. In 2020-2021 heeft er een nieuwe onderhoudsinspectie plaatsgevonden. De uitkomsten van deze inspectie zijn verwerkt in het gebouwenbeheersysteem (Planon). Met dit systeem kan de onderhoudsbehoefte voor de komende 10 planjaren en verder worden berekend. In de tussenliggende jaren wordt jaarlijks beoordeeld welk onderhoud is uitgevoerd en in hoeverre de voorziening en de dotatie nog op pijl zijn.

De norm voor de kwaliteit van de gebouwen is vastgesteld op conditiescore 3 (NEN 2767). De noodzakelijke maatregelen om het niveau te halen bestaan uit groot (planmatig) en klein (regulier) onderhoud. Om schommelingen in de begroting door de werkelijke uitgaven te voorkomen is de "voorziening gemeentelijke gebouwen" ingericht.

De kosten van het onderhoud stijgen jaarlijks door de leeftijd van de gebouwen, verder heeft de inflatie en bouwkostenstijging effect op de onderhoudskosten. Bij het opstellen van de vorige begroting heeft er een mutatie onderhoudsplan gemeentelijke gebouwen plaatsgevonden. Op basis van het vastgestelde onderhoudsplan in het gemeentelijke gebouwenbeheersysteem (Planon), zal het onderhoudsbudget volgens het 10-jaarlijks voortschrijdend inzicht gemiddeld gaan stijgen om het gewenste en vastgestelde kwaliteitsniveau te handhaven. Jaarlijks wordt bekeken of dit budget nog toereikend is. In 2025 zal er een herinspectie worden gedaan bij de gebouwen die in beheer zijn bij de gemeente De Wolden.

Eind 2023 is het Huus veur Sport & Cultuur (nu het Wolderhuus) op de locatie Zuider Esweg in Zuidwolde opgeleverd en vanaf januari 2024 in gebruik genomen. De terreinafwerking is nagenoeg gereed. In 2024 worden de sporthallen Buddingehof, de Marse en de Slenken verder op installatiegebied verduurzaamd. Sporthal 't Zandmeer is verduurzaamd met een warmtepomp en warmte terugwinunit waardoor dit gebouw van het gasnet kan worden afgekoppeld. Lopende het jaar zijn geplande onderhoudswerkzaamheden, zowel storingen als preventief onderhoud, uitgevoerd.

Omschrijving	Budgetten 2024	Budgetten 2025
Normaal klein jaarlijks onderhoud	225.000	225.000
Storting in de voorziening voor periodiek groot onderhoud	389.000	508.000

Financiering

Inleiding

In de paragraaf financiering beschrijven we de organisatie en het beheer van de geldmiddelen en alle risico's die de gemeente daarbij loopt. Kern van de zaak is het beheersen van de risico's.

Onze financieringsfunctie omvat alle activiteiten die voorzien in de vermogensbehoefte van de gemeente. Het gaat daarbij om het aantrekken van leningen en het uitzetten van tijdelijk overtollig geld. Verder gaat het om de beheersing van de financiële risico's die gepaard gaan met de geldstromen, de financiële posities en de vermogenswaarden. Het financieringsbeleid is nodig om de rente die de gemeente moet betalen op de aangetrokken leningen te beheersen en de daarmee samenhangende risico's te beperken. Binnen de wettelijke kaders ligt de invulling van het beleid bij het verstrekken van leningen en het verlenen van garanties uit hoofde van de publieke taak bij de gemeenteraad.

Uit de financieringsparagraaf moet blijken dat:

- De uitvoering van de financieringsfunctie uitsluitend de publieke taak dient.
- Aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm wordt voldaan.
- Het beheer prudent en risicomijdend is.

De risicobeheersing richt zich op renterisico's, kredietrisico's, koersrisico's en valutarisico's. De Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo) bepaalt de vereisten ten aanzien van de kredietwaardigheid van financiële instellingen.

Wettelijk kader

De uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie moet plaatsvinden binnen de wettelijke kaders van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido), die op 1 januari 2001 is ingevoerd en voor het laatst in 2009 is gewijzigd. In de wet staan transparantie en risicobeheersing centraal. De transparantie komt tot uitdrukking in een verplicht treasurystatuut en een financieringsparagraaf in begroting en jaarrekening. De nieuwe notitie rente 2023 bevordert een eenduidige handelswijze met betrekking tot rente door gemeenten (harmonisering), stimuleren dat de gemeenten de (verwachte) werkelijk rentelasten opnemen in de begroting en jaarstukken en het eenduidig inzichtelijk maken van de wijze waarop de gemeenten met rente zijn omgegaan (transparantie). Dit is verwerkt in deze begroting.

Een ander belangrijk uitgangspunt van de Wet Fido is dat deze wet aan de lagere overheden de verplichting oplegt financiële risico's op treasurygebied te beheersen. In het treasurystatuut zijn binnen de mogelijkheden van de wet Fido en de Ruddo de kaders vastgelegd voor de uitvoering van de treasuryfunctie bij de gemeenten. Omdat het schatkistbankieren en de wet Houdbaarheid overheidsfinanciën (Wet Hof) wettelijk kader hebben gekregen, hebben wij het treasurystatuut in november 2014 hierop aangepast.

Vermogenspositie

Langlopende leningen

In onderstaande tabel staat het verwachte verloop van de langlopende vaste geldleningen.

Jaar (Bedragen x € 1.000)	Stand per 1-1	Opgenomen	Aflossing	Stand per 31-12
2025	23.700		1.125	22.575
2026	22.575		1.125	21.450
2027	21.450	4.500	1.125	24.825
2028	24.825	3.000	1.305	26.520

Herfinanciering en aanvullende financiering

Voor de jaren 2025-2028 gaan we uit van een financieringsbehoefte bijna € 11 miljoen. In de jaren 2025 en 2026 kunnen we dit nog uit de eigen middelen dekken. Voor de jaren 2027 en 2028 dekken we dit door langlopende leningen af te sluiten van respectievelijk € 4,5 en € 3 miljoen.

Financieringsbeleid

Om te voorzien in de financieringsbehoefte staan de gemeente interne en externe financieringsmiddelen ter beschikking. De interne financieringsmiddelen bestaan uit de reserves, oftewel eigen vermogen en de voorzieningen. De externe financieringsmiddelen bestaan uit de opgenomen langlopende geldleningen en kortlopende middelen (o.a. rekening-courant geld en kasgeldleningen), oftewel het vreemd vermogen. Op het moment dat de uitgaven worden gedekt door inzet van reserves vindt een substitutie plaats van eigen vermogen naar vreemd vermogen.

We werken vanuit totaalfinanciering. Kenmerk is dat er geen één-op-één relatie wordt gelegd tussen een investering en financiering, maar dat we kijken naar het totaal. Het systeem van totaal-financiering maakt optimale benutting van externe financieringsbronnen mogelijk. We proberen leningen tegen zo laag mogelijke kosten aan te trekken en tegelijkertijd de renterisico's te beheersen.

Liquiditeitenbeheer

Liquiditeitenbeheer is het beheren, reguleren en besturen van inkomende en uitgaande geldstromen en de effecten daarvan op de rekening-courantsaldi.

De BNG moet voor de kredietlimieten aan decentrale overheden liquiditeiten aanhouden, daarom wordt vanaf 1-1-2019 over het ongebruikte deel van de kredietlimiet een bereidstellingsprovisie in rekening gebracht. Om de bereidstellingsprovisie te beperken, hebben we met BNG-overleg gehad om de overeenkomst financiële dienstverlening te wijzigen. Het totale kredietarrangement is € 8,5 miljoen, hiervan is € 2 miljoen voor de kredietlimiet en € 6,5 miljoen voor intradaglimiet. Als gevolg van de stijgende rente, gaan we in 2024 onderzoeken of het huidige kredietarrangement nog voldoet aan onze wensen. Door het opstellen van een meerjarenliquiditeitenprognose, die gebaseerd is op de meerjarenbegroting (inclusief de meerjareninvesteringsplanning), proberen we liquiditeitsrisico's zoveel mogelijk te beperken. We maken voor het eerste jaar een liquiditeitsbegroting, daarin staan de schattingen van de uitgaven en inkomsten die verband houden met de exploitatie, grondexploitatie en investeringen. Lopende het begrotingsjaar wordt deze liquiditeitsbegroting geactualiseerd, omdat de schatting in de loop van het jaar nogal eens verandert door wijziging in de realisatie van de uitgaven en inkomsten. Een en ander is mede afhankelijk van een goede informatievoorziening vanuit de gehele samenwerkingsorganisatie.

Ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt

In het 2e kwartaal van 2024 ligt de inflatie in de eurozone nog steeds boven de Europese doelstelling van 2%. Volgens de laatste cijfers van juli bedraagt de inflatie nu 2,6%. Zoals bekend, is de rente in 2023 sterk verhoogd om de inflatie te verlagen. Dit heeft tot zekere hoogte gewerkt. Echter de renteverhogingen hebben een negatieve invloed op de economische groei in de eurozone. Immers hogere rentetarieven remmen investeringen en bestedingen af. Dit is terug te zien in de cijfers van de economische groei. In het 2e kwartaal van 2024 groeide het bruto binnenlands product van de eurozone met 0,3% ten opzichte van het vorige kwartaal. Om een recessie te voorkomen, is de Europese Centrale Bank (ECB) voornemens om de rente verder te gaan verlagen. In juni 2024 is een eerste verlaging van 0,25% doorgevoerd. De verwachting is dat in 2024 de rente nogmaals 2 keer wordt verlaagd met 0,25%: in september en in december. Voor 2025 worden nog vier renteverlagingen van 0,25% verwacht, waardoor de rente van de ECB uiteindelijk met 1,5% wordt verlaagd. Wanneer al deze renteverlagingen worden doorgevoerd zal het depositotarief van de ECB 2,5% bedragen in plaats van 4%.

Het effect van deze renteverlagingen betekent voor De Wolden dat het enerzijds goedkoper wordt om geld te lenen, en anderzijds zal leiden tot lagere rentebaten. Gezien het beeld van de afgelopen jaren zal een lagere rente vooral nadelig zijn voor gemeente De Wolden. De gemeente hoefde namelijk geen leningen aan te trekken, en beschikte over een goed gevulde schatkist.

Op basis van de huidige inzichten, zoals gepresenteerd in deze meerjarenbegroting verwachten we dat we in 2027 en 2028 langlopende geldleningen gaan afsluiten. Met betrekking tot de geld- en kapitaalmarkt volgen wij, naast eigen visie en waarneming ook adviezen van de sector banken en beleggingsinstellingen.

Rentetoerekening

In 2023 is er een nieuwe notitie Rente verschenen van de Commissie BBV. Belangrijkste wijziging van deze notitie is de wijze waarop rente wordt toegerekend aan het Grondbedrijf. Met ingang van de begroting 2025 wordt er rente aan het Grondbedrijf toegerekend met de omslagrente, net zoals we dat nu ook doen voor de investeringen. De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa, grondbedrijf en exclusief de verstrekte leningen, die integraal zijn gefinancierd.

Wij komen uit op een omslagrente van afgerond 0,20%. Daarnaast moeten we ook inzicht geven in de rentelasten, het renteresultaat, de financieringsbehoefte en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend. In onderstaande tabel is het renteschema voor 2025 opgenomen:

Renteschema:

a.	Rentelasten langlopende geldleningen	€	313.314
	Rentelasten en -kosten kortlopende geldleningen	€	65.000
b.	Rentebaten langlopende geldlening o.a.SWO en Enexis	-/- €	<u>286.391</u>
	Saldo rentelasten en -baten	€	91.923
c.	Rente doorberekend aan facilitaire grondexploitaties	-/- €	<u>0</u>
d.	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	€	91.923
e.	Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag 0,2%)	€	<u>106.080</u>
f.	Renteresultaat op het taakveld Treasury	-/- €	<u>14.157</u>

Risicobeheersing

De belangrijkste financiële risico's bij de uitvoering van het treasurybeleid zijn de renterisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's en koersrisico's. Aangezien de gemeente geen leveranciers en afnemers kent van buiten de eurolanden zijn koersrisico's niet aanwezig. Blijven over de rente-, krediet- en liquiditeitsrisico's.

Kasgeldlimiet

Een belangrijk uitgangspunt van de Wet FIDO is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van openbare lichamen. Om een grens te stellen aan kortlopende financiering is in de Wet FIDO de kasgeldlimiet opgenomen. De kasgeldlimiet wordt bepaald door het begrotingstotaal bij aanvang van het dienstjaar te vermenigvuldigen met een bij ministeriële regeling vastgesteld percentage van 8,5%. Het uitgangspunt is dat een eventueel financieringstekort zoveel mogelijk met kort geld gefinancierd (lagere rente) wordt; zolang we maar binnen de kasgeldlimiet blijven. Dat geldt totdat lang geld goedkoper wordt.

De kasgeldlimiet (de ruimte voor korte financiering) kan conform de Wet FIDO, bij aanvang van het kalenderjaar 2025 worden gesteld op 8,5% van het begrotingstotaal van € 70,255 miljoen = € 5,972 miljoen.

Grondslag <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Toegestane kasgeldlimiet				
In procenten van de grondslag	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
In bedrag	5.972	5.972	5.972	5.972
Omvang vlottende korte schuld				
Opgenomen gelden < 1 jaar				
Schuld in rekening-courant				
Gestorte gelden door derden < 1 jaar				
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld				
Vlottende middelen				
Contante gelden in kas	3	1	1	1

Grondslag <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Bank- en giroaldi	340	344	393	397
Tegoeden in rekening courant	4.467	2.685	6.847	5.472
Overige uitstaande gelden < 1 jaar				
Toets kasgeldlimiet				
Totaal netto vlottende middelen	-4.810	-3.030	-7.241	-5.870
Toegestane kasgeldlimiet	5.972	5.972	5.972	5.972
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	10.782	9.002	13.213	11.842

Renterisicobeheer

Renterisico's zijn te omschrijven als ongewenste veranderingen van de financiële resultaten als gevolg van wijzigingen in het renteniveau. Een oplopende of een dalende rente-ontwikkeling heeft een behoorlijke invloed op de financiële positie van de gemeente. Stijging van de rente betekent hogere kosten. Het omgekeerde geldt bij beleggingen. Een goede planning van de investeringen is een vereiste om op een goede manier in te kunnen spelen op de marktontwikkelingen.

Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld

De Wet Fido definieert vaste schuld als opgenomen geldleningen met een rentetypische looptijd groter dan of gelijk aan 1 jaar. Van renterisico is sprake als er onzekerheid bestaat rond toekomstige renteniveaus.

Deze situatie doet zich op de volgende momenten voor:

- Bij variabel rentende leningen.
- Indien een toekomstige financieringsbehoefte nog niet afgedekt is.
- Bij naderende renteaanpassingen van leningen.

Het doel van de renterisiconorm is om op de lange termijn niet afhankelijk te zijn van het renteniveau in een bepaald jaar. Met de norm bevordert de Wet Fido een solide financieringswijze bij openbare lichamen en levert een bijdrage aan de uitstekende kredietwaardigheid van openbare lichamen op de kapitaalmarkt.

Jaarlijks mogen de renterisico's niet hoger zijn dan 20% van het lastentotaal van de begroting bij aanvang van het boekjaar. In onderstaande tabel wordt de norm afgezet tegen de feitelijke situatie. Conclusie: we voldoen ruimschoots aan de risiconorm.

Renterisiconorm en renterisico's van het begrotingstotaal.

Renterisicobeheer/-norm <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	2025	2026	2027	2028
1. Renteherziening op vaste schuld o/g				
2. Aflossingen	1.125	1.125	1.125	1.305
3. Renterisico (1+2)	1.125	1.125	1.125	1.305
4. Renterisiconorm	14.051	14.076	13.896	13.918
5a. Ruimte onder renterisiconorm (4-3)	12.926	12.951	12.771	12.613
5b. Overschrijding renterisiconorm (3-4)				

Berekening renterisiconorm	2025	2026	2027	2028
4a. Begrotingstotaal	70.256	70.382	69.478	69.592
4b. Percentage regeling (v.h. begrotingstotaal)	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm (4a x 4b)	14.051	14.076	13.896	13.918

Verstreckte geldleningen.

Risicogroep <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	Restant schuld 1-1-2024	% van het totaal	Met/zonder (hypothecaire) zekerheid
Wolderhuus Zuidwolde	17.544	65,4	met
Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen	2.795	10,4	zonder
St.Stimulering Volkshuisvesting (SVN)	1.396	5,2	zonder
Hypotheekverstrekking aan ambtenaren	1.482	5,5	met
Glasvezel De Wolden BV	2.635	9,8	zonder
Lening tbv inventaris Wolderhuus	400	1,5	zonder
Dorpshuis Koekangerveld	17	0,1	zonder
Dorpshuis Ansen	50	0,2	zonder
Dorpshuis Echten	34	0,1	zonder
Zwembad Ruinen	42	0,2	zonder
Lening Hul en Duurkoop	5	0,0	zonder
Aandeelhouderslening Enexis	432	1,6	zonder
Totaal	26.832	100	

De verstreckte langlopende leningen betreffen voornamelijk verstrekking van hypothecaire geldleningen aan ambtenaren, de geldlening aan Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen en aan Glasvezel De Wolden B.V. betreffende de aanleg van een snel glasvezelnetwerk. Het risico dat de gemeente loopt, beschouwen we als minimaal.

Schatkistbankieren

Op 15 december 2013 is de regeling schatkistbankieren decentrale overheden (Fido) van kracht geworden. Vanaf dat moment zijn alle decentrale overheden (provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen in de vorm van een openbaar lichaam) verplicht om hun overtollige middelen in de schatkist aan te houden. Dit betekent dat overtollige gelden niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist mogen worden weggezet. Wel mogen decentrale overheden overtollige middelen aan elkaar uitlenen, zolang er geen sprake is van een toezichtrelatie, om zodoende een beter rendement te halen dan bij de schatkist.

De schatkist biedt geen leen- of roodstand faciliteiten aan. De deelname van decentrale overheden aan het schatkistbankieren, draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector, waardoor de externe financieringsbehoefte van het Rijk minder wordt. Dit vertaalt zich in een lagere staatsschuld.

De hoogte van het drempelbedrag hangt af van de omvang van de begroting; maatgevend voor de omvang van de begroting is het begrotingstotaal zoals dat ook gebruikt wordt voor bijvoorbeeld het berekenen van de kasgeldlimiet. De drempel is gelijk aan 2,0% van het begrotingstotaal indien het begrotingstotaal lager is dan € 500 miljoen (deze wijziging van regeling treedt in werking met ingang van 1 juli 2021), waarbij het drempelbedrag minimaal € 1 miljoen bedraagt. Indien het begrotingstotaal hoger is dan € 500 miljoen is de drempel gelijk aan € 10 miljoen plus 0,2% van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat. De drempel is nooit lager dan € 1 miljoen.

Wet HOF

In de wet Houdbare overheidsfinanciën (Hof) wordt de Nederlandse uitwerking van Europese afspraken ten aanzien van de overheidsfinanciën geregeld. De wet is van toepassing op het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten en is op 1 januari 2014 in werking getreden. Op basis van de wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof) en de geldende begrotingsregels leveren het Rijk en de medeoverheden een gelijkwaardige inspanning bij het terugdringen van het begrotingstekort. Over de bijdrage van de medeoverheden aan de Europese doelstellingen wordt aan het begin van elke kabinetsperiode bestuurlijk overleg gevoerd. Het Rijk en de VNG hebben ingestemd met het onderhandelaarsakkoord.

Geprognosticeerde balans

Balans (Bedragen x € 1.000.000)	2023 rekening	2024 begroot	2025 begroot	2026 begroot	2027 begroot	2028 begroot
Activa						
Immateriële vaste activa	0,1	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1
Materiële vaste activa	48,8	69,8	59,5	60,7	62,7	61,0
Financiële vaste activa	27,0	8,2	26,4	26,2	26,2	25,8
- Verstrekkingsaan deelnemingen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
- Leningen aan openbare lichamen	1,4	0,9	2,2	2,6	3,0	3,4
- Leningen aan deelnemingen	3,2	3,1	2,9	2,7	2,5	2,4
- Leningen aan verbonden partijen	2,0	1,7	1,9	1,9	2,1	1,9
- Overige uitzettingen > 1 jaar	20,2	2,3	19,2	18,8	18,4	17,9
Voorraden	1,4	-2,5	0,8	0,3	-0,5	-0,5
Uitzettingen <1 jaar	16,9	13,3	17,1	11,9	10,5	11,1
Liquide middelen	0,8	2,0	0,3	0,5	0,2	0,3
Overlopende activa	5,0	5,0	4,8	4,5	4,9	4,4
Totaal	100,0	96,2	109,0	104,2	104,1	102,2
Eigen vermogen	53,2	44,9	44,9	44,1	43,5	43,0
- Algemene reserve	28,2	29,3	23,3	23,3	23,3	23,3
- Bestemmingsreserves	21,8	16,5	22,0	20,8	19,4	18,1
- Rekeningresultaat	3,2	0	0	0	0	0
Voorzieningen	5,1	5,4	6,6	7,9	9,1	10,3
Vaste schulden > 1 jaar	24,8	23,7	22,6	21,5	24,8	26,5
Vlottende passiva	3,1	20,9	5,3	3,5	4,1	2,9
Overlopende passiva	13,8	1,3	29,2	27,3	23,3	21,0
Totaal	100,0	96,2	109,0	104,2	104,1	102,2

Berekening EMU-saldo

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 19) is de verplichting vastgesteld dat de gemeenten ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken over het voorafgaande jaar, het actuele jaar en het volgende jaar. Deze programmabegroting is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten. Het EMU-saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven, berekend op transactiebasis en overeenkomstig de voorschriften van het Europese systeem van nationale en regionale rekeningen in de Europese Unie.

Hieronder de berekening van het EMU-saldo van de gemeente De Wolden. In het overzicht is het EMU-saldo berekend voor de jaren 2024 tot en met 2026, zoals dat voortvloeit uit deze begroting. Een exploitatietekort heeft een minteken. De posten met een plus verkleinen het EMU-tekort, die met een min vergroten het EMU-tekort.

Gemeente De Wolden <i>(Bedragen x € 1.000)</i>		2024	2025	2026
Vraag		volgens begroting	volgens begroting	volgens meerjarenraming
+1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.104	-1.385	-4.828
-2	Mutatie (im)materiële vaste activa	5.119	5.508	1.179
+3	Mutaties voorzieningen	350	936	1.502
-4	Mutaties voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-620	-476	-928
-5	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-
Berekend EMU-saldo		-7.253	-5.481	-3.595

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 21 november 2023 is overeenstemming bereikt over de EMU-norm voor de decentrale overheden. In dit overleg is een EMU-norm overeengekomen van -0,5% van het bruto binnenlands product (bbp) voor de periode 2024 tot en met 2026. Dat betekent een verruiming van 0,1% ten opzichte van de voorgaande periode.

Bedrijfsvoering

Een van de verplichte paragrafen vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is de paragraaf bedrijfsvoering.

Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen

De bedrijfsvoering, met uitzondering van de huisvesting, is vanaf 2015 ondergebracht in de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen (SWO). De SWO heeft een eigen programma-begroting met één programma, het programma Bedrijfsvoering.

De Begroting 2025 inclusief Meerjarenraming 2026-2028 is door het bestuur van de SWO vastgesteld nadat deze in de raden is behandeld. Vervolgens is deze begroting voor 1 augustus toegezonden aan Gedeputeerde Staten. Hiermee voldoen we aan de wettelijk voorgeschreven termijnen van aanbidding en behandeling.

Voor de vaste dienstverlening van de SWO betaalt De Wolden een vaste jaarlijkse bijdrage (zie paragraaf Verbonden Partijen). Daarnaast voert de SWO op incidentele basis opdrachten uit, die apart worden afgerekend.

Missie en visie van de SWO

In de afgelopen jaren zijn organisatorische verbeterpunten benoemd die zich vooral bevinden binnen de bedrijfsvoering en manier van samenwerken in de organisatie. Zij hebben bijvoorbeeld betrekking op de sturing, de samenwerking binnen de organisatie, het 'in control zijn' en de kwaliteit van de financiële functie. Daarnaast heeft de directie begin 2023 de nieuwe koers gepresenteerd op basis van de pijlers Verbinden, Vertrouwen en Eigenaarschap.

Dienstverlening van de SWO

De SWO realiseert de visie Dienstverlening 2021-2025 aan de hand van vier ontwikkelsporen zoals benoemd in de paragraaf 'De inwoner op één'.

Beleidsindicatoren

De informatie over de beleidsindicatoren die betrekking hebben op bedrijfsvoering is opgenomen in de begroting van de SWO. De indicatoren voor formatie en bezetting geven een vertekend beeld. Doordat de ambtelijke organisatie in 2015 is samengevoegd in de SWO zijn enkel nog de medewerkers van de griffie en de gemeentesecretaris in dienst bij gemeente De Wolden. Alle overige ambtelijke medewerkers zijn in dienst van de SWO en vallen daarom niet onder de formatie behorende bij gemeente De Wolden. De kosten voor de medewerkers van de SWO zijn verwerkt in de bijdrage van de gemeente aan deze gemeenschappelijke regeling.

Rechtmatigheid

Met ingang van 1 januari 2023 is voor gemeenten de wet versterking decentrale rekenkamers in werking getreden. Als gevolg hiervan is het college zelf verantwoordelijk voor het opstellen van een rechtmatigheidsverantwoording als onderdeel van de jaarrekening. Het afgeven van een rechtmatigheidsverantwoording door de gemeente houdt in dat het college van Burgemeester en Wethouders (B&W) verklaart dat de financiële handelingen en transacties van de gemeente in overeenstemming zijn met wet- en regelgeving, zoals de relevante wetten, verordeningen en beleidskaders. Er moet worden verantwoord dat de baten, lasten en balansmutaties die in de jaarrekening zijn opgenomen rechtmatig tot stand zijn gekomen. Dit is een formele verklaring, op basis van een voorgeschreven format, die aangeeft dat de gemeente zich heeft gehouden aan de geldende regels en voorschriften bij het uitvoeren van haar taken en het beheren van haar financiën. De accountant neemt deze verantwoording mee in zijn oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening als geheel. In het controleprotocol worden nadere aanwijzingen aan de accountant gegeven. Van belang hierbij zijn met name de gehanteerde goedkeurings- en rapporterings-toleranties.

Interne audit

Colleges en directie zijn verplicht (cf. art. 212/213 van de Gemeentewet en resp. art. 16, art. 29 en art. 14 van de Financiële verordening van gemeente De Wolden, gemeente Hoogeveen en de SWO) zorg te dragen voor de interne toetsing van de getrouwheid van de informatieverstrekking en de rechtmatigheid van beheersmaatregelen. Om hier invulling aan te geven wordt jaarlijks, door het Interne Auditteam, een Intern Controle Plan opgesteld. Er is een gezamenlijk controleplan voor zowel de gemeenten Hoogeveen en De Wolden als voor de SWO.

In het intern controleplan beschrijven we hoe we kunnen vaststellen dat de gemeente en de uitvoeringsorganisatie (de gemeenschappelijke regeling Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen, de SWO) rechtmatig en getrouw handelt en hoe we het niveau daarvan kunnen behouden. Het uiteindelijke doel is governance: het zoveel mogelijk beperken van verrassingen.

Het intern controleplan is opgesteld onder het motto dat, wanneer de processen ('de lijn') op orde zijn, er zo min mogelijk in- en externe controle nodig is. Zijn de processen op orde dan vindt de interne beheersing al daarbinnen plaats en kan de toetsing achteraf beperkt blijven.

Interne controles worden gedurende het controlejaar uitgevoerd waardoor eventuele fouten sneller aan het licht komen en bijsturende maatregelen kunnen worden getroffen. Het leereffect dat van geconstateerde fouten uit zal gaan zal hierdoor worden versterkt.

Accountant

Met de implementatie van de rechtmatigheidsverantwoording in de paragraaf bedrijfsvoering van de jaarrekening legt het college aan de gemeenteraad expliciet verantwoording af over de financiële rechtmatigheid van alle transacties. De controleverklaring van de accountant beperkt zich tot de getrouwheid van de jaarrekening, inclusief de expliciete rechtmatigheidsverantwoording van het college.

Het normenkader geeft inzicht in de bestaande externe wet- en regelgeving en geeft aan op basis van welke wet- en regelgeving de accountant de jaarrekening moet controleren. Het controleprotocol heeft als doel nadere aanwijzingen te geven aan de accountant over de reikwijdte van de accountantscontrole, de daarvoor geldende normstellingen en de daarbij te hanteren goedkeurings- en rapporteringstoleranties voor de controle van de jaarrekening.

De accountant steunt bij het oordeel over de rechtmatigheid op de waarborgen die wij bieden op het vlak van de naleving van de in- en externe wet- en regelgeving.

Onrechtmatigheden in rechtmatigheidsverantwoording

Uit voorgaande jaarrekeningcontroles is gebleken dat er sprake is van begrotingsonrechtmatigheden en aanbestedingsonrechtmatigheden. Hieronder zijn voor deze onrechtmatigheden de oorzaken en toekomstige acties om deze onrechtmatigheden te gaan voorkomen, opgenomen.

Om in 2025 en verder de begrotingsonrechtmatigheden te verkleinen wordt het team control van de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen verder vormgegeven. Het versterken van de financiële functie en het invullen van de rollen van de business controllers zijn hier belangrijke onderdelen van. Vanaf 2024 wordt ingezet dat control nadrukkelijk meeleeft in de P&C-documenten inclusief eventuele begrotingswijzigingen. Het opstellen van een slot begrotingswijziging in december is een van de mogelijkheden die we onderzoeken. Met als doelstelling het voorkomen van begrotingsoverschrijdingen in de jaarrekening.

Voor wat betreft de aanbestedingsonrechtmatigheden zijn er twee oorzaken geconstateerd. Enerzijds is tijdens de interne controle geconstateerd dat een aantal inkopen Europees aanbesteed hadden moeten worden en anderzijds is geconstateerd dat het eigen inkoopbeleid van De Wolden beperkt wordt nageleefd. Met betrekking tot het eigen inkoopbeleid constateren we dat het inkoopstartformulier in een aantal gevallen niet is ingevuld, is ingevuld nadat de aanbestedingsprocedure al gestart is of niet afgestemd is met de afdeling inkoop. Daarnaast is geconstateerd dat de aanbestedingsprocedures zoals opgenomen in het inkoopbeleid niet adequaat gevolgd worden binnen de organisatie.

Om de rechtmatigheid van de inkopen te verbeteren heeft de organisatie een projectleider voor de transitie van de inkoopfunctie aangesteld. Een van de ambities uit het transitieplan is om te zorgen dat er binnen De Wolden 100% rechtmatig wordt ingekocht. Hiervoor is het van belang dat alle contracten zijn vastgelegd en gemonitord vanuit Pactum zodat signaleringen gekoppeld kunnen worden. Hiervoor wordt samen met de contractbeheerders acties uitgezet om alle contracten te registreren, te monitoren en per contract signaleringsfuncties toe te voegen. Deze data zullen ook worden gebruikt voor het opzetten van een actuele aanbestedingskalender voor 2024 en verder. Hiermee kan worden voorkomen dat niet tijdig wordt gestart met een aanbesteding en het opstellen van een inkoopstartformulier.

De controle van de inkoopstartformulieren zal worden georganiseerd en geborgd. Hiervoor zal een herijking in 2024 plaats vinden van de processtappen en ook zullen hier de verschillende inkooprollen aan worden gekoppeld. Tevens zal worden gekeken hoe tijdens tussentijdse spendanalyses de onderliggende documenten en informatie beschikbaar is. Hiervoor zal een analyse worden gemaakt

van de huidige inkoopprocessen. Ook wordt gekeken in welke processen stappen efficiënter kunnen worden ingericht, uitgaande van de controles en monitoring welke jaarlijks plaats vinden.

Ook wordt gekeken in welke systemen welke informatie bewaard wordt en hoe we kunnen zorgen dat deze informatie ook beschikbaar is. Zo kan eerder worden gezorgd dat dossiers compleet zijn of worden gemaakt.

De rechtmatigheidsverantwoording en de toelichting over afwijkingen en te treffen maatregelen dragen bij aan het gesprek tussen het college en de gemeenteraad over de rechtmatigheid en de kwaliteit van het systeem van sturing en beheersing.

Informatiebeveiliging & Privacy

Het waarborgen van privacy en informatiebeveiliging is tegenwoordig cruciaal.

De gemeentelijke organisatie beschikt over veel data van inwoners, ondernemers en andere organisaties. Zij moeten kunnen vertrouwen op een zorgvuldige omgang en beheer van hun gegevens. Helaas nemen de dreigingen met betrekking tot informatiebeveiliging en privacy alleen maar toe door toenemende digitalisering, gebruik van nieuwe technologie en de steeds groter wordende afhankelijkheid van gegevens en systemen. Wet- en regelgeving stelt daarom steeds hogere eisen op het gebied van privacy en informatiebeveiliging. De organisatie moet voldoen aan onder andere de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Daarnaast is een nieuwe Europese richtlijn voor informatiebeveiliging (NIS2) van kracht. Er moet dus een groot aantal maatregelen getroffen worden om de weerbaarheid te vergroten, de risico's naar een acceptabel niveau te brengen en te voldoen aan wet- en regelgeving. Dit is een continu (verbeter)proces. De organisatie is hiermee volop aan de slag en een eerste set veiligheidsmaatregelen is ingevoerd. De basis is echter nog niet op orde en de organisatie moet doorgroeien naar een hoger volwassenheidsniveau. Dit blijkt ook uit het recent uitgevoerd onderzoek door de Rekenkamercommissie.

Speerpunten voor de komende periode zijn:

- Structureel bewustwordingsprogramma (vergroten bewustzijn privacy en beveiliging).
- Bedrijfscontinuïteitsmanagement (hoe te handelen en herstellen bij crisissituaties).
- Opzetten continu verbeterproces/-systeem (Information Security Management System).
- Identity & Access Management (toegang tot systemen op basis van juiste rol/rechten).
- Monitoring & Response (tijdig signaleren en analyseren van verdachte zaken in de netwerk-omgeving en passende maatregelen nemen).

De vereiste maatregelen en middelen om informatiebeveiliging en privacy op orde te krijgen en te houden zijn onderdeel van bovengenoemd extern advies dat is gevraagd rondom de stand van zaken voor informatisering en automatisering. Het integraal voorstel wordt in het najaar 2024 voorgelegd aan de raad.

Notitie overhead

In december 2023 is er een nieuwe BBV-notitie overhead verschenen. Deze landelijke notitie is een actualisatie van de notitie overhead uit 2016. In de notitie overhead zijn een aantal (nieuwe) stellige uitspraken en aanbevelingen opgenomen. Hier is aandacht voor en wordt daar waar nodig opgepakt.

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen
Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD)
Publiek Vervoer Groningen Drenthe
Recreatieschap Drenthe
RUD Drenthe
Samenwerkingsorganisatie De Wolden-Hoogeveen (SWO)
Veiligheidsregio Drenthe
Overige verbonden partijen
Werkvoorzieningsschap Stark
Vennootschappen
Bank Nederlandse Gemeenten
CSV Amsterdam
Enexis
NV Rendo
Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.
Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)

Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD)		
Vestigingsplaats	Assen	
Partners	12 Drentse gemeenten	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Uitvoering wettelijke taken van de gemeente op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Doel: een bijdrage leveren aan de publieke gezondheidszorg met afstemming op de curatieve gezondheidszorg en de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen.	
Bestuurlijk belang	Gemeente De Wolden wordt vertegenwoordigd in het algemeen bestuur door wethouder Turksma. Daarnaast is hij lid van het dagelijks bestuur.	
Website	https://ggddrenthe.nl/	
Bron	Jaarstukken GGD Drenthe 2023	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	3.855.000	4.084.000
Vreemd vermogen	7.177.000	7.931.000
Resultaat boekjaar	1.951.000 na bestemming reserveringen	
Financiële bijdrage gemeente	1.336.935	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	In de praktijk blijkt dat alle risico's zijn gewogen naar de kans dat ze zich kunnen voordoen en de financiële impact die ze voor GGD Drenthe kunnen hebben. Op geld gewaardeerd betekent dit een bedrag van € 2.867.500. Bij het inventariseren van de risico's hebben wij het voorzichtigheidsprincipe in acht genomen. Dit betekent dat wij rekening houden met alle mogelijke risico's op balansdatum. Overigens onderkennen wij dat nooit alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen.	

Veiligheidsregio Drenthe		
Vestigingsplaats	Assen	
Partners	12 Drentse gemeenten	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Vergroten veiligheid inwoners van Drenthe en met de partners zorgen voor een goede voorbereiding op rampen en crises.	
Bestuurlijk belang	Lidmaatschap DB en AB met stemrecht. Gekwalificeerde meerderheid van stemmen is nodig voor besluit. Uitsluitend burgemeesters kunnen lid zijn van het bestuur. De gemeenteraad kan een zienswijze op de begroting geven.	
Website	https://www.vrd.nl/	
Bron	Jaarstukken 2023	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 2.426.695	€ 2.453.174 (conceptcijfer)
Vreemd vermogen	€ 26.716.265	€ 26.326.032 (conceptcijfer)
Resultaat boekjaar	€ 728.951 (conceptcijfer)	
Financiële bijdrage gemeente	Ontvangen dividend: n.v.t. / Bijdrage gemeente 2025 € 1.641.308.	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	In de AB vergadering van 3 april 2024 is benoemd dat de provincie vraagt om in de begroting 2025 aandacht voor het feit dat voor een deel van de risico's weerstandscapaciteit beschikbaar is. Deelnemende gemeenten moeten dit risico ook vermelden in hun paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheer.	

Publiek Vervoer Groningen Drenthe		
Vestigingsplaats	Assen	
Partners	Alle gemeenten uit Groningen en Drenthe en het ov-bureau	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	De gemeenten in en de provincies van Drenthe en Groningen willen een optimaal vervoersnetwerk creëren, dat betaalbaar en toekomstbestendig is. Waarin duurzaam gebruik wordt gemaakt van alle vervoersmiddelen door de inwoners en door bezoekers van de provincies Drenthe en Groningen.	
Bestuurlijk belang	Wethouder Turksma is voor De Wolden bestuurlijk verantwoordelijk.	
Website	https://www.publiekvervoer.nl/	
Bron	Jaarrekening 2023	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 353.000	€ 430.000
Vreemd vermogen	€ 82.000	€ 228.000
Resultaat boekjaar	€ 53.086	
Financiële bijdrage gemeente	Bijdrage 2023: € 15.280	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	In 2023 is gestart met de aanbestedingsprocedure en een visiedocument "stip op de horizon" vastgesteld. Deze GR is een bedrijfsvoering organisatie, de risico's zijn hierbij gering.	

Recreatieschap Drenthe		
Vestigingsplaats	Dwingeloo	
Partners	12 Drentse gemeenten en 1 Friese gemeente	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Recreatieschap Drenthe is een samenwerkingsverband van de 12 Drentse gemeenten en 1 Friese gemeente op het gebied van Recreatie en Toerisme in de provincie Drenthe.	
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit dertien wethouders van de aangesloten gemeenten. Wethouder Hempen-Prent vertegenwoordigt De Wolden in het algemeen bestuur. Daarnaast is zij voorzitter van het dagelijks bestuur.	
Website	https://recreatieschapidrenthe.nl/	
Bron	bron EV en VV: jaarrekening 2023 Recreatieschap; bron bijdrage gemeente: Begroting 2025 Recreatieschap.	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 1.169.872	€ 1.607.032
Vreemd vermogen	€ 1.293.278	€ 879.033
Resultaat boekjaar	€ 142.254	
Financiële bijdrage gemeente	€ 88.303	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Geen risico's van grote materiële betekenis.	

RUD Drenthe		
Vestigingsplaats	Assen	
Partners	12 Drentse gemeenten en de provincie Drenthe	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	De RUD Drenthe is onderdeel van een landelijk dekkend netwerk van omgevingsdiensten, opgezet om de kwaliteit van vergunningverlening, toezicht en handhaving te verbeteren en te uniformeren. Het werkgebied van de RUD Drenthe is de provincie Drenthe. De provincie Drenthe en de twaalf Drentse gemeenten zijn samen eigenaar van RUD Drenthe. RUD Drenthe voert voor de eigenaren/opdrachtgevers het zogenoemde 'Milieubrede takenpakket' uit. Dit pakket betreft: alle milieuvergunningen, alle milieumeldingen, milieutoezicht, toezicht op asbestverwijdering en milieuhandhaving, alle bodemtaken (waaronder toezicht bodemsanering en beoordeling meldingen grondstromen en toezicht grondstromen) en alle milieuspecialismen. Voor ondernemers en inwoners verandert er weinig omdat de gemeente het loket blijft waar ze aanvragen, meldingen en vragen kunnen indienen. De gemeenten en de provincie blijven daarbij verantwoordelijk voor het milieubeleid en prioriteitstelling in de handhaving op lokaal niveau.	
Bestuurlijk belang	Gemeente De Wolden wordt vertegenwoordigd in het algemeen bestuur door wethouder Haar. Daarnaast is hij lid van het dagelijks bestuur.	
Website	https://www.ruddrenthe.nl/	
Bron	Jaarrekening 2023	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 156.000	€ 661.000
Vreemd vermogen	€ 5.787.000	€ 5.091.000
Resultaat boekjaar	Boekjaar 2022: - € 179.000. Boekjaar 2023: € 349.000	
Financiële bijdrage gemeente	€ 1.114.000	

Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Risico's: De meest onzekere factoren betreffen ziekteverzuim bij personeel, werving van nieuwe medewerkers en gevolgen van de omgevingswet. Deze inzichten, uitwerkingen en de hiermee gepaard gaande financiële consequenties worden betrokken in een begroting 2025 of een begrotingswijziging 2024.</p> <p>Ontwikkelingen: 2025 is een jaar waarin de RUD werkt aan de hand van geschatte analyses en berekeningen als het gaat om een majeure ontwikkeling; de nieuwe Omgevingswet. Pas ná het eerste invoeringsjaar (begin 2025) kunnen we de opgedane ervaringen en effecten goed op waarde inschatten. Met deze bijzondere ontwikkeling starten we dit hoofdstuk dan ook.</p>
------------------------------------	---

Samenwerkingsorganisatie De Wolden-Hoogeveen (SWO)		
Vestigingsplaats	Hoogeveen en Zuidwolde	
Partners	Gemeente Hoogeveen en gemeente De Wolden	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	<p>De SWO ziet het als een uitdaging om te werken voor twee gemeenten en besturen. Zij is een betrouwbare partner voor de twee besturen en de inwoners van de twee gemeenten. Daarom zet zij zich maximaal in voor de inwoners en het realiseren van de bestuurlijke ambities. Centraal daarbij staat het streven om maatwerk te leveren voor de twee gemeenten en besturen waarbij de SWO rekening houdt met de eigen identiteit, cultuur en de specifieke kenmerken van de twee gemeenten.</p> <p>De ingestelde gemeenschappelijke regeling heeft als belang het bewerkstelligen van een kwalitatief goede en doelmatige uitvoering van gemeentelijke taken (bedrijfsvoering) zoals vastgelegd in de betreffende regeling.</p>	
Bestuurlijk belang	Het bestuur van de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen bestaat sinds 1 mei 2023 uit 2 leden en 2 plaatsvervangende leden per deelnemer, die per deelnemer door het eigen college uit zijn midden worden aangewezen. Voor De Wolden zijn burgemeester Nieuwenhuizen en wethouder Hooch Antink.	
Website	https://www.werkenbijdeswo.nl/	
Bron	Jaarrekening 2023 / begroting 2025	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 1.117.000	€ 1.200.000
Vreemd vermogen	€ 17.519.000	€ 19.414.000
Resultaat boekjaar	€ 0	
Financiële bijdrage gemeente	Bijdragen 2025: € 24.600.000	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Geen bijzonderheden	

Bank Nederlandse Gemeenten	
Vestigingsplaats	Den Haag
Partners	Nederlandse staat, provincies en gemeenten
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Aanhouden als duurzame belegging en opbrengsten inzetten als algemeen dekkingsmiddel.
Bestuurlijk belang	Stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders

Website	https://www.bngbank.nl/	
Bron	Jaarrekening 2023	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 4.615.000.000	€ 4.721.000.000
Vreemd vermogen	€ 107.459.000.000	€ 110.819.000.000
Resultaat boekjaar	€ 254.000.000	
Ontvangen dividend	€ 67.224	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Aandelenkapitaal en dividend.	

Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD)		
Vestigingsplaats	Assen	
Partners	Provincie Drenthe en 11 Drentse gemeenten	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Gewaarborgde levering van water	
Bestuurlijk belang	De gemeente is in het bezit van 51 aandelen, nominaal € 50, van de in totaal 1.946 geplaatste aandelen. Maatschappelijk kapitaal: 5.000 aandelen.	
Website	https://wmd.nl/	
Bron		
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 53.254.000	€ 56.429.000
Vreemd vermogen	€ 157.253.000	€ 174.276.000
Resultaat boekjaar	€ 3.175.000	
Ontvangen dividend	Ontvangen Dividend € 0 / Bijdrage gemeente € 0	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Niet van toepassing	

Enexis	
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch
Partners	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	<p>Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland van ongeveer 2,8 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt. De vennootschap heeft ten doen het realiseren van een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren. Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Netwerk en dienstverlening tijdig gereed voor veranderingen in de energiewereld. • Betrouwbare energievoorziening. • Excellente dienstverlening: hoge klanttevredenheid en verlaging kosten. • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren. • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen.

	De energietransitie heeft een grote impact op de netbeheerders en dus ook op Enexis Netbeheer. Dit komt o.a. door de aanleg van wind- en zonne-parken maar ook door het veranderde gedrag van klanten die bijvoorbeeld decentraal energie gaan opwekken. Daarnaast blijft Enexis Netbeheer investeren in het reguliere onderhoud en de reguliere uitbreidingen die nodig zijn voor een veilig en betrouwbaar netwerk.	
Bestuurlijk belang	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen en wordt door de wethouder Hooch Antink in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.	
Website	https://www.enexis.nl/	
Bron	Jaarrekening 2023	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 5.441.000.000	€ 5.320.000.000
Vreemd vermogen	€ 4.907.000.000	€ 5.140.000.000
Resultaat boekjaar	€ 72.000.000	
Ontvangen dividend	€ 167.000	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Geen directe risico's, kansen of ontwikkelingen	

CSV Amsterdam		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch	
Partners	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V. De statuten zijn gewijzigd zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult: a. namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schade claimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de Wet Onafhankelijk Netbeheer; b. namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ("Waterland"). In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Voor een deel van de verkoopopbrengst wordt gedurende een bepaalde tijd een escrow-rekening aangehouden. c. het geven van instructies aan de escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de escrow-rekening n.a.v. verkoop Attero is gestort.	
Bestuurlijk belang	De gemeente bezit 1.728 aandelen op een totaal van 2.000.000 aandelen	
Website	-	
Bron	Jaarrekening 2022	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 312.379	€ 210.079
Vreemd vermogen	€ 22.664	€13.351
Resultaat boekjaar	€ 102.300	
Ontvangen dividend	n.v.t.	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Geen directe risico's, kansen of ontwikkelingen	

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch	
Partners	6 provincies en 130 gemeenten	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Onderdeel van Essent was het 50% aandeel in N.V. Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Het bedrijf Delta N.V. heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE bij de rechter aangevochten. Een bemiddelingstraject is succesvol afgerond en in 2011 zijn de aandelen alsnog geleverd aan RWE. Het Publiek Belang Elektriciteitsproductie (EPZ) blijft bestaan met een beperkt takenpakket om de zaken die uit de verkoop voortkomen af te wikkelen.	
Bestuurlijk belang	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van aantal aandelen en wordt door de wethouder Hooch Antink in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.	
Website	-	
Bron	Jaarrekening 2022	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 1.532.074	€ 1.480.014
Vreemd vermogen	€ 6.925	€ 9.914
Resultaat boekjaar	-/- € 52.060	
Ontvangen dividend	n.v.t.	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Geen directe risico's, kansen of ontwikkelingen	

NV Rendo		
Vestigingsplaats	Meppel	
Partners	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevorden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Rendo is een regionaal netwerkbedrijf, verantwoordelijk voor een adequate distributie van gas, elektriciteit, warmte en data in Zuid-Drenthe en Noord-Overijssel. Rendo streeft ernaar om haar huidige sterke positie als netbeheerder en netwerkbedrijf (aardgas, groen gas, elektriciteit, data en warmte) voortdurend te verbeteren. Rendo wil als netwerkbedrijf actief zijn bij de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van duurzaam gebruik van energie en de transitie naar een duurzame energievoorziening. De nabijheid van het eigen betrouwbare en veilige energienetwerk is steeds het vertrekpunt. Daarnaast wil Rendo een maatschappelijk verantwoordelijke rol innemen voor haar stakeholders als het gaat om duurzaamheid en energietransitie in de regio.	
Bestuurlijk belang	De gemeente De Wolden heeft stemrecht op basis van het aantal aandelen. De gemeente is door de wethouder Hooch Antink in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd.	
Website	https://www.rendo.nl	
Bron	Jaarrekening 2023 RENDO Holding	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 76.941.000	€ 78.688.000
Vreemd vermogen	€ 103.373.000	€ 109.465.000
Resultaat boekjaar	€ 7.283.000	
Ontvangen dividend	€ 566.000	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Geen directe risico's, kansen of ontwikkelingen.	

Werkvoorzieningsschap Stark		
Vestigingsplaats	Hoogeveen	
Partners	Hoogeveen, Midden-Drenthe en De Wolden	
Bijdrage aan gemeentelijke doelstelling	Uitvoering geven aan de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) en beschut werk (Participatiewet) waarin we streven naar een integraal arbeidsmarktbeleid en het bevorderen van de onderlinge samenhang door het aanbieden van maatwerkgerichte re-integratietrajecten.	
Bestuurlijk belang	Gemeente De Wolden wordt vertegenwoordigd door wethouders Turksma en Hooch Antink.	
Website	https://www.wijzijnstark.nl/	
Bron	Jaarrekening 2023, begroting 2025	
Bedragen in €	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 2.521.000	€ 2.467.000
Vreemd vermogen	€ 4.503.000	€ 18.841.000
Resultaat boekjaar	- € 54.000	
Financiële bijdrage gemeente	€ 88.000	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>In 2024 is door de drie deelnemende gemeenten een aanzet gegeven tot een nieuwe toekomstvisie op - en kansen voor - de dienstverlening van de GR Stark. Deze visie zal de basis vormen voor een nog uit te werken bedrijfsplan, dat in een gezamenlijk proces door gemeenten en Stark gerealiseerd moet worden. Er hebben zich in 2024 veel personele ontwikkelingen bij de ambtelijke staf van GR Stark voorgedaan waardoor het capaciteitsvraagstuk (tijd en kennis) als potentieel risico wordt gezien. Vermeldingswaardig is het aanstaand afscheid van huidige directeur in november van dit jaar. De nieuwbouw van het bedrijfspand aan de Europaweg in Hoogeveen is in 2024 gerealiseerd. De verhuizing en formele opening vinden ook dit jaar plaats. Een samenloop die tot onrust in de organisatie en vertraging van de realisatie van het bedrijfsplan kan leiden en daarom op de voet door het bestuur wordt gevolgd. Het kabinet maakte in de Voorjaarsnota 2024 extra geld vrij waarmee gemeenten sociaal ontwikkelbedrijven beter kunnen organiseren. Het gaat om een bedrag van bijna € 600 miljoen voor de periode 2025-2034. Dit biedt mogelijk kansen om bovenstaande uitdagingen het hoofd te bieden.</p>	

Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid bevat uitgangspunten voor de wijze waarop en met welke middelen het grondgebied wordt ingevuld, zowel actief als passief. In het beleid staan bedrijfseconomische principes centraal: hoe gaan we met de resultaten om en welke reserves en voorzieningen houden we aan voor risico's?

Beleid

In de nota Grondbeleid zijn de beleidskaders vastgelegd voor de wijze waarop de gemeente het instrument grondbeleid strategisch wil inzetten om de beleidsdoelen op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling, volkshuisvesting, economie en dergelijke te realiseren. Deze beleidsvelden geven met de structuurvisie antwoord op de vraag **welke** ruimtelijke ingrepen **waar** en **wanneer** plaatsvinden. De nota Grondbeleid geeft antwoord op de vraag **hoe** we deze ingrepen kunnen realiseren; welke (beleids- en wettelijke) instrumenten hiervoor ingezet kunnen worden.

Grondbeleid is maatwerk; voor iedere ontwikkeling wordt een haalbaarheidsstudie gemaakt en wordt afgewogen of de gemeente zelf de ontwikkeling ter hand neemt, dit samen met een marktpartij doet of het volledig overlaat aan de markt.

Bij een locatieontwikkeling waarbij de voorgenomen ontwikkeling slechts door actief grondbeleid realiseerbaar is, kan de gemeente overgaan tot strategische aankopen/verwervingen. Per geval wordt een afweging gemaakt of een strategische verwerving nodig is en zo ja welk verwervingsinstrument wordt ingezet.

Wij faciliteren private ontwikkelingen graag indien zij passen binnen de ruimtelijke visie van de gemeente. De kosten die de gemeente daarvoor maakt, worden verhaald zoals wettelijk is voorgeschreven. Bij grotere plannen (meer dan 1 woning) worden de kosten berekend met de plankostenscan, voor kleine plannen (1 woning) geldt een wettelijk vastgesteld bedrag.

In de nota grondbeleid is bepaald dat het college de grondprijzen jaarlijks actualiseert en vaststelt. De actualisatie vindt plaats in het vierde kwartaal van 2024, zodat de geactualiseerde grondprijzen op 1 januari 2025 van kracht zijn. De in de grondexploitaties opgenomen grondprijzen zijn marktconform en staan vast, daarvan wordt niet afgeweken zonder goedkeuring van het college van B&W. Voor sociale woningbouw wordt een lagere grondprijs in rekening gebracht onder voorwaarde dat de sociale huurwoning voor tenminste 10 - 20 jaren als sociale huurwoning in de markt blijft.

Trends en ontwikkelingen

In het ruimtelijke beleid en daarmee ook in het grondbeleid vindt al enige tijd een verschuiving plaats van de rol van de overheid naar de markt en de maatschappij. De gemeente streeft er naar de ontwikkelingen op gang te houden en wil daarbij kennis delen en haar publiekrechtelijk instrumenten inzetten.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet is per 1-1-2024 ingegaan. In de Omgevingswet wordt alle voor het grondbeleid relevante wetgeving gebundeld. Vanaf 1 januari 2024 wordt in het grondbeleid volgens de dan geldende regelgeving gewerkt, een en anders zoals is beschreven in de nota grondbeleid 2024 -2027.

Kavelverkoop voor bedrijventerreinen blijft echter altijd conjunctuurgevoelig. Dit uit zich met name in voorzichtiger besluitvorming bij bedrijven over aankoop van kavels in tijden van een krimpende economie.

De prijzen van koopwoningen zitten, na een jaar van dalende prijzen, weer in de lift. Belangrijke oorzaken zijn de flink gestegen lonen en de aanhoudende krapte. Naar verwachting zet deze prijsstijging volgend jaar door. Daarmee zal in 2024 de prijsdaling van het afgelopen jaar ongeveer goed worden gemaakt.

Stijgende bouwkosten, veranderende marktomstandigheden en prijs/kwaliteitverhouding zijn invloeden die blijvend aandacht vragen. Mede om deze redenen dienen de grondprijzen regelmatig te worden geëvalueerd om ervoor te zorgen dat de grondprijzen als marktconform kunnen worden beschouwd.

In de (bouw)grondexploitatie gaan grote bedragen om en spelen verschillende soorten risico's een rol. In een project zitten risico's zoals de afzetbaarheid van kavels, kostenstijging, vervuiling, etc. Zo is ook de beschikbaarheid van personeel is een voorwaarde om woningbouw en bedrijventerreinen volgens planning te kunnen realiseren.

Planning en controlcyclus

Als gevolg van de notitie planning en controlcyclus zal ook in 2025 gelijktijdig met de jaarstukken een meerjarenperspectief grondexploitaties en het vastgoed gemaakt worden. Daarmee wordt de raad betrouwbaar o.a. inzicht verschaft in de stand van zaken en toekomstverwachtingen van de actieve grondexploitaties en de risico's en kansen die daaraan verbonden zijn. Ook wordt inzicht gegeven in de voorbereidende grondexploitaties, projecten met ontwikkelaars, strategische gronden en het resultaat en de toekomstverwachting van de voorziening Bouwgrond in exploitatie. De rapportages worden in een besloten sessie van de raad behandeld, voordat de jaarstukken respectievelijk de najaarsrapportage worden behandeld door de raad.

Besluit begroting en verantwoording (BBV) en Vennootschapsbelasting (VPB)

Het grondbeleid is een vast onderdeel van de begroting en verantwoordingscyclus. Conform het besluit begroting en verantwoording voor provincies en gemeenten (BBV) is in de begroting en in de jaarrekening een afzonderlijke paragraaf over grondbeleid opgenomen.

Voor gemeenten bestaat de plicht om over de "winst" die we maken op ondernemersactiviteiten winstbelasting te betalen. Dit om de concurrentiepositie met die van het bedrijfsleven gelijk te trekken. Voor de grondexploitaties van de gemeente geldt dit ook. In hoeverre de grondexploitaties belastingplichtig zijn volgens de wet op de Vennootschapsbelasting, wordt jaarlijks bekeken.

Grondexploitaties

De bouwgronden in exploitatie (ook wel BIE/ grondexploitaties/grexen genoemd) bestaan per 1 januari 2024 uit twee projecten. Het betreft projecten waarvoor een grondexploitatie door de raad is vastgesteld. Aan deze projecten wordt momenteel gewerkt.

Hierna wordt een beeld geschetst van de lopende exploitaties, met daarbij de verwachte resultaten, uitgedrukt in netto contante waarden per 1 januari 2024. Een negatieve contante waarde betekent een positief resultaat. Voor de exploitaties met een tekort zijn voorzieningen getroffen op basis van de netto contante waarden. De nominale waarde betreft het saldo van de grondexploitatie zonder de effecten van inflatie en rente.

Complexen in exploitatie	Eindwaarde	NCW 1-1-2024	Jaar realisatie
Dunningen	-41.008	-40.204	2024
Uitbreiding bedrijventerrein Hoge Akkers	-585.000	-540.000	2027
Totaal	-626.008	-580.204	

Dunningen

Alle kavels in dit plan zijn verkocht. Het woonrijp maken is even uitgesteld vanwege de realisatie van Dunningen IV, zodat er geen extra kosten zouden ontstaan door beschadigingen van bouwverkeer. De gronden worden momenteel alsnog woonrijp gemaakt. Dit complex wordt eind 2024 afgesloten.

Uitbreiding bedrijventerrein Hoge Akkers

In 2023 is gestart met het verkopen van 15 bedrijfskavels (deze (optie)overeenkomsten zijn gesloten voor het Didam-arrest nov 2021). In april 2024 zijn de overige 9 kavel openbaar aangeboden en konden ondernemers zich inschrijven voor een kavel. De kavels zijn middels een loting verdeeld en alle 9 onder optie.

De komende jaren worden nog kosten gemaakt voor het bouw- en woonrijp maken van de gronden.

Budgetten

Met het vaststellen van de exploitaties worden de kredieten voor o.a. het civiele werk toegekend. Door inflatie en kostprijsstijgingen in 2024 zijn de kosten voor o.a. het civiele werk sterk gestegen. Omdat de grondexploitaties pas per einde van het jaar worden geactualiseerd, zijn de effecten hiervan op de kostenkant van de grondexploitaties in onderstaande tabel nog niet volledig doorgevoerd. Bij de aanstaande actualisaties per einde jaar 2024, zal per project worden beoordeeld hoeveel geld er mogelijk extra nodig is om het project af te maken.

De kredieten voor 2025 tot en met 2028 die per 31-12-2023, dus zonder de inflatie en kostenstijgingen van 2024 en met uitzondering van de grondexploitaties welke in 2024 zijn vastgesteld zijn:

Lasten	2025-2028
Verwerving	24.712
Civiel	633.650
Plankosten	58.594
Diversen	76.839
Financieringskosten	-5.974
Totaal	787.822

Het verwervingskrediet, inclusief sloopkosten is voornamelijk voor beheer en onderhoud gedurende de exploitatieperiode. Bijstelling van de budgetten vindt plaats bij de jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties.

Baten	2025-2028
Woningbouw	-
Niet woningbouw	986.033
Bijdragen	-
Totaal	986.033

De bovenstaande tabellen betreffen de te realiseren kosten op opbrengsten van alle grondexploitaties tezamen met uitzondering van de grondexploitaties die in 2023 zijn vastgesteld. Dit zijn dan ook de budgetten die nodig zijn om de resultaten te behalen.

Immateriële vaste activa

Vorbereidingskosten van nieuwe ontwikkelingen mogen met bestuurlijke instemming maximaal 5 jaar geactiveerd worden onder de immateriële vaste activa. Binnen deze periode moet een grondexploitatie worden vastgesteld dan wel moeten de voorbereidingskosten worden afgeboekt. Het college is door de raad gemandateerd hiertoe te besluiten.

Te nemen winsten 2025-2028

Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om (tussentijds) winst te nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitaties kan betrouwbaar worden ingeschat; en
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; en
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Voor (tussentijdse) winstnemingen moet de percentage of completion (POC) methode worden toegepast. Onderstaande tabel laat de verwachte winstnemingen voor de jaren 2005-2028 zien.

Nog te nemen winsten per complex	2025	2026	2027	2028
Dunningen	-	-	-	-
Uitbreiding bedrijventerrein Hoge Akkers	-13.000	-13.000	-13.000	-
Totaal	-13.000	-13.000	-13.000	-

Risico's grondexploitatie

In de (bouw)grondexploitatie gaan grote bedragen om en spelen verschillende soorten risico's een rol. In een project zitten risico's zoals de afzetbaarheid van kavels, kostenstijging, vervuiling, etc. De risico's die worden gelopen in de bouwgrondproductie zijn geïnventariseerd en op waarde gezet. Risico's die worden gelopen in de voordelige grondexploitaties worden verrekend met de tussentijdse winsten. De risico's van de nadelige grondexploitaties, worden ten laste gebracht van het weerstandsvermogen.

Op basis van de risicoanalyse is een totaal risicobedrag van circa € 53.496 berekend voor de grondexploitaties. Dit risicobedrag is verrekend met de tussentijdse winsten. In de onderstaande tabel zijn de risicobedragen per project weergegeven.

Complex	Benoemd risico	Risico in geld per 31-12-2023
Dunningen	Hogere kosten civiel werk (10%)	-8.945
Uitbreiding bedrijventerrein Hoge Akkers	Hogere kosten civiel werk (10%)	-44.551
Totaal		-53.496

Wet open Overheid (Woo)

De Gemeente De Wolden hecht veel waarde aan een integere en open bestuursstijl. Naleving van de Wet open overheid (Woo) levert daarvoor een belangrijke bijdrage. Met deze paragraaf geven we in onze begroting invulling aan de bepalingen uit de Woo.

Samenwerking tussen raad, college en ambtelijk niveau is cruciaal om de informatiehuishouding, zoals de wetgever deze beoogt, collectief te verbeteren. Aandachtspunten zijn dossieropbouw (zoals de omgang met mail en chatberichten), de routes van besluitvorming, maar ook de vindbaarheid van informatie.

Waar de Woo het als een verplichting stelt de informatiehuishouding op orde te krijgen, profiteert iedereen intern en extern van een sterke informatiehuishouding, verhoogt het de transparantie en draagt zo bij aan een voor de omgeving meer gelijkwaardige en gedeelde informatiepositie.

Wat gaan we doen in 2025?

Het doel van de Wet open overheid (Woo) is het transparanter maken van de overheid via de passieve en actieve openbaarmaking. Een adequate informatiehuishouding is daarbij een randvoorwaarde.

In 2025 staan de actieve openbaarmaking, de verbetering van het Woo-proces en de kwaliteit van dossiers en Woo-besluiten centraal.

Met daarbij de focus op een werkwijze voor actieve openbaarmaking, zowel vanuit de wettelijke verplichting als ook vanuit de toegevoegde waarde die actieve openbaarmaking van relevante dossiers kan hebben voor de omgeving.

Het zwaartepunt van de verbetering van het Woo-proces is gericht op de behandeling door de vakinhoudelijke teams.

Met ondersteuning vanuit de bedrijfsvoering en de Woo-contactpersoon dient dit te leiden tot verkorting van de behandeltermijnen en verhoging van de kwaliteit van de Woo-besluiten.

Daarnaast zal de interne en externe verduidelijking van de rol van Woo-contactpersoon leiden tot vergroting van het positieve effect die deze rol heeft op de dienstverlening.

In 2025 wordt beoordeeld of de programmatische implementatie en eigenaarschap van het Woo-proces stap voor stap overgedragen kan worden naar de lijnorganisatie.

Recapitulatie per programma

Omschrijving (Bedragen x € 1.000)	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Lasten			
01 De Wolden een veilig thuis	2.493	2.525	2.529
02 Krachtig De Wolden	3.423	3.558	3.554
03 Wonen en Duurzaam	3.814	3.955	4.336
04 Samen vooruit	3.257	3.894	3.595
05 Solide basis voor De Wolden	11.900	9.383	8.379
06 Sportief met elkaar	2.454	2.732	2.872
07 Sociaal	24.858	22.948	24.918
08 Samen Verder	5.681	5.421	6.265
09 Cultuur	4.004	4.086	4.396
Totaal lasten programma's	61.884	58.502	60.843
Baten			
01 De Wolden een veilig thuis	19	9	8
02 Krachtig De Wolden	611	499	412
03 Wonen en Duurzaam	1.179	1.049	1.558
04 Samen vooruit	70	13	13
05 Solide basis voor De Wolden	11.516	6.985	7.074
06 Sportief met elkaar	373	320	218
07 Sociaal	8.473	1.204	3.777
08 Samen Verder	2.845	2.783	2.835
09 Cultuur	767	382	889
Totaal baten programma's	25.852	13.245	16.784
Saldo lasten en baten programma's			
	36.031	45.257	44.060
10 Algemene dekkingsmiddelen	50.103	51.722	54.019
11 Onvoorziene uitgaven	-9	-726	-30
12 Overhead	-9.305	-9.282	-11.299
13 Vennootschapsbelasting	-23	-15	-15
Totaal lasten programma's	4.736	-3.558	-1.385
14 Mutaties reserves	-4.736	3.174	1.493
Resultaat (voordelig)		-384	108

Deel B. Financiële begroting

Algemeen en uitgangspunten

Als basis voor de opstelling van de begroting gelden de kerngegevens voor onze gemeente.

Personele kosten versus bedrijfsvoeringskosten

Het personeel is ondergebracht bij de 'Gemeenschappelijke Regeling samenvoeging ambtelijke diensten Hoogeveen – De Wolden'. Naast de personeelslasten zijn daarin ook de interne kosten, de kosten automatisering en tractie (bedrijfsvoeringskosten) van de beide gemeenten ondergebracht. De basis voor de bijdrage 2025 aan de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen is de begroting 2025 van de SWO. De bijdrage van De Wolden aan de SWO is € 24,9 miljoen.

Bestaand beleid inclusief de uitzettingen volgens de Kadernota 2025

Verder is de begroting op basis van bestaand beleid samengesteld. Verwachte financiële mutaties ingebracht bij de Kadernota 2025 op voorhand zijn wel in de basiscijfers van 2025 verwerkt. Ook is geanticipeerd op de structureel doorwerkende mutaties uit de Bestuursrapportage 2024. De gevolgen van de aanvullende, bij de samenstelling van de Begroting 2025 aangeleverde speerpunten, zijn ook verwerkt in de basiscijfers van 2025 e.v. jaren verwerkt.

Doorberekende loon- en prijsstijgingen van derden

Gebruikelijk is dat het college, op grond van budgettaire overwegingen, een algehele prijscompensatie naar 2025 daar waar mogelijk achterwege laat. Waar dit wel noodzakelijk bleek, zijn de budgetten op basis van aanvullende informatie onderbouwd en aangepast. Dit heeft onder andere plaatsgevonden bij de onderhoudsbudgetten kapitaalgoederen, de indexatie voor sport en cultuur en de indexaties in het sociaal domein. Deze zijn in de primitieve begroting 2025 opgehoogd met de verwachte prijsmutatie (CPI) uit de Meicirculaire 2024 gemeentefonds danwel met het voor het beleidsgebied geldende indexpercentage.

Algemene uitkering uit het gemeentefonds

De in de begroting 2025 opgenomen algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de uitkomsten van de meicirculaire 2024. Op basis van deze circulaire ontvangen we in 2025 € 48,2 miljoen, in 2026 € 45,8, in 2027 € 46,2 en in 2028 € 46,9 miljoen.

In de jaren 2026 t/m 2028 worden gemeente geconfronteerd met dalende inkomsten uit het gemeentefonds. Het jaar 2026 wordt daarom ook aangeduid als het 'ravijnjaar'. Als motivatie daarvoor geldt dat het kabinet vanaf 2026 en verder kijkt naar een andere stabielere bekostigings-systematiek voor gemeenten, de terugkeer van de opschalingskorting en een verruiming van het lokale belastinggebied. De mogelijke verruiming van het belastinggebied was voor het kabinet de aanleiding om over te gaan tot de verlaging van de uitkering uit het gemeentefonds.

Belastingen en tarievenbeleid

Zoals gebruikelijk zijn de op grond van meerjarige afspraken voorgestelde (reguliere) aanpassingen van onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de leges en begraafrechten op voorhand meegenomen in de ramingen in de primitieve begroting. Ten aanzien van de overige aan te passen belastingen en rechten verwijzen wij u naar de paragraaf 'Overzicht lokale heffingen', waarin wij het voorgestane tarievenbeleid uiteen hebben gezet. Voor wat betreft de afvalstoffenheffing wordt sinds 2021 het zogenoemde 'Diftar-systeem' toegepast, waarbij enerzijds een vast deel van de kosten wordt doorberekend en anderzijds een deel wordt verrekend op basis van het aantal ledigingen van de betreffende mini-container(s).

Reserve positie

We hebben in deze begroting voor de dekking van een aantal speerpunten gebruik gemaakt van reserves. Dat mag alleen als het gaat om incidentele zaken. Van incidentele zaken is sprake als het gaat om baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Een voorbeeld is het gebruik van de Reserve Sociaal Domein voor het Odensehuis, complexe scheidingen en sociale activering. Het gebruik van reserves heeft consequenties voor onze reservepositie. We denken deze reserves echter weer aan te kunnen vullen met het resultaat van de jaarrekening 2024.

Exploitatieresultaat 2024

Ten aanzien van het exploitatieresultaat 2024 wordt verwezen naar hetgeen is opgemerkt onder het 'Overzicht van baten en lasten' (zie hierna).

Overzicht van baten en lasten financiële resultaat

In dit overzicht geven we een integraal beeld van de baten en lasten en het saldo per programma, aangevuld met de baten en lasten die samenhangen met de algemene dekkingsmiddelen en de post onvoorzien.

Verrekeningen met reserves zijn hiervan in eerste instantie geen onderdeel. Stortingen in of onttrekkingen aan reserves zijn mutaties in het eigen vermogen en worden daarom niet gerekend tot de baten en lasten. Verrekeningen met voorzieningen vallen overigens wel onder de baten en lasten en zijn daarom verwerkt in de cijfers per programma.

Programma	(Bedragen x € 1.000)	Lasten	Baten	Resultaat
01 De Wolden een veilig thuis		2.529	-8	2.521
02 Krachtig De Wolden		3.554	-412	3.142
03 Wonen en Duurzaam		4.336	-1.558	2.778
04 Samen vooruit		3.595	-13	3.582
05 Solide basis voor De Wolden		8.379	-7.074	1.305
06 Sportief met elkaar		2.872	-218	2.654
07 Sociaal		24.918	-3.777	21.141
08 Samen Verder		6.265	-2.835	3.430
09 Cultuur		4.396	-889	3.507
Totaal programma's		60.843	-16.784	44.060

Programma	Lasten	Baten	Resultaat
10 Algemene dekkingsmiddelen	875	-54.894	-54.019
11 Onvoorzien uitgaven	30	0	30
12 Overhead	11.318	-20	11.299
13 Vennootschapsbelasting	15	0	15
Subtotaal programma's, inclusief algemene dekkingmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien	73.082	-71.697	1.385
Toevoeging reserves	850		850
Onttrekking reserves		-2.343	-2.343
Geraamd resultaat	73.932	-74.040	-108
Incidentele lasten/baten	2.933	-3.475	-542
Structureel begrotingssaldo	70.149	69.715	434

De optelsom van de baten en lasten (programma's, algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien) resulteert in een begrotingssaldo. Dit saldo geeft een goed inzicht in het gemeentelijk huishoudboekje en laat zien of de begroting daadwerkelijk in evenwicht is.

Samen met de mutaties in de reserves ontstaat het geraamde begrotingsresultaat. Een specificatie van de verrekeningen (mutaties) met de reserves en voorzieningen per programma over de jaren 2025 t/m 2028 is opgenomen in onderdeel '13. Mutaties reserves' van deze programmabegroting.

Aan het saldo van baten en lasten (het resultaat), kan de gemeenteraad vervolgens een bestemming geven door bij een tekort het eigen vermogen aan te spreken (de reserves) of door, in het geval van een positief saldo, het eigen vermogen te versterken.

Voor de bepaling van het structurele begrotingsaldo wordt het resultaat gecorrigeerd voor de incidentele lasten en baten. Een specificatie hiervan is opgenomen onder de uiteenzetting van de financiële positie. Niet alleen in de bij deze begroting behorende aanbiedingsbrief maar ook onder de inleiding van deze begroting en in de uiteenzetting van de financiële positie (zie hierna) is een toelichting opgenomen en wordt nader ingegaan op dit resultaat, ook ten opzichte van eerdere berekeningen.

Uiteenzetting van de financiële positie

Financiële positie

De term financiële positie definiëren we in het kader van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) als het vermogen van gemeenten in relatie tot de exploitatie, met inachtneming van de risico's. Belangrijk daarbij is dat het bij de financiële positie nadrukkelijk gaat om het beeld van de financiën van de gemeente over het begrotingsjaar en de daaropvolgende jaren. De term financiële positie is een breder begrip dan het vermogen, maar is ook een breder begrip dan het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen richt zich op de mogelijkheden tot het opvangen van onverwachte tegenvallers, terwijl de financiële positie ook betrekking heeft op de meer reguliere exploitatie.

Maatstaven

Om de financiële positie van een gemeente te kunnen beoordelen wordt meestal de balans als maatstaf genomen. De bezittingen worden dan vergeleken met de schulden. Op basis hiervan kunnen dan meerdere conclusies over de financiële positie worden getrokken. Alhoewel wij op grond van de gewijzigde BBV-voorschriften ook een geprognosticeerde balans opstellen, kan de beoordeling van de financiële positie ook van andere gegevens afgeleid worden.

In artikel 20 van het BBV is bepaald wat we onder de uiteenzetting van de financiële positie moeten opnemen. Het betreft de volgende onderdelen:

1. a. een raming voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen;
b. een geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar, die tenminste de posten bevat om het EMU-saldo te kunnen berekenen, en
c. het EMU-saldo over het vorig begrotingsjaar en de berekening van het geraamde bedrag over het begrotingsjaar alsmede het jaar volgend op het begrotingsjaar.
2. tenminste aandacht besteden aan:
 - a. jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen;
 - b. investeringen, te onderscheiden in investeringen met een economisch nut en investeringen met een maatschappelijk nut;
 - c. de financiering;
 - d. de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves;
 - e. de stand en het gespecificeerde verloop van voorzieningen.

Ad 1a - Exploitatieresultaat 2025 en vergelijking met 2024 en 2023 en incidentele baten en lasten

De voordelige uitkomst van de jaarrekening **2023** bedroeg afgerond € 3.224.000. Dit voordeel is o.a. ontstaan door incidentele mee- en tegenvallers over 2023.

Het primitieve exploitatieresultaat **2024** bedraagt (na bestemming) afgerond € 148.000 voordelig. Hierin is rekening gehouden met de factoren zoals genoemd in de toelichting op meerjarenramingen. Na de bestuursrapportage **2024** bedraagt de bijgestelde uitkomst van de exploitatie 2024 (saldo baten en lasten) € 70.000 voordelig.

De voorlopig berekende primitieve exploitatieresultaten voor de jaren **2025 t/m 2028** zijn 2025 € 107.764 (v), 2026: € 4.070.840 (n), 2027: € 3.595.624 (n) en 2028 € 3.019.705 (n).

Indicatie van de incidentele baten en lasten per programma

Op grond van artikel 19 BBV bevat de toelichting op het overzicht van baten en lasten ook een overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma tenminste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd en de overige posten als totaalbedrag kunnen worden opgenomen. Het doel hiervan is om, vanwege vragen uit de praktijk, het onderscheid tussen incidentele en structurele baten en lasten te verduidelijken. Als posten van betekenis voor 2025 - 2028 kunnen worden genoemd:

Programma	Onderwerp	2025	2026	2027	2028
	Incidentele lasten				
01 De Wolden een veilig thuis	- Deelname veiligheidsmonitor 2025	10.000			
	- Ondernijning	14.000			
	- Anti-discriminatievoorziening	10.000			
02 Krachtig De Wolden	- Ontmoeting en verbinding nieuwe inwoners	5.000			
03 Wonen en Duurzaam	- Project Implementatie Omgevingswet en opstellen Omgevingsplan	286.500			
	- Versnellingsteam woningbouw	180.000			
	- Actualisatie Woonvisie		35.000		
	- Beleidskader Landelijk Gebied	50.000			
	- Uitvoering woon(zorg)visie 2023-2027	52.000	52.000	52.000	
	- Drents flexteam (ondersteuning wijk- en dorpsprojecten)	79.671			
	- Duurzaamheidssubsidie starters	20.000	20.000		
	- Project Vitale Vakantieparken	205.896	138.804	80.468	
	- Gebiedsontwikkeling de Wijk 20	50.000	50.000		
	- Realisatie groen gas projecten	70.000			
	- CDOKE (klimaat- en energiebeleid)	484.000			
04 Samen vooruit	- Toekomstbestendig maken bedrijven-terrein	5.000	20.000		
	- Landschapsbeheer	6.000			
	- Leader West-Drenthe 2023-2027	20.000	20.000	20.000	
05 Solide De Wolden	- Activiteiten door vrijwilligers	75.000	97.500		
06 Sportief met elkaar	- Play-offs Eredivisie Suthwalda	15.000			
	- Pilot robotmaaier	5.000			
07 Sociaal	- Compensatie bezuinigingen hervormings-agenda	425.636			
	- Doorontwikkelen van de integrale ondersteuning aan kinderen en gezinnen in het sociaal domein	30.000			
	- Opvangen financieel gat doorstroompunt	13.700			
	- Odensehuis	38.750	38.750	38.750	
	- Onafhankelijke cliëntondersteuning	25.000			
	- Complexe scheidingen	120.450	120.450	120.450	
	- Sociale activering	76.000			
	- Opvang Oekraïners	1.037.200			
09 Cultuur	- Pilot cultuurcarrousel	14.000			
	- Nieuwe culturele activiteiten	33.000			
	- 80 jaar Vrijheid	10.000			
10 Algemene dekkingsmiddelen	- Communicatie, gemeentelijke pagina en advertenties	10.000			
Grondexploitaties (GREX)	Uitbreiding Hoge Akkers - afname boek-waarde	476.229	928.342		
	Totaal incidentele lasten	3.237.361	1.520.846	311.668	0
	Incidentele baten				
03 Wonen en Duurzaam	- Drents flexteam (ondersteuning wijk- en dorpsprojecten)	79.671			
	- Rijksbijdrage omgevingswet	236.500			

Programma	Onderwerp	2025	2026	2027	2028
04 Samen vooruit	- Rijksbijdrage CDOKE klimaat en energie	484.000			
	- Rijksbijdrage Wkb	18.000			
05 Solide De Wolden	- Activiteiten door vrijwilligers	30.000	30.000		
07 Sociaal	- Beschermd Wonen	578.000			
	- Eigen bijdrage maatwerkvoorziening WMO	-156.000			
	- Opvang Oekrainers	1.537.200			
14 Reserves	- Duurzaamheidssubsidie starters (Algemene Reserve)	20.000	20.000		
	- Vitale Vakantieparken	205.896	138.804	80.468	
	- Beleidskader Landelijk Gebied	25.000			
	- Leader West-Drenthe 2023-2027	20.000	20.000	20.000	
	- Dekkingsreserve co-financiering speelplaatsen	5.477	5.477	5.477	5.477
	- Dekkingsreserve VVR Ruinerwold	10.684	10.684	10.684	10.684
	- Dekkingsreserve kunstgrasvelden	89.622	89.622	89.622	89.622
	- Dekkingsreserve MFA Zuidwolde	205.752	205.752	205.752	205.752
	- Play-offs Eredivisie Suthwalda (Algemene reserve)	15.000			
	- Doorontwikkelen van de integrale ondersteuning aan kinderen en gezinnen in het sociaal domein (Algemene Reserve)	30.000			
	- Odensehuis	38.750	38.750	38.750	
	- Complexe scheidingen	120.450	120.450	120.450	
	- Sociale activering	76.000			
	- Dekkingsreserve infrastructuur	171.351	171.351	171.351	171.351
	- Dekkingsreserve brede school Ruinerwold	25.504	25.504	25.504	25.504
	- Dekkingsreserve brede school Zuidwolde	34.585	34.585	34.585	34.585
	- Dekkingsreserve bouw bibliotheek De Wijk	3.629	3.629	3.629	3.629
	- Communicatie, gemeentelijke pagina en advertenties (Algemene Reserve)	10.000			
	- Toekomstvast Informatievoorziening 2024-2028 SWO	374.100	361.650	538.163	792.450
Grondexploitaties (GREX)	Uitbreiding Hoge Akkers - verkopen gronden en toename boekwaarde	711.876	943.501	240.781	
	Totaal incidentele baten	4.517.276	2.219.759	1.585.216	1.339.054
	Saldo van incidentele baten en lasten	1.279.915	698.913	1.273.548	1.339.054

Toelichting

Incidentele lasten

➤ **De Wolden een veilig thuis**

Deelname veiligheidsmonitor 2025

In 2013, 2017 en 2021 hebben de meeste 12 Drentse gemeenten meegedaan aan het onderzoek in het kader van de veiligheidsmonitor. Voor de Veiligheidsregio Drenthe zijn daar specifiek nog vragen over brandveiligheid aan toegevoegd. Het doel was om te komen tot een zo integraal mogelijke monitor. In 2013 is gezamenlijk als Drentse gemeenten uitgesproken om iedere vier jaar deel te nemen.

Ondermijning

Het college heeft voor de zomer 2024 het plan van aanpak ondermijning opgeleverd. Het plan van aanpak is gebaseerd op vijf pijlers (verhogen bewustwording, versterken informatiepositie, verscherpen beleid en regelgeving, ondersteunen integriteit en weerbaar bestuur en organisatie, bevorderen communicatie). Voor dit plan wordt in belangrijke mate gesteund op bestaande gemeentelijke taken en middelen. Voor een deel van het plan van aanpak zijn echter aparte middelen nodig. Vooruitlopend op het plan van aanpak ondermijning wordt daarom een voorlopig bedrag gereserveerd van € 100.000 (€ 86.000 structureel (salaris), € 14.000 incidenteel). Dit wordt voornamelijk gebruikt voor de uitvoering van extra Bibob-onderzoeken en voor de inzet van controles. Er wordt in de tussentijd onderzocht of deze kosten (gedeeltelijk) vergoed kunnen worden vanuit de Drentse Aanpak Ondermijning.

Anti-discriminatie voorziening

Jaarlijks betalen wij een bijdrage van € 7.000 aan CMO Stamm voor het Meldpunt Discriminatie. Het aantal discriminatiemeldingen bij het meldpunt neemt toe en in het huidige contract staat dat het meldpunt maximaal 200 meldingen per jaar kan behandelen. Dit is halverwege 2024 al overschreden met 50 meldingen.

We gaan onderzoeken of en hoe we deze voorziening in de toekomst op een andere manier kunnen inrichten, waarbij we invulling geven aan de wettelijke verplichting tegen lagere kosten.

➤ **Krachtig de Wolden**

Bestuur – ontmoeting en verbinding nieuwe inwoners

De Wolden is een aantrekkelijke en veilige gemeente om te wonen. Mensen uit andere regio's komen hier naartoe. Hierdoor verandert de samenstelling van onze bevolking. Daarbij vinden we het belangrijk om een gastvrije gemeente te zijn en onze nieuwe inwoners een warm welkom te heten. Tevens willen we de dialoog stimuleren tussen nieuwe inwoners en de lokale gemeenschap.

De ontwikkeling hiervan zal een budget vragen van € 5.000 voor 2025. Dit bedrag is bedoeld voor het organiseren van bijeenkomsten met nieuwe inwoners (representatiekosten) en activiteiten om de interactie met dorpsbewoners te versterken.

➤ **Wonen en Duurzaam**

Project Implementatie Omgevingswet en opstellen Omgevingsplan De Wolden

Betreft capaciteit voor beleid & regelgeving, organisatieverandering, digitaal stelsel, een kwaliteitsmedewerker, voor evaluatie en monitoring, en opleidingsbehoefte organisatie breed.

In 2025 is in totaal € 286.500 nodig.

Versnellingsteam woningbouw

Om de benodigde versnelling te halen is daarnaast nog 1,5 fte (€ 180.000) aanvullende capaciteit nodig. Daarnaast is er budget nodig om acuut in te kunnen spelen op incidentele knelpunten. Het gaat dan bijvoorbeeld om het inhuren van een adviesbureau voor specifieke, projectgebonden vraagstukken.

Monitoring en evaluatie woonbehoefte en beleid

Voor het monitoren en evalueren is het noodzakelijk om tussentijds de woonbehoefteraming te actualiseren. Hiervoor is de inhuur van externe expertise noodzakelijk.

Beleidskader Landelijk Gebied

Als onderdeel van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) stelt provincie Drenthe in 2023 en 2024 een Drents programma Landelijk Gebied op. Daarin komt te staan wat de opgaven zijn voor natuur (inclusief stikstof) water en klimaat en welke maatregelen waargenomen moeten worden. Daarnaast werken provincies aan een nieuwe Omgevingsvisie waarin ze alle ruimtelijke opgaven gaan inpassen, waarbij water en bodem meer sturend worden.

De keuzes die het Rijk en de provincie maken zullen gevolgen hebben voor het gemeentelijk beleid. Om die vertaalslag te maken stellen we in 2024 en 2025 een beleidskader landelijk gebied De Wolden op. In dat beleidskader gaan we in op de mogelijkheden voor de verschillende ruimtelijke functies in het landelijk gebied.

De kosten bedragen naar verwachting 2 x € 50.000 en worden voor 50% ten laste gebracht van de reserve nr. 5-202-10014: Egalisatie kosten actualisatie bestemmingsplannen.

Uitvoering woon(zorg)visie 2023-2027

De uitvoering van de woon(zorg)visie *Veelzijdig wonen in De Wolden!* vraagt in 2025 en 2026 middelen voor het opzetten van een voorlichtingscampagne rondom het duurzamer en levensloopbestendig maken van de bestaande woningen en voor het invoeren van een starterspakket.

Drents flexteam (ondersteuning wijk- en dorpsprojecten)

In 2022 is in de periode juni tot november in opdracht van de ambtskring gemeentesecretarissen onderzocht hoe gemeentelijke samenwerking in Drenthe vorm kan krijgen. Dit heeft geleid tot een plan van aanpak voor een ondersteuningsstructuur en tot het voorstel om in het eerste kwartaal van 2023 te starten met het Drentse flexteam warmtetransitie. Met het flexteam worden wijk- en dorpsprojecten ondersteund, worden bewoners geholpen met energiebesparing en wordt het ambtelijk apparaat ontzorgd en ondersteund. Voor de financiering gaan we een bijdrage aanvragen van de Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE), een SPUK-regeling met Sisa-verantwoording.

Duurzaamheidssubsidie starters

In het Actieplan Klimaat & Energie 2021 - 2024 was voor de duurzaamheidssubsidie starters voor de jaren 2021 tot en met 2024 een bedrag van € 20.000 per jaar beschikbaar gesteld. Jaarlijks werd er zo'n 4 tot 5 keer gebruik van gemaakt. Deze subsidieregeling heeft als doel starters op de woningmarkt te stimuleren energiebesparende maatregelen te treffen in de bestaande woningvoorraad in de gemeente De Wolden. Een vergelijkbare regeling is in voorgaande jaren succesvol gebleken.

Project Vitale Vakantieparken

Voor uitvoering van het programma Vitale Vakantieparken is incidenteel geld nodig in de periode 2023-2027. Op basis van een jaarplan worden de activiteiten voor het jaar erop vastgesteld inclusief de benodigde middelen voor dat jaar.

Gebiedsontwikkeling de Wijk 20

In 2023 is gestart met een gebiedsproces in de Wijk 20 en omgeving waarbij de zandwinning mogelijk gaat uitbreiden en er samen met de omgeving gekeken wordt naar de mogelijkheden voor een energiehub. De mogelijke realisatie van een energiehub kan een belangrijke bijdrage leveren aan onze groengasambitie en onze RES-opgave. Op dit moment bevindt het gebiedsproces zich in een voorverkenning. Afhankelijk van de resultaten uit deze fase zal er extra budget nodig zijn voor het ruimtelijk mogelijk maken van de energiehub en de zandwinning. Voor onderzoeken verwachten we dat hiervoor in 2025 en in 2026 extra middelen nodig zijn.

De kosten voor de mogelijke ontwikkeling van de nieuwe zandwinning zijn voor rekening van de initiatiefnemer. De kosten voor de energie hub ontwikkeling zijn afhankelijk van de rol die we daar als gemeente in gaan spelen.

Realisatie groen gas projecten

In de Transitievisie Warmte van De Wolden wordt groen gas vooral in het landelijk gebied als oplossing benoemd om op termijn van het aardgas af te gaan. Hierbij loopt gemeente De Wolden voorop in de regio wat betreft de ontwikkeling van nieuwe projecten op kleine en grootschalige opweklocaties. Als gemeente hebben we een grote groengasambitie. Om deze ambitie te realiseren, is het belangrijk dat de gemeente de ontwikkeling en implementatie van innovatieve oplossingen voor groengasproductie en -distributie, zoals biogasnetwerken, vergistings- en opwerkingstechnologieën, ondersteunt. Om lopende en nieuwe projecten in de volgende fase te krijgen, is het noodzakelijk dat de gemeente een regisserende rol gaat vervullen op welke wijze en welke vorm, samen met de betrokken stakeholders, de productie van groen gas gerealiseerd gaat worden. Op dit moment is financiering van de projecten en de aanleg van de vereiste infrastructuur het grote knelpunt.

CDOKE (Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid)

Vanuit het Rijk komt er in 2025 geld voor de uitvoering van het klimaat- en energiebeleid. Dit geld kan bijvoorbeeld ingezet worden om extra personeel aan te trekken, kennis te vergroten en externe kennis in huis te halen. We zetten deels in op structurele extra capaciteit, waarvoor € 258.000 naar de SWO gaat. Het resterende bedrag van € 226.000 blijft beschikbaar voor onder andere de herziening van de Transitievisie Warmte, de actualisatie van het Actieplan Klimaat & Energie en het laten opstellen van een soortenmanagementplan.

➤ **Samen vooruit**

Toekomstbestendig maken bedrijventerrein

Het proces van het toekomstbestendig maken van onze bedrijventerreinen wordt voortgezet in 2025 en 2026. Om de bedrijventerreinen Hoge Akkers en Zuiderkerkes te blijven ondersteunen bij het proces van het verhogen van de organisatiegraad en de uitvoering van de uitvoeringsplannen zijn ondersteunende middelen nodig (€ 5.000).

Daarnaast willen we ook starten met het vergroten van het organiserend vermogen en het toekomstbestendig maken van het bedrijventerrein Voor de Blanken in Ruinen. Doordat de processen in Ruinerwold en Zuidwolde meer tijd vragen dan we vooraf hadden ingeschat is het goed om het proces in Ruinen pas te starten in 2026. De hiervoor aangevraagde middelen in de kadernota van € 20.000 worden om die reden verplaatst van 2025 naar 2026.

Landschapsbeheer

Landschapsbeheer voert al vele jaren met bewoners- en vrijwilligersgroepen werkzaamheden uit aan diverse landschapselementen. In de gemeente De Wolden zijn ruim 50 groepen actief. Hieruit blijkt dat de inwoners van De Wolden het belangrijk vinden dat landschapselementen blijven behouden. Wij willen deze groepen samen met de bijdrage van de provincie blijven ondersteunen. In 2021 zijn vier nieuwe bewonersgroepen opgericht. Het reguliere budget is onvoldoende toereikend om de werkzaamheden uit de jaarplannen in de komende jaren verder uit te kunnen voeren. Vooruitlopend op de evaluatie (in 2024) van de werkzaamheden en het beschikbare budget van Landschapsbeheer nemen we alvast in deze begroting incidenteel een extra budget op van € 6.000. Naar aanleiding van de evaluatie nemen we in de kadernota 2026-2029 de definitieve structurele uitzetting op.

Leader West-Drenthe 2023-2027

Provincie Drenthe heeft samen met 6 gemeenten in West-Drenthe (Noordenveld, Meppel, Westerveld, Midden-Drenthe, Hogeveen en De Wolden) het initiatief genomen om een Leader subsidie-regeling te ontwikkelen. Samen met stakeholders uit het gebied is een Lokale Ontwikkelstrategie (LOS) opgesteld. Projecten die in de strategie passen komen voor subsidie in aanmerking. De regeling is in 2023 van start gegaan. De Wolden draagt 5 jaar lang € 20.000 per jaar bij, € 100.000 in totaal.

➤ **Solide basis**

Activiteiten door vrijwilligers

Tijdens de bijeenkomsten met de vrijwilligersorganisaties zijn een groot aantal suggesties gedaan om de leefbaarheid in de buurt te verbeteren. Omdat het aantal betrokken organisaties groter is dan voorheen bij de OPK-inzameling en het de bedoeling is de coördinatie van de verschillende activiteiten bij de vrijwilligersorganisaties te beleggen is hiervoor structureel een budget benodigd van € 120.000 per jaar. De eerste jaren kan deze bijdrage verrekend worden met de vastgestelde afbouwregeling. Het netto benodigde budget voor de (alternatieve) activiteiten komt daarmee de komende jaren uit op € 52.500 (2024), € 75.000 (2025), € 97.500 (2026) resp. € 120.000 (vanaf 2027).

Pilot robotmaaier

Op grond van de aangenomen motie zijn we bezig met het uitwerken van een pilot voor inzet van een robotmaaier. In het voorjaar van 2025 gaan we bij een sportvereniging een robotmaaier testen. Daarnaast halen we de ervaringen op van de sportvereniging die zelf een robotmaaier heeft aangeschaft.

➤ **Sportief met elkaar**

Play-offs Eredivisie Suthwalda

Sinds 2019 speelt Tennisclub Suthwalda in de eredivisie van de nationale tenniscompetitie. In 2024 werd de vereniging voor de derde keer in vier jaar kampioen. Hierdoor moet TC Suthwalda in 2025 de play-offs organiseren, een groot nationaal evenement met veel bezoekers en nationale televisie. Dit vereist de bouw van tijdelijke tribunes en andere faciliteiten op het tennispark. Omdat T.C. Suthwalda de kosten hiervoor niet alleen kan dragen, heeft de vereniging de gemeente om financiële steun gevraagd. Als gemeente ondersteunen we de organisatie van de play-offs met een bijdrage van € 15.000. Daarnaast vraagt de vereniging subsidie aan bij de provincie Drenthe en financiert zij het grootste deel van de kosten zelf.

➤ Sociaal

Compensatie bezuinigingen hervormingsagenda

In de afgelopen meicirculaire is aangegeven dat er voor 2024 en 2025 middelen naar de gemeenten komen om de niet te realiseren bezuinigingen naar aanleiding van de hervormingsagenda jeugd te compenseren. Reeds zijn bezuinigingen voor 2025 ingeboekt ten bedrage van € 425.636. Om de ingeboekte maar niet te realiseren bezuinigingen te compenseren, wordt er een beroep gedaan op een deel van deze beschikbare middelen.

Doorontwikkelen van de integrale ondersteuning aan kinderen en gezinnen in het sociaal domein

Deze uitbreiding valt onder categorie 3, nieuw beleid en is noodzakelijk om de ondersteuning efficiënt en effectief te regelen. We werken aan twee belangrijke projecten voor integrale ondersteuning. Namelijk het versterken van de gemeentelijke regie en een integrale toegang voor complexe doelgroepen. Om deze inzet verder te professionaliseren en om de kwaliteit van de vaak complexe casuïstiek te borgen is de inzet van een gedragswetenschapper/werkbegeleider noodzakelijk. Daarnaast zal er 16 uur aan administratieve en secretariële ondersteuning nodig zijn om deze doorontwikkeling te kunnen maken.

De kosten voor de gedragswetenschapper zijn € 65.000 en van de ondersteuner € 35.000. Deze kosten zijn voor de gemeente De Wolden en de gemeente Hoogeveen samen. Voor De Wolden betekent dit op basis van een verdeling 30/70 een totale investering van € 30.000. Na twee jaar evalueren we dit en komen we met een voorstel voor een vervolg.

Opvangen financieel gat doorstroompunt

Op 1 augustus 2025 wordt de nieuwe 'Wet van school naar duurzaam werk' van kracht. Voor die periode is al ingezet op het aantrekken van personeel. Omdat de wetswijziging later in werking treedt dan verwacht, ontstaat er eenmalig een financieel gat die gemeenten uit de regio gezamenlijk opvangen.

Onafhankelijke Cliëntondersteuning

Stichting Onafhankelijke Cliëntondersteuning De Wolden vraagt € 25.000 meer subsidie. De stijging van de kosten van Stichting OCO wordt veroorzaakt doordat zij meer (korte) vragen krijgen en de complexiteit van casussen toeneemt. We nemen deze verhoging nu eerst incidenteel op.

Odensehuis

Samen met Stichting Odensehuis Meppel Westerveld willen we in 2024 in gemeente De Wolden minimaal 1 ontmoetingsplek ontwikkelen. Dit is een ontmoetingsplek voor mensen met beginnende dementie en hun naasten. De financiering zal incidenteel voor 3 jaar plaatsvinden vanuit de reserve sociaal domein. Ten behoeve van de opstartkosten vragen wij subsidie aan bij ZonMw. Als deze subsidie wordt gehonoreerd dan kan de bijdrage in 2025 van € 38.750 naar beneden worden bijgesteld.

Complexe scheidingen

In onze gemeente is gebleken dat veel inzet vanuit zowel de preventieve als curatieve jeugdhulp gericht is op scheidingsproblematiek en de gevolgen binnen het gezin. Deze inzet brengt hoge kosten met zich mee. Op basis hiervan heeft het college een meerjarige aanpak vastgesteld, waarin interventies worden beschreven zoals begeleide omgang, een scheidingsteam en trainingen voor professionals die in het lokale veld werken. De financiële dekking voor deze driejarige pilot zal plaatsvinden vanuit de reserve sociaal domein.

Sociale activering

Stichting Welzijn De Wolden heeft voor 2024 de opdracht gekregen om voor 32 uur per week inzet te plegen op sociale activering. Binnen deze opdracht is er aandacht voor:

1. Lopende casussen rondom activering voor individuele hulpvragen voor inwoners in de bijstand.
2. Ondersteuning bij hulpvragen gericht op praktische en inhoudelijke ondersteuning van gezinnen met niet-Nederlandse achtergrond gericht op meedoen.
3. Circa 200 mensen worden maandelijks geholpen, o.a. bij weggeefwinkel Noppes en met collectieve activiteiten.

Oekraïne

De huidige regeling voor opvang van Oekraïners is in juni 2024 verlengd en loopt nu tot en met 4 maart 2026. Op basis van de huidige regeling en ervaringscijfers van de afgelopen twee jaar verwachten we in 2025 € 2 miljoen te ontvangen, wat een voordeel van € 1 miljoen oplevert.

In de kadernota meldden we een overschot van € 500.000. Dit hebben wij naar boven bijgesteld als gevolg van het voornemen om de komende periode 269 extra opvangplekken voor Oekraïners te realiseren. We gaan ervan uit dat we in 2025 al een gedeelte van deze extra opvangplekken ingevuld hebben.

➤ **Cultuur**

Pilot Cultuurcarrousel

Voor het schooljaar 2025-2026 wordt een subsidie beschikbaar gesteld voor de pilot. De coördinatiekosten hiervoor begroten we op € 14.000 uitgaande van de werkelijke ureninzet.

Nieuwe culturele activiteiten

In de nieuwe cultuurnota van de provincie Drenthe is het Naoberschapsfonds geïntroduceerd. Dit fonds komt in de plaats van de culturele impulsregeling en de snijvlakmiddelen. In totaal valt voor De Wolden € 41.000 weg en komt via het Naoberschapsfonds € 33.000 weer beschikbaar. Om hier gebruik van te maken moet er 50% gemeentelijke cofinanciering beschikbaar gesteld worden. Dit bedrag nemen we nu voor 2025 incidenteel op in afwachting van het vaststellen van een nieuwe cultuurnota.

80 jaar Vrijheid

In september 2024 is het 80 jaar geleden dat de eerste geallieerde soldaten voet op Nederlandse bodem zetten. In de 11 maanden die volgden werd de rest van het Koninkrijk bevrijd. Van september 2024 tot en met augustus 2025 staat Nederland stil bij dit 80-jarig lustrum. Samen met alle betrokken organisaties wil het kabinet er een gedenkwaardige viering van maken. Want vrijheid, democratie en de rechtsstaat zijn niet vanzelfsprekend. Deze moeten we koesteren, uitdragen en beschermen.

Inmiddels zien en horen we om ons heen, landelijk, regionaal en lokaal dat zich diverse ideeën en activiteiten ontwikkelen om stil te staan bij 80 jaar vrijheid. De provincie Drenthe stelt een Provinciaal projectplan op en stelt een subsidiebudget beschikbaar voor initiatieven derden. De Wolden koestert haar vrijheid en haar veteranen en vindt het belangrijk hier aandacht aan te geven.

De gemeente De Wolden stelt een budget van € 10.000 beschikbaar voor initiatieven van derden. Toekenning van deze gelden vindt plaats op basis van nader vast te stellen richtlijnen. Met specifiek aandacht voor de verbinding met de jongere generatie. Daarnaast zal de gemeente een coördinerende rol vervullen op dit thema waarmee er één aanspreekpunt is.

➤ **Algemene dekkingsmiddelen**

Communicatie, gemeentelijke pagina en advertenties

In de afgelopen jaren zijn de kosten voor communicatie, gemeentelijke pagina en advertenties opgelopen door prijsstijgingen waardoor de kosten ongeveer € 10.000 hoger uitvielen dan begroot. Ook voor 2024 wordt een overschrijding verwacht. Met ingang van 2025 willen we het budget incidenteel ophogen met € 10.000 en te onderzoeken of we de kosten vanaf 2026 naar beneden bij kunnen stellen door andere keuzes te maken.

Incidentele baten

Wonen en Duurzaam

- Drents flexteam (ondersteuning wijk- en dorpstrajecten: voor de financiering gaan we een bijdrage aanvragen van de tijdelijke regeling CDOKE (SPUK).
- Project Implementatie Omgevingswet: de dekking van deze uitgaven komt uit het gemeentefonds.

Samen vooruit

- CDOKE: er worden gelden verwacht vanuit het Rijk voor dit onderwerp (SPUK).
- Wkb (Wet kwaliteitsborging): er worden gelden verwacht vanuit het gemeentefonds voor dit onderwerp.

Solide De Wolden

- Activiteiten door vrijwilliger: de dekking van deze uitgaven komt uit de afvalstoffenheffing.

Sociaal

Beschermd wonen

Eind maart 2024 is besloten dat de invoering van het woonplaatsbeginsel en het daarbij behorende nieuwe verdeelmodel beschermd wonen niet ingevoerd zal worden per 1 januari 2025 maar uitgesteld wordt naar 1 januari 2026. Dit betekent dat onze gemeente ook in 2025 een voordeel zal ontvangen voor beschermd wonen vanuit de centrumgemeente Assen. Enige risico dat hierbij benoemd moet worden is dat er een kans bestaat dat het Rijk de integratie uitkering landelijk verlaagt. We houden voor nu rekening met een voordeel van € 578.000.

Eigen bijdrage maatwerkvoorziening WMO

Het Rijk heeft gemeenten gecompenseerd voor de aanzuigende werking van het abonnementstarief. Met de aankondiging van de wetswijziging is deze compensatie gekort, maar vanwege de uitgestelde inwerkingtreding van de wet heeft het Rijk in de meicirculaire van 2023 deze korting teruggedraaid, wat voor onze gemeente betekent dat de uitkering uit het gemeentefonds is verhoogd met € 156.000. Deze compensatie dient ook weer in deze begroting zichtbaar te worden gemaakt door de geraamde inkomsten met € 156.000 te verlagen.

Odensehuis

De dekking van deze uitgaven komt uit de reserve sociaal domein.

Complexe scheidingen

De dekking van deze uitgaven komt uit de reserve sociaal domein.

Sociale activering

De dekking van deze uitgaven komt uit de reserve sociaal domein.

Reserves

Betreft diverse onttrekkingen uit bestemmingsreserves voor dekking van incidentele lasten. De grootste bedragen betreffen de onttrekkingen uit de Reserve infrastructuur € 171.351 en de dekkingsreserve kunstgrasvelden (€ 89.622).

Daarnaast worden de volgende onttrekkingen gedaan:

- Duurzaamheidssubsidie starters: de dekking van deze uitgaven komt uit de algemene reserve.
- Project Vitale Vakantieparken: de dekking van deze uitgaven komt uit de reserve Vitale Vakantieparken (gevormd bij jaarrekening 2022).
- Beleidskader Landelijk Gebied: de dekking van deze uitgaven komt uit de reserve egalisatie kosten actualisatie bestemmingsplannen.
- Leader West-Drenthe 2023-2027: de dekking van deze uitgaven komt uit de reserve co-financiering Leader.
- Doorontwikkelen van de integrale ondersteuning aan kinderen en gezinnen in het sociaal domein: de dekking van deze uitgaven komt uit de algemene reserve (bestemd vanuit het jaarrekeningresultaat 2022).
- Toekomstvaste Informatievoorziening 2024-2028 SWO: In aansluiting op eerdere onderzoeken en op basis van de nu gehouden integrale scan van de Informatie en Automatisering (I&A) SWO De Wolden Hoogeveen, de informatievoorziening van de SWO en daarmee beide gemeenten op orde te brengen en vanuit de opgebouwde achterstanden weer op het niveau van een gemiddelde gemeentelijke organisatie brengen. Hiermee gaan we voldoen aan de eisen die gesteld worden vanuit wet- en regelgeving, informatieveiligheid, dienstverlening en efficiency en continuïteit van de bedrijfsvoering. Bovendien draagt het op orde hebben van I&A bij aan het zijn van een aantrekkelijk werkgever, dat in deze arbeidsmarkt cruciaal is.

Ad 1b en c -Geprognosticeerde begin- en eindbalans en EMU-saldo

Voor wat betreft dit onderdeel is in de paragraaf 'Financiering' en de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing de noodzakelijke informatie opgenomen. In de tweede paragraaf is ook nadere informatie verstrekt over het eigen vermogen en de solvabiliteit per inwoner. Zie hiervoor het onderdeel 'Kengetallen/financiële positie'.

Ad 2a – Jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen

Algemeen In verband met de vorming van de 'Samenwerkingsorganisatie De Wolden - Hoogeveen', is een aantal onderdelen van de arbeidskostengerelateerde verplichtingen niet meer in de begrotingen van de deelnemende gemeenten beschreven. Het gaat hierbij onder andere om het vakantiegeld en overlopende vakantiedagen.

Pensioenuitkering voormalige bestuurders

In 2025 zal aan verschillende voormalige bestuurders of hun nabestaanden een pensioenuitkering verschuldigd zijn. Dekking vindt dus plaats binnen de jaarexploitatie.

Friciekosten voormalig personeel

In 2025 zijn geen frictiekosten en dergelijke aan voormalige personeelsleden (meer) geraamd.

Ad 2b - Investerings, te onderscheiden in investeringen met een economisch nut en investeringen met een maatschappelijk nut

De boekwaarden van gedane investeringen bedragen per 1 januari 2025 naar verwachting:

Investerings met economisch nut, inclusief overige gronden	41.117.021
Investerings met maatschappelijk nut	12.777.385
Langlopende geldleningen u/g	23.238.931
Leningen en kapitaalverstrekking aan deelnemingen	3.237.908
Sub-totaal	80.371.245
Bouwgrondexploitatie (GREX)	698.017
Totaal	81.069.262

Ad 2c – Financiering

De financiering van voormelde boekwaarden per 1 januari 2025 is als volgt voorzien:

Opgenomen geldleningen	23.700.000
Reserves en voorzieningen	52.276.119
Totaal	75.976.119

Om mede in de vaste financiering van de boekwaarden te voorzien, zijn in het verleden langlopende leningen afgesloten. Het totaal van de beschikbare langlopende leningen op 1 januari 2025 bedraagt afgerond € 23,7 miljoen. De lasten hiervan zijn in de begroting 2025 en volgende jaren opgenomen. Voorzien is dat in de loop van 2025 € 1.125.000 door de gemeente wordt afgelost op de geldleningen o/g.

Ad 2d - Stand van de reserves en voorzieningen

De stand en verloop van de reserves en voorzieningen ziet er als volgt uit:

Reserves/voorzieningen	1-1-2025	Vermeerderingen	Verminderingen	31-12-2025
Algemene reserves	24.254.770	0	925.000	23.329.770
Bestemmingsreserves	22.604.030	850.000	1.417.800	22.036.230
Voorzieningen	5.417.319	1.212.465	277.249	6.352.535
Totalen	52.276.119	2.062.465	2.620.049	51.718.535

Voor een totaaloverzicht betreffende het verloop van de reserves en voorzieningen wordt verwezen naar bijlage 4 van het Bijlagenboek 2025.

De gemeente kent verder geen structurele stortingen in de reserves. Wel heeft de raad uitgesproken eventuele rekeningssaldi te verrekenen met de algemene reserve.

RESERVES	Begroot 2024	Begroot 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028
ALGEMENE RESERVES					
Algemene Reserve	€ 24.018.100	€ 23.093.100	€ 23.073.100	€ 23.073.100	€ 23.073.100
Algem. Reserve Bouwgrondexpl.	€ 236.669	€ 236.669	€ 236.669	€ 236.669	€ 236.669
Totaal reserves algemeen	€ 24.254.770	€ 23.329.770	€ 23.309.770	€ 23.309.770	€ 23.309.770
BESTEMMINGSRESERVES					
Res. overheveling exploitatiebudg.	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
Reserve co-financiering leader	€ 113.320	€ 93.320	€ 73.320	€ 53.320	€ 53.320
Res. co-financiering speelplaatsen	€ 38.344	€ 32.867	€ 27.390	€ 21.913	€ 16.436
Reserve Sociaal Domein	€ 1.250.000	€ 1.014.800	€ 855.600	€ 696.400	€ 696.400
Res. egalisatie actualisatie bestem.plannen	€ 317.879	€ 292.879	€ 292.879	€ 292.879	€ 292.879
Reserve huisvesting onderwijs	€ 150.504	€ 150.504	€ 150.504	€ 150.504	€ 150.504
Reserve bibliotheekwerk DW	€ 240.054	€ 240.054	€ 240.054	€ 240.054	€ 240.054
Reserve Transitiefonds landbouw	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000	€ 250.000
Reserve Ontheemden	€ 2.483.672	€ 2.472.672	€ 2.461.672	€ 2.454.672	€ 2.454.672
Reserve Vitale Vakantieparken	€ 425.144	€ 219.248	€ 80.444	-€ 24	-€ 24
Dekkingsreserve herbouw was/ kleedgel. VVR	€ 138.881	€ 128.197	€ 117.513	€ 106.829	€ 96.145
Dekkingsreserve bouw brede school Ruinerwold	€ 612.097	€ 586.593	€ 561.089	€ 535.585	€ 510.081
Dekkingsreserve bouw brede school Schoolbrink Zuidwolde	€ 933.803	€ 899.218	€ 864.633	€ 830.048	€ 795.463
Dekkingsreserve infrastructuur	€ 2.496.113	€ 2.324.762	€ 2.153.411	€ 1.982.060	€ 1.810.709
Dekkingsreserve bouw bibliotheek MFA de Wijk	€ 91.426	€ 87.797	€ 84.168	€ 80.539	€ 76.910
Dekkingsreserve kunstgrasvelden	€ 791.512	€ 701.890	€ 612.268	€ 522.646	€ 433.024
Dekkingsreserve Wolderhuus te Zuidwolde	€ 10.114.918	€ 9.909.166	€ 9.703.414	€ 9.497.662	€ 9.291.910
Dekkingsreserve Starterlening	€ 90.000	€ 540.000	€ 540.000	€ 540.000	€ 540.000
Dekkingsreserve Verzilverlening	€ 0	€ 400.000	€ 400.000	€ 400.000	€ 400.000
Dekkingsreserve toekomstvast informatievoorziening	€ 2.066.363	€ 1.692.263	€ 1.330.613	€ 792.450	€ 0
Totaal bestemmingsreserves	€ 22.604.030	€ 22.036.230	€ 20.798.972	€ 19.447.537	€ 18.108.483
VOORZIENINGEN					
Voorziening pensioenverplicht. vm. wethouders	€ 2.147.853	€ 2.197.853	€ 2.247.853	€ 2.297.853	€ 2.347.853
Voorziening wachtgeld wethouders	€ 71.834	€ 71.834	€ 71.834	€ 71.834	€ 71.834
Voorziening onderhoud gebouwen	€ 1.827.767	€ 2.068.959	€ 2.577.400	€ 3.085.841	€ 3.631.882
Voorziening afvalbeleid	€ 213.859	€ 213.859	€ 213.859	€ 213.859	€ 213.859
Voorziening riolering	€ 1.148.670	€ 1.792.694	€ 2.466.241	€ 3.151.952	€ 3.799.031
Voorziening verlofsparen	€ 7.336	€ 7.336	€ 7.336	€ 7.336	€ 7.336
Totaal voorzieningen	€ 5.417.319	€ 6.352.535	€ 7.584.523	€ 8.828.675	€ 10.071.795
Totaal reserves en voorzieningen	€ 52.276.119	€ 51.718.535	€ 51.693.265	€ 51.585.982	€ 51.490.048

Recapitulatie per programma

Het jaar 2025 heeft een positief begrotingssaldo. De jaren 2026 t/m 2028 eindigen met een negatief saldo.

MEERJARENRAMING 2025-2028 OPGENOMEN IN DE PRIMITIEVE BEGROTING 2025

Omschrijving (Bedragen x € 1.000)	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten				
01 De Wolden een veilig thuis	-2.529	-2.493	-2.487	-2.448
02 Krachtig De Wolden	-3.554	-3.671	-3.541	-3.241
03 Wonen en Duurzaam	-4.336	-3.306	-3.145	-3.070
04 Samen vooruit	-3.595	-3.588	-3.578	-3.595
05 Solide basis voor De Wolden	-8.379	-8.237	-7.482	-7.278
06 Sportief met elkaar	-2.872	-3.064	-3.059	-3.049
07 Sociaal	-24.918	-23.534	-23.401	-23.332
08 Samen Verder	-6.265	-6.478	-6.587	-6.629
09 Cultuur	-4.396	-4.403	-4.465	-4.539
Subtotaal lasten	-60.843	-58.774	-57.746	-57.182
Baten				
01 De Wolden een veilig thuis	8	8	8	8
02 Krachtig De Wolden	412	487	452	452
03 Wonen en Duurzaam	1.558	740	740	740
04 Samen vooruit	13	13	13	13
05 Solide basis voor De Wolden	7.074	7.305	6.602	6.362
06 Sportief met elkaar	218	214	214	214
07 Sociaal	3.777	1.168	959	959
08 Samen Verder	2.835	2.852	2.869	2.869
09 Cultuur	889	711	711	711
Subtotaal baten	16.784	13.498	12.568	12.327
10 Algemene dekkingsmiddelen	54.019	51.785	52.433	53.210
11 Onvoorziene uitgaven	-30	-248	-465	-673
12 Overhead	-11.299	-11.574	-11.721	-12.025
13 Vennootschapsbelasting	-15	-15	-15	-15
Totaal lasten en baten, incl. algemene dekkingsmiddelen	-1.385	-5.328	-4.947	-4.359
Toevoeging reserves	-850			
Aanwending reserves	2.343	1.257	1.351	1.339
Resultaat (+ = voordelig)	108	-4.071	-3.596	-3.020

Uitgangspunten voor de opstelling van de meerjarenraming

De begroting 2025 is opgesteld uitgaande van het bestaande beleid. In het bovenstaande meerjarenperspectief is dit bestaande beleid doorgerekend naar de jaren 2026 tot en met 2028. De financiële gevolgen van de in de programmabegroting 2025 nieuw opgenomen speerpunten zijn ook verwerkt in deze meerjarenraming.

Andere uitgangspunten bij het opstellen van de meerjarenraming zijn onder andere:

- de loon- en prijsstijging vanuit de Samenwerkingsorganisatie De Wolden Hoogeveen voor de jaren na 2025 zijn doordat de algemene uitkering uit het gemeentefonds in constante prijzen wordt geraamd, niet doorgevoerd;
- ook voor de andere verbonden partijen is deze lijn gevolgd, zodat ook daarvoor de bijdrage na de verhoging in 2025, constant gebleven zijn;
- een constant rentepercentage voor de berekening van de kapitaallasten (zowel van oude als nieuwe investeringen) op basis van de renteberekening voor 2025 zijnde 0,2%, e.e.a. gebaseerd op de nieuwe voorschriften van het BBV;
- de Meicirculaire 2024 en de daaruit voortvloeiende mutaties;
- een post voor onvoorziene uitgaven van afgerond € 30.000;
- de ontwikkeling van de kapitaallasten bestaande investeringen (vaste activa) voor de jaren 2025 – 2028 (vrijval kapitaallasten);
- tot en met 2028 een (cumulerende) stelpost voor kapitaallasten nieuwe investeringen/nieuw beleid van € 208.000 per jaar, gebaseerd op een investeringsvolume van € 4,0 miljoen.
- de beheersplannen voor onder andere het onderhoud van de wegen en de gebouwen (voor de gebouwen is voorsnog rekening gehouden met de ramingen van Planon Advies B.V.);
- ten behoeve van de dekking van de kosten van de afvalstoffenverwijdering/-verwerking en riolering wordt een 100% kostendekking gehanteerd;
- de structurele doorwerking van de jaarrekening 2023, de tussenrapportage 2024 en diverse structurele aanvullende autonome mutaties, door de budgethouders aangeleverd voor de concept-begroting 2025.

Overzicht naar taakvelden

Taakveld <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	Lasten				Baten				SalDI			
	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028
010 Bestuur	2.407	2.428	2.443	2.211	0	0	0	0	2.407	2.428	2.443	2.211
011 Mutaties reserves	850	0	0	0	-2.343	-1.257	-1.351	-1.339	-1.493	-1.257	-1.351	-1.339
020 Burgerzaken	916	1.016	1.073	1.004	-412	-487	-452	-452	504	530	621	552
030 Beheer ov. gebouwen en gronden	152	151	152	189	-43	-43	-43	-43	109	108	108	146
040 Overhead	11.318	11.594	11.741	12.044	-20	-20	-20	-20	11.299	11.574	11.721	12.025
050 Treasury	318	284	260	241	-930	-925	-921	-916	-612	-641	-661	-675
061 OZB woningen	152	152	152	152	-3.612	-3.702	-3.835	-3.835	-3.460	-3.551	-3.683	-3.683
062 OZB niet	67	67	67	67	-1.560	-1.598	-1.598	-1.733	-1.493	-1.532	-1.532	-1.667
064 Belastingen overig	122	122	122	122	0	0	0	0	122	122	122	122
070 Alg. uitkering en ov. uitkeringen gemeentefonds	114	109	101	101	-48.212	-45.810	-46.293	-46.916	-48.098	-45.700	-46.192	-46.815
080 Overige baten en lasten	30	248	465	673	0	0	0	0	30	248	465	673
090 Vennootschapsbelasting (VpB)	15	15	15	15	0	0	0	0	15	15	15	15
110 Crisisbeheersing en brandweer	1.804	1.795	1.788	1.788	0	0	0	0	1.804	1.795	1.788	1.788
120 Openbare orde en veiligheid	686	659	660	660	-8	-8	-8	-8	678	651	652	652
210 Verkeer en vervoer	3.794	3.937	3.987	4.028	-90	-90	-90	-90	3.704	3.847	3.897	3.938
250 Openbaar vervoer	31	28	29	29	0	0	0	0	31	28	29	29
310 Economische ontwikkeling	314	327	308	320	0	0	0	0	314	327	308	320
320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	738	969	210	-31	-712	-944	-241	0	26	26	-31	-31
330 Bedrijvenloket en bedrijfsregeling	36	35	35	35	0	0	0	0	36	35	35	35
340 Economische promotie	101	100	100	100	-580	-584	-588	-592	-479	-484	-487	-491
410 Openbaar basisonderwijs	321	320	321	321	0	0	0	0	321	320	321	321
420 Onderwijshuisvesting	1.101	1.168	1.247	1.327	-296	-296	-296	-296	805	872	951	1.031
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.461	1.445	1.442	1.435	-198	-198	-198	-198	1.264	1.247	1.244	1.237
510 Sportbeleid en activering	428	389	376	376	-166	-141	-115	-115	262	248	262	262

Taakveld <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	Lasten				Baten				SalDI			
	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028
520 Sportaccommodaties	2.294	2.509	2.503	2.493	-201	-201	-201	-201	2.093	2.308	2.302	2.292
530 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	425	367	367	367	-5	-5	-5	-5	420	362	362	362
540 Musea	91	91	91	91	0	0	0	0	91	91	91	91
550 Cultureel erfgoed	64	64	64	61	-8	-8	-8	-8	56	56	56	53
560 Media	862	862	844	844	-284	-106	-106	-106	578	756	738	738
570 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.112	3.091	3.101	3.107	-5	-5	-5	-5	3.107	3.086	3.096	3.102
610 Samenkracht en burgerparticipatie	4.546	3.494	3.202	3.163	-2.421	-363	-271	-271	2.124	3.131	2.932	2.893
620 Wijkteams	2.837	2.862	2.881	2.776	0	0	0	0	2.837	2.862	2.881	2.776
630 Inkomensregelingen	5.119	5.114	5.116	5.116	-3.366	-3.366	-3.366	-3.366	1.752	1.747	1.750	1.750
640 Begeleide participatie	1.658	1.655	1.657	1.657	0	0	0	0	1.658	1.655	1.657	1.657
650 Arbeidsparticipatie	860	781	782	782	0	0	0	0	860	781	782	782
660 Maatwerkvoorziening (WMO)	1.126	1.129	1.129	1.129	-4	-4	-4	-4	1.122	1.125	1.125	1.125
671a Huishoudelijke hulp (Wmo)	3.406	3.530	3.530	3.530	-225	-385	-385	-385	3.181	3.145	3.145	3.145
671c Dagbesteding (Wmo)	635	660	660	660	0	0	0	0	635	660	660	660
672a Jeugdhulp begeleiding	1.848	1.402	1.402	1.402	0	0	0	0	1.848	1.402	1.402	1.402
672b Begeleiding (Wmo)	1.305	1.355	1.355	1.355	0	0	0	0	1.305	1.355	1.355	1.355
672b Jeugdhulp behandeling	1.500	1.500	1.500	1.500	0	0	0	0	1.500	1.500	1.500	1.500
672c Jeugdhulp dagbesteding	125	125	125	125	0	0	0	0	125	125	125	125
672d Jeugdhulp zonder verblijf overig	499	499	499	499	0	0	0	0	499	499	499	499
673a Pleegzorg	193	193	193	193	0	0	0	0	193	193	193	193
673c Jeugdhulp met verblijf overig	24	24	24	24	0	0	0	0	24	24	24	24
674a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	766	766	766	766	0	0	0	0	766	766	766	766
674b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	342	342	342	342	0	0	0	0	342	342	342	342
674c Gesloten plaatsing	24	24	24	24	0	0	0	0	24	24	24	24
681a Beschermd wonen (WMO)	33	33	33	33	-650	0	0	0	-617	33	33	33

Taakveld <i>(Bedragen x € 1.000)</i>	Lasten				Baten				SalDI			
	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028	2025	2026	2027	2028
682a Jeugdbescherming	216	216	216	216	0	0	0	0	216	216	216	216
682b Jeugdreclassering	33	33	33	33	0	0	0	0	33	33	33	33
710 Volksgezondheid	1.396	1.392	1.345	1.388	-130	-91	0	0	1.265	1.301	1.345	1.388
720 Riolering	2.377	2.443	2.493	2.485	-2.745	-2.762	-2.779	-2.779	-367	-319	-287	-294
730 Afval	2.386	2.020	2.021	2.020	-2.952	-2.952	-2.952	-2.952	-566	-931	-931	-931
740 Milieubeheer	2.650	2.023	1.962	1.970	-578	-14	-14	-14	2.072	2.009	1.947	1.956
750 Begraafplaatsen en crematoria	466	465	465	460	-300	-300	-300	-300	167	165	166	160
810 Ruimtelijke ordening	1.780	1.484	1.484	1.484	-328	-91	-91	-91	1.452	1.392	1.392	1.392
820 Grondexploitatie (niet-bedrijven-terreinen)	184	183	183	183	0	0	0	0	184	183	183	183
830 Wonen en bouwen	1.473	1.375	1.284	1.209	-657	-639	-639	-639	817	737	645	570
Totaal	73.932	71.464	70.770	70.697	-74.040	-67.394	-67.174	-67.678	-108	4.071	3.596	3.020

Vaststellingsformulier

De raad van de gemeente DE WOLDEN,

b e s l u i t :

1. De begroting 2025 vast te stellen en kennis te nemen van de meerjarenbegroting 2026-2028;
2. In 2025 € 15.000 te onttrekken uit de algemene reserve ter dekking van het speerpunt play-offs Suthwalda (programma 6 Sportief met elkaar).
3. In 2025, 2026 en 2027 jaarlijks € 120.450 te onttrekken uit de reserve sociaal domein ter dekking van het speerpunt complexe scheidingen (programma 7 Sociaal).
4. In 2025, 2026 en 2027 jaarlijks € 38.750 te onttrekken uit de reserve sociaal domein ter dekking van het speerpunt Odensehuis (programma 7 Sociaal).
5. In 2025 € 76.000 te onttrekken uit de reserve sociaal domein ter dekking van het speerpunt sociale activering (programma Sociaal).
6. In 2025 € 10.000 te onttrekken uit de algemene reserve ter dekking van het speerpunt communicatie (programma 10 algemene dekkingsmiddelen).
7. Autorisatie te verlenen voor de investeringen 2025, zoals hieronder is benoemd:

Omschrijving	Programma	Investerings- bedrag	Opmerking
Brandweerkazerne - warmtepomp	1	12.000	tlv investeringsruimte
Vervanging speelvoorzieningen	4	67.500	
Verduurzaming sporthallen	6	465.850	tlv investeringsruimte
Verduurzaming gemeentelijke kleedaccommodaties – fase 1	6	353.693	tlv investeringsruimte
Vervanging kunstgrasveld (toplaag) ZZVV VV Zuidwolde	6	500.000	tlv investeringsruimte
Vervanging kunstwerken (bruggen)	8	160.000	
Vervanging voetpaden	8	165.000	
Realiseren fietspaden uit de fietsnota	8	431.000	
Klimaatadaptieve maatregelen (geen RWP)	8	165.000	
Vorbereiding herinrichting Dorpsstraat in Koekange	8	45.000	
Vorbereiding reconstructie Wold Aa-weg en Drogeropslagen	8	50.000	
Vervanging/afkoppelen riolering	8	556.427	betreft riolering
Vervanging gemalen el.m/pompen/schakelkosten etc.	8	642.176	betreft riolering
Vervanging IBA's	8	105.000	betreft riolering
Klimaatadaptieve maatregelen (uit RWP)	8	100.000	betreft riolering
Vorbereidingskrediet Het Echtenest	9	180.645	tlv IHP
Vorbereidingskrediet De Wezeboom	9	221.762	tlv IHP
Vorbereidingskrediet De Klimtoren	9	218.362	tlv IHP
Onderwijskredieten	9	343.016	tlv IHP

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente De Wolden
in de openbare vergadering van 7 november 2024.

griffier

voorzitter

Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe;
gezien de programmabegroting 2025 van de gemeente DE WOLDEN;
gelet op artikel 203 van de Gemeentewet;

b e s l u i t e n :

de voorgeschreven programmabegroting voor het jaar 2025 goed te keuren.

Gedeputeerde Staten voornoemd,

griffier

voorzitter

Bijlage A: Kerngegevens

Gegevens per 1 januari van elk jaar	2025		2024	
A: Sociale structuur	(Volgens primitieve begroting 2025)		(Volgens primitieve begroting 2024)	
Aantal inwoners				
- < 20 jaar		4.828		5.010
- van 20 t/m 64 jaar		13.189		13.332
- van 65 t/m 74 jaar		3.549		3.433
- van 75 jaar en ouder		3.090		2.827
Totaal		24.656		24.602
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden				
- personen tot pensioengerechtigde leeftijd (Wwb)		204		227
Aantal uitkeringsgerechtigden ingevolge de:				
- IOAW		12		21
- IOAZ		2		1
- BBZ		1		2
Aantal tewerkgestelden in sociale werkvoorzieningsschappen/geplaatste aja's		45		50
Aantal unieke jeugdigen		498		400
Aantal unieke wmo-cliënten (oud en nieuw)		1.282		1.269
B: Fysieke structuur *				
Oppervlakte van de gemeente, waarvan		22.635 ha.		22.635 ha.
- binnenwater		204 ha.		195 ha.
Aantal woonruimten:				
- woningen/wonen		10.593		10.555
- logies		655		653
Gemiddelde woningbezetting		2,33		2,34
C: Financiële structuur				
Financiële structuur (x € 1.000) uit de primitieve begroting	Totaal	Per inw.	Totaal	Per inw.
- Gewone lasten (totaal programma's incl. overhead c.a.)			66.929	2.720
- Opbrengst belastingen en heffingen (zie lokale heffingen)			11.994	487
- Alg.uitkering gemeentefonds, incl. 3D-taakdecentralisaties en inclusief extra middelen jeugd			46.139	1.875
- Vaste schuld per 1 januari			24.825	1.009
- Reserves en voorzieningen per 1 januari			45.716	1.858
- Boekwaarde geactiveerde investeringen per 1 januari			69.800	2.837

Kolom 2024 betreft de aantallen/bedragen zoals vermeld in de programmabegroting 2024

Bijlage B: Lijst met taakvelden

01 De Wolden een veilig thuis
110 Crisisbeheersing en brandweer
120 Openbare orde en veiligheid
610 Samenkracht en burgerparticipatie
02 Krachtig De Wolden
010 Bestuur
020 Burgerzaken
530 Cultuurpresentatie, cultuurproduct
610 Samenkracht en burgerparticipatie
03 Wonen en Duurzaam
740 Milieubeheer
810 Ruimtelijke ordening
820 Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)
830 Wonen en bouwen
04 Samen vooruit
310 Economische ontwikkeling
330 Bedrijvenloket en bedrijfsregeling
550 Cultureel erfgoed
570 Openbaar groen en (openlucht) recreatie
830 Wonen en bouwen
05 Solide basis voor De Wolden
030 Beheer overige gebouwen en gronden
320 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
630 Inkomensregelingen
671 Maatwerkdienstverlening 18+
730 Afval
820 Grondexploitatie (niet bedrijventerrein)
06 Sportief met elkaar
510 Sportbeleid en activering
520 Sportaccommodaties
610 Samenkracht en burgerparticipatie

07 Sociaal
410 Openbaar basisonderwijs
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken
510 Sportbeleid en activering
610 Samenkracht en burgerparticipatie
620 Wijkteams
630 Inkomensregelingen
640 Begeleide participatie
650 Arbeidsparticipatie
660 Maatwerkvoorziening (WMO)
671 Maatwerkdienstverlening 18+
671A Huishoudelijke hulp (WMO)
671B Begeleiding (WMO)
671C Dagbesteding (WMO)
672 Maatwerkdienstverlening 18-
672A Jeugdhulp begeleiding
672B Jeugdhulp Gezinsgericht
672C Jeugdhulp dagbesteding
672D Jeugdhulp zonder verblijf
673A Pleegzorg
673C Jeugdhulp met verblijf overig
674A Jeugdbehandeling GGZ zonder verblijf
674B Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf
674C Gesloten plaatsing
681 Geëscaleerde zorg 18+
681A Beschermd wonen (WMO)
682 Geëscaleerde zorg 18-
682A Jeugdbescherming
682B Jeugdreclassering
710 Volksgezondheid
08 Samen Verder
210 Verkeer en vervoer
250 Openbaar vervoer
720 Riolering
740 Milieubeheer

09 Cultuur
420 Onderwijshuisvesting
430 Onderwijsbeleid en leerlingzaken
530 Cultuurpresentatie, cultuurproduct
540 Musea
560 Media
740 Milieubeheer
750 Begraafplaatsen en crematoria
10 Algemene dekkingsmiddelen
050 Treasury
061 OZB woningen
062 OZB niet-woningen
064 Belastingen overig
070 Algemene uitkeringen en overige uitk.
340 Economische promotie
11 Onvoorziene uitgaven
080 Overige baten en lasten
12 Overhead
040 Overhead
13 Vennootschapsbelasting
090 Vennootschapsbelasting (VpB)
14 Reserves
011 Mutaties reserves
15 Afgesloten Kostenplaatsen
001 Afgesloten Kostenplaatsen

